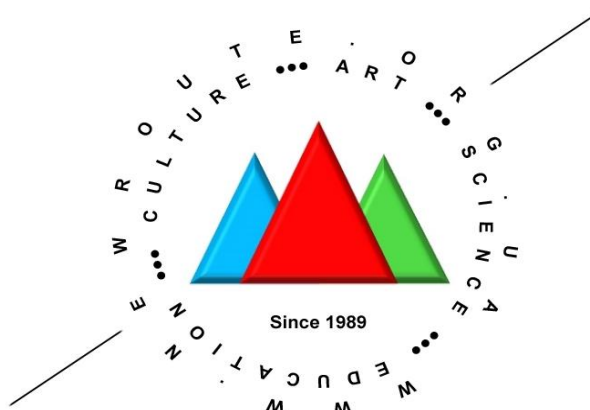

ISSN 2786-6777 (online)

DOI: 61718/nsn

НОТАТКИ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Мультидисциплінарний науковий часопис

Електронне видання

2024 • № 11

Освіта	Автоматизація та приладобудування
Культура і мистецтво	Хімічна та біоінженерія
Гуманітарні науки	Електроніка та телекомунікації
Богослов'я	Виробництво та технології
Соціальні та поведінкові науки	Архітектура та будівництво
Журналістика	Аграрні науки та продовольство
Управління та адміністрування	Ветеринарна медицина
Право	Охорона здоров'я
Біологія	Соціальна робота
Природничі науки	Сфера обслуговування
Математика та статистика	Воєнні науки
Інформаційні технології	Національна безпека
Механічна інженерія	Цивільна безпека
Електрична інженерія	Транспорт

НОТАТКИ СУЧАСНОЇ НАУКИ

МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИЙ НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

- Засновано 2022 року. Часопис є електронним мультидисциплінарним науковим виданням.
- Міжнародний стандартний номер періодичного видання ISSN 2786-6777 (online).
- Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 8013 від 22.11.2023 (Свідоцтво ДК № 6392 від 07.09.2018 заміною при перереєстрації). Зареєстровано у глобальному реєстрі видавців Global Register of Publishers.
- Видання отримує власний DOI. Видавництво зареєстровано у Crossref із власним префіксом 10.61718.
- Контент розміщується в базі даних інформаційного ресурсу «Наукова періодика України», в пошуковій системі наукових публікацій «Google Scholar», в репозитарії на сайті засновника. Індується за показниками h-індекс (Google Scholar), i10-індекс (Google Scholar).
- Включено до каталогу наукових ресурсів відкритого доступу ROAD, до академічної бази даних ResearchBid, до бази наукових публікацій Google Scholar, до каталогу наукової періодики України з питань освіти, педагогічної, психологічної та соціальних наук Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського Національної академії педагогічних наук України.
- Публікація у часописі є науковою працею, яка опублікована у вітчизняному електронному науковому періодичному виданні та підтверджує апробацію наукових досліджень автора. Часопис не входить до переліку фахових видань України. Часопис є мультидисциплінарним науковим виданням.
- Засновник та видавець: Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс» (рік заснування – 1989).
- E-mail: notesmodsc@gmail.com, info@newroute.org.ua. Сайт: www.newroute.org.ua.
- У часописі розміщуються наукові публікації за повним переліком галузей знань.
- Автори несуть відповідальність за зміст (авторство та самостійність досліджень), точність та достовірність викладеного матеріалу. Редакція може не поділяти точку зору авторів.
- Публікації оприлюднюються в рамках проведення науково-практичної конференції «Актуальні питання сучасної науки: історія, теорія, практика», 12 січня 2024 р., м. Харків, Україна. Розміщення публікації автора у часописі є підтвердженням участі автора у конференції.
- За результатами проведення конференції автори отримують електронний сертифікат (6 годин – 0.2 ECTS credits).
- Сертифікати оприлюднюються за адресою www.newroute.org.ua (згідно Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800).

Редакційна колегія:

Кучин Сергій Павлович, доктор економічних наук, професор, СГ НТМ «Новий курс» (головний редактор).
 Акіншина Ірина Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка.
 Березовська-Чміль Олена Борисівна, кандидат політичних наук, доцент, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.
 Внукова Ольга Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Київський національний університет технологій та дизайну.
 Гетьман Ірина Анатоліївна, кандидат технічних наук, доцент, Донбаська державна машинобудівна академія.
 Гришко Світлана Вікторівна, кандидат географічних наук, доцент, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.
 Доброєр Наталія Вікторівна, кандидат культурології, доцент, Національний університет «Одеська політехніка».
 Дубовик Наталія Анатоліївна, кандидат політичних наук, доцент, Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій.
 Єрошенко Олена Віталіївна, кандидат мистецтвознавства, доцент, Харківська державна академія культури.
 Калініна Ольга Сергіївна, кандидат культурології, Харківська гуманітарно-педагогічна академія.
 Карпинський Борис Андрійович, доктор економічних наук, професор, Львівський національний університет імені Івана Франка.
 Кислюк Любов Вікторівна, кандат наук із соц. ком., доцент, Національний аерокосмічний університет ім. М. С. Жуковського «Харківський авіаційний інститут».
 Кожедуб Олена Василівна, кандидат соціологічних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
 Коробчук Людмила Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Луцький національний технічний університет.
 Кучин Павло Захарович, заслужений артист України, Харківська державна академія культури.
 Кучина Тетяна Ігорівна, магістр з маркетингу, СГ НТМ «Новий курс» (відповідальний секретар).
 Мкртічян Оксана Альбертівна, доктор педагогічних наук, доцент, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.
 Пашкова Надія Ігорівна, кандидат філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет.
 Підлісна Ольга Вікторівна, кандидат мистецтвознавства, доцент, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова.
 П'ятакова Галина Павлівна, доктор педагогічних наук, доцент, Львівський національний університет імені Івана Франка.
 Рассомахіна Ольга Андріївна, кандидат юридичних наук, Європейський університет.
 Сафонова Наталія Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара.
 Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет.
 Сторож Олена Василівна, кандидат психологічних наук, доцент, Рівненський державний гуманітарний університет.
 Тарасюк Лариса Сергіївна, доктор філософських наук, професор, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського.
 Тополевський Віктор Юрійович, кандидат педагогічних наук, доцент, Харківська державна академія культури.
 Федоренко Микола Олександрович, кандидат філософських наук, доцент, Національна музична академія імені П. І. Чайковського.
 Харченко Артем Вікторович, кандидат історичних наук, доцент, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського.
 Хожило Ірина Іванівна, доктор наук з державного управління, кандидат медичних наук, професор, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка».
 Ціватий Вячеслав Григорович, кандидат історичних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
 Шевчук Інна Володимирівна, доктор наук з державного управління, доцент, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзюкова.
 Шептуха Олена Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова.
 Штулер Ірина Юріївна, доктор економічних наук, професор, Національна академія управління.

УДК 001

N85

Нотатки сучасної науки: електронний мультидисциплінарний науковий часопис. – № 11. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2024. – 111 с.

© СГ НТМ «Новий курс», 2024

© Автори, 2024

ЗМІСТ

Стор.

Розділ перший.

Освіта, фізична культура, спорт, культура і мистецтво.

<i>Боброва Ярина Ярославівна</i> ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ НАОЧНОСТІ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ РОБОТІ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	... 8
<i>Дудікова Лариса Володимирівна, Кондратюк Алла Леонтіївна, Шуткевич Тетяна Василівна</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	... 10
<i>Бондарчук Альбіна Іванівна</i> РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	... 10
<i>Білай Інна Броніславівна</i> ЛОГОГІКО-МАТЕМАТИЧНИЙ РОЗВИТОК ЗАСОБАМИ ІНОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ. ПАЛИЧКИ КЬОЇЗЕНЕРА	... 11
<i>Чиченьова Оксана Миколаївна, Лукачина Анатолій Васильович</i> ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ І ЗНАЧЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	... 12
<i>Демидова Віола Григорівна</i> ПЕДАГОГІЧНИЙ АРТИСТИЗМ ЯК ФАХОВА МАЙСТЕРНІСТЬ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА	... 13
<i>Добрянська Світлана Анатоліївна</i> РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ	... 14
<i>Бучнева Аліна Юріївна</i> ПОЧАТКОВА ОСВІТА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ, АДАПТАЦІЯ ТА ЗАХИСТ ДІТЕЙ	... 16
<i>Ансеєв Андрій Олександрович, Ансеєва Лідія Володимирівна</i> ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	... 17
<i>Нестеровська Яна Миколаївна, Супруненко Інна Анатоліївна</i> МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	... 18
<i>Сидоренко Ірина Миколаївна</i> АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	... 19
<i>Zubenko Kateryna Vyacheslavivna</i> ADVANTAGES OF MODULAR OBJECT-ORIENTED DYNAMIC LEARNING ENVIRONMENT AS A TOOL FOR DISTANCE LEARNING	... 19
<i>Сохань Наталія Федорівна</i> ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ: ТРУДНОЩІ ВПРОВАДЖЕННЯ	... 21
<i>Козубовська Ірина Василівна, Козубовський Ростислав Володимирович, Смик Оксана Тарасівна</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ У ЗВО	... 23
<i>Козубовський Максим Ростиславович</i> ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В США	... 24
<i>Повідайчик Михайло Михайлович</i> ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІВ ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	... 25
<i>Гринь Ольга Валентинівна</i> ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ США	... 25
<i>Ребян Антоніна Муратівна, Повідайчик Оксана Степанівна</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	... 26
<i>Смолянова Ольга Володимирівна</i> РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ Г. С. СКОВОРОДИ В СУЧАСНОМУ ВИХОВАННІ	... 27
<i>Стаценко Юлія Сергіївна</i> ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ДІТЕЙ 10-14 РОКІВ З S-ОБРАЗНИМ СКОЛІОЗОМ II СТУПЕНЯ	... 28

Розділ другий.

Релігієзнавство, історія, археологія, філософія, культурологія, журналістика, філологія, богослов'я.

*Гук Зоряна Василівна*КОНЦЕПТ «ПОДОРОЖ» У РОМАНІ-РЕПОРТАЖІ АНДРІЯ ЛЮБКИ «У ПОШУКАХ
ВАРВАРИВ. ПОДОРОЖ ДО КРАЇВ, ДЕ ПОЧИНАЮТЬСЯ Й НЕ ЗАКІНЧУЮТЬСЯ БАЛКАНИ» ... 30*Панасюк Марія Олександрівна*

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ІМПЛІКАЦІЇ РИЗОМАТИЧНОЇ ТЕОРІЇ Ж. ДЕЛЬОЗА ... 31

Самсоненко Єлизавета Валеріївна

SPEAKING SKILLS DEVELOPMENT VIA COMMUNICATIVE GRAMMAR ... 33

Демченко Володимир Миколайович

ВИБІР ОЗНАКИ «ВЕЛИКА» ЧИ «МАЛА» ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ... 34

*Бойко Любов Михайлівна*НАЗВИ РЕСТОРАНІВ ТА КАВ'ЯРЕНЬ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ МІСЬКОЇ ГАСТРОНОМІЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ЛЬВОВА ... 35*Єпик Даниїл Валерійович*

ІСТОРИЗМ У КІНОМИСТЕЦТВІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ... 36

Цуріна Елеонора Олегівна

СИНТЕЗ ТЕЛЕВІЗІЙНИХ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ... 37

Розділ третій.Економіка, політологія, психологія, соціологія, міжнародні відносини, суспільні комунікації,
соціальна робота, соціальне забезпечення, регіональні студії.*Смаліцька Олена Антонівна*ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РОЗБУДОВИ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА
МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ ... 39*Дорошенко Володимир Миколайович*

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ ... 40

Назарчук Мирослава Юріївна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ ... 41

*Юрчук Людмила Василівна, Комар Наталія Михайлівна*ФОРМИ ПРОФІЛАКТИКИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ
ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ ... 43*Охріменко Людмила Вікторівна*

ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК І ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В СОЦІАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ДИТИНИ ... 44

Засць Дмитро Юрійович

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ ... 45

*Мостова Альона Степанівна*РЕСУРСИ ЯК ФАКТОРИ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ДРУЖИН УЧАСНИКІВ
БОЙОВИХ ДІЙ ... 46*Радчук Вікторія Святославівна*ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ТА СІМ'Ї НА ПРИКЛАДІ СЛУЖБИ У
СПРАВАХ ДІТЕЙ ... 47*Нетецька Тетяна Іванівна*ХАРАКТЕРИСТИКИ МЕТОДОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ
В ОСОБИСТОСТІ В СІМ'ЯХ З ПІДЛІТКАМИ ... 50*Ціватий Вячеслав Григорович*ДИПЛОМАТІЯ РЕГІОНІВ І ТРАНСКОРДОННИЙ ТУРИЗМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ
СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ХХІ СТОЛІТТЯ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ,
ІМІДЖЕВИЙ І ПОЛІТИКО-КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТИ ... 52*Піхняк Тетяна Андріївна, Піхняк Олександр Анатолійович*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФАКТОРИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ... 54

*Сакал Григорій Ігорович*ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КОМЕРЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ
ВОЄННОГО ЧАСУ ... 56

Розділ четвертий.

Публічне управління, адміністрування, право, цивільна та національна безпека, кібербезпека.

<i>Боровенська Катерина Сергіївна</i> ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАПОБИГАННЯ КІБЕРБУЛІНГУ: РОЛЬ ТА РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	... 57
<i>Prutachuk Yehor Oleksandrovych</i> NATIONAL POLICE OF UKRAINE	... 58
<i>Гребницький Михайло Григорович</i> РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У СТАНОВЛЕННІ, РОЗВИТКУ І ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА	... 59
<i>Содолінський Антон Васильович, Миронець Оксана Миколаївна</i> ЩОДО ДИПЛОМАТИЧНОГО КРАСНОМОВСТВА	... 61
<i>Забзалюк Дмитро Євгенович, Васильович Поломаний Богдан</i> ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ПРАВОТВОРЕННЯ ЯК ФУНДАМЕНТ ІСНУВАННЯ ПРАВОВОЇ	... 61
<i>Гребницький Михайло Григорович</i> ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА ЙОГО ЗМІСТ	... 63
<i>Хорольська Єлизавета Олександрівна</i> ПРОБЛЕМА ОДНОЧАСНОГО ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ТА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	... 65
<i>Христюк Євгенія Володимирівна</i> УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ	... 66
<i>Байрак Катерина Сергіївна, Чорна Аліна Геннадіївна, Кислякова Єлизавета Ігорівна</i> ДЕТЕРМІНАНТИ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ	... 67
<i>Виноградська Євгенія Андріївна</i> ПОРУКА ТА ГАРАНТІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	... 69
<i>Борисова Вікторія Володимирівна</i> УКРАЇНА У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ЇЇ ПРОЯВАМ	... 71

Розділ п'ятий.

Облік, оподаткування, фінанси, банківська справа, страхування, менеджмент, маркетинг, підприємництво, торгівля, біржова діяльність, легка промисловість, видавництво, поліграфія, готельно-ресторанна справа, туризм.

<i>Жук Анастасія Миколаївна</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДІЙНОГО РЕКЛАМНОГО РИНКУ УКРАЇНИ	... 72
<i>Яворська Ольга Михайлівна</i> FEATURES OF PROJECT MANAGEMENT IN THE HOSPITALITY INDUSTRY IN UKRAINE: SUCCESSFUL IMPLEMENTATION CASES	... 74
<i>Качківський Віталій Васильович</i> UKRAINIAN INFORMATION SPACE AS A TOOL FOR FORMING THE TOURISM OF UKRAINE BRAND: EXPERIENCES OF THE PAST AND CHALLENGES OF THE FUTURE	... 76
<i>Якубенко Юлія Леонідівна, Мусійко Єлизавета Іванівна</i> СУТІСНЕ ПОНЯТТЯ ФУНКЦІЙ АГРОМАРКЕТИНГУ	... 77
<i>Качур Владислав Миколайович</i> УПРАВЛІННЯ СТІЙКІСТЮ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	... 79
<i>Лисенко Ігор Анатолійович, Титаренко Владислав Вікторович</i> УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	... 80
<i>Білогубець Олександр Васильович, Тютюнник Вікторія Олегівна</i> ПРОГНОЗУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	... 81

Розділ шостий.

Архітектура, містобудування, будівництво, транспорт, цивільна інженерія, геодезія, землеустрій, гірництво, нафтогазова інженерія.

<i>Лебідь Вікторія Вікторівна, Бабич Олександр Вікторович</i> SWOT-ТА PEST-АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ПРОЕКТАМИ ТРАНСПОРТНО- ЕКСПЕДИЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА	... 83
<i>Єфименко Олександр Володимирович, Пімонов Ігор Георгійович, Рукавішніков Юрій Васильович</i> МАШИНИ ДЛЯ 3D ДОРОЖНЬОЇ РОЗМІТКИ	... 85
<i>Лісовець Злата Юрійвна, Гайдучок Ігор Андрійович</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ	... 86
<i>Лазоренко Аліна Рашиадівна</i> КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРИ ВИКОНАННІ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ	... 87
<i>Голуб Катерина Петрівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ПРИ МІЖНАРОДНОМУ ПЕРЕВЕЗЕННІ ШВИДКОПСУВНИХ ВАНТАЖІВ	... 88
<i>Shpakova Hanna, Shpakov Andri, Hlushchenko Iryna</i> ACCELERATING THE RECOVERY OF UKRAINE'S CONSTRUCTION INDUSTRY THROUGH TECHNOLOGY TRANSFER	... 89
<i>Кухар Наталія Валентинівна, Франчук Юрій Йосипович</i> ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ НА БЕЗПЕКУ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ	... 91

Розділ сьомий.

Біологія, екологія, хімія, фізика, астрономія, хімічні технології, хімічна біоінженерія, механічна та електрична інженерія.

<i>Щеулов Володимир Олександрович</i> ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ НАДІЙНОСТІ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ СИЛОВИХ ТРАНСФОРМАТОРІВ	... 94
<i>Козут Василь Іванович</i> БІОГЕОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ СВІТОВОГО ОКЕАНУ	... 95

Розділ восьмий

Математика, статистика, програмне забезпечення, комп'ютерні та інформаційні технології, автоматизація та приладобудування, електроніка телекомунікацій

<i>Копілевич Андрій Олександрович, Гетьман Ірина Анатоліївна, Кравченко Валерій Іванович</i> РОЗРОБКА CRM СИСТЕМИ ДЛЯ ЕВАКУАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ	... 99
<i>Гавриш Аліна Володимирівна, Кулинич Роман Омелянович</i> ДОСЛІДЖЕННЯ СТАТИСТИКИ РОЗЛАДІВ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ	... 101
<i>Гриндей Андрій Олександрович</i> МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ	... 103
<i>Кунтиш Олексій Сергійович</i> АПАРАТ ШТУЧНИХ НЕРОННИХ МЕРЕЖ ЯК ГОЛОВНИЙ ЗАСІБ БОРОТЬБИ З ПРОТИПРАВНИМИ ДІЯМИ В ІНТЕРНЕТІ	... 104
<i>Лозовий Кирило Сергійович</i> ОПТИМІЗАЦІЯ ГЛИБИННОГО НАВЧАННЯ В НЕЙРОННИХ МЕРЕЖАХ ДЛЯ РОЗПІЗНАВАННЯ ЗОБРАЖЕНЬ	... 105
<i>Гуртова Наталія Вікторівна</i> ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ	... 106

Розділ дев'ятий.

Аграрні науки, продовольство, ветеринарна медицина, харчові технології.

Осадчий Максим Миколайович, Ткачук Олена Дмитрівна, Барановський Дмитро Іванович
ПРОДУКТИВНІСТЬ БДЖІЛ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ В ЛІСО-СТЕПОВОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ ... 107

Розділ десятий.

Медицина, стоматологія, медсестринство, медична діагностика та лікування,
медична та психологічна реабілітація, фармація, фізична реабілітація.

Денисова Майя Володимирівна, Струтинський Руслан Борисович
ВПЛИВ АКТИВАЦІЇ K_{ATP} -КАНАЛІВ НА ЕЛЕКТРОКАРДІОГРАФІЧНІ ТА БІОХІМІЧНІ
МАРКЕРИ ГОСТРОЇ ДОКСОРУБЦИНІНДУКОВАНОЇ КАРДІОТОКСИЧНОСТІ ... 109

Розділ перший

Освіта, фізична культура, спорт, культура і мистецтво

Боброва Ярина Ярославівна / Bobrova Yaryna Yaroslavivna

Відокремлений структурний підрозділ

«Львівський фаховий коледж транспортної інфраструктури національного університету

«Львівська політехніка»

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ НАОЧНОСТІ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ РОБОТІ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Наочність – це один з компонентів цілісної системи навчання, яка може допомогти студентам фахової передвищої освіти якісніше засвоїти матеріали на більш високому професійному рівні. Розглянуто зміст поняття «наочність». Проаналізовано сучасні засоби наочності. Використання сучасних засобів наочності спонукає студентів до дискусії та розвитку критичного мислення. Ключові слова: навчально-виховний процес, засоби наочності, перед вища освіта.

В умовах сучасного реформування фахової передвищої освіти навчально-виховний процес зазнає суттєвих та важливих змін. Одними з найважливіших змін є інформатизація та цифровізація освіти, характерними рисами впровадження яких є використання сучасної комп'ютерної техніки, мультимедійних засобів у всіх складових навчально-виховного процесу.

Важливе місце у навчально-виховному процесі відіграє принцип наочності (за словами Я. Коменського – «золоте правило дидактики».)

На сучасному етапі розвитку дидактики наочність можна визначити як принцип навчання, який ґрунтується на відображенні конкретних предметів, явищ, процесів, моделей або образних відтворень (живе сприйняття на основі активізації усіх відчуттів). Використовуючи пояснення, приклади у студентів можна створити уявлення, використовуючи особистий досвід. Сучасні види наочності варто поділити за категоріями: візуальна наочність; аудіо-відео наочність; реальні об'єкти; цифрова імітація реальних об'єктів.

Серед візуальних засобів наочності, які часто використовуються у навчально-виховній роботі з студентами фахової передвищої освіти варто виділити:

1) Інфографіку (тематичний плакат, де використовується зображення, схеми, графіки, малюнки, короткі ключові написи). Гарно проявляє себе у випадку, коли необхідно чітко, лаконічно та швидко подати інформацію про тему заняття та тези, а кожне ілюстративне зображення додатково розкриє навчальну тему).

2) Інтерактивний плакат (цифрове зображення, на якому знаходяться «активні точні»), при натисканні на які відбувається певні дії: дається посилання, відображення тексту, аудіо- чи відео ефекти). Використання цього засобу дає можливість в ігровій формі об'єднати усе, що педагог хоче показати протягом всього заняття. Наприклад, створюємо інтерактивний плакат, де вказуються права та обов'язки студентів, і при натисканні на кожен із елементів відображаються різні аудіо сигнали (сервіс Think link).

3) Ментальна карта або інтелект карта (схема, яка максимально в деталях розкриває тему). Особливість цього засобу наочності полягає в тому, що завжди у центрі ментальної карти буде лише один центральний вузол або слово або графіка основну тему або ідею, навколо якої будуть розміщені інші елементи. Ментальні карти допомагають візуалізувати логічну структуру інформації та допомагають у визначенні важливих пунктів і підпорядкуванні деталей. Наприклад, дуже зручно використовувати ментальні карти при вивченні навчальної дисципліни «Правознавство» в темі «Основні галузі права» (сервіс Google, Canva).

4) Ілюстрації (малюнок, гравюра, фотографія, репродукція, карта, схема), що наочно пояснює чи доповнює текст у виданні, візуально підсилює його сприйняття. При використанні цифрових зображень потрібно дотримуватися певних правил: зображення мають бути чіткими і зрозумілими, відповідати віку студентів, дотримуватися правил публікації щодо порушення авторських прав.

5) Схеми, діаграми, графіки, таблиці. Ці, на перший погляд, традиційні види наочності не втратили актуальності й сьогодні, а отримали нове життя у цифровому вигляді. Тепер їх легко поширювати онлайн, є можливість створювати і редагувати їх спільно (сервіси Draw io, Infogram).

Основними аудіо-відео видами наочності, які варто застосовувати у навчально-виховній роботі є:

1) Відеодемонстрації за допомогою засобів відео трансляції в режимі реального часу (проектор, телевізор, документ-камера, веб-камера тощо) (сервіси Google Meet, Zoom, Discord).

2) Відеозаняття є привабливими для широкої аудиторії та забезпечують більш ефективну обробку та запам'ятовування. Відеозаняття допомагають цікаво подати тему та дозволяють побачити інформацію з різних точок зору. Вони заохочують думати, міркувати, вирішувати проблеми та приймати рішення. Відеозаписи зручно використовувати, оскільки їх можна використовувати не прив'язуючись до часу та не обмежуючись одним переглядом (сервіси Shot Cut, SendPulse).

3) Інтерактивне відео- це оло графіки, що забезпечує взаємодію з користувачем. За допомогою сучасних вебсервісів у будь-який запис можна вбудувати інші види наочності, інтерактивні завдання, тести. При перегляді такого відео в певних моментах відео можна зупинити і для подальшого перегляду студенту треба, наприклад відповісти на тест і натиснути кнопку «Далі» (сервіс LearningApps, H5P).

Особливої уваги заслуговують реальні предмети наочності, серед яких:

1) Реальне середовище. Практика перенесення у реальне середовище гарно показує себе у виховній роботі студентів (наприклад експедиції, екскурсії тематичними та профільними музеями, установами, організаціями, виробництвом дає можливість студентам побачити цікаві моменти, які неможливо передати на заняттях у зв'язку з обмеженістю часу, побачити реалії вибраної професії, її особливості, переконатися у правильному виборі професії).

2) Документи та текстові першоджерела. Документальне дослідження передбачає використання текстів і документів як вихідних матеріалів. Вихідні матеріали включають: урядові видання, газети, сертифікати, публікації та безліч інших письмових, візуальних та образотворчих джерел у паперовій, електронній або іншій «друкованій» формі. Це мотивує студентів до навчання, оскільки наближує до реальних подій і речей минулого, розвиває критичне мислення та вчить працювати з першоджерелами і робити власні висновки (ефективно використовувати у навчальному процесі на заняттях з історії, правознавства, громадянської освіти, у виховному процесі у національно-патріотичному вихованні студентів).

Серед альтернативних нових видів наочності варто виділити цифрову імітацію реальних об'єктів. До якої входять:

1) Панорама – фотографії приміщень або відкритого простору, які можна переглядати в режимі 360°, що створює ілюзію 3D-простору. Такі панорами часто використовують музеї, театри. За допомогою панорам студенти мають можливість відвідати віртуальні екскурсії, коли з різних причин немає можливості побувати на офлайн екскурсії.

2) Мобільні додатки доповненої реальності. Існує велика кількість навчальних додатків, які пропонують контент у вигляді доповненої реальності, віртуальні об'єкти через камеру смартфона відображаються в реальному світі. (Дуже ефективним при вивченні фінансової грамотності є додаток Швидкий Бюджет-Витрати). Викладач теж може створити доповнену реальність прикріпивши, наприклад, до матеріалів підручника ще схеми, відео, які будуть візуально привабливі для студентів.

3) Голограма – ілюзійне 3D зображення, які створюють за допомогою спеціальної технології – оло графіки. Об'єкт, що візуалізується голограмою, можна розглянути з усіх боків. Створити голограму можна за допомогою смартфона (додаток Vuomy 3D Hologram projector), спеціального відео та прозорої саморобної установки – «прозорої піраміди».

Дослідники звертають увагу на засоби наочності, що базуються на сучасних інформаційно-комп'ютерних технологіях, серед яких, з точки зору навчальної наочності, науковці відзначають «віртуальні» засоби. Навчальна цінність цих засобів полягає в їх здатності з максимальною наочністю моделювати реальні об'єкти, явища, процеси [2, с. 5].

Застосування засобів наочності нового покоління для забезпечення навчальних демонстрацій повинне проектуватись таким чином, щоб максимально використати можливості, які надають педагогу сучасні цифрові технології. Тому обов'язково враховувати сучасні вимоги до засобів наочності, максимально використовуючи можливості, що надає нам інформатизація освіти.

Джерела

1. К. Л. Багрій, Наочність у викладанні та її значення в навчальному процесі. Проблеми освіти та методика викладання у вищій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2016/v1/NV-2016-v1_31.pdf
2. Гнедко Н. М. Методика використання засобів віртуальної наочності у навчальному процесі: [навч.-метод. посіб.] / Наталя Гнедко, Ігор Войтович. – Рівне: О. Зень [вид.], 2014. – 303 с.
3. Державний стандарт базової і повної середньої освіти від 23 листопада 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п>.
4. Маринюк О. Інтегроване навчання: технологічний аспект. Технології інтеграції змісту освіти: зб. наук. пр. [ред. кол., головн. ред. В. Р. Ільченко]. Полтава: ПОШПО, 2014. Вип. 6. С. 57-62.
5. Шемєндюк С. В. Психолого-педагогічні аспекти комунікації в навчальному процесі у контексті використання сучасних засобів наочності [Електронний ресурс] / С. В. Шемєндюк. – Режим доступу : <http://book.net/index.php?p=chapter&bid=15006&chapter=1>

Дудікова Лариса Володимирівна
 Доктор педагогічних наук, професор
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова

Кондратюк Алла Леонтіївна
 Кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова

Шуткевич Тетяна Василівна
Вінницький медичний фаховий коледж ім. акад. Д. К. Заболотного

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Соціалізація є ключовим процесом у житті кожної людини, і в контексті дистанційного навчання вона набуває особливого значення. Соціалізація – це процес адаптації людини до соціокультурного оточення, в якому вона знаходиться, набуття певних навичок, цінностей та норм. Психологічні аспекти соціалізації охоплюють широкий спектр психологічних процесів і взаємодій, які відбуваються під час взаємодії особистості з оточуючим соціальним середовищем. Йдеться про розвиток самоідентифікації, формування свідомості, розвиток емоційного інтелекту тощо. Крім того, в контексті навчання іноземних мов соціалізація включає в себе також сприйняття та відтворення культурних особливостей та мовних нюансів іншої країни та культури.

Актуальність теми соціалізації під час дистанційного навчання іноземних мов очевидна в сучасному світі, де міжнародні комунікації стають все більш значущими для професійного та особистісного розвитку. Соціалізація в контексті дистанційного навчання іноземних мов охоплює кілька важливих аспектів: культурну адаптацію, міжкультурну компетентність, брак фізичного спілкування, адаптацію до нових технологій тощо.

Соціалізацію можна ефективно здійснювати, використовуючи різні підходи та інструменти, а саме:

Віртуальні групи та форуми. Варто втілювати такі елементи на заняттях, а також заохочувати здобувачів освіти активно брати участь у таких обговореннях, обмінюватися думками та питаннями з іншими студентами.

Відеоконференції. Використання різних відеоконференційних платформ дозволяє спілкуватися обличчям до обличчя, що створює більш живий та емоційний комунікативний процес.

Спільні проекти. Це може бути спільна публікація, відеопрезентація, рольова гра, виконання завдань у групах тощо.

Віртуальні клуби та заходи. Наші навчальні заклади організують віртуальні клуби, семінари, вебінари та інші заходи для студентів. Вони створюють сприятливе середовище для спілкування та співпраці.

Соціальні мережі. Вгрупах та спільнотах, пов'язаних із вивченням мов, можна знайти однодумців для спілкування та обмін корисними ресурсами.

Ментори та викладачі. Активність, небайдужість, доброзичливість та готовність викладача реагувати на будь-які виклики сьогодення, вчити та вчитися самому, є запорукою успішної соціалізації студентів.

Важливість соціалізації в контексті навчання іноземних мов полягає в тому, що вона створює ефективні комунікативні навички для успішної взаємодії в міжнародному співтоваристві.

Таким чином, дистанційне навчання іноземних мов потребує уваги до психологічних аспектів соціалізації, що вимагає вміння адаптуватися до іншої культури та сприймати світ з різних точок зору. Правильна соціалізація є компонентом успішного вивчення іноземних мов у сучасному світі.

Бондарчук Альбіна Іванівна
Українськи державний університет імені Михайла Драгоманова
 Науковий керівник: Дорога Алла Євгенівна, кандидат філософських наук, професор,
Українськи державний університет імені Михайла Драгоманова

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Головним завданням дошкільної освіти нині визначається забезпечення належних умов для своєчасного становлення і повноцінного розвитку компетентної та творчої особистості, починаючи з раннього дитинства. Саме дошкільна освіта є фундаментом цілісного розвитку особистості, базою творення нового освітнього процесу.

Сучасна дитина пізнає і хоче пізнавати світ, не шукає готових рішень і зразків поведінки, а хоче відкривати світ самостійно: на дотик, на смак і на запах; така дитина воліє бачити всі барви яскравого світу, чути всі його звуки і мелодії.

Якісний стрибок у розвитку нових сучасних технологій XXI століття визначає потребу в особистостях, схильних до нестандартного вирішення актуальних проблем, здатних вносити щось нове у ті чи інші сфери життєдіяльності. Діти, народжені цієї епохи, розвиваються за умов активної комп'ютеризації, інформатизації і роботобудування.

Пошуково-дослідницька діяльність активує та стимулює процеси мислення дітей старшого дошкільного віку, адже чуттєве ознайомлення дитини з навколишнім світом стає джерелом для роздумів і пізнання. На основі різних маніпуляцій з предметами, дитина набуває навичок зіставлення, порівняння, аналізу і групування предметів.

Окрім цього, пошуково-дослідницька діяльність дає можливість дітям старшого дошкільного віку познайомитися з тим, що прямо не піддається спостереженню у природі. Це зацікавлює дітей значно більше, аніж перспектива одержання інформації за допомогою своїх аналізаторів. Така діяльність підводить дитину до нових проблем, а винагородою за її активність є самостійні «відкриття».

На необхідності розвитку творчого мислення дітей дошкільного віку наголошено в Законах України «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2001), а також в новому Базовому компоненті дошкільної освіти (2021).

Аналіз наукової психологічної та педагогічної літератури засвідчив, що проблемі розвитку творчого мислення у дітей дошкільного віку присвячені численні наукові дослідження Д. Азаркіної, Г. Беленької, О. Богінч, Н. Гавриш, Ю. Грицкової, В. Іванової, В. Крамаренко, В. Моляко, І. Середи та інших.

Проблема організації пошуково-дослідницької діяльності в умовах ЗДО знайшла відображення в наукових доробках Г. Кіт, Т. Михайліченко, Н. Пастушенко, Л. Присяжнюк, З. Судді, Н. Черепані та багатьох інших.

Аналіз науково-методичного забезпечення окресленої проблеми свідчить про недостатню розробленість теоретичних засад організації пізнавально-дослідницької діяльності для розвитку творчого мислення дітей старшого дошкільного віку.

Джерела

1. Вищий рівень розвитку творчих здібностей. Поняття «творчі здібності» в психолого-педагогічних дослідженнях. URL: <https://bykm.ru/uk/vospitanie/vysshii-uroven-razvitiya-tvorcheskih-sposobnostei-ponyatie-tvorcheskie>
2. Закон України «Про дошкільну освіту» від 01.01.2021 р. № 2628 –III. URL: <https://zakon.help/law/2628-III>

Білай Інна Броніславівна / Bilai Inna Bronislavivna

*Комунальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 194
Криворізької міської ради*

ЛОГОГІКО-МАТЕМАТИЧНИЙ РОЗВИТОК ЗАСОБАМИ ІНОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ. ПАЛИЧКИ КЬЮІЗЕНЕРА

LOGICAL AND MATHEMATICAL DEVELOPMENT BY MEANS OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES. KUEISENER STICKS

Сьогодні багато говориться проінтегроване навчання в дошкільному закладі. Принцип інтеграції ми реалізуємо в ігровій діяльності дошкільників. Оскільки відомо, що гра є провідним видом діяльності дошкільників.

Ряд вихователів у своїй роботі дотримуються принципу інтеграції у формуванні логіко-математичної компетентності дитини, поєднуючи різні сфери життєдіяльності, показують, що числа і форми існують у світі природи, культури, тобто поєднують зміст різних сфер життєдіяльності та ліній розвитку.

Реалізація принципу інтеграції забезпечує цілісність навчально-виховного процесу, створює умови для застосування дітьми набутих знань у різних видах діяльності. Для реалізації завдань з логіко-математичного розвитку дошкільників, окреслених у Базовому компоненті дошкільної освіти й чинних програмах, вихователі широко використовують інноваційні технології, цікаві нетрадиційні методики, адаптовані до використання в роботі з дітьми дошкільного віку. Усі ці методики ґрунтуються на використанні специфічного дидактичного матеріалу й авторських розвивальних ігор.

Розглянемо особливу використання кольорових паличок Кьюїзенера. Використання чисел у кольорі дозволяє розвинути у дошкільнят уявлення про числота на основі рахунку та вимірювання. Виділення кольору та довжини паличок допоможе дошкільникам засвоїти ключові для їхнього віку засоби пізнання – сенсорні сталони й такі способи пізнання, як порівняння, зіставлення предметів за деякими ознаками.

Методика Кюїзенера розроблена для розвитку логічного мислення, творчих здібностей, уяви, фантазії, здатності домодельовання і конструювання та виховання самостійності, ініціативи, наполегливості у досягненні мети. Упровадження в освітній процес означеної методики вкрай необхідно, оскільки застосування її підвищує якість математичної освіти дітей дошкільного віку.

Ця методика універсальна. Її застосування несуперечить ніяким іншим методикам, а тому вона може бути використана як окремо, так і в поєднанні з іншими методиками, доповнюючи їх. Як дидактичний засіб вона повною мірою відповідає віковим особливостям і є багатофункціональним математичним посібником, який дозволяє «через руки» підвести до розуміння різних абстрактних понять, що формують у дошкільнят наочно-дійове і наочно-образне мислення.

З кольоровими палички Кюїзенера можна організовувати такі ігри як: «Різнокольорові вагончики», «Побудуй драбинки», «Відгадай яку паличку вибрала», «Побудуй потяг», «Розклади цифру», які вчать дошкільників моделювати числа; здійснювати поділ цілого на частини; використовувати для вимірювання умовними мірками.

Отже, палички Кюїзенера призначені безпосередньо для навчання математики та пояснення математичних категорій, понять, також вони мають позитивний вплив на дитину: розвивають дрібну моторику пальців, просторове і зорове сприйняття, привчають до порядку. Цей дидактичний матеріал використовується педагогами в роботі з дітьми, починаючи з молодших груп закладу дошкільної освіти та закінчуючи старшими класами школи.

Чиченьова Оксана Миколаївна / Chichenyova Oksana Mykolayivna

ORCID: 0000-0003-1551-9799

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Лукачина Анатолій Васильович / Lukachyna Anatoliy Vasylovich

ORCID: 0000-0001-5360-1844

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ І ЗНАЧЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Для здобувачів вищої освіти, рухова активність є основним джерелом дотримання норм здорового способу життя і всебічного, гармонійного розвитку. Кожна молода людина має усвідомити та пам'ятати, що цілеспрямовані фізичні навантаження це «база» потужності організму, його систем, його психосоматики і стану самопочуття. Це вагома життєва складова до подальшої діяльності, зростання у професійній сфері, повноцінного, багатогранного життя. Заняття фізичними вправами мають здійснюватися під впливом мотивацій, стимулів, які залучають рушійну силу особистості щодо необхідності особливого, дбайливого ставлення до власного здоров'я, стану фізичної підготовленості і власне до навчальної діяльності. Такі зусилля і життєві орієнтири, на майбутнє, цементують мотиваційну і пізнавальну сферу людини, сприяють її подальшому професійному становленню.

Науковцями доведено, що будь-яка робота починається із потреби, яка є першочерговою причиною до діяльності. Під визначенням потреби розуміють стан індивідууму, який складається на основі суперечностей між існуючим і необхідним до виконання або те, що видається необхідним, тому і спонукає до виконання для усунення будь-яких суперечностей. Моніторинг різних точок зору науковців, дозволяє стверджувати, що потреба є усвідомленою необхідністю і є причиною певної діяльності, яка вказує на необхідність виконання даної роботи, вказує напрями дії та мінімальні або максимальні межі їх виконання.

Більшість викладачів, пов'язують поверхневе відношення молоді до активної діяльності з несприятливими соціально-економічними умовами життя, екологією, відсутністю настанов батьків і близького оточення, відсутністю або недостатністю позитивних прикладів в цій сфері життєдіяльності, відсутністю певної «моди» на здоровий спосіб життя, фізичну культуру, активний відпочинок. Але, є безліч зворотніх життєвих прикладів, коли саме батьки ведуть здоровий спосіб життя, систематично відвідують заняття у різних спортивних гуртках, секціях, а їх діти вважають цей час марно проведеним і ніякі доводи, про користь занять, не впливають на свідомість молодої людини. Також, є приклади, коли економічний стан родини дозволяє профінансувати будь-які спортивні захоплення дитини, але її пріоритетні бажання стосуються тільки технологічних, більш удосконалених гаджетів, комп'ютерних ігор, різних програм, тощо.

Зниження якості навчання, як в шкільній програмі, так і у наступних вищих освітніх осередках, залежні від певної втрати інтересу молоді до занять спортом, байдужістю до спортивних подій, рекордів,

зниженням ефекту системи фізичної удосконаленості. Використання традиційних заходів, методів організації занять з фізичного виховання, сьогодні, не має належного впливу на здобувачів вищої освіти, на їх прагнення до покращення рівня фізичних якостей, фізичної працездатності. Реорганізація системи фізичного виховання, у закладах вищої освіти України, вимагає пошуків нових напрямлень, нової стратегії і політики у даному питанні. Викладачі визнають, що діюча на сьогоднішній день, система по організації фізичного виховання, недостатньо ефективна для здобувачів вищої освіти. Заняття у спортивних секціях, часто перетворюються з педагогічного процесу на проведення вільного часу хоча і активного, але не інформативного, не систематизованого, не навчального.

Саме процес, виховання гармонійної людини, відбувається під час занять з дисципліни «Фізичне виховання», де поєднуються усі складові фізичної підготовленості, знання щодо стану роботи і потужності роботи органів студента, його навички з різних фізичних якостей і здібностей, історичні і сучасні події в розвитку обраного виду спорту, правила змагань, тощо. За таких обставин, участь здобувача вищої освіти в активному житті навчального осередку, району, міста, країни набуває значних досягнень. Фізичне виховання виконує повною мірою свою основну місію і завдання – оздоровчу, рекреаційну функції в системі фізичного вдосконалення особистості, які забезпечують необхідний рівень адаптації, зміцнення здоров'я і розвиток професійної компетентності студентської молоді. Тому, тенденція скорочення терміну навчання з дисципліни «Фізичне виховання», яке спостерігається останнім часом в деяких закладах вищої освіти країни є недалекоглядним кроком у майбутнє здорової нації. Треба зрозуміти нарешті, що доля наступного покоління, його працездатність, його репродуктивність, його гармонійний розвиток, який гідний європейських поглядів вирішується саме зараз, сьогодні.

Демидова Віола Григорівна / Demidova Viola Grigoryevna

Кандидат педагогічних наук, професор

Народна артистка України

ORCID: 0000-0002-8757-0385

Одеська національна музична академія ім. А.В. Нежданової

ПЕДАГОГІЧНИЙ АРТИСТИЗМ ЯК ФАХОВА МАЙСТЕРНІСТЬ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

PEDAGOGICAL ARTISTRY AS A PROFESSIONAL SKILL OF A TEACHER-MUSICIAN

Артистизм як загальнокультурна категорія має прояв у різних сферах діяльності людини. Розуміння артистизму як цілісної системи якостей особистості, що сприяє її вільному самовиявленню, дає підстави розглядати його прояв як у різних видів мистецтва, так і в науковій діяльності, та взагалі, у способу життя та поведінки людини в цілому, де служить як операційний метод (Г. Гаріпова, М. Харлашко).

Розглядаючи цю категорію як складову професійної компетентності спеціаліста-музиканта (М. Бех, В. Баркасі, Т. Браже, С. Гончаренко, О. Добудько, І. Зязюн, В. Кричевський, Н. Ничкало, О. Савченко, Н. Тарасевич, О. Шиян та ін.), автори вбачають «багаторівневу структуру, що складається із взаємодії особистісно-когнітивного, праксеологічного та рефлексивно-креативного компонентів» [1], де артистизм відноситься до особистісно-когнітивного компоненту. Тобто, це утворення особистості, тому, як професійна якість особистості вчителя в музичновиконавській діяльності складається з гнучкої взаємодії не тільки методичних прийомів та завдань, а й

з постанови та вирішення психологічних проблем, де риси особистості вчителя, її своєрідність грають керівну роль. О. Ролінська, Т. Ф. Цибульська, В. Костюков, Н. Смагло, В. Федоришин, Д. Юник об'єднують ці складові поняттям концепції педагогічної творчості, за якою вся навколишня дійсність виявляється залученою до педагогічної діяльності.

Різні аспекти проблеми формування артистизму знайшли відображення в роботах І. Зязюна, В. Кан-Калика, розробкою проблеми педагогічного артистизму займалися такі дослідники, як М. Дем'янюк, В. Загвязинський, І. Єргієв та ін. Загалом науковці розподіляють структуру педагогічного артистизму на дві сторони: внутрішню та зовнішню. Внутрішній артистизм: культура педагога, емоційність, витонченість, гра уяви, образне бачення, оригінальність мислення, здатність до імпровізації, внутрішнє налаштування на творчість тощо. Зовнішній – саме «техніка» гри, різноманітність форм вираження свого відношення до матеріалу, вміння режисурати урок [1]. В той самий час треба відзначити, що кордон між цими сторонами носить досить уявний характер, бо обидві ґрунтуються і зумовлені особистісним професійним виконавським рівнем музиканта-педагога. Якщо ми говоримо про викладачів виконавських кафедр музичних академій, то, у переважній кількості, вони поєднують роботу зі студентами з власною виконавською діяльністю. Це означає, що операційний арсенал виконавських вмінь в них, умовно кажучи,

на постійному відпрацюванні. А оскільки артистизм в музиці цілком пов'язаний із якістю виконавських вмінь, ми можемо припустити, що під час педагогічного уроку зовнішня та внутрішня сторони артистизму будуть у переплетенні «працювати одна на другу». Культура викладача разом із високою власною кваліфікацією, гарна літературна та професійна мова спілкування, обізнаність з мистецтва (наведення порівняльних прикладів з інших галузей), по-перше, дасть високий рівень «показу-демонстрації». По-друге: розуміння на власному досвіді складнощів та поступовості роботи з конкретним твором чи програмою в цілому, шляху розвитку студента, чітке формулювання завдань, зацікавленість встановлення позитивних відносин, здатність до співтворчості дає чіткий план роботи щодо «режисури» дій. А ще є темп уроку, зміна темпу тощо! І це далеко не весь перелік перетинань складових педагогічного артистизму як важливого фактору реалізації педагогічних здібностей. Отже, перед нами постать викладача-музиканта вищого гатунку, який розуміє свою роль у педагогічному процесі, розуміє, що «студент освоює відповідний комплекс знань, де педагог є найактивнішим адептом соціалізації та інкультурації студента» [2]. Таке якісне спілкування «викликає у студента відчуття естетичного задоволення» [2].

Таким чином, узагальнюючи вищезазначене, ми можемо дійти висновку, що педагогічний артистизм у музичному мистецтві – це фахова майстерність педагога-музиканта щодо поєднання технічного арсеналу власного виконавського досвіду (фахові знання, уміння, навички) з мистецько-творчою атмосферою, пов'язаною з індивідуально-творчою, оригінальною педагогічною манерою, що дозволяє застосовувати відповідні емоційно-образні, художньо-комунікативні засоби та методи навчання.

Джерела

1. Білецька М., Підварко Т. Артистизм як необхідна складова музично-виконавської компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва / М. Білецька, Т. Підварко // Молодь і ринок. – 2018. – № 9. – С. 17-21. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2018_9_5
2. Ролінська О. Г. Евристичні методи і прийоми у навчальній діяльності майбутнього педагога-музиканта / О. Г. Ролінська // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 17 (22). – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – С. 54-58

Добрянська Світлана Анатоліївна / Dobranska Svitlana Anatolyevna

*Опорний заклад «Чаплинський ліцей»
Каховського району Херсонської області*

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

Одним із найважливіших завдань сучасної освіти є розвиток моральних і творчих здібностей, природної обдарованості учнів, формування у них потреби самореалізації.

Перспективним напрямом вирішення цієї проблеми є організація такого педагогічного процесу, який реалізує методіку розвитку учнів та створює умови для розкриття творчого потенціалу дитини.

Набагато складніше упоратися із цим завданням в останні роки: ковід, тривалий карантин, війна, дистанційне навчання, ризики для життя, неможливість прямого спілкування. І навкруги багато, багато горя... Але, водночас, це дає поштовх до розвитку творчості, бо свої думки треба кудись «виплеснути».

Як же нам усім тепер не вистачає часу на споглядання прекрасного, на створення чудових пейзажів, написання душевних віршів, відвідування музеїв, бібліотек, кінотеатрів. Особливо зараз, під час таких випробувань. Адже змінилося не лише наше повсякдення, а й емоційні реакції. Усе – від страху, тривоги та злості до почуття провини й смутку – проявляється настільки насичено, що інколи складно уявити, як взагалі можна дати раду цим емоціям. І, саме тоді, вириваються назовні творчі здібності не тільки учителів, а й учнів. У такі моменти я спостерігаю, як складаються поетичні рядки, як пишуться картини, створюються дитячі творчі роботи, в яких є туга за минулим мирним життям. А мені, як педагогу так хочеться зігріти їхні серця любов'ю і турботою, захистити від усіх негараздів і тривог. Тому намагаюся розпочинати день із віршованих веселих настанов, правил, поздоровлень. Зараз пишу маленькі віршики, бо великі, як до війни, чомусь не складаються.

Завжди намагалася «роздмухати» вогник творчості у своїх вихованців, показуючи це на власному прикладі: писала авторські казки для шкільного театру, друкувалася у поетичних збірках, використовувала власні віршовані фізкультхвилинки на уроках тощо. Пропоную вашій увазі свої вірші, складені перед самою війною. Можливо, комусь стануть у нагоді на класній чи виховній годині, комусь на свято, а комусь просто для душі. *Читаючи Тараса...*

Читаючи вірші Тараса,
Чомусь ввижається мені,
Що він писав не в час кріпацтва,
Що він писав у наші дні.

Бо не однаково мені,
 Що Україна вся в огні.
 Я хочу бачити і чути,
 Як ще реве наш Дніпр могучий,
 Як голос правди зазива
 Й народ в супротив підійма.
 А матері сльозу втирають,
 Синів у мирний час ховають.
 Та ми ще будемо веселі,
 Будемо багаті,
 Як то буде наше серце
 По волі гуляти!
 І розкажуть про вас, браття,
 По цілому світу.
 Зрозуміють, де та правда
 І чий ми діти.
 « Україно! Україно!
 Серце моє, ненько!
 Як згадаю твою долю,
 Заплаче серденько!»
 Пам'ятаємо, Тарасе,
 Ці слова пророчі.
 Буде день і буде воля,
 І не буде ночі!
 Ти – наш голос український,
 З нами долю розділив.
 Для майбутнього країни
 Словом шлях нам освітив!

Моїм колегам учителям

Ми живемо, як всі навкруги.
 І кохаємо так, як всі.
 Та для вчителя кожен день –
 Це безсоння турбот вночі.
 Починається наша дорога
 Із простої шкільної парти.
 В школі все нам знайоме і рідне,
 Знову сміх, знову жарти.
 Ось і дзвоник гукає нас,
 І бентежить, і полонить.
 Пам'ятає учитель весь час
 Цю прекрасну, чарівну мить.
 І веде нас стежина в край,
 Де бурхливий шкільний потік
 Гомонить аж під ген небокрай!
 Так буває із року в рік.
 Бо для вчителя школа – дім.
 І давно я у ній працюю.
 Я це знаю не із розмов,
 Бо сама увесь час вчителюю.

Джерела

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «КІС», 2004. – 112 с.

Бучнева Аліна Юріївна / Alina Buchneva

*Комунальний заклад «Василівська загальноосвітня школа I-III ступенів №3»
Василівської міської ради Запорізької області*

ПОЧАТКОВА ОСВІТА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ, АДАПТАЦІЯ ТА ЗАХИСТ ДІТЕЙ

Досліджено вплив воєнного стану на систему початкової освіти, зосереджуючись на викликах, з якими стикаються діти в умовах воєнного конфлікту. Стаття розглядає стратегії адаптації, що вживаються педагогами та батьками для забезпечення доступу дітей до освітніх можливостей під час неспокійних періодів. Особлива увага приділяється заходам захисту прав та фізичного й емоційного благополуччя здобувачів освіти в умовах воєнного конфлікту. Ключові слова: початкова освіта, воєнний стан, виклики, адаптація, захист дітей.

На сьогоднішній момент освітяни стикаються із серйозним викликом – викликом війни. Для продовження навчання необхідно шукати нові рішення, що допоможуть забезпечити якісну освіту, а також зберегти життя та здоров'я здобувачам освіти.

Навіть при складних умовах повної війни з РФ, навчальний процес у школах України не був припинений. Міністерство освіти і науки України вважає своїм основним завданням забезпечення права українських дітей на отримання освіти навіть в умовах введеного режиму воєнного стану і створення безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу.

Воєнний стан, незалежно від його причин і тривалості, суттєво впливає на всі аспекти суспільства, включаючи систему освіти. Початкова освіта, яка є фундаментом для подальшого навчання та розвитку, стає особливо вразливою під час збройних конфліктів. У цій статті розглянемо вплив воєнного стану на початкову освіту та можливі шляхи адаптації для захисту дітей і забезпечення їхнього нормального розвитку.

1. *Закриття навчальних закладів та евакуація:* один із перших кроків під час воєнного стану – закриття навчальних закладів для забезпечення безпеки учнів і педагогічного персоналу. Евакуація може стати необхідною для збереження життя і здоров'я, але це також може призвести до перерви у навчанні та змін у психологічному стані дітей.

2. *Адаптація навчального процесу:* організація навчального процесу в умовах воєнного стану вимагає гнучкості та творчості. Дистанційне навчання може стати важливим інструментом для забезпечення продовження навчання, адже розвиток новітніх технологій можуть допомагати здолати фізичні обмеження.

3. *Психосоціальна підтримка:* важливим аспектом є забезпечення психосоціальної підтримки для дітей, які переживають воєнний стан. Педагоги та спеціалісти повинні бути готові надавати допомогу у вирішенні емоційних труднощів та стресових ситуацій.

4. *Реінтеграція та відновлення:* після завершення конфлікту важливо надати можливості для реінтеграції дітей в освітню систему. Програми відновлення повинні передбачати підтримку як навчання, так і психологічному відновленню.

5. *Міжнародна підтримка та співпраця:* співпраця міжнародних організацій, громадських організацій і держав важлива для забезпечення ефективних заходів підтримки та захисту. Міжнародна співпраця може забезпечити необхідні ресурси та експертні знання.

Узагальнюючи, початкова освіта в умовах воєнного стану потребує комплексного підходу та порівнюється до важливого аспекту забезпечення безпеки і нормального розвитку дітей. Гнучкість, психологічна підтримка та міжнародна співпраця визначають успіх у забезпеченні найкращого для майбутніх поколінь під час важких часів.

Ансєв Андрій Олександрович
Прилуцький технічний фаховий коледж
Ансєва Лідія Володимирівна
Прилуцький технічний фаховий коледж

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У сучасному світі комп'ютерні та інформаційні технології стають необхідною складовою освітнього процесу. Застосування їх у навчанні не тільки сприяє покращенню якості освіти, але й створює нові завдання та виклики для педагогів та здобувачів освіти.

Використання технологій урізноманітнює методи навчання та надає здобувачам освіти доступ до різноманітних ресурсів, підвищується зацікавленість, сприйняття засвоєння матеріалу.

Важлива роль відводиться інтерактивним заняттям. Викладачі можуть використовувати мультимедійні ресурси, інтерактивні завдання та віртуальні лабораторії, що сприяє активному залученню здобувачів освіти у навчальний процес. Це допомагає не лише покращити засвоєння матеріалу, але й створює стимули для самостійної роботи та креативного мислення.

Комп'ютерні технології дозволяють здобувачам освіти миттєво отримувати доступ до широкого обсягу інформації. Вони можуть використовувати Інтернет для додаткового читання, дослідження теми та спілкування з іншими студентами чи фахівцями. Це не лише розширює обсяг знань, але й сприяє розвитку критичного мислення та аналітичних навичок.

Застосування електронних систем оцінювання дозволяє викладачам автоматизувати процеси оцінювання, що полегшує їх роботу та забезпечує об'єктивність оцінок. Онлайн-тести та завдання можуть бути автоматично перевірені, а педагоги можуть швидко надавати зворотний зв'язок здобувачам освіти, щоб підтримувати їхній навчальний прогрес.

Електронні платформи дозволяють педагогам стежити за індивідуальним прогресом кожного здобувача освіти. Це відкриває можливість індивідуалізованого навчання. Такий підхід допомагає кожному студентові розвиватися відповідно до його темпу та особливостей.

Незважаючи на безсумнівні переваги, використання комп'ютерних та інформаційних технологій також створює певні труднощі. Одним із основних є питання безпеки та конфіденційності даних в освітніх системах. Зі збільшенням обсягу інформації, що обробляється електронними системами, виникає необхідність надійних заходів забезпечення конфіденційності особистих даних здобувачів освіти та педагогів.

Нерівномірний рівень доступу до комп'ютерів та Інтернету може створити нерівності в навчанні. Деякі здобувачі освіти можуть мати обмежений доступ до необхідних технічних засобів або високошвидкісного Інтернету. Вирішення цього передбачає впровадження стратегій, щоб забезпечити доступність освітніх технологій для всіх категорій здобувачів освіти, незалежно від їхнього соціального статусу чи місця проживання.

Швидкі темпи розвитку технологій ставлять перед педагогами завдання постійного оновлення своїх знань та навичок, адаптації до нових методів та засобів. Розвиток систем професійної підтримки та навчання викладачів стає важливим компонентом успішної інтеграції технологій у навчальний процес.

Використання комп'ютерних та інформаційних технологій у освітньому процесі є необхідною реальністю, яка не тільки полегшує навчання, але й формує ключові компетенції для успішної адаптації в сучасному світі. З урахуванням викликів та ефективних заходів можна забезпечити плідну інтеграцію технологій в освітній процес та сприяти розвитку сучасного суспільства.

Нестеровська Яна Миколаївна / Yana Nesterovska
Бердичівський медичний фаховий коледж Житомирської обласної ради
Супруненко Інна Анатоліївна / Inna Suprunenko
Бердичівський медичний фаховий коледж Житомирської обласної ради

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Метою сучасного системи освіти є підготовка висококваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці. Провідну роль на шляху виконання цієї вимоги має мотивація до навчання здобувача освіти. Адже тільки мотивоване навчання – ефективне. Студент який має мотивацію, ставиться до навчання і майбутньої професії свідомо та відповідально.

В наш час держава переживає важкі часи. Війна змінила життя усієї країни, зачепила усі сфери діяльності, в тому числі освіту. В умовах війни мотивація до навчання знижена. Основна причина – важкий психологічно-емоційний стан кожного з нас. Депресія, напруга, тривога за власне життя та життя рідних негативно впливають на всіх учасників освітнього процесу. Масовані бомбардування, руйнування навчальних закладів, евакуація, порушення інфраструктури часто унеможливує освітній процес. У сучасних реаліях знижується пізнавальний інтерес до навчання здобувачів освіти, здатність у повній мірі запам'ятовувати та аналізувати навчальний матеріал.

У такий важкий для нашої країни час, викладач навчального закладу має надважкі завдання – формування позитивної навчальної мотивації здобувачів освіти, здійснення якісного освітнього процесу та розвиток особистості кожного студента. Адже підготовка майбутніх фахівців, свідомих та відповідальних, справжніх патріотів своєї держави – наше майбутнє.

Найважливішим в процесі формування мотивації до навчання є професійна спрямованість при вивченні дисциплін. Під час викладання матеріалу важливо не просто дати здобувачу освіти «сухий матеріал», а підкреслити необхідність отриманих знань у майбутній професії. Таким чином у студента формується усвідомлення важливості його особистості в суспільстві та уявлення про самореалізацію в майбутньому, вибудовується мета реалізуватися як фахівець. Виникає внутрішня мотивація, почуття гордості за обрану професію. Людина, що має таку мотивацію ставить перед собою певні завдання, відволікається від негативних подій, має снагу пережити кризову ситуацію, що так необхідно в наш час.

Важливу роль у розвитку мотивації до навчання відіграють інноваційні технології навчання (дискусійні технології, проблемні ситуації, робота в групах).

Такі технології навчання сприяють розвитку критичного мислення, вчать аналізувати ситуацію та приймати рішення, розвивають самостійність, здатність до самовдосконалення. Інноваційні методи передбачають зростання ролі здобувача освіти в освітньому процесі, що значно підвищує мотивацію і приносить задоволення від процесу навчання.

Важко переоцінити роль викладача у формуванні пізнавального інтересу здобувача освіти до навчання. Авторитет, культура спілкування, професіоналізм, креативність, емпатійність педагога створюють загальну атмосферу на заняттях та є запорукою успіху освітнього процесу.

Сьогодні потребує викладача, який взаємодіє зі студентами на засадах партнерства і поваги, враховує інтереси та особливості кожного, здатний не тільки надати знання, але й змотивувати, зацікавити, порадити, підтримати, вселити віру в успіх, сприяти всебічному розвитку особистості студента.

Підвищення мотивації до навчання є надзвичайно важливим у підготовці майбутнього фахівця. Цей процес вимагає професійної спрямованості, використання інноваційних методів навчання, а також величезних зусиль та неабиякої майстерності викладача. Адже як стверджує І. Підгласий: «Вивчення й правильне використання діючих мотивів, формування необхідних, що спрямовують розвиток особистості та її рух – серцевина педагогічної праці».

Джерела

1. Мотивація студентів як запорука успішного професійного розвитку / Н. П. Коваленко, Н. О. Боброва, О. В. Ганчо, С. В. Зачепило // Медична освіта. – 2020. – № 3. – С. 43-48.
2. Пермінова Л. Мотивація як фактор навчальної успішності студента / Л. Пермінова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2011. – Вип. 20. – С. 101-104.

Сидоренко Ірина Миколаївна
Харківська гімназія № 145

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Однією з основних проблем сучасної педагогіки є активізація пізнавальної діяльності учнів. У сучасному інформаційному суспільстві дедалі більшого значення набуває наявність комунікативних умінь, здатність до моделювання ситуацій, досвід ведення діалогу, дискусій, залучення до творчої діяльності. Водночас спостерігається зниження інтересу старших школярів до навчання, інтелектуальна пасивність. Тому вчитель має приділяти особливу увагу використанню методів і прийомів, що вимагають активної розумової діяльності, за допомогою яких формуються вміння порівнювати, узагальнювати, бачити проблему, формувати гіпотезу, шукати засоби розв'язання, коригувати отримані результати.

Бажання кожного вчителя – прищепити любов та інтерес до свого предмета. Кращому засвоєнню літератури, розвитку наукового інтересу, активізації навчальної діяльності учнів, підвищенню рівня практичної спрямованості сприяють найактивніші форми, засоби та методи навчання. Урок літератури має бути цікавим, різноманітним, змістовним і виростати з усього різноманіття людської діяльності: інтелектуальної, естетичної, морально-психологічної. Тому активність учителя, виражена в застосуванні сучасних методів навчання і виховання, має бути спрямована на активну пізнавальну діяльність учня, що приводить до формування морально досконалої особистості з активними життєвими позиціями. Адже кожен урок має бути спрямований на виховання творчої, активної особистості, якої так потребує сучасне суспільство.

Застосування прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках літератури в 10-11 класах передбачає досягнення такої мети:

- активізувати інтерес до вивчення літератури;
- підвищити пізнавальну активність учнів на уроці та в позаурочний час. При цьому мають вирішуватися завдання:
 - формування в учнів міцних умінь, навичок через активізацію пізнавальної діяльності;
 - підвищення рівня мовленнєвої культури учнів у зв'язку з обов'язковим обговоренням проблемної ситуації в діалоговій і монологічній формі;
 - формування духовного світу підлітка за допомогою акцентування його уваги на дослідженні проблем морального характеру.

З метою підвищення якості навчання учнів на уроках учитель може з успіхом застосовувати технологію проблемного навчання, завдання пошукового характеру, які сприятимуть більш усвідомленому та глибокому засвоєнню знань, міцному формуванню навичок і мовному розвитку учнів, а також особливу увагу на уроках літератури, приділяти виразному читанню художніх творів. Це дозволить стимулювати діяльність читацької уяви та осягнути емоційний зміст тексту.

Тобто, цілеспрямоване використання проблемних запитань і творчих завдань на всіх етапах уроку, застосування в процесі навчання елементів інформаційно-комунікаційних технологій та прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів, які посилять читацький інтерес старшокласників та спонукатимуть до обов'язкового знайомства з літературним матеріалом, усвідомленого його розуміння, сприятимуть послабленню гальмівного впливу звичної організації уроку і відповідно підвищуватимуть ефективність навчально-виховного процесу та його результативність.

Zubenko Kateryna Vyacheslavivna
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
ORCID: 0000-0003-4874-8408
Донбаська державна машинобудівна академія

ADVANTAGES OF MODULAR OBJECT-ORIENTED DYNAMIC LEARNING ENVIRONMENT AS A TOOL FOR DISTANCE LEARNING

In recent years, educators around the world have been increasingly using information technology for lesson preparation, student instruction, and information administration. There is a trend towards active implementation of online courses, personalization, and interactivity of online learning, also known as e-learning, which is rapidly developing alongside various integrations of e-learning with traditional classrooms. Flip teaching, or flipped classroom, is a good example of integrating e-learning and traditional teaching. The term "flipped classroom" means that the teaching method is turned or deviated from the traditional method. In a flipped

classroom, instruction is provided online, and class time can be effectively used for homework, exercises, projects, discussions, or other interactive activities that illustrate the conceptual content of the lesson. This innovation engages students in the lesson and gives them more opportunities to gain practical skills and knowledge. For example, students in flipped classrooms can watch lessons through video or audio recordings, and then complete various assignments and exercises under the supervision of the instructor.

The development of modern education requires a shift in the mindset and practices of educators. The integration of new technologies and teaching models necessitates not only the implementation of information and communication technologies, but also changes in the organization and personnel policies of educational institutions. The normative and methodological framework of the educational process needs to be updated, and pedagogical tools and methods that align with the demands of modern education and ICT need to be developed.

In this context, teachers play a crucial role. They should not be replaced by technology, but rather should embrace it and use it effectively to enhance student learning. Teachers need to become partners in the learning process, possessing innovative teaching skills and showing enthusiasm, interest, and proficiency in technology.

Cheryl Nussbaum-Beach, a member of the Board of Directors of the International Society for Educational Technology, emphasizes that technology alone cannot replace teachers. However, a teacher who effectively utilizes technology to support student development will surpass one who lacks technological proficiency.

Overall, the development of modern education requires a holistic approach that combines technological advancements with pedagogical expertise. Teachers need to adapt to these changes and become proficient in using technology as a tool to enhance student learning and engagement.

Among the existing technological platforms available for supporting flipped classrooms, Learning Management Systems (LMS) stand out as the most common due to their advantage in providing course content and managing a large amount of online course information. In particular, MOODLE (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment), an open-source LMS, is the most popular. Lutsk National Technical University has announced the use of MOODLE as the sole open-source platform for collaborative learning and cooperation environment since 2019. MOODLE stands for Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment and is primarily focused on facilitating interaction between teachers and students, although it is also suitable for organizing traditional distance courses and supporting face-to-face learning. More information about MOODLE can be found on the official project website: <http://moodle.org/>.

Using MOODLE, instructors can create courses by filling them with content such as texts, supplementary files, presentations, tests, surveys, etc. Working in MOODLE only requires a web browser, making it convenient for both instructors and learners. Based on students' task completion, instructors can assign grades and provide comments. Thus, MOODLE serves as both a hub for creating educational materials and facilitating interactive interaction among participants in the learning process. As some researchers have suggested, the widespread popularity of MOODLE is largely due to its advantages. For example, there is no licensing fee for MOODLE, and higher education institutions only need to adapt their system to comply with the institution's procedures and policies in order to use MOODLE. The extensive adoption of MOODLE entails additional economic, technological, pedagogical, and philosophical benefits.

The MOODLE learning environment opens up new opportunities not only for educational institutions as a whole but also for individual instructors. Conclusions made by Iwasaki and other researchers [5] indicate that instructors who based their courses on constructivist philosophy believed that knowledge is acquired when information interacts with existing knowledge gained through experience. The results indicated that in courses using a constructivist approach, the interactive features in the LMS were used to enhance active student learning; courses using traditional teaching methods typically used quizzes and project assignments to reinforce fundamental knowledge and practical skills of students; instructors in blended courses utilized both "constructive" classes and "transmissive" classes, using the communication function of the LMS to develop student abilities and opportunities for self-learning.

It should be noted that MOODLE, as a learning management system (LMS), provides students with the opportunity to repeatedly review learning materials as they are constantly accessible online. The instructional materials are presented in a logical and structured manner for self-study. MOODLE offers a wide range of tools for self-testing and self-assessment. It is worth mentioning that task completion and evaluation are done independently of human factors. The main advantage of MOODLE is the ability to organize distance learning for self-paced mastery of the learning materials, interactive learning, and communication with the instructor. MOODLE, which has a high level of customization in interface, content, and interaction capabilities, allows instructors to use effective teaching methods for student effectiveness.

Сохань Наталія Федорівна / Sokhan Nataliia
Університету менеджменту освіти
Національної академії педагогічних наук України
ORCID: 0000-0003-3394-5935

**ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ:
ТРУДНОЩІ ВПРОВАДЖЕННЯ**

**STATE GOVERNMENTAL MANAGEMENT:
DIFFICULTIES VPROVADZHENNYA**

На законодавчому рівні прописано про перехід до державно-громадського управління у сфері освіти.
Ключові слова: державно-громадське управління, громадськість, партнерство, взаємодія, моделі управління, децентралізація.

Ціла низка нормативно-правових документів передбачає перехід до державно-громадського управління. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2002) проголошено про перехід до державно-громадського управління освітою, такий перехід визначено як стратегічний напрям. Основним завданням Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки визначено розвиток взаємодії органів управління освітою та органів громадського самоврядування закладів освіти задля ефективного оцінювання якості освіти. Закон України «Про освіту» (2017 р.) декларує нові підходи до розкриття поняття управління освітою на засадах партнерської взаємодії.

Дослідженням проблеми державно-громадського управління освітою присвячено праці Г. Єльнікової, Л. Калініної, В. Кременя, Л. Карамушки, О. Онаць, І. Осадчого, Л. Парашенко, Т. Сорочан, М. Топузвата ітн.

Метою статті є обґрунтування проблем впровадження державно-громадського управління у сфері освіти в умовах децентралізації та визначення напрямків подальшого вивчення проблеми на різних рівнях.

У Національній доктрині розвитку освіти від 2002 року зазначено, що сучасна система управління сферою освіти розвивається як державно-громадська. Вона має враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання автономії навчальних закладів, конкурентоспроможності освітніх послуг [4].

У ст. 70 Закону України «Про освіту» визначено державно-громадське управління та його принципи. Державно-громадське управління визначається як «взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з метою прийняття ефективних управлінських рішень та задоволення суспільних інтересів у сфері освіти» [7]. Для реалізації такого управління можуть утворюватися репрезентативні (типові) громадські об'єднання та інші інститути громадянського суспільства, що складаються із учасників освітнього процесу, роботодавців та об'єднань цих категорій. Утворюються такі органи державно-громадського управління рішенням органів виконавчої влади чи місцевого самоврядування у формі робочих груп, дорадчих, громадських, експертних та інших органів. Відповідними актами прописуються їхні повноваження, визначаються принципи. Зазначені у законі принципи лише описово визначають державно-громадське управління, а не конкретизують участь громадськості в управлінні освітою і не вказують на обов'язковість врахування органами влади при прийнятті управлінських рішень позиції громадськості, бо вона функціонально лише дорадча.

Виходячи із вищевказаного, можна зробити висновок, що форма управління фактично залишається державною, без врахування інтересів педагогічних працівників, здобувачів освіти, їхніх батьків, громадськості.

Перед науковцями постає завдання пошуку та впровадження нових моделей державно-громадського управління у сфері освіти, розроблення відповідних механізмів взаємодії між державними органами та громадськістю на всіх рівнях.

Професор Л. Калініна виділяє триєрархічні рівні управління на партнерських засадах [3, с. 85]:

- оперативний, де будь-яка громадська організація може взаємодіяти з органами влади, щоб вирішувати важливі питання на місцевому рівні для створення відповідних умов особистісного розвитку учнів зокрема та інноваційного розвитку закладів загальної середньої освіти громади в цілому.

- тактичний, у якому взаємодіють громадські організації в інтересах громади на територіальному, районному та обласному рівнях, з метою оцінювання проблем загальної середньої освіти та контролю за виконанням управлінських рішень;

- стратегічний, де громадські організації ініціюють прийняття державними органами нормативних актів щодо діяльності таких організацій, як на державному так і регіональному рівнях, для ширшого аналізу можливостей та перспективи розвитку закладів освіти.

Державно-громадське управління передбачає партнерську взаємодію між органами управління, органами місцевого самоврядування та представниками громадськості на всіх трьох рівнях.

Професор Г. Єльнікова надає такі моделі державно-громадського управління [2, с. 10-11]:

1) Модель структурно-громадського супроводу, яка на кожному рівні передбачає утворення відповідної громадської структури для надання незалежної експертної оцінки у сфері освіти та ведення діалогу з державними структурами щодо врегулювання питань між громадськістю та органами управління освітою.

2) Модель інформаційно-громадського супроводу передбачає зворотну систему комунікації між громадськістю та сферою управління, яка передбачає боротьбу протиріч, особливо за нормативно-правову та соціальну інформацію.

3) Модель субординаційно-проміжного партнерства може реалізуватися на всій вертикалі управління, з дотриманням субординації. До прийняття управлінських рішень має долучатися громадськість на партнерських умовах.

Заклад освіти обирає ту модель, яка відповідає поставленій ним меті та завданням. В залежності від зміни цілей закладом може змінюватися і модель. Яка модель не буде обрана, все одно вона передбачає взаємодію сторін.

Науковці досить обширно у своїх працях надають визначення державно-громадського управління, описують його різні можливі моделі, які можна реалізувати чи то на місцевому, чи то регіональному, чи то обласному рівнях. Їхні напрацювання можна використовувати при розробці концепцій, стратегій, проектів, нормативної бази на певних рівнях. Але законодавчі акти та розробки вчених чомусь не є дотичними.

Ні законотворці, ні науковці не описують механізмів узгодження управлінських рішень з представниками громадськості. Громадськість виконує дорадчу, консультативну функцію, а управління зберігає жорстку вертикаль.

Кандидат педагогічних наук О. Онаць зазначає, що «державно-громадське управління освітою є явищем для України типовим і закономірним, але повністю не реалізованим». За результатами дослідження, проведеного інститутом педагогіки НАПН України, було виявлено, що майже 60% респондентів вважають управління у сфері освіти бюрократичним та авторитарним; майже 17% – вважають реалізованою державно-громадську форму управління. 37% опитуваних вважають оптимальною формою управління у сфері освіти державно-громадську як визначену форму на державному рівні, 41% надає перевагу громадсько-державній формі управління, майже 16% респондентів пропонують інші форми для реалізації управління за сучасних умов [5, с. 256].

Аналізуючи вищенаведені дані дослідження, можна зробити висновок, що на сьогодні в управлінців у сфері освіти відсутнє чітке розуміння поняття державно-громадського управління, в деяких випадках відбувається заміна його громадсько-державним; несформованість моделей управління в регіонах; відсутність системності та здійснення на місцях хаотичних заходів щодо впровадження державно-громадського управління; інформаційна недоступність органів управління освітою та, як наслідок, відсутність комунікації таких органів з громадськістю.

Нами визначено низку факторів, які гальмують та унеможливають перехід до нових форм управління у сфері освіти, які є пріоритетними у подоланні при переході на новий рівень партнерських взаємовідносин та створенні цілісної організаційної структури управління:

- неконкретна, здебільшого описова нормативно-правова база державно-громадського управління;
- невідповідність громад до змін, до децентралізації;
- некомпетентність органів управління освітою, адміністрацій закладів освіти для реалізації демократичного управління;
- невизначеність чітких прав та повноважень самоврядування на всіх рівнях;
- відсутність ресурсів для фінансування проектів розвитку громад, зокрема освітньої сфери.

На часі запустити трансформацію деяких процесів щодо децентралізації, залучення громадськості до контролю, прийняття певних управлінських рішень у сфері освіти, більшої автономії закладів освіти, набуття конкурентоспроможності та адаптації до особливостей регіонів. Підтримуємо твердження науковця О. Онаць щодо відкритості та демократичності державно-громадське управління «...державно-громадське управління закладами загальної середньої освіти як активними соціально-педагогічними системами буде ефективним тоді, коли держава і громадські структури стануть рівноправними партнерами і працюватимуть на істотні зміни в меті, завданнях, змісті і результатах управління. Таке управління потребує значно активніших людей та інституцій, які спроможні здійснювати прогресивні зміни і на державному рівні, і на

рівні конкретного громадянина України, і на рівні зовнішнього середовища мікрорайону школи, і місцевої спільноти – шляхом розроблення нових моделей освіти та управління ними в умовах децентралізації та розвитку місцевого самоврядування» [6, с. 146].

Саме через впровадження державно-громадського управління освітньою сферою можна збудувати не лише сучасне міцне правове суспільство, а й створити нові ефективні моделі державного управління для розбудови новітнього демократичного партнерського суспільства.

Таким чином, у статті порушено питання труднощів впровадження державно-громадського управління та окреслено напрямки подальшого вивчення проблеми на різних рівнях.

Джерела

1. Державно-громадське управління освітою: прогалини нормативно-правового забезпечення. URL: <https://www.prostir.ua/?news=derzhavno-hromadske-upravlinnya-osvitoiu-prohalyny-normativno-pravovoho-zabezpechennya>
2. Єльнікова Т. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління. Директор школи. 2003. № 40 (280). С. 10-11.
3. Калініна Л. М., Лісова Н. І. Державно-громадська взаємодія на партнерських засадах. With materials of the international scientific-practical conference «Problems and achievements of modern science», 2019. 117 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
5. Онаць О. М. Державно-громадське управління: досвід України та країн зарубіжжя. Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2020: глобалізований простір інновацій: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 28 трав. 2020 р. / НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. О. І. Локшиної. – Київ: Біла Церква: Авторитет, 2020. 444с.
6. Онаць О. М. Стан і перспективи державно-громадського управління в освіті України. Scientific and Practical Conference «Experimental and Theoretical Research in Modern Science», 2021. Kishinev, Moldova: Giperion Editura. URL: https://kzgjzh.knuikim.edu.ua/images/nauka/experimental-and-theoretical-research-in-modern-science_kishinev_moldova.pdf
7. Про освіту. Закон України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Козубовська Ірина Василівна
Доктор педагогічних наук, професор
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Козубовський Ростислав Володимирович
Кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Смук Оксана Тарасівна
Кандидат психологічних наук, доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ У ЗВО

Волонтерська діяльність є дуже важливою складовою громадянського суспільства. За допомогою волонтерства: в суспільстві підтримуються і підсилюються такі загальнолюдські цінності, як милосердя, турбота, допомога; люди реалізують свої можливості, повністю розкривають свій людський і професійний потенціал; встановлюються зв'язки, які сприяють вирішенню важливих життєвих питань багатьох людей. Сьогодні, в зв'язку з війною в Україні особливо актуалізуються питання волонтерської роботи (допомога армії, вимушено переселеним особам тощо).

Волонтерська діяльність в Україні регулюється спеціальним Законом України про волонтерську діяльність. Безперечно, волонтерами можуть бути будь-які вікові категорії громадян. Проте, в першу чергу, це – молодь, зокрема, студентська молодь.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що для розвитку студентського волонтерського руху в ЗВО необхідна низка умов: наявність групи однодумців, що виступають ініціаторами й координаторами волонтерської діяльності; наявність інституціональної «приналежності» волонтерського руху (установи, організації, що підтримують волонтерську діяльність); врахування специфіки мотиваційної структури студентської групи стосовно участі у волонтерській діяльності; прагнення уникнути адміністрування й бюрократизації волонтерського руху; забезпечення сприятливого морального клімату, престижності, створення «моди» на волонтерський рух у молодіжному середовищі; використання значимої для молодих людей діяльності як основи волонтерського руху; використання волонтерства як способу підвищення соціального статусу молодих людей.

Досвід діяльності по створенню волонтерських груп дає можливість виявлення деяких технологічних основ розвитку волонтерського руху серед студентської молоді. Так, можна виділити кілька технологічних етапів організації волонтерського руху й реалізації волонтерської програми: 1) попередній: збір інформації про мотивацію, інтереси й потреби потенційних волонтерів; визначення потреб організації в добровольцях; формулювання й прийняття повноважень керівника добровольчої програми; 2) початковий: проведення співбесіди, складання опису роботи, призначення індивідуальних кураторів для добровольців; 3) основний: виконання роботи; 4) завершальний: оцінка ефективності проробленої роботи, заохочення добровольців, планування подальшої діяльності.

Планувати й здійснювати добровольчі програми повинен керівник або організатор, (який може бути із числа добровольців), здатний постійно взаємодіяти з молодіжною організацією, рухом або загоном, з'ясувати їхні потреби й організувати роботу з набору добровольців. Сфера відповідальності керівника добровольчої програми може включати: планування програми по набору волонтерів; опис роботи для кожної волонтерської посади; співбесіда, відбір і розміщення добровольців; орієнтацію й навчання добровольців; ведення повсякденної реєстрації робіт волонтерів; поширення інформації про програму серед громадськості; оцінку ходу добровольчої програми; підтримку зв'язків з волонтерами. Для залучення волонтерів можна використати різні методи, зокрема: публічні оголошення (в тому числі в освітніх установах); «особисті» листи-запрошення (розіслані на підставі інформаційних баз установ); наочну агітацію; інформування через ЗМІ, Інтернет; індивідуальні бесіди та ін.

Козубовський Максим Ростиславович

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Науковий керівник: Повідайчик Оксана Степанівна, доктор педагогічних наук, професор,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В США

Проблема девіантної поведінки неповнолітніх сьогодні є надзвичайно актуальною. Її дослідженню присвячена безліч наукових праць: монографій, дисертацій, статей. Педагоги, психологи, медики, соціологи, юристи, культурологи, філософи займаються дослідженням генезису й сутності девіантної поведінки. Існує також поняття «делінквентна поведінка» – серйозні відхилення у поведінці, дії, які передбачають кримінальне покарання.

Науковці продовжують сперечатися про джерела, причини й способи профілактики девіантної поведінки, але існує одна позиція, з якої згодні всі дослідники – підлітки набагато частіше, ніж представники інших вікових груп, порушують загальноприйняті норми і правила поведінки.

Підлітки – особлива вікова соціально-демографічна група, що має свої специфічні інтереси, переживає період становлення соціальної зрілості, входження в світ дорослих, адаптації до нього. Вона характеризується, з одного боку, властивими їй психофізіологічними особливостями, з іншого боку – власною субкультурою, внутрішньою диференціацією, що відповідає соціальному розподілу суспільства. Серед особливостей підліткового віку, які впливають на формування асоціальної поведінки, вітчизняні й зарубіжні педагоги, соціологи й психологи виділяють наступні: прагнення до новизни, до оригінальності поведінки, спроби змінити існуючу систему оцінок і поглядів, прийнятих у середовищі найближчого оточення.

Причини, які зумовлюють різні відхилення у поведінці: соціально-психологічні, психолого-педагогічні й психо-біологічні фактори, знання яких необхідно для ефективної виховної профілактичної діяльності.

Профілактика девіантної поведінки підлітків – система заходів, метою яких є попередження виникнення й розвитку деструктивних змін у структурі особистості й відхилень у поведінці за допомогою формування стійкого психологічного імунітету до негативних впливів на суб'єкта. Профілактика повинна складатися з правових, соціальних, педагогічних, організаційних, технічних та інших заходів, безпосередньо спрямованих на усунення, нейтралізацію конкретних причин виникнення девіантної поведінки підлітків.

Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки неповнолітніх в США базується на таких основних принципах: гуманному підході до підлітка; визнання родини як найважливішого інституту профілактики; погодженість дій всіх служб у мікросередовищі; максимальної індивідуалізації профілактичних впливів у соціумі; конструктивному використанні превентивних резервів; комплексності профілактичної роботи [1; 2].

Провідними тенденціями розвитку соціально-педагогічної профілактики підлітків в США є: орієнтація на проведення всіх профілактичних і реабілітаційних заходів відносно підлітка поза відривом його від звичного соціокультурного середовища; стимулювання громадянської активності в цій сфері, залучення до неї додаткових учасників і фінансових засобів; зміцнення престижу традиційної родини, підвищення її психолого-педагогічної культури; підготовка спеціальних кадрів соціальних працівників, що спеціалізуються в практичній роботі з корекції девіантної поведінки; створення мережі спеціальних превентивних служб і структур.

Джерела

1. Akers R. Deviant Behavior: A Social Learning Approach. 3rd ed. Belmont, Calif: Wadsworth. 2002. 230 p.
2. Finckenaue J. Delinquency and Corrections. Orlando, Florida: Academic Press 2004. 240 p.

Повідайчик Михайло Михайлович / Povidaichyk Mykhailo Mykhailovych

Кандидат економічних наук, доцент

ORCID: 0000-0003-1554-2067

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІВ ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

FEATURES OF SCIENTIFIC RESEARCH ACTIVITY IN THE PROCESS OF FORMING THE COMPETITIVENESS OF THE FUTURE TEACHER

Обґрунтована необхідність формування конкурентоспроможності майбутніх учителів математики як вимога сучасного суспільства та Нової української школи. Визначено особливості науково-дослідницької діяльності в реалізації досліджуваного процесу. Ключові слова: конкурентоспроможність, вчитель математики, науково-дослідницька діяльність.

Проблема конкурентоспроможності (КС) на сьогоднішній день є вкрай актуальною для вчителів математики (ВМ). Затребуваними є ті педагоги, які здатні викладати математику на високому рівні, враховувати потреби учнів та запити суспільства на математично грамотних громадян. Результати міжнародного дослідження PISA, щорічні звіти ЗНО з математики засвідчують не тільки про недостатній рівень математичної грамотності українських школярів, але й зумовлюють визначення чинників, які спричиняють такі навчальні результати. Серед інших (недосконалість освітніх програм, підручників, відсутність мотивації учнів до вивчення математики тощо) виокремлюють також недостатній рівень КС вітчизняних педагогів як на внутрішньому, так і світовому освітньому просторі.

КСВМ визначає низку вимог до його професійних і особистісних якостей. Це – психолого-педагогічна, предметно-методична, цифрова, соціокультурна та інші компетентності. Надзвичайно важливою її складовою в умовах реформування загальної середньої освіти України є дослідницька компетентність вчителя, спрямована на підвищення ефективності власної педагогічної діяльності, а також розвиток дослідницьких здібностей школярів. Як зазначається в Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016), сучасні випускники ЗСО повинні володіти навичками застосування наукового методу, спостереження, аналізу, формулювання гіпотез, збирання даних, експериментування, аналізу результатів. Необхідність формування цієї якості визначена також впровадженням в українські школи Концепції STEM-освіти, яка спрямована на формування в школярів критичного алгоритмічного мислення, навичок оброблення інформації й аналізу даних, інноваційності тощо.

Однак, серед компетентностей вчителя, визначених Професійним стандартом за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020), проектом Стандарту вищої освіти України, першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) (2023), дослідницька компетентність вчителя математики знайшла тільки часткове вираження, що зумовило відсутність її цілеспрямованого формування в процесі професійної підготовки вчителів математики. Відтак актуалізується потреба у застосуванні потенціалу науково-дослідницької діяльності, яка пронизує всі складові освітнього процесу через реалізацію парадигми «навчання через дослідження» та уможливає формування КСВМ.

Гринь Ольга Валентинівна / Hryn Olga Valentynivna

ORCIDID: 0009-0006-3157-675X

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ТЕНДЕНЦІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ США

Вирішення проблеми глобальної екологічної кризи зумовлює не тільки модифікацію технологій виробництва, а й змінив життя людей, їх свідомості та ставленні до природи. Відповідність цінностей нової культури, людини постіндустріального суспільства глобальним екологічним законам, вимагає цілеспрямованої екологічної підготовки. Відтак, провідна роль у цьому процесі належить освітній системі. Цінний досвід екологічної підготовки студентів університетів накопичений у США. Його вивчення та

впровадження кращих практик в українську освітню сферу дає можливість підвищити рівень екологічної культури молоді.

Сьогодні екологічна культура є вкрай актуальною для людства в цілому. Як зазначає М. Тарасенко, «Культура – це не тільки показник універсальності і свободи людини, але й свідчення відповідальності перед світом» [1].

Починаючи з XIX-го століття, виокремлюють три основні типи освітніх програм, спрямованих на розвиток екологічної культури молоді в США – освіта в галузі охорони природи, екологічна освіта та освіта в сфері сталого розвитку. У кожному з них вказується на тісний зв'язок між життєдіяльністю людства та екологічними проблемами [2]. Кожен з типів пов'язаний з окремим періодом та передбачає спільну мету – розвиток екологічної культури молодих людей з метою зміни їх екологічної поведінки та способу життя.

1. Освіта в галузі охорони природи (кінець XIX ст.) – спрямована на розвиток екологічної культури населення, суспільну підтримку природи через функціонування національних парків. У результаті таких програм створені інформаційні центри, екологічні кампанії, спрямовані на підвищення суспільної обізнаності, програми із захисту природи в освітніх закладах, облаштування шкільних садів.

2. Екологічна освіта (кінець 1960-х, початок 1970-х рр.) – передбачає зміну індивідуальної екологічної поведінки людей, суспільну підтримку законодавства з охорони навколишнього середовища. Результатом цього напрямку стало відкриття екологічних освітніх центрів у містах, реалізація заходів з метою підвищення рівня екологічних знань суспільства, впровадження екологічно спрямованих освітніх програм підготовки вчителів.

3. Освіта в сфері сталого розвитку (початок 1990-х р.) – спостерігається комплексний підхід при вирішенні проблем, пов'язаних з водою, енергією, бідністю і біорізноманіттям в управлінні, бізнесі і освіті. Створені платформи, які концентруються на проблемах сталого розвитку, реалізовано підхід «заклад освіти в цілому» для вирішення екологічних проблем і розвитку корпоративної соціальної відповідальності.

Підкреслимо, що на сьогоднішній день особлива увага приділяється нарощуванню потенціалу сталого розвитку та глобальної соціальної відповідальності. Ця тенденція показує глибоке розуміння суспільством прямого зв'язку між навколишнім середовищем та способом життя, та як наслідок впровадження екологічної підготовки на всіх освітніх рівнях через навчання сталому розвитку.

Джерела

1. Тарасенко М. Ф. Природа, технологія, культура. Київ: Наукова думка, 1985. 69 с.
2. Wals Arjen E. J. Shaping the Education of Tomorrow: 2012. Report on the UN Decade of Education for Sustainable Development, Abridged. UNESCO DESD Monitoring & Evaluation, 2012. 102 p.

Реблян Антоніна Муратівна / Reblyan Antonina Murativna

ORCIDID: 0000-0002-2875-2197

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Повідайчик Оксана Степанівна / Povidachyk Oksana Stepanivna

Доктор педагогічних наук, професор

ORCIDID: 0000-0003-0048-6293

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Сучасна система вищої освіти Великої Британії приділяє значну увагу науково-дослідницькій діяльності (НДД) здобувачів вищої освіти. Відбувається перехід до нової, дослідницької парадигми освіти, яка полягає в переосмисленні її змісту і напрямів реалізації нових ідей, що є ціннісним орієнтиром розвитку сучасної системи британської освіти» [1, с. 142]. З початком XXI століття стає все більш очевидним, що вміння та навички дослідницького пошуку, інтеграція наукових досліджень в освітній процес, необхідні студентам для розкриття їхньої креативності, творчих можливостей та інтелектуального потенціалу.

В деяких університетах та коледжах Великої Британії (Бредфордському коледжі, Університеті Лестера, Коледжі короля Альфреда, Манчестерському університеті, Університеті Центральної Англії та ін.), організація НДД студентів розпочинається з прояву їхньої інтелектуальної ініціативи – бажання здобувача самостійно шукати нову інформацію, висувати певні ідеї, розробляти різні проекти тощо. Відтак студенти поступово переходять від низького рівня професійної ініціативи до вищого, від допитливості як вияву потреби у вивченні певних професійних явищ до процесу вирішення професійно-практичних завдань на основі наукових знань.

НДД студентів у вищій школі Великобританії відбувається в процесі теоретичної підготовки, практичного навчання, поза аудиторної роботи (зустрічі з професіоналами, студентські науково-практичні конференції, літні школи, виконання ініціативних досліджень, академічна мобільність, гранти та ін.).

В процесі теоретичної підготовки студенти виконують дослідницькі завдання, проекти, готують наукові роботи, публікують статті у студентських наукових збірниках, вирішують кейси тощо. Практичне навчання є однією з головних форм НДД студентів, яка забезпечує умови для виконання здобувачами професійних дій у реальному професійному закладі. Через спостереження за діяльністю фахівців та самостійне виконання певних функцій у студентів формуються фахові вміння, особистісні якості, здатність до самовизначення і рефлексії. Велике значення має самостійна робота, під час якої в здобувачів формуються не тільки навички НДД та саморефлексії, а й здатність до навчальної автономії. До основних форм самостійної НДД британських студентів належать: НДД з певної тематики зі спеціальності під керівництвом викладачів; самостійне вивчення досягнень певної науки та передового професійного досвіду в бібліотеках, різних заходах; доповіді на методичних та практичних семінарах, конференціях, читаннях та ін.

Отже, основними тенденціями розвитку системи вищої освіти Великобританії є: орієнтація на дослідницьку парадигму освіти; оновлення освітніх програм з дослідницькою спрямованістю; впровадження інноваційних технологій навчання та ін.

Джерела

1. Повідайчик О. С. Теорія і практика підготовки майбутніх соціальних працівників до науково-дослідницької діяльності: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка, 2019. 580 с.

Смолянова Ольга Володимирівна

Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу

РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ Г. С. СКОВОРОДИ В СУЧАСНОМУ ВИХОВАННІ

Одним із найвідоміших та найталановитіших представників української філософської спадщини є Григорій Сковорода. Це – поет, мислитель, педагог XVIII ст., власні філософські погляди якого відомі своїми оригінальними та складними ідеями, відзначаються мудрістю й засновані на античній філософії, особливо на ідеях Сократа та Платона.

Твори Григорія Савича стали підґрунтям для багатьох аспектів сучасної освіти й сьогодні надають нових перспектив для її розвитку. Цей вплив філософії Сковороди, щодо формування гуманістичних цінностей у сучасному суспільстві та вдосконалення процесу виховання став предметом досліджень багатьох вчених і науковців. В. П. Мельник, В. Л. Рижак, А. М. Єрмоленко, Д. Чижевський наголошують, що філософські погляди мудреця мають великий потенціал та відкривають нові перспективи у вихованні та формуванні ціннісного світогляду сучасної людини.

Основою педагогіки Сковороди є ідея, щодо необхідності формування людини, яка має бути готовою до самостійного розуміння світу, до розвитку особистого потенціалу та до дії у відповідності із власною свідомістю. Григорій Сковорода пропагував виховання через розуміння та самопізнання. Він вважав, що людина має розуміти сутності речей та явищ світу, і це дозволить їй самостійно знаходити рішення на основі здорового глузду та глибокого аналізу.

На думку Григорія Сковороди, виховувати дітей власним прикладом повинні насамперед батьки, а уже потім – педагоги. Водночас мислитель засуджував «напівбатьків» та «напівматерів», які віддають своїх дітей іншим людям на виховання «ніби зозулі». Григорій Сковорода рекомендував педагогам демонструвати відданість своїй справі, глибокі знання, гуманність, терпимість до учнів та наголошував, що між учнем і вчителем має бути взаємоповага та дружба.

Педагог грає вагомую роль у житті дитини і як дбайливий садівник він повинен вміти розпізнати здібності кожного учня, вважав Сковорода. Так, у творі «Споріднена праця» філософ підкреслює, що кожен має унікальну природу та місію, і тільки тоді, коли ми розвиваємо власні здібності й виконуємо свою «споріднену працю», ми можемо знайти сенс життя, але не заради особистої вигоди, а для того, щоб бути корисним іншим людям. Людину варто навчати того, до чого вона має природний хист, що передбачила її «блаженна натура».

Ця концепція Сковороди, щодо виховання через самопізнання та розуміння, і сьогодні є актуальною й може бути використана для формування навичок критичного мислення та самостійної роботи, які є дуже важливими в умовах сучасного світу. Адже швидко мінливий нинішній світ усе більше вимагає від людини не лише знань, а й креативних умінь та навичок, критичного мислення, самостійності. Тільки така гармонійна та всебічно розвинута людина зможе досягти успіху у житті.

Твори Сковороди також містять і надзвичайно патріотичні ідеї. Зокрема мрію народу про кращі часи, коли земля стане «царством любові без ворожнечі і чвар». У Горній Русі (майбутній Україні) він бачив усе нове: нових людей, нове покоління і нову славу. Ці патріотичні мотиви є сильним засобом впливу та виховання в творах Григорія Савовича.

Отже, філософія Г. С. Сковороди відкриває нові перспективи для сучасного виховання та є джерелом важливих ідей, щодо формування цілісної та розвиненої людини, готової до життя у сучасному світі. Ідеї гуманізму, індивідуального підходу до кожного учня, розуміння природних нахилів та здібностей окремої людини, а також ставлення до праці, як основи самореалізації й морального самовдосконалення, можуть стати важливими принципами виховання в сучасному світі. Враховуючи глибинну думку Г. С. Сковороди та актуальність його поглядів у наш час, варто наголосити на необхідності обов'язкового включення цих концепцій до сучасної педагогічної практики, адже вони допоможуть забезпечити більш ефективне та гуманне виховання молодого покоління.

Стаценко Юлія Сергіївна

Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ДІТЕЙ 10-14 РОКІВ З S-ОБРАЗНИМ СКОЛІОЗОМ II СТУПЕНЯ

У статті наведені засоби фізичної реабілітації для дітей у лікуванні та профілактиці сколіозу. Реабілітаційні заходи в системі консервативного лікування мають низку істотних переваг і головне будучи профілактичними, дозволяють не використовувати оперативне втручання. Відомо, що різними засобами реабілітації з урахуванням етіології та патогенезу захворювання вдається стабілізувати патологічні зміни хребта і навіть зменшити їх. Ключові слова: сколіоз, фізична реабілітація, діти.

Вступ. Проблема здоров'я дитячого населення країни займає провідне місце серед завдань сучасної медицини, у структурі ортопедичної патології в дітей – дітей 10-14 років з S-образним сколіозом II ступеня. Прогресивний характер перебігу сколіозу призводить до розвитку сколіотичної хвороби та ранньої інвалідизації. Тому рання діагностика й визначення характеру перебігу дітей 10-14 років з S-образним сколіозом II ступеня відіграє в ортопедії головну роль. Найбільш несприятливим для прогресування хвороби пубертатний період розвитку дитини, коли відбуваються бурхливе зростання скелета й суттєві гормональні перебудови в організмі, що трапляється в 60-65 % випадках [1].

Сколіоз – це аномальне бічне викривлення хребта. Найчастіше діагностується в дитячому або ранньому підлітковому віці. Це поширена деформація хребта, яка зазвичай починає розвиватися з середнього дитинства до раннього підліткового віку. Хоча його етіологія залишається невідомою, сучасні дослідження зосереджені на зростанні та дисфункції центральної нервової системи [2].

Станом на сьогоднішній день зовсім не рідкісними є порушення постави в сагітальній та фронтальній площинах у людей різного віку. Поставою ми можемо назвати те положення нашого тіла яке є незвичним і не вимушеним. Від неї залежить як фізичне здоров'я так і зовнішній естетичний вигляд. Так як основою нашого тіла є хребет або ж хребетний стовп, механіка його роботи на пряму впливає на абсолютно всі процеси які проходять в організмі людини, від загального самопочуття та концентрації до метаболічних та фізіологічних процесів [3]

Мета роботи полягає: Урозробці та виявленні ефективності програми фізичної терапії з S-образним сколіозом II ступеня у дітей 10-14 років.

Завдання дослідження: Проаналізувати проблему сколіозу, проаналізувати причини виникнення, аналіз видів фізичної реабілітації при сколіозі, визначити найефективніший вид чи комплекс фізичної реабілітації при сколіозі.

Матеріал і методи: Теоретичний аналіз літературних джерел, вивчення передового досвіду практики, визначення ступенів важкості сколіозу. Результати дослідження. Хребет – це дуже складна конструкція. Його основу складають хребці, між хребцеві хрящі, суглоби між хребцевих відростків, а зв'язочний апарат з'єднують хребці між собою, м'язи забезпечують стійкість і рухомість хребта.

Сучасне лікування сколіозу усіх типів та ступенів, рекомендує три основні методи: мобілізацію хребта; корекцію деформації; утримання корекції. Проводять спеціалісти у кабінетах лікувальної фізкультури, лікарсько-фізкультурних диспансерах, дитячих санаторіях. Основні методи лікування: лікувальне плавання; елементи спортивних ігор; гімнастичні вправи; останнім часом з'явилися рекомендації по застосуванню мануальної терапії. Але про використання мануальної терапії в цьому виді патології у дітей все ще залишається відкритим.

З появою торсії в поперековому відділі та деякої гіпотрофії м'язів на протилежній стороні сколіозу, збільшенні дуги викривлення та випинанні ребрових дуг, відхиленні тулуба, засоби лікувальних вправ повинні усувати такі порушення. До згаданих засобів відносяться: загально-зміцнювальні; дихальні вправи; вправи на противикривлення; деторсійні вправи; вправи на розтягання скорочених м'язів; формування активної корекції та постави; диференційований масаж м'язів спини, грудей і живота; асиметричні вихідні положення для виконання вправ рекомендовані індивідуально з урахуванням деформації хребта; фітбол-гімнастика.

Висновки: Сколіоз – це широке поняття, що включає в себе морфо-функціональні зміни організму дитини, які виникають внаслідок викривлення хребта і проявляється змінами діяльності дихальної, серцево-судинної, нервової систем, опорно-рухового апарату тощо. Дана група дітей досить велика, якщо враховувати тривалість і важкість лікування сколіозу. Дана проблема досить гостра, оскільки поширеність сколіозу серед населення, зокрема дитячого, є досить великою. Вибір вправ і тривалість лікування при сколіозі носять суто індивідуальний характер і залежать від фізичної підготовленості дитини.

Джерела

1. Тягур Т. Сучасні методи діагностики сколіозу.: Фізичне виховання, спорті культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Східноєвроп.нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. №3(27). С. 98-104.
2. Renshaw T. S. Idiopathic scoliosis in children. *Curr. Opin. Pediatr.* 2003. 5 (4). P. 407-412.
3. Таратухіна Л. М. Комплексна фізична терапія при порушеннях постави – оздоровчі технології 2019. С. 53-61.
4. Ворона С. В. Комплексні методики ЛФК та масажу при сколіозі для дітей шкільного віку / С. В. Ворона. Проблеми фізичного здоров'я фахівців XXI століття: матеріали III Всеукраїнської наукової практичної конференції Кіровоград, 2009. С. 93-96.
5. Михайленко Г. В. Огляд сучасних підходів до застосування засобів фізичної реабілітації при сколіотичній хворобі. Слобожанський науково-спортивний вісник. Харків, 2013. №3. С. 154.
6. Алдер М. В., Росляков Г. А. Режим та диспансерне спостереження дітей та підлітків зі сколіотичною хворобою. Рига: Латвія, 2009. 20 с.

Розділ другий
**Релігієзнавство, історія, археологія, філософія, культурологія,
 журналістика, філологія, богослов'я**

Гук Зоряна Василівна / Huk Zoriana Vasylivna

Кандидат філологічних наук, доцент

ORSID: 0000-0003-3391-7280

Львівський національний університет імені Івана Франка

**КОНЦЕПТ «ПОДОРОЖ» У РОМАНІ-РЕПОРТАЖІ АНДРІЯ ЛЮБКИ «У ПОШУКАХ ВАРВАРІВ.
 ПОДОРОЖ ДО КРАЇВ, ДЕ ПОЧИНАЮТЬСЯ Й НЕ ЗАКІНЧУЮТЬСЯ БАЛКАНИ»**

**THE CONCEPT OF “JOURNEY” IN ANDRIY LYUBKA’S NOVEL-REPORTAGE “IN SEARCH OF
 BARBARIANS. A JOURNEY TO THE LANDS WHERE THE BALKANS BEGIN AND NEVER END”**

У статті розглядаються основні аспекти роману-репортажу «У пошуках варварів. Подорож до країв, де починаються й не закінчуються Балкани» українського письменника А. Любки. Автор досліджує концепт «подорож», який актуалізується через геокультурні концепти простору. Особлива увага зосереджена на висвітленні концепту «сусіда-дикуна», який виконує функцію сполучної ланки оповіді. Зроблено висновок, що роман-репортаж допоможе зацікавленим читачам глибше пізнати балканські країни з їхнім неповторним колоритом. Ключові слова: роман-репортаж, подорожній щоденник, концепт «подорож», концепт «сусіда-дикуна», Балкани, Андрій Любка.

Завдяки туристичним мандрівкам у країни на узбережжі Адріатичного та Чорного морів українці мають змогу відкривати для себе Балкани. Якщо найдопитливіші з них прагнутимуть ближче познайомитися з балканським колоритом, то стане в пригоді роман-репортаж Андрія Любки «У пошуках варварів. Подорож до країв, де починаються й не закінчуються Балкани». Йдеться про подорожній щоденник, який допоможе пізнати балканські країни, отримати унікальну інформацію, зрозуміти причини гострих конфліктів, що переросли у затяжну війну й підтвердили визначення цього простору як «порохової діжки» Європи.

Як балканіст зі знанням сербської мови, А. Любка здолав власною автівкою великий простір, аби мати змогу поділитися з читачами яскравими враженнями, асоціаціями, міркуваннями й здобутим досвідом. Географія мандрів вражає: роман-репортаж охоплює розповіді про Угорщину, Сербію, Косово, Боснію і Герцеговину, Чорногорію, Хорватію, Словенію, Північну Македонію, Грецію, Албанію, Болгарію, Румунію, Молдову, самопроголошену невизнану державу Придністров'я й Туреччину. Про любов письменника до мандрів свідчить не лише чималий перелік відвіданих ним країн, а й висловлена на сторінках книги заповідь справжнього мандрівника: «[...] дорога любить тебе, довіря їй – і будеш винагороджений. [...] Чому б ні, дива трапляються. Варто лише ввімкнути поворотник і з'їхати вбік» [1, с. 217]. Мотив дороги відіграє ключову роль і є наскрізним у творі. Дорога забезпечує непередбачуваність, захоплення й розчарування, пригоди й труднощі. Це шлях до пізнання інших та самого себе у непередбачуваних обставинах. Подорож автівкою збагачує візуальні враження письменника й дає час усвідомити й осмислити побачене/пережите до прибуття в наступний пункт призначення.

Ключовий концепт «подорож» актуалізує геокультурні концепти простору (мала батьківщина, кордон, фронтір, прикордоння, міжкордоння, закордоння, Європейський Союз, Балкани тощо). Письменник слушно підкреслює, що кордон – це енергетичне поле, що змінює все навкруги: людську ментальність, мову й звичаї, рельєф (пости, фортеці, під'їзна інфраструктура); запускає свої метастази в землю й людей, у політику й культуру, створюючи унікальні регіони прикордоння [1, с. 84]. А. Любка описує власний досвід подолання страху кордону, подолання залізної зависи як частини ментальності. Якщо хтось виріс у прикордонній зоні без змоги подорожувати у країни ЄС, то мріє «жити у благословенному світі без кордонів» [1, с. 23].

У кожного народу протягом історії були (чи залишаються) свої «сусіди-дикуни» біля воріт (зі Сходу, Заходу, Півночі, Півдня), тому й кордони потрібні, щоб захиститися від їхніх варварських зазіхань. Виходячи з цього постулату, автор обрав сполучною ланкою оповіді концепт «сусіда-варвара» й включив його у назву книги.

Слово «варвар» – це звуконаслідування, що нагадувало давнім грекам якість белькотіння й означало мовну несумісність: «Найпростіше і найдавніше значення слова *варвар* – той, хто говорить іншою мовою [...]. Варварами давні греки називали іноземців, з якими не могли порозумітися через мовний бар'єр. Цей

лінгвістичний кордон водночас виявлявся кордоном психологічним: не розуміючи інших, ми їм не довіряємо, а недовіряючи, починаємо побоюватися...» [1, с. 33]. У часи Римської імперії мовна характеристика варвара втратила актуальність, а варварами почали називати кочові племена, які грабували прикордонні провінції [3]. Тобто це зневажлива назва для народів, які не належали до греко-римської цивілізації і перебували на нижчому рівні цивілізаційного розвитку. Відповідно латинський прикметник «barbarous» – у перекладі іноземний, чужий, дикий, неосвічений. Про це свідчать латиські вислови: «Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli» (Я тут варвар, бо мене ніхто не розуміє) та «Non patitur verti barbarus hostis humum» (Ворог-варвар не дозволяє обробляти землю).

На сторінках роману-репортажу знаходимо пояснення терміну «балканізація» з негативною конотацією, а також причини варварського іміджу Балкан у Європі. Письменник справедливо зауважує, що народи можна описати стисло і влучно через те, як вони ставляться до своїх сусідів, і як їхні сусіди ставляться до них самих [2]. Після розпаду СФРЮ та кривавої війни на Балканах з'являються нові держави зі своїми кордонами (включно з лінгвістичними), а за прикметником «балканський» актуалізуються синоніми варварський, дикий, небезпечний. Тому деякі країни вкрай негативно ставляться до своєї балканськості, намагаючись якомога швидше позбутися варварського іміджу.

Андрія Любка по-науковому ретельно пояснює читачам історичний контекст, окреслює Балкани як перехрестя цивілізації і варварства, як розмаїття релігій і культур. Описує макро- і мікросередовище перебування (природа, міста, села, вулиці, помешкання) включно з персонально-культурним повсякденням: музеї, пам'ятні місця, місця відпочинку, святкування тощо.

Можемо припустити, що читачів найбільше зацікавлять як розповіді про столиці відвіданих держав, популярні туристичні місця, так і відвідини невідомих об'єктів (часто застиглих у часі чи загублених у просторі), які не входять до жодних маршрутів, містять сліди минулої війни або ж узагалі вважаються небезпечними. Завдяки подорожньому щоденнику читач зможе відвідати Косово, побачити містичне Дияволове місто в Сербії, пережити містерію православного арумунського богослужіння, відчутти атмосферу аскетизму монастиря Трескавец й казкове захоплення від Каньйону метеликів у Північній Македонії. Окремої уваги заслуговують дотепні пояснення кулінарних реалій відвіданого простору, які засвідчують, що кухня балканських країн нерозривно пов'язана з історією та традиційним способом життя їхніх мешканців: бурек, айвар, чевапи з гігантською цибулиною чи кава по-східному зі слив'янкою на сніданок.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що роман-репортаж Андрія Любки «У пошуках варварів» – це виняткова книга, яка допоможе українським читачам глибше пізнати Балкани й слугуватиме дороговказом для мандрівників, зацікавлених балканською екзотикою й охочих до нових відкриттів.

Джерела

1. Любка А. У пошуках варварів. Подорож до країв, де починаються й не закінчуються Балкани. Чернівці: Меридіан Чернівці, 2019. 384 с.
2. Любка А. Топ-7 мандрівних книжок від Андрія Любки [online] Available through: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=92836> [Accessed 19 November 2023].
3. Любка А. Хто такі варвари? [online] Available through: <https://day.kyiv.ua/blog/suspilstvo/khto-taki-varvary> [Accessed 25 November 2023].

Панасюк Марія Олександрівна
Національний університет «Острозька академія»

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ІМПЛІКАЦІЇ РИЗОМАТИЧНОЇ ТЕОРІЇ Ж. ДЕЛЬОЗА

Вступ. Ризома: Новий спосіб мислення.

«Ризома безупинно закладає зв'язки між семіотичними ланцюгами, структурами влади та обставинами, пов'язаними з мистецтвом, науками і соціальною боротьбою» [2].

Жиль Дельоз та Фелікс Гваттарі вводять поняття «ризому» у своїй книзі «Капіталізм та шизофренія: Тисяча Плато». Вони пропонують ризоматичну модель як альтернативу ієрархічній структурі, що характеризується мережею взаємозв'язків, де кожен пункт може зв'язуватися з будь-яким іншим пунктом: «Ми використовуємо один дуалізм лише для того, щоб кинути виклик іншому. Ми використовуємо дуалізм моделей лише для того, щоб прийти до процесу, який кидає виклик усім моделям» [1, с. 36-37].

Ризома подібна до кореневої системи рослин, що поширюється горизонтально, без чіткого центру чи початку. Так, «[Ризома] кореневище як підземне стебло кардинально відрізняється від коренів і корінців. Цибулини і бульби являють собою кореневища. Рослини з корінням або корінцями можуть бути ризоморфним в інших відношеннях взагалі: питання полягає в тому, чи не є життя рослин у своїй специфіці повністю ризоматичним. Навіть деякі тварини є, у формі зграї. Щури – це ризоми» [1, с. 11-12].

6 Принципи Ризому [3]

• СПОЛУЧЕНІСТЬ

«Ризома безупинно встановлює зв'язки між семіотичними ланцюгами» [A Thousand Plateaus, с. 6].

• **НЕОДНОРІДНІСТЬ**

«Ідеального оратора-слухача не існує. [Немає] однорідної мовної спільноти» [ТР, с. 6].

• **МНОЖИННІСТЬ**

«Немає єдності, яка б слугувала стрижнем у об'єкті або розділяла в суб'єкті» [ТР, с. 7].

• **А-ОЗНАЧУВАНИЙ РОЗРИВ**

«Ризому може бути зламано [...], але вона випуститься знову на одному з і своїх старих рядків або на нових рядках» [ТР, с. 8].

• **КАРТОГРАФІЯ**

«... [Та] мапа, яка завжди [...] змінюється і має кілька входів і виходів і власні плани польоту» [ТР, с. 22].

• **ДЕКАЛЬКОМАНІЯ**

«Трасування [...] перевело карту в зображення; воно вже перетворило кореневище на коріння та корінці» [ТР, с. 13].

Приклади Ризоматичного Мислення. Музика – Choking Disklavier.

У музиці, ризоматичний підхід може відображатися у тому, як різні музичні елементи (ритм, мелодія, гармонія) взаємодіють між собою без жорсткої ієрархії. «Choking Disklavier» Ганса Таммена може слугувати прикладом такого ризоматичного підходу, де музичні елементи спостерігаються як мережа взаємозв'язків, а не ієрархічна структура: «Уявіть собі Disklavier в центрі сцени, а композитора/виконавця дещо віддалено збоку. Кілька мікрофонів розміщені не над струнами, а на молоточках і клавішах. Дистанційно кероване композитором/виконавцем фортепіано видає постійні гуркітливі та потрїскуючі звуки, часто ритмічно, іноді зверху додаються дзвінки струни, або зупиняючись на кілька секунд на акорді.

[...] Технічно на Disklavier подається занадто багато інформації, причому в мінімально можливому обсязі. У цей момент молоточки вже не мають достатньої сили, щоб бити по струнах, і в ідеалі вони лише вібрують, видаючи низький гуркітливий звук. Іноді MIDI-мозок зупиняється на кілька секунд – «захлинається» – на акорді через перевантаження даними, звідси і назва «Choking Disklavier» [4].

Семіотика.

В контексті семіотики, ризоматична модель може допомогти у подоланні традиційної ідеї про жорстку ієрархію знаків та їхніх значень: «[...] Не кожна ознака ризоми обов'язково пов'язана з мовною ознакою: семіотичні ланцюги будь-якої природи пов'язані з дуже різноманітними способами кодування (біологічним, політичним, економічним тощо)...» [1, с. 12]. Замість того, щоб уявляти символи у вигляді прив'язаних до жорстких значень, можна розглядати мережу асоціацій і взаємозв'язків між символами. Прикладом може бути взаємодія слів у мові, де значення формуються через контекст та асоціації, схожі на ризому: «...які вводять у гру не лише різні режими знаків, але й стани речей різного статусу» [1, с. 12].

Також, ризоматичний підхід може допомогти в семіотиці розглядати символи та знаки як децентралізовані, динамічні та змінні, що взаємодіють між собою у складній мережі значень, а не обмежені до певних термінів чи визначень.

Критика Фрейда в психоаналізі.

У психоаналізі, Дельоз та Гваттарі використовують ризоматичну модель для критики ідеї про «центр» та «універсальний сенс», які були властиві фрейдівській психоаналітиці. Замість цього, вони пропонують децентралізований підхід, де ідеї та асоціації розглядаються як ризома, що поширюється без жорстких меж:

«Подивіться, що вже трапилося з Маленьким Гансом, приклад дитячого психоаналізу в найчистішому вигляді: вони продовжували ЛАМАТИ ЙОГО КОРЕНЕВИЩЕ та ЗАПЛЯМОВУВАТИ КАРТУ [верхній реєстр авторс. – М. П.], наводячи все на нього, блокуючи кожен вихід, доки він не почав бажати власного сорому й провини, поки вони не вкоренили в ньому сором і провину, ФОБІЮ [капслок наш – М. П.] (вони заборонили йому доступ до ризоми будівлі, потім викорчували від ризоми вулиці, вони вкорінили його в ліжку його батьків, вони закорінили його у власному тілі, вони прицілили його до професора Фрейда)» [1, с. 24].

Міста-канали в урбаністиці.

У контексті урбаністики, підхід «міста-канали» може бути тлумачений через призму ризоматичного мислення, де міський простір розглядається як нетипова мережа, де можливість переміщення та взаємодії відбувається без обмежень та ієрархії: «Нам набридли дерева. Треба перестати вірити в дерева, коріння і корені. Вони змусили нас страждати занадто багато. На них заснована вся деревна культура, від біології до лінгвістики. Ніщо не прекрасне, любовне чи політичне, крім підземних стебел і наземних ризом, додаткових наростів і кореневищ. Амстердам, місто без коріння, місто-ризома зі своїми стовбуровими

каналами [...]. У багатьох людей в голові росте дерево, але сам мозок набагато більше трава, ніж дерево» [1, с. 26-27].

Ризома в Контексті Книг, Бюрократії та Музики.

В теорії ризоми, книги також можуть бути розглянуті як ризоматичні об'єкти. Замість традиційної структури з початком, серединою та кінцем, книги розглядаються як мережа ідей та концепцій, що взаємодіють між собою у складній та децентралізованій формі:

«Те ж саме стосується книги і світу: всупереч глибоко вкоріненому переконанню, книга не є образом світу. Вона утворює ризому зі світом, відбувається паралельна еволюція книги і світу; книга забезпечує детериторіалізацію світу, але світ здійснює ретериторіалізацію книги, яка, у свою чергу, детериторіалізується у світі (якщо вона здатна, якщо вона може» [1, с. 19].

Бюрократія, зазвичай асоційована з ієрархічною структурою, може бути переосмислена через призму ризоматичного підходу: «Бухгалтерія та бюрократія йдуть шляхом кальок: вони все одно можуть почати розростатися, викидаючи стебла кореневища, як у романі Кафки» [2]. Замість лінійних ланок керування, ризома пропонує децентралізовану, мережеву модель, де інформація та вплив розподіляються горизонтально: «Подібним чином генеративні дерева, побудовані відповідно до синтагматичної моделі Хомського, можуть відкриватися в усіх напрямках і, у свою чергу, утворювати ризому» [1, с. 26].

Музика також може бути відчуттям ризоми, звукові структури переплітаються, утворюючи нові мережі гармонії та ритму, що не обов'язково мають чітку ієрархію: «Музика завжди посилала лінії польоту, подібно до багатьох «трансформаційних множин», навіть перевертаючи самі коди, які її структурують або розгалужують; ось чому музична форма, аж до її розривів і розгалужень, можна порівняти з бур'яном, ризомою» [1, с. 20].

Заключення: Ризикованість та краса Ризоматичності.

Ризоматична теорія Жюльєн Дельоза та Фелікса Гваттарі надає цікавий підхід до розуміння мережевої природи різних явищ. Їхні ідеї можуть бути використані для переосмислення традиційних уявлень про владу, культуру, мову та багато інших аспектів нашого життя, демонструючи ризикованість та красу децентралізованої, мережевої структури.

Джерела

1. Дельоз Ж. Тысяча плато: Капитализм та шизофренія / Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі: пер. з франц. та післямова Я. Свірського; наук. ред. В. Кузнецов. Є.: У-Факторія; М: Астрель. 2010. 895 с.
2. Ingham M. Becoming Rhizomatic?. *SlideShare*. URL: <https://www.slideshare.net/markingham/becoming-rhizomatic> (date of access: 21.12.2023).
3. Mackness J., Bell F. & Funes M. Principles of the rhizome from Deleuze and Guattari (1980/2013) / The rhizome: A problematic metaphor for teaching and learning in a MOOC. *ResearchGate*. 2016. P. 78-91. 10.14742/ajet.2486.
4. Tammen H. CD Choking Disklavier – *Hans Tammen*. URL: <https://tammen.org/CD-Choking-Disklavier> (date of access: 21.12.2023).

Самсоненко Єлизавета Валеріївна

Відокремлений структурний підрозділ

*«Дружківський житлово-комунальний фаховий коледж
Донбаської національної академії будівництва і архітектури»*

SPEAKING SKILLS DEVELOPMENT VIA COMMUNICATIVE GRAMMAR

A science of language being the entire linguistic system is a socio-historical product that reflects the history of a nation, its culture, social relations, and traditions. A foreign language is both a goal and means of learning. It requires daily and systematic work. Considering the process of learning foreign languages it's obvious that it should have a communicative direction first and the goal of learning should be fluency in language shift and language art. Grammar serves both as the means and the condition of communicative activity therefore it is one of the steps to achieve these aims. This approach focuses on using language for real communication related to formation relevant skills, effectively carried out through the following training exercises: imitative; transformational; placeholders (tables); game exercises.

But training exercises by themselves do not lead to the ability to participate in communication. After working out individual elements and grammatical structures, it is necessary to develop spontaneous communication skills in accordance with the needs of the situation, and for this a system of communication-oriented exercises is required.

Communication participants must learn to solve real and conditional tasks of joint activity with the help of English grammar.

Therefore, the rules of grammar should cross with the following tasks:

- communication games (communication games);
- communicative stimulations (communication stimulations in role-plays and problem-solving);
- free communication (socialization);

➤ use of microdialogs (imitation of real communication).

Grammar is much more than a set of isolated, boring for learners rules, it's more than separated grammar structures, it should be observed in the context of meaningful communication.

The emphasis is on the interaction between learners. Group activities and role plays are to contain set of grammar rules taught in relation to real-life situation so that learners should be able to see the practical application of rules and gained knowledge in their daily life. Learners are encouraged to use grammar structures to achieve specific communicative aims such as making requests, giving opinions, expressing preferences, discussing and solving the problems.

Authentic materials are often used to expose learners to real language use, develop an understanding of how grammar structures are used in authentic communication. What are the authentic materials? - We can use videos, interviews from newspapers, shows, articles. All of the above give learners an opportunity to plunge into close-to-reality situations.

One of the key aspects of communicative grammar is error correction as well. Making mistakes is a natural part of the learning process. Learners are encouraged to take risks and learn from the mistakes in a kind supportive environment.

Translation tasks can be valuable tools in learning communicative grammar because can still play a role in language acquisition. Students can be asked to translate the dialogue containing grammar structures already learnt and present it to the group. Using this kind of principle learners are to identify and practice the correct use of tenses, different grammatical elements by communicating in a role-play being the part of a dialogue.

Accordingly students should be encouraged to think in the language they learn as the second, to use grammar structures automatically and produce language without constantly finding the proper word or phrase without an endless fear to be wrong. Developing speaking skills is not just about mastering a language; it is also a journey of personal development.

Демченко Володимир Миколайович / Demchenko Volodymyr Mykolayovych

Кандидат філологічних наук, доцент

ORCID: 0000-0003-1841-7798

Херсонський національний технічний університет

ВИБІР ОЗНАКИ «ВЕЛИКА» ЧИ «МАЛА» ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

THE CHOICE OF THE «BIG» OR «SMALL» SIGN AS A FACTOR OF NATIONAL IDENTITY

Вплив російської мови на українську відбувався упродовж кількох століть (більшою мірою – двох) і зумовлений він був метрополійним статусом першої (як представника центру російської/радянської імперії) та, відповідно, підвладним – другої, що поставала таким чином суто місцевою мовою (за метамовою імперії – аборигенною). У такій ситуації розподіл носіїв цих мов на українській території відбувався на соціальні конгломерати «колоністи» та «аборигени», що ідеологи самодержавства маркували в термінах «великороси» та «малороси». Ці терміни мають давню традицію в геополітиці, де «мала» (Азія, Греція, Вірменія, Болгарія тощо) позначала стару територію, автохтонну, а «велика» (підставляйте ті самі топоніми) – нову, цілину, колонізовану.

За такою логікою, українська територія (з окремими частинами російської) є автохтонною, старою, а територія первинного московського князівства / царства – новою, колонізованою нащадками київських рюриковичів. Тобто все правильно й логічно. Проте сприйняття невігласів і маргіналів у часи російської імперії було інакшим, і аж ніяк не логічним: «велика» – отже, вища, центральна, освічена, культурна, міська тощо, а «мала» – нижча, периферійна, малоосвічена, примітивна, сільська. Отже, такими є й відповідні мови – великоросійська та малоросійська. І ось уже за переписом 1897 року саме ці мови є регістром – розподільником конгломератів «колоністи» та «аборигени», і дивно (та приємно), що значна частина людей визначали саме малоросійську (українську) мову своєю рідною. А серед них були й військові, й дворяни, й купці.

Загалом у тій же Херсонській губернії, що на той час була саме отією «новоросією», якою сьогодні аргументують свій антиукраїнський дискурс московські пропагандисти, за тим імперським переписом, фіксувалися у статусі реальних колоністів румуни (5,4%), німці (4,5), інші – поляки, швейцарці, серби тощо (2-3%), а також євреї (12 %). Українців (малоросів), звісно, було найбільше (53,5%), адже ще до офіційної колонізації тут уже існувало чимало українських сіл козацького походження. Водночас росіян налічувалося 21%. Але переселенців із російських губерній було небагато, основна частина – то саме особи, які

ідентифікували себе не як власне «росіян», а саме як «великоросів» – представників російської неосяжної імперії, незважаючи на їх реальне етнічне походження.

Тобто особа, яка вивчилася в гімназії, а в університеті – так і поготів, російською (великоруською) мовою, частіше ідентифікувала себе як великороса, через що таких найбільше серед військових, освітян, священників, купців, дворян й інших елітних прошарків імперії та, відповідно, Херсонської губернії. Зрештою ті ж міщани та селяни, нащадки яких стануть у подальшому «совєтським народом», у генетичному коді виробили таке саме (уже підсвідоме) ставлення до ознак «мала» та «велика».

Отже, у цій розвідці ми дослідили опозицію понять «мала – велика» (Русь), «колоністи – аборигени» (на українській території), «малоруська – великоруська» (мови), визначивши, що національна ідентичність зумовлюється не імперськими категоріями, а місцевими, які безпосередньо пов'язані з родоводом, родинною культурою та мовою.

Бойко Любов Михайлівна

Кандидат філологічних наук, доцент

Херсонський державний аграрно-економічний університет

НАЗВИ РЕСТОРАНІВ ТА КАВ'ЯРЕНЬ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ МІСЬКОЇ ГАСТРОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЛЬВОВА

У Львові, місті багатовікових традицій та неповторної культури, щороку відкриваються десятки нових закладів громадського харчування, які намагаються привабити відвідувачів, примхливих і перебірливих, звиклих до величезного вибору ресторанів та кафе у місті (а їх тут працює близько тисячі). Це ресторани, кафе, їдальні, кав'ярні, бари, бістро, шинки, цукерні та ін.

Однією з умов успішної роботи закладів громадського харчування є локація. Тому найбільше їх знаходиться в історичному центрі Львова, там, де розташовані установи, офіси, а також місця атракції туристів – потенційних відвідувачів цих закладів. Але ця умова не є головною. Разом із розташуванням та умовами (інтер'єр, якість обслуговування, музика і т.п.) відвідувачів приваблює вміст тарілки, смачна і гарно подана їжа. Ось чому дуже важливо яскраво, креативно і незабутньо представити заклад, викликати першу позитивну емоцію. На етапі знайомства із закладом цьому сприяє влучна, вдало підібрана назва, яка може принести ефективний результат в подальшій довгостроковій перспективі. Це асоціація, яка постійно виникатиме в думках у відвідувачів. Відома та «липка» назва сприятиме збільшенню кількості клієнтів. Але слід пам'ятати, що цікава оригінальна назва як маркетинговий хід працює лише один раз, далі повинно бути підкріплення у вигляді смачної їжі, демократичних цін, відповідної атмосфери закладу чи наявності певних умов, наприклад, розваг для дітей.

Назва кафе, ресторану є брендом для його власників, відвідувачів; вона повинна викликати позитивні емоції, асоціації, легко запам'ятовуватися, формувати у гостей почуття відповідності їхнім запитам. Запам'ятовується, як правило, не сама назва, а враження, яке вона створює, емоції, які вона викликає.

При виборі назви закладу слід уникати дублювання існуючих, відрізнитися від них. Вона має викликати приємні асоціації, в основному пов'язані з їжею; легко запам'ятовуватися і вимовлятися, за можливості має відображати відповідність типу кухні, обслуговування, дизайну і т.п.

Завдання неймінгу (підбору назви для товару, бренду, послуги) полягає в забезпеченні комунікативної функції (просуванні товару на ринок), юридичної функції (неможливість реєстрації двох однакових назв), комерційної функції (ім'я бренду популяризує послугу, робить її відомою).

У процесі номінації враховують: унікальність; стиль; лаконічність та простоту; сенс та підтекст; домен; незвичайне звучання; лексичне та морфологічне значення, емоційну складову, естетику слів у назві [1].

Нами було зібрано близько трьохсот назв закладів громадського харчування м. Львова та проаналізовано їх з точки зору особливостей неймінгу. Виділено такі групи назв:

1. *Назви, які відображають концепцію закладу:* «Львівська майстерня шоколаду», «Львівська копальня кави».

2. *Назви за продуктами:*

м'ясо: «Ресторація «Чесне м'ясо»;

риба: Ресторан «Борщ та риба»;

солодоощі: кав'ярня «Крем@dжем»;

мед: ресторан «Медівня 1979»;

овочі: хлопська ресторація «Бурячок»;

сир: ресторан «Сироварня».

3. Назви за стравами з меню: ресторан української кухні «Борщ», ресторан «Антрекот».
4. У назвах присутні емоційно забарвлені слова, пов'язані з процесом споживання їжі: кафе-бар «Смачно як у мамі», ресторан «Час поїсти».
5. Назви закладів національних кухонь: кафе «Віденська кава», ресторан «Арагві» (грузинська кухня), «Чайхана Самарканд» (узбецька кухня).
6. Назви свідчать про місцезнаходження закладу: «Кав'ярня на розі», ресторани «На озері», «На Погулянці».
7. У назві є слова «хата», «садиба», «двір»: ресторани «Смерекова хата», «Заїжджий двір», «Сихівська садиба», «Українське подвір'я».
8. Назви, що свідчать про історію міста: Паб «Старий лев», ресторани «Древній град», «Вежа крамарів» (у реконструйованій вежі, що належала цеху крамарів середньовічного Львова).
9. У назві є згадка про алкоголь: винотека-закусочна «Хліб і вино», барбекю-ресторан «Вино@мясо», кафе «Пивний сад».
10. У назві є згадка про каву: Кав'ярні: «Світ кави», «Дім кави», «Давай кавувати».
11. Однослівні назви: ресторани «Писанка», «Фазенда», «Гопак», «Колиба».

Ресторанна культура Львова продовжує розвиватися всупереч обставинам. Так, у 2023 році на гастрономічній мапі міста Лева з'явилося багато цікавих закладів, ресторанів, гастрономічних просторів, піцерій, пабів, кондитерських та багато інших локацій, які неодмінно зацікавлять гурманів [2]. Нами було проаналізовано лише частину зібраних номінацій закладів громадського харчування. У подальшому номінації будуть проаналізовані зі структурно-семантичної точки зору.

Джерела

1. Що таке неймінг. Режим доступу: <https://web-promo.ua/ua/blog/chto-takoe-nejming-poisk-idealno-go-nazvaniya-brenda/>
2. Нові заклади 2023. Частина 1. Режим доступу: <https://lviv.travel/ua/news/novi-zaklady-2023>

Спик Даниїл Валерійович / Yeryk Danyil

ORCID: 0000-0002-2740-6022

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ІСТОРИЗМ У КІНОМИСТЕЦТВІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

HISTORISM IN CINEMA ART: THEORETICAL ASPECT

У статті досліджується тематика історизму у кінематографі, проблеми його відтворення з різних точок зору та у різних кінематографічних жанрах. Проаналізовані українські стрічки з точки зору поєднання принципу історизму і художньої цінності. Зроблено висновок про те, що історизм у кіно є поняттям, яке залежить від низки чинників, таких як ідеологія, цензура, новітні історичні дослідження. Ключові слова: українське кіно, принцип історизму, методологія дослідження кінематографу.

Принцип історизму був і залишається основоположним у наукових дослідженнях, допомагаючи виявити соціокультурні явища, їх зміни та умови існування. Кіно – невід'ємна складова суспільного життя від самого початку свого народження і по сьогодні. Взаємовплив кінематографу і суспільства – тема окремих досліджень, у тому числі і культурологічних, разом із аналізом трактування творами кіномистецтва історичних подій, або подій минулого.

Принцип історизму у кіномистецтві із різних точок зору досліджували С. Марченко, Л. Брюховецька [1], Л. Кацуба [4], Л. Спик [3].

Тим не менше, на сьогодні, залишається низка теоретичних питань які не знайшли свого відображення у наукових дослідженнях. Ми досліджували застосування принципу історизму в українському і зарубіжному кіно [2], наголошуючи на тому, що дотримання історизму важливе, якщо художній фільм репрезентує реальні історичні події, тим більше, коли ми говоримо про документальне, або наукове популярне кіно. Тим не менше, дослідження наукових і науково-популярних фільмів доводять, що і вони не завжди є об'єктивними через низку причин, наприклад, цензурних, ідеологічних, тощо [6].

Таким чином, теоретичного обґрунтування потребує низка понять якими ми характеризуємо історичне кіно, або спробуємо оцінювати кіно з точки зору його історизму. Не вдаючись до особливостей сучасного розподілу творів кіномистецтва за жанрами, наголосимо, що об'єктивність відтворення реальності що минула є необхідною до певної міри для будь якого жанру. Складність полягає у тому, що саме режисер хоче показати глядачу. Якщо це мелодрама на кшталт «Відданій» (2020), або «Гуцулки Ксені» (2019), то історичний контекст створюється завдяки костюмам, декораціям і т.і. і вирішального значення для розкриття задуму фільмів не має. Ті самі події можна розповісти у інших часових вимірах і суть від того не зміниться. Інша

справа, що певна історична епоха як фон додає специфічного шарму кінорозповіді. Тобто, у даному випадку, історизм фільму зводиться до мінімального зовнішнього дотримання атрибутів епохи.

Інша справа, коли ми говоримо про історичну мелодраму «Моя бабуся Фанні Каплан» (2016) [7]. Фільм позиціонується як історичний український фільм у жанрі мелодрами і насправді він ґрунтується на реальних фактах із життя головної героїні [8]. При цьому режисери задля драматизму дещо спрощують об'єктивну реальність, деякі моменти не розкривають. Попри це, художні якості фільму дали підстави високо оцінити його в Лондоні на фестивалі Crystal Palace International Film Festival – визнаний найкращим іноземним фільмом, на Одеському кінофесті 2016 року картину номінували у категорії «найкращий повнометражний фільм».

Тобто, з точки зору історизму у ігровому кіно, мабуть, доцільно розрізняти наступні поняття, які максимально б відображали те, що пропонується до перегляду: «використання історичної атрибутики, задля створення певної атмосфери», «вільна інтерпретація історичних фактів режисером, або на основі реальних подій», «дотримання історичної правди/об'єктивне висвітлення історичних подій».

Виходячи із того, що кіно є відображенням тієї епохи, коли його створили, історична реальність інших епох, що відображені у стрічці, може бути забарвлена ідеологічними, цензурними та іншими обмеженнями, що, в результаті, створить абсолютно іншу реальність на екрані. Реальний час створення кіно, таким чином, призводить до об'єктивної чи суб'єктивної, але інтерпретації минулого [5].

Тому аналізуючи кінопродукт з точки зору принципу історизму, доцільно враховувати, мабуть, не тільки ідентичність, якщо така принципово можлива, відтворення подій, а й політичні, цензурні аспекти того періоду, коли створювався фільм, особистість і творчу свободу режисера, і саме призначення ігрового фільму, де, іноді, важлива не сама історична епоха, а особистість на тлі епохи, яка може бути зовсім не відомою історичною особою.

Джерела

1. Брюховецька, Л. Кіномистецтво. Київ: Логос. 2011. 392 с.
2. Єпик Д. Принцип історизму в кінематографі: світовий та український контекст. *Культурологічний альманах*. №3. 2023. С. 256-263.
3. Єпик Л. Засновано на реальних подіях: українське історичне кіно початку XXI ст. *Traektoriâ Nauki = Path of Science*. 2021. Vol. 7.No 10. С. 8001-8004.
4. Кацуба, М. Вплив художнього кіно на процес політичної соціалізації особистості. *Гілея*, 101. 2015. С. 439-442
5. Марченко С. Методологічні засади вивчення історико-пізнавального кіно. *Сучасні проблеми художньої освіти в Україні*. 2008. Вип. 4. С. 160-175.
6. Марченко С. Історія як зображення: матеріал та образ. URL: <https://detector.media/withoutsection/article/42639/2009-01-16-istoriya-yak-zobrazhennya-material-ta-obraz/> (дата звернення 5 грудня 2024 р.).
7. «Моя бабуся Фанні Каплан». URL: <https://cutt.ly/QwH3PsPQ> (дата звернення 5 грудня 2024 р.).
8. Самохвалова Л. «Моя бабуся Фанні Каплан»... URL: https://texty.org.ua/articles/73170/Moja_babusa_Fani_Kaplan_Film_jakisnyj_ale-73170/ (дата звернення 5 грудня 2024 р.).

Цурина Елеонора Олегівна / Tsurina Eleonora Olehivna

Кандидат наук із соціальних комунікацій

ORCID: 0000-0002-9773-4582

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

СИНТЕЗ ТЕЛЕВІЗІЙНИХ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Телевізійний матеріал є багатокomпонентним медіапродуктом, який складається з аудіо-, відео й аудіовідеоелементів. До останніх традиційно відносять стендап, синхрон і лайф, але також можна виокремити такі складові, як реконструкцію подій та різноманітні вставки (фрагменти фільмів, анімації, хроніки тощо). Особливо до перших трьох, які є основними у телетворі будь-якого жанру, висуваються доволі чіткі вимоги до наповнення, оформлення, хронометражу [1, 2]. Проте останнім часом можемо спостерігати синтез цих сталих елементів.

Стендап у формі лайфу розглядається інколи як окремий жанр на інформаційному телебаченні, коли весь сюжет будується на виступі журналіста у кадрі, а камера може не переривати свій рух. Має також назви «американка», «американський стендап», life-to-tape (L2T,LTT). Використовується через брак відеорядучачу на створення матеріалу. Крім цього, може бути частиною документальної форми для створення ефекту невимушеності.

Синхрон у формі лайфу, коли коментар береться у русі чи навіть є частиною лайфу. Має на меті досягнення ефекту присутності та підкреслення оперативності отримання інформації.

Стендап у формі синхрону виявляється у порушенні вимоги до журналіста тримати прямий зоровий контакт з камерою (мається на увазі безпосереднє звернення до аудиторії). Може використовуватися для підкреслення експертності медійника, який нібито сам дає коментар для матеріалу.

Синхрон у формі стендапу навпаки надає право прямого візуального контакту інтерв'юванному. Найчастіше зустрічається у документальних і розслідувальних проектах, коли респонденти діляться ексклюзивною, особистою інформацією. Автор «передає» роль оповідача співрозмовникам, перекладає на них відповідальність за сказані слова. Таким чином може бути побудований весь телепродукт.

Стендап у формі реконструкції чи відеовставок носить ігровий характер. Журналіст стає частиною подій, про які розповідає. Якщо об'єктом для «вживлення» є документальні кадри, хроніка, цей прийом має назву «монті-пайтон». Також у такій ігровій манері медійник може спробувати «взяти інтерв'ю» в історичних осіб.

Вважаємо перспективним подальше вивчення випадків синтезу елементів телевізійних матеріалів, у тому числі спричинених впливом інфотейнменту.

Джерела

1. Мой Д., Ордольф М. *Телевізійна журналістика: Практична журналістика*, т. 62. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. 234 с.
2. Стівенс М. *Виробництво новин: телебачення, радіо, інтернет*. Київ: Києво-Могилянська академія, 2008. 407 с.

*Розділ третій***Економіка, політологія, психологія, соціологія, міжнародні відносини, суспільні комунікації, соціальна робота, соціальне забезпечення, регіональні студії****Смаліцька Олена Антонівна***Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова*

Науковий керівник: Кравець Ірина Михайлівна, кандат економічних наук, доцент,

*Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова***ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РОЗБУДОВИ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ**

Волонтерство допомагає зменшувати соціальні розриви, підвищує свідомість та сприяє обміну досвідом між громадянами та державними установами. Воно також відіграє важливу роль у реалізації соціальних програм, поліпшенні умов життя людей, надаючи підтримку у важливих галузях, таких як охорона здоров'я, освіта, допомога вразливим верствам населення.

Ця взаємодія сприяє розвитку довіри між державою та громадянами, зближує їхні інтереси та сприяє розвитку громадянського суспільства. Гнучкість та ініціативність волонтерів дозволяють реагувати на потреби суспільства швидко та ефективно, створюючи позитивні зміни в житті людей.

Український волонтерський рух сьогодні є предметом захоплення та зацікавлення у багатьох країнах світу. Це явище визнають унікальним. Він розквітав під час Революції Гідності та в початковий період війни на Донбасі. У надзвичайно складні часи саме цей рух об'єднав українське суспільство та створив ефективну структуру громадських організацій і груп людей, які були готові взяти на себе вирішення найболючіших та найбільш нагальних проблем держави.

Волонтери віддавна мають свої унікальні переконання. Для них важлива особиста участь у вирішенні соціально значущих проблем. Принцип добровільності лежить в основі їхньої діяльності, оскільки вони діють з внутрішньою потребою робити свою громадянську позицію реальністю (і саме такі особистості формують свідомість суспільства). Волонтерство – це безкорислива діяльність, що не преслідує матеріальних вигід, оскільки вони працюють безоплатно. Їхня нагорода – визнання спільноти, що може привести до публічних нагород або можливості обійняти відповідальні посади у державі. Волонтерська робота має важливий громадський характер, спрямований на вирішення проблем, що турбують багатьох громадян та залишаються невирішеними за зусиллями держави [2].

Так на початку 2014 року після окупації Криму Росією та початку антитерористичної операції на сході України виник волонтерський рух. Його метою є надання підтримки українським військовим у забезпеченні сучасного спорядження, боєприпасів, техніки та транспорту. Також волонтери допомагають внутрішньо переміщеним особам, які змушені були залишити свої домівки в Криму та на Донбасі, у пошуку житла та наданні предметів першої необхідності, таких як їжа та одяг [1].

Приведу також цитату з інтерв'ю, яке дав журналістам одного з українських видань захисник донецького аеропорту Дмитро: «Наша група трималася в аеропорту на одних волонтерах. У сам аеропорт вони не могли прорватися, але привозили допомогу на український блокпост в Піски. Вони везли їжу, предмети гігієни, одяг і взуття, тепловізори, приціли та інше спорядження. Все це нам передавали від простих українців. Держава, крім автоматів і патронів, нічого не давала. Були ще бронезилети, але дуже погані, волонтери нам привезли нормальні – 4-го класу захисту. Ми знали, що про нас пам'ятають, відчували підтримку народу» [2].

Серед видатних волонтерських організацій, які допомагають українським військовим, налічуються «Народний проект», «Народний тил», «Повернись живим», «Армія SOS», «Крила Фенікса», «Combat-UA», Волонтерська сотня «Україна – Світ», «Сестри перемоги», Центр «Миротворець», «Волонтерська група Романа Доніка» та інші.

Волонтерський рух, пов'язаний із війною на сході України, отримав велике суспільне й державне визнання. Це проявилось у високих рейтингах довіри, нагородах, перейменуваннях вулиць та включенні деяких волонтерів у владні структури [1].

Починаючи з 24 лютого 2022 року, волонтерський рух в Україні значно активізувався, а важливу роль тут відіграла Волонтерська Платформа. Цей інструмент був створений ще у березні 2021 року Українською Волонтерською Службою, Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та ІТ-компанією Soft Serve, підтриманий Міністерством молоді та спорту, з метою об'єднання волонтерів та організацій з усієї країни.

Під час війни Платформа стала ключовим інструментом, допомагаючи волонтерам оперативно реагувати на потреби тих, хто потребує допомоги. На сьогоднішній день Волонтерська Платформа

об'єднала понад 400 тисяч користувачів, понад 500 організацій та місцевих волонтерських ініціатив та пропонує понад 1150 волонтерських можливостей. За цей період Платформа збила приблизно 50 тисяч реєстрацій на волонтерські можливості.

У перші дні війни команда Української Волонтерської Служби швидко вдосконалила свою Платформу, дозволяючи волонтерам обирати основні категорії допомоги, які були найбільш критичними. Допомога переселенцям, пошук ліків та продуктів, автоволонтерство та кіберпідтримка стали основними напрямками, через які молодь долучається та надає допомогу мирному населенню.

Отже, волонтерство в Україні стало важливим мостом у співпраці між громадянами та державою, що сприяє розвитку соціального партнерства. Ця безкорислива діяльність вирішує соціальні проблеми, сприяє зменшенню соціальних розривів та обміну досвідом між учасниками, зокрема в сферах охорони здоров'я та освіти. Під час війни волонтери активно підтримували українських військових та переселенців, об'єднуючи суспільство навколо вирішення актуальних проблем. Важливим фактором стала Волонтерська Платформа, що дозволяє ефективно реагувати на потреби суспільства та об'єднує волонтерів та організації, роблячи значний внесок у формуванні позитивних змін та громадянської свідомості.

Джерела

1. Вікіпедія: Волонтерство. Зі змінами 26.10.2023 р. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE>
2. Волонтерська Платформа об'єднала 400 тисяч українців довкола допомоги Україні під час війни. Глобальний сайт ЮНІСЕФ. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/volunteer-hub-helps-400000-ukrainians-make-difference>
3. Матяш М. Українське волонтерство – явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>

Дорошенко Володимир Миколайович / Doroshenko Volodymyr Mykolayovych

Національний університет «Чернігівська політехніка»

Науковий керівник: Шадура-Никипорець Наталія Тимофіївна, кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Сучасний етап цивілізаційного розвитку людства характеризується насамперед загостренням екологічних проблем, котрі екстернально створюють загрозу економічній та соціальній безпеці суспільства. Екологічна ситуація в Україні загострюється у зв'язку із війною та вимагає комплексного вивчення і вирішення на регіональному та національному рівнях.

Особливо гостро постає питання забезпечення екологічної безпеки земельних ресурсів, котрі як усі природні ресурси є унікальними, обмеженими і нерухомими у своїх природних умовах. Варто враховувати, що земельні ресурси включають в себе всю екосистему, в якій розташована земельна ділянка, тобто весь комплекс екологічних, сільськогосподарських та інших умов використання землі. Наразі стан використання земельних ресурсів в Україні характеризується рядом проблем, ключовими із яких можна вважати:

- високий рівень розораності призвів до збільшення частки малопродуктивних земель та земель, що потребують охорони та відновлення;

- існують значні втрати земельних ресурсів через ерозію (щорічно втрачається близько 11 млн. тонн гумусу);

- використання мінеральних добрив та засобів захисту рослинності нерегламентований характер, контроль за їх використанням та комплексний моніторинг відсутні;

- скорочення розвитку тваринництва загрожує підтримці родючості ґрунтів через зменшення внесення органічних добрив;

- забруднення сільськогосподарських ґрунтів радіонуклідами загрожує національному генофонду, створює загрозу здоров'ю населення;

- відсутність оптимального поєднання інструментів державного регулювання та ринкового втручання, унеможливає формування належних стимулів для раціонального землекористування;

- значні території виведені із господарського обігу внаслідок військових дій (заміновані, забруднені, захоплені, небезпечні для використання, затоплені).

У світлі вищевизначених проблем першочерговими заходами щодо забезпечення екологічної безпеки земельних ресурсів можна вважати:

- створення постійно діючої системи інформації про стан і динаміку ґрунтів (моніторинг). Необхідно підвищувати рівень обізнаності населення, приділяючи особливу увагу формуванню культури екологічного мислення в культурі споживання;

- потребує вдосконалення нормативно-правова база. Зокрема, необхідно переглянути максимальні норми використання органічних та мінеральних добрив, наприклад, з точки зору встановлення вимог, обмежень та екологічної відповідальності за збереження родючості ґрунтів та запобігання їх виснаженню;

- необхідно вжити ефективних економічних та екологічних заходів для стимулювання раціонального землекористування. Наприклад, компенсація за поліпшення якості земель; податкові пільги для фізичних та юридичних осіб, які за власні кошти здійснюють заходи з захисту земель від ерозії, підвищення продуктивності земель та інші заходи в рамках програм охорони земель; звільнення від сплати земельного податку при проведенні робіт з розчищення, рекультивациі або захисту земель.

Назарчук Мирослава Юрїївна

ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних ринкових умовах економіки для успішного функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта необхідно налагодити ефективну систему фінансового планування його діяльності, а також її вдосконалення в процесі накопичення як вітчизняного, так і зарубіжного досвіду, розробки нових методологій, концепцій і підходів, що враховують специфіку вітчизняних економічних умов.

Зарубіжна практика фінансового планування має найбільш розвинену систему методів і підходів до управління фінансами і представлена в найбільш повному вигляді в порівнянні з досвідом українських підприємств, практика впровадження фінансового планування в яких з'явилася порівняно недавно.

Аналіз публікацій, присвячених проблемам фінансового планування в зарубіжних компаніях і корпораціях, дозволив визначити основні процедури в організації фінансового планування в ринковому середовищі. Коротко основні ідеї, викладені в працях зарубіжних фахівців з проблем фінансового планування, можна представити наступним чином.

Фінансові рішення для європейських та світових компаній поділяються на довгострокові та короткострокові. Останні пов'язані з поповненням оборотних коштів за рахунок нерозподіленого прибутку або короткострокових позик і запозичень, а також з бюджетуванням доходів, витрат і капіталу. Виходячи з цієї класифікації, фінансове планування поділяється на стратегічне (довгострокове) і короткострокове (оперативне). Фінансове планування в західних корпораціях відображає основний зміст їх фінансової, інвестиційної та дивідендної політики.

Для прийняття фінансових та інвестиційних рішень європейські економісти пропонують використовувати різноманітні методи, моделі та процедури, що дозволяють вибрати оптимальний варіант розвитку компанії тим чи іншим способом. Основними моделями фінансового планування і прогнозування є:

- побудова плану на основі зміни обсягу продажів;
- регресійне прогнозування;
- імітаційне моделювання;
- лінійне програмування.

Вхідними даними для практичного застосування цих моделей є економічна, бухгалтерська та ринкова інформація, доступна для підприємств. В результаті застосування моделей фінансового планування і прогнозування існують варіанти прогнозування фінансової звітності: баланс активів і зобов'язань, звіт про прибутки і збитки, звіт про рух грошових коштів, а також прогнозні значення таких важливих показників, як ціна акції, дивіденд на акцію і прибуток на акцію. Привабливість будь-якої моделі залежить від правильності її формулювання і побудови.

Пріоритетність обраної моделі фінансового планування для користувача визначається наступними характеристиками:

- припущення і результати повинні бути достовірними;
- модель повинна бути гнучкою, щоб її можна було використовувати в різних ситуаціях;
- отримана довідкова інформація і отримані результати повинні бути зрозумілі користувачеві і не повинні вимагати спеціальної підготовки;
- модель повинна враховувати взаємозв'язок між фінансовими, інвестиційними та дивідендними рішеннями.

Розглянемо докладніше зміст кожної моделі. Побудова фінансового плану на основі динаміки обсягів продажів є найбільш доступним і часто використовуваним методом. Процедура цього методу ґрунтується на двох припущеннях:

1. Зміни всіх статей активів і деяких статей зобов'язань балансу (наприклад, статутного капіталу) пропорційні сумі продажів.

2. Активи і пасиви активів і зобов'язань на момент планування є оптимальними для поточного обсягу продажів і можуть бути екстрапольовані на дату, прийняту в плані. За допомогою цього методу також можна проіндексовати статті у звіті про прибутки та збитки та визначити майбутній прибуток компанії.

При використанні даної моделі слід враховувати наступні обставини:

1. Чим швидше зростають продажі, тим більша потреба компанії у зовнішньому фінансуванні.
2. Збільшення обсягу продажів вимагає збільшення активів. Якщо зростання продажів не планується, то немає необхідності в нових активах.

3. Будь-яке потенційне збільшення активів має бути забезпечене відповідними джерелами фінансування. Кошти на це з'являються за рахунок пропорційного збільшення зобов'язань. Крім того, частина чистого прибутку, що залишилася після виплати дивідендів акціонерам, може бути використана для збільшення активів.

4. Якщо темпи зростання продажів досить низькі (не більше 3-5% на рік), то спонтанного збільшення нерозподіленого прибутку і кредиторської заборгованості буде достатньо для необхідного збільшення активів. Однак, якщо темпи зростання продажів перевищать певну межу, то будуть потрібні зовнішні джерела фінансування. Тому цей варіант вимагає додаткового вивчення і розрахунків з боку менеджерів компанії.

5. Потреба у зовнішньому фінансуванні визначається за формулою:

Потреба у зовнішньому фінансуванні = Потреба у зростанні активів – Збільшення нерозподіленого прибутку – Збільшення кредиторської заборгованості.

Говорячи про регресійне прогнозування, слід зазначити, що ця модель використовується частіше, ніж попередня, оскільки не у всіх випадках значення різних показників фінансової звітності змінюються прямо пропорційно обсягу продажів. Проста лінійна регресія використовується на практиці для оцінки майбутнього попиту на активи, рівня запасів та впливу інфляції. Множинна регресія дає можливість визначити вид залежності з урахуванням додаткових фактів: асортименту реалізованої продукції, зміни цін на сировину і матеріали і т.д. Ці методи можуть дати досить достовірні оцінки в тих випадках, коли залежності між показниками не лінійні або враховують вплив факторів, відмінних від зміни обсягу продажів. У 1974 р. американський економіст Спайс запропонував п'ять рівнянь множинної регресії, що характеризують дивіденди, чисті короткострокові інвестиції в оборотні активи, валові довгострокові інвестиції в основний капітал, випуск нових акцій і нових позик (облігацій). Результатом застосування моделі є те, що в рамках корпорації рішення про інвестиції, фінансування та дивіденди приймаються одночасно.

Багато сучасних методів фінансового планування передбачають імітаційне моделювання, що дозволяє прогнозувати наслідки альтернативних фінансових та інвестиційних рішень при різних припущеннях про майбутні події. Методи імітаційного моделювання дозволяють об'єднати планування інвестицій в основний і оборотний капітал і джерела їх фінансування, оцінити ризик залучення позикових коштів (фінансовий важіль) при різних початкових сценаріях розвитку корпорації і економіки країни в цілому. Вони допомагають фінансовим менеджерам розробляти прогнозовані бюджети доходів і витрат, а також грошових потоків. Однак прогноз платоспроможного попиту і план маркетингу мають першорядне значення, оскільки майбутній обсяг продажів є ключовим параметром при моделюванні фінансових рішень.

Невід'ємною частиною імітаційного моделювання є система алгебраїчних рівнянь, що використовується у фінансовому плануванні. Він був запропонований на початку 70-х років минулого століття американськими вченими Уорреном і Шелтоном. Модель, що отримала назву «Фінплан», охоплює всю сферу фінансового планування в корпорації. Він не спрямований на оптимізацію конкретних показників, але надає фінансистам корисну інформацію. Ця модель дозволяє прогнозувати майбутню фінансову стійкість корпорації у разі зміни таких самостійних активів, як обсяг продажів та нерозподілений прибуток, співвідношення боргу до власного капіталу тощо. Модель «Фінплан», являє собою систему з 20 рівнянь, які відображають такі параметри класу, як:

- розрахунок продажів і прибутку до вирахування відсотків і податків (ЕВІТ) за декілька років;
- визначення потреби у фінансуванні бажаного рівня активів;
- розрахунок загальної потреби в активах;
- визначення прибутковості запасів.

Таким чином, основою моделі Finplan є встановлення взаємозв'язку між фінансовою, інвестиційною та дивідендною політикою корпорації на найближчі 2-5 років. Однак головна перевага моделі полягає в тому, що вона дозволяє проводити аналіз чутливості. Це означає, що, змінюючи значення одного або декількох вихідних параметрів, фінансист може мати уявлення про вплив прийнятих рішень на майбутню стабільність компанії на ринку, що динамічно розвивається Середовище.

Юрчук Людмила Василівна
Кандидат історичних наук, доцент
Рівненський інститут «Україна»
Комар Наталія Михайлівна
Рівненський інститут «Україна»

ФОРМИ ПРОФІЛАКТИКИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Підліткова агресивність є однією з актуальних проблем сучасності. Агресивні прояви в дітей, а також питання профілактики агресивної поведінки підлітків є одним із найважливіших сьогодні, а розробка системи профілактики цього феномену – актуальним завданням теорії та практики соціальної роботи.

Термін «технологія» походить від двох давньогрецьких слів: техно – мистецтво, майстерність і логос – наука, знання, закон. Звертаючись до дефініції поняття «Інтернет-технології» ми знаходимо, що це технології створення і підтримки різних інформаційних ресурсів у комп'ютерній мережі Інтернет: сайтів, блогів, форумів, чатів, електронних бібліотек та енциклопедій. До них можна віднести: сторінки або групи у соціальних мережах (Facebook, Instagram, Pinterest та ін.); пізнавальні сайти (Ybogdanov.github.io, Windy.com, Visual.ly, Htwins.net, Desmos.com, Ed.ted.com та ін.); сервіси для створення інтерактивних вправ (Wordwall.net, Kahoot.com, Get.plickers.com та ін.); сервіси Web 2.0 (Uk.wikipedia.org, Blogger.com, livejournal.com, Earth.google.com та ін.); сервіси для збереження закладок (Pinboard.in, Diigo.com, Evernote.com, Historio.us та ін.); сервіси для збереження мультимедійних ресурсів (Flickr.com, Youtube.com, Slideshare.net та ін.); хмарні сервіси (Dropbox.com, Drive.google.com, Onedrive.live.com).

У корені Інтернету та Інтернет-технологій лежать гіпертексти та веб-сайти, які доступні як у глобальній мережі Інтернет, так і в локальних комп'ютерних мережах. В рамках нашого підходу до профілактики агресивної поведінки серед підлітків ми будемо спиратися на використання соціальних мереж та відеоконференцій як ключового технологічного компонента системи профілактики агресії. На цих платформах будуть розміщені профілактичні методики для всіх трьох рівнів профілактичної роботи, а саме: освітнього, діагностичного і корекційного етапів. Розкриваючи значення поняття «технологія профілактики агресивної поведінки підлітків,» можна визначити його як систему взаємопов'язаних елементів та дій, спрямованих на усунення агресивних проявів, запобігання розвитку агресивної поведінки, зменшення ймовірності рецидивів та переходу агресії до хронічних форм. Ця система передбачає взаємодію та відносини між соціальним працівником та різними групами підлітків, включаючи тих, що не проявляють агресію, тих, які перебувають в «групі ризику» з переагресивною поведінкою, і тих, у кого вже були прояви агресії раніше.

Профілактика агресивної поведінки підлітків за допомогою інтернет-технологій може бути важливим напрямком діяльності соціального працівника. Ось кілька можливих способів, які можна використовувати.

Освітні програми: розробка та проведення освітніх заходів для підлітків про безпеку в інтернеті, а також наслідки агресивної поведінки онлайн; надання інформації про навички вирішення конфліктів та способи виразу емоцій у віртуальному середовищі. Психологічна підтримка: забезпечення доступу підлітків до онлайн-консультантів, які можуть допомогти їм керувати своєю агресивною поведінкою та розв'язувати проблеми. Моніторинг та фільтрація контенту: рекомендації батькам щодо встановлення фільтрів та контролю над вмістом, на який мають доступ їхні діти в інтернеті. Проведення тренінгів: організація тренінгів для батьків та вчителів з питань виявлення агресивної поведінки підлітків у віртуальному середовищі та методів впливу на неї. Співпраця з іншими організаціями: взаємодія з правоохоронними органами та іншими соціальними службами для виявлення та врегулювання ситуацій агресивної поведінки. Розробка психосоціальних програм: створення інтерактивних платформ або мобільних додатків, що надають підліткам можливість здійснювати самооцінку своєї агресивної поведінки та знаходити способи покращення. Створення позитивних онлайн-спільнот: підтримка створення позитивних та виховних спільнот в інтернеті, де підлітки можуть обмінюватися досвідом та ідеями без агресії.

Важливо враховувати, що профілактика агресивної поведінки в інтернеті вимагає співпраці з батьками, вчителями та іншими стейкхолдерами, а також постійного моніторингу і адаптації підліткових потреб.

Система соціально-педагогічної профілактики агресивної поведінки підлітків засобами Інтернет-технологій може бути обґрунтованою через кілька ключових переваг:

- доступність та досяжність: Інтернет є широко доступним інструментом, який використовується підлітками щоденно. Він дозволяє залучити до профілактичної роботи більше молоді, оскільки вони вже активно користуються цією технологією;

- ефективне інформування: Інтернет дозволяє забезпечити підлітків актуальною та достовірною інформацією про наслідки агресивної поведінки, а також про способи вирішення конфліктів та управління своїми емоціями;

- взаємодія та підтримка: соціальні мережі та онлайн-спільноти можуть бути місцем, де підлітки отримують підтримку, консультації та психологічну допомогу в разі виникнення агресивної поведінки;

- освітні ресурси: Інтернет надає доступ до різноманітних освітніх ресурсів, які можна використовувати для створення навчальних програм та матеріалів з превентивної та педагогічної роботи;

- моніторинг та аналіз: за допомогою Інтернет-технологій можна вести моніторинг агресивної поведінки підлітків у віртуальних просторах, а також аналізувати тенденції та виявляти підозрілі або небезпечні ситуації;

- розвиток медіаграмотності: Інтернет може стати платформою для навчання підлітків медіаграмотності, яка допоможе їм критично оцінювати інформацію та розуміти її вплив на їхню поведінку;

- використання інтерактивних засобів: можливість використовувати інтерактивні ігри, веб-семінари, відео та інші інтерактивні засоби сприяє більшій включеності підлітків у процес профілактики.

Загалом, використання Інтернет-технологій в соціально-педагогічній профілактиці агресивної поведінки підлітків має потенціал сприяти більшій ефективності та доступності цих заходів. Важливо розробляти та впроваджувати програми, які беруть до уваги особливості вікової групи та специфіку Інтернет-середовища. Використання Інтернет-технологій в соціально-педагогічній профілактиці агресивної поведінки підлітків має значний потенціал для покращення ефективності та доступності заходів. Нижче подано деякі аспекти, які підтримують цей потенціал.

Доступність ресурсів: Інтернет надає можливість отримання інформації та ресурсів з будь-якого місця та у будь-який час, що полегшує доступ підлітків до необхідної інформації та підтримки.

Інтерактивність та освітні ресурси: Використання інтерактивних онлайн-ресурсів та навчальних платформ дозволяє створювати зміст, який привертає увагу та сприяє збагаченню знань підлітків у зручний та цікавий спосіб.

Онлайн-консультації та підтримка: Можливість отримання консультацій та психологічної підтримки в онлайн-форматі дозволяє підліткам звертатися за допомогою анонімно та в безпечному середовищі.

Масова робота та аудиторія: Масові заходи, такі як вебінари, online-тестування, анкетування тощо, можуть залучати велику аудиторію, роблячи процес профілактики більш ефективним у великих групах підлітків.

Мультимедійний підхід: Застосування різноманітних мультимедійних засобів, таких як відео, аудіо та інтерактивні вправи, може робити процес навчання та підтримки більш привабливим та ефективним.

Моніторинг та аналітика: Використання технологій дозволяє здійснювати моніторинг та аналіз ефективності програм, швидко виявляти та вирішувати потенційні проблеми.

Подолання географічних обмежень: Інтернет дозволяє проводити заходи в онлайн-форматі, що дозволяє долати географічні обмеження та забезпечувати доступ до програм для підлітків у різних регіонах.

Загалом, використання Інтернет-технологій розширює можливості соціально-педагогічної роботи та сприяє більш ефективній та доступній профілактиці агресивної поведінки серед підлітків.

Охріменко Людмила Вікторівна

Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти

«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» Рівненський інститут

Науковий керівник: Юрчук Людмила Василівна, кандидат історичних наук, доцент,

Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти

«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» Рівненський інститут

ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК І ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В СОЦІАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ДИТИНИ

Емоції та почуття відносяться до особистісних утворень і є складовими соціально-психологічної характеристики людини. У процесі розвитку особистості емоції та почуття відіграють важливу роль у формуванні та вихованні особистості дитини. Емоційний розвиток дитини починається дуже рано, отже, немає вікових обмежень та переваг у роботі з емоційною сферою дитини. Емоції змінюються протягом усього життя і залежить від багатьох чинників, багато чому визначаються соціальними умовами існування.

Проблема емоційного розвитку дитини займає важливе місце у психолого-педагогічній галузі знань. Ця проблема пов'язана з неоднозначністю розуміння сутності та змісту процесу емоційного розвитку, а також його умов та механізмів. Аспекти емоційного розвитку дитини досліджували Мельник, С. Тафінцева, П. Екман, М. Курсінка, Р. Малік та Р. Марваха. Соціально-емоційний розвиток дітей є предметом

досліджень Савчин І., Кононко О., Гринько В., Якименко С., J. Cohen, N. Onunaku, S. Clothier, J. Popp [1, с. 32] та інших.

Зокрема, Клевака Л., Гришко О. зауважують, що емоції проходять шлях прогресивного розвитку, набуваючи глибшого змісту та багатогранних форм прояву внаслідок дії соціального виховання [2]. Основне завдання дорослих в тому, щоб пояснити дитині зміст емоцій, навчити її розпізнавати їх та керувати власним емоційним станом. Тому вважаємо, що успішність розвитку емоційної сфери дитини забезпечується формами, методами та прийомами соціальної взаємодії.

Основні форми розвитку емоційної сфери дітей – це ігрові заняття, спільна діяльність дітей та дорослих на святах, фотовиставках, театральних виставах, спортивних заходах, самостійна музична, зображувальна діяльність дітей, тощо.

Серед методів емоційного розвитку дитини в соціальному вихованні акцентуємо увагу на наступні: 1) метод емоційно-образного впливу, який спрямований на мотивацію дітей до передачі емоційних переживань за допомогою «занурення» у ситуації вільних уявлень; 2) словниковий метод, він реалізується в естетичних розмовах з дітьми, у розвитку словника емоцій дитини; 3) метод мотивації до емпатії: педагог пробуджує в дітей емоційні реакції через розуміння і емпатію емоційних станів іншої людини; 4) ігровий метод – один з основних у формуванні емоційної сфери дитини, як провідний вид діяльності здатний здійснювати позитивні зміни в емоційній сфері, формувати нові способи дій і форми поведінки. У процесі гри дитина мимоволі збагачується способами вираження емоцій.

Ефективними техніками емоційного розвитку дитини вважаємо наступні: «колір-настрій» – цей прийом дає можливість дітям висловити настрій вірша, музики, настрою героя через колір, вибираючи кольорову картку; «емоційний масаж» – прийом заснований на парності контрастних настроїв, він регулює емоційні стани дітей (дитина усвідомлює, що свій настрій та настрій інших можна змінювати, регулювати); «синтез мистецтв» – збагачення естетичних емоцій дітей, розширення відчуття дитиною художнього настрою, а також сприяння розшифровці змісту естетичних емоцій; «створення емоційно-насиченого фону» – передача емоцій за допомогою візуальних та звукових засобів, довірчий контакт педагога з дітьми, кольорне оформлення в освітньому середовищі, куточок усамітнення, настрої тощо [3].

Отже, в процесі соціального виховання важлива модель, яка стане для дитини основним джерелом інформації про різні види емоцій людини. Можливість реалізації побачених моделей у процесі спілкування не менш важлива під час гри. Також важливу роль відіграє оточення дитини, яке стає ініціатором ситуацій, що ведуть до переживання різних емоцій, сприяють набуттю вміння налагоджувати та підтримувати відносини з оточуючими.

Джерела

1. Гринько В., Свтухова Т., Філіпова А. Теоретичні аспекти розвитку соціально-емоційних навичок в учнів початкової школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип. № 2(17), 2022. С. 31-41.
2. Клевака Л., Гришко О. Емоційний розвиток особистості якумова формування емоційного інтелекту дитини дошкільного віку. Новий поштовх для розвитку педагогічної та психологічної науки в Україні та країнах ЄС: збірник матеріалів міжнародної конференції: колективна монографія. Рига: Baltija Publishing, том 1, 2021. С. 351-366.
3. Цурка О. Емоційний розвиток дітей. Як батьки можуть допомогти і не нашкодити. URL: <https://nus.org.ua/view/emotsijnyj-rozvytok-ditej-yak-batky-mozhut-dopomogty-i-ne-nashkodity/> (дата звернення: 06.01.2024).

Засць Дмитро Юрійович

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Науковий керівник: Соловей-Лагода Оксана Анатоліївна, кандидат психологічних наук, доцент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Понад дев'ять років тривають військові дії в Україні, спричинені російською федерацією. У зв'язку з цим, десятки тисяч українських військовослужбовців взяли участь у бойових діях на Сході України.

Ветерани війни – особлива вразлива категорія населення України, яка зазнала значного психологічного стресу внаслідок участі у бойових діях. Цей стрес може призвести до розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР), тривожності, депресії та інших психологічних проблем.

Психологічна адаптація ветеранів війни до цивільного життя є складним процесом, який може зайняти багато часу. Важливим є надання ветеранам необхідної психологічної підтримки та допомоги в подоланні наслідків травматичного досвіду.

Основними факторами, які впливають на психологічну адаптацію ветеранів війни, є:

1. Тривалість і інтенсивність бойових дій: Важливим аспектом є тривалість та інтенсивність участі ветеранів у бойових діях. Ті, хто стикалися з тривалими та інтенсивними бойовими операціями, на здатні розглядати великий ризик виникнення психологічних проблем у подальшому.

2. *Вид військової служби:* Тип військової служби також впливає на психологічну адаптацію. Ветерани, які брали безпосередню участь в бойових діях, стикаються з вищим ризиком психологічних проблем у порівнянні з тими, хто служив у тилу, де ступінь стресу може бути меншим.

3. *Особистісні фактори:* Особистісні характеристики ветеранів грають важливу роль у їхній психологічній адаптації. Ті, хто має низьку самооцінку чи схильність до ризику, можуть мати більший ризик розвитку психологічних проблем. Індивідуальні особливості ветеранів можуть впливати на їх здатність ефективно адаптуватися до нових умов після повернення до цивільного життя.

Розуміння цих факторів дозволяє розробляти більш індивідуалізовані та ефективні стратегії психологічної підтримки для ветеранів війни, сприяючи їх успішній адаптації до цивільного життя.

Симптоми психологічних проблем у ветеранів війни:

- Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): повторювані спогади про травмуючий досвід, нічні кошмари, емоційна загальмованість, уникання ситуацій, що нагадують про травму.
- Тривожність: постійний стан тривоги, занепокоєння, страху.
- Депресія: пригніченість настрою, втрата інтересу до життя, відчуття безпорадності.
- Інші психологічні проблеми: фобії, панічні атаки, розлади харчової поведінки, зловживання алкоголем та наркотиками.

Програми психологічної підтримки ветеранів війни в Україні:

- Програма «Психологічна допомога учасникам бойових дій», яка реалізується Міністерством у справах ветеранів України.
- Програма «Волонтерська психологічна допомога ветеранам війни», яка реалізується громадськими організаціями.

Важливою складовою психологічної адаптації ветеранів війни є підтримка з боку сім'ї та друзів. Сім'я та друзі можуть надати ветеранам моральну підтримку, допомогти в подоланні труднощів і адаптації до нового життя.

Важливою також є підтримка з боку суспільства. Суспільство має розуміти, що ветерани війни мають особливі потреби і потребують підтримки.

Дослідження особливостей адаптації військових до цивільного життя визначається як значуще завдання, що вимагає комплексного підходу. Забезпечення ветеранів необхідною психологічною підтримкою та надання допомоги у подоланні наслідків травматичного досвіду є важливими аспектами цього завдання.

Мостова Альона Степанівна

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Науковий керівник: Сидоренко Жанна В'ячеславівна, кандидат психологічних наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

РЕСУРСИ ЯК ФАКТОРИ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ДРУЖИН УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Головним чинником розвитку порушення стресостійкості у дружин військових є факт перебування чоловіків у зоні бойових дій, що пов'язано з ризиком для життя та здоров'я бійців (і знання про це для жінок вже є чинником значного психоемоційного навантаження). Крім цього, тривале очікування своїх рідних (у багатьох випадках двох років), відповідальність в цей час за сім'ю, дітей, батьків, побут спричинює у певної кількості жінок розвиток проявів емоційного та фізичного виснаження.

Розглянемо коло стрес-чинників, які можуть впливати на психоемоційний стан дружин військових, формувати основу розвитку вторинної травматизації жінок.

Одним із вагомих чинників порушення стресостійкості у дружин військових є також значний ризик виникнення у чоловіка ПТСР, погіршення загального стану обумовленого досвідом бойових дій (травмівний досвід колишніх бійців, їхнє фізичне самопочуття та психоемоційні прояви). Розглянемо вплив бойової травми на емоційні та поведінкові прояви ветеранів, щоб детальніше з'ясувати та окреслити фактори вторинної травматизації їхніх дружин після повернення військових додому. Боєць під час війни відчуває фізичний, емоційний і соціальний стрес, що може призводити і до психічних травм, а в подальшому – до прояву специфічних реакцій, що порушують повсякденну життєдіяльність і процеси адаптації військового [3, с. 35].

Фахівці виокремлюють найбільш характерні відтермінувані реакції на бойовий стрес: дратівливість, запальність, агресивність, напруження, тривожність, підвищена стомлюваність, депресивність. Часто зустрічаються порушення сну, нічні кошмари, ослаблення пам'яті і труднощі концентрації, захопленість

спогадами про війну, фобічні реакції. Може спостерігатися також пристрасть до алкоголю і наркотиків, особистісні зміни, різні психосоматичні симптоми [2, с. 83].

Збереження та підвищення стресостійкості людини залежить від її здатності долати негативні наслідки переживання стресових ситуацій та доступу до певних ресурсів, які можуть допомогти запобігти їм у майбутньому. К. Матені до ресурсів стресостійкості відносить фізіологічні характеристики (сприятливі генетичні схильності, не хворіти тощо), психологічні якості (впевненість у собі, контроль, самоконтроль), когнітивні якості (ерудиція, вміння вчитися, переконання, час, який витрачається на навчання), не хворіти), психологічні якості (впевненість у собі, самоконтроль, достатня самооцінка), когнітивні якості (загальна ерудиція та здатність до навчання, конструктивні переконання, навички тайм-менеджменту тощо), соціальну підтримку та матеріальний добробут. Вчені звернули увагу на важливість профілактичних заходів, оскільки розвиток особистісних ресурсів, таких як позитивне ставлення до себе та вміння конструктивно використовувати соціальну підтримку, може сприяти підвищенню самооцінки та впевненості в собі і зосередженню на подоланні впливу зовнішніх стресорів [4].

М. С. Корольчук та В. М. Крайнюк розрізняють ресурси стресостійкості на особистісні, інформаційні та інструментальні. До перших належать позитивна мотивація до подолання, сила Я-концепції (наприклад, самооцінка, самоповага), позитивне ставлення до життя, позитивність і раціональність мислення, емоційно-вольові якості, фізичні ресурси (здоров'я). До інформаційних та інструментальних ресурсів дослідники віднесли здатність контролювати ситуації, здатність когнітивно конструювати та розуміти ситуації, навички та необхідні компетенції, а також матеріальні ресурси (наявність високого рівня матеріального доходу та умов, необхідних для відновлення ключових фізіологічних потреб). Вони також акцентують увагу на специфічних ресурсах стресостійкості, таких як соціальна підтримка та психологічна компетентність індивіда [1, с. 156].

Отже, аналізуючи запропоновані вище ресурси стресостійкості, багато вчених виділяють фізіологічні ресурси (здоров'я та фізична компетентність), психологічні або особистісні ресурси (позитивне ставлення до життя, позитивність та раціональність мислення, сила Я-концепції, саморегуляція емоційних станів тощо), матеріальні ресурси, здатність ефективно використовувати та забезпечувати соціальну підтримку. Можна зробити висновок, що люди схильні розрізняти такі види ресурсів.

Джерела

1. Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: навчальний посібник. Київ: Ніка-Центр, 2009. 576 с.
2. Лящ, О., Хуртенко, О., Марчук, С. Емоційний інтелект як засіб розвитку резильєнтності особистості. Вісник Національного університету оборони України, 74(4), 2023, С. 79-86.
3. Титаренко Т. М. Кризове психологічне консультування: програма навчального курсу. Київ: Академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, 2009. 64 с.
4. Maddi S. The Story of Hardiness: 20 Years of Theorizing, Research and Practice. Consulting Psychology Journal. 2002. Vol. 54. № 1. P. 173-185.

Радчук Вікторія Святославівна
Рівненський інститут «Україна»

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ТА СІМ'Ї НА ПРИКЛАДІ СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

Служби у справах дітей, згідно покладених на них функцій, організують розроблення і здійснення заходів, спрямованих на запобігання бездоглядності і безпритульності дітей; здійснюють контроль за умовами утримання і виховання неповнолітніх у спеціальних установах; організацією виховної роботи у навчальних закладах; утворюють притулки для дітей; беруть участь в утворенні спільно з управлінням охорони здоров'я центрів медико – соціальної реабілітації неповнолітніх тощо.

Забезпеченням реалізації державної політики з питань соціального захисту дітей в Україні, здійснення заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, безпритульності та вчиненню дітьми правопорушень займаються Служби у справах дітей. Ними на різних рівнях розробляються та затверджуються соціальні програми стосовно дітей.

На виконання Закону України «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» [29], з метою організації результативної роботи щодо своєчасного виявлення бездоглядних та безпритульних дітей, запобігання соціальному сирітству, розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, створення умов для реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї.

Службою у справах дітей Олександрійської сільської ради було розроблено та подано на затвердження Програму розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського

підкування, подолання дитячої безпритульності та бездоглядності на 2021-2025 роки, яка затверджена рішенням сьомої сесії шостого скликання Олександрійської сільської ради 25.07.2021 року.

Однією з основних засад державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування є захист їх майнових і житлових прав та інтересів. За офіційними даними на початок 2018 р., кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебували в закладах інституційного догляду та виховання, становила 4 956 осіб. З них мали житло – 2150 осіб (або 56%), в тому числі на правах власності – 218 осіб та на правах користування – 1932 осіб.

З метою захисту житлових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, службами у справах дітей райдержадміністрацій та виконкомів рад територіальних громад ведеться персоналізований облік нерухомого майна дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, згідно з пунктом 61 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866.

Службою у справах дітей Олександрійської ТГ постійно здійснюється контроль щодо попередження незаконного відчуження житла та майна дітей, з цією метою протягом 2023 року місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування було розглянуто 24 звернення стосовно надання дозволу на укладення угод з житлом та майном неповнолітніх, з них прийнято 24 рішення (розпорядження) про надання дозволу на укладання угод з житлом та майном від їх імені, правом користуватися яким мають неповнолітні особи.

З метою попередження безпритульності та бездоглядності серед дітей, обмеження відвідування у вечірній та нічний час розважальних закладів та закладів громадського харчування дітьми в Олександрійській ТГ проводиться організаційна та практична робота. Службами у справах дітей області спільно з органами поліції, освіти, представниками органів місцевого самоврядування організуються та проводяться профілактичні заходи (рейди) щодо виявлення та вилучення дітей з небезпечного оточення, вчасного їх влаштування та захисту. Протягом 2023 року проведено 48 рейдів, під час яких з вулиці вилучено 10 дітей, з сім'ї – 2 дитини, з розважальних закладів – 14 дітей, 2 дітей було знайдено, виявлено 8 неповнолітніх, які вживали алкогольні напої. Вилучених під час рейдів 2 дітей влаштовано до обласного центру соціально – психологічної реабілітації дітей, 25 дітей – повернено в сім'ю, 5 дітей повернено до навчальних закладів.

Рис. 1. Результати проведення рейдів в Олександрійській ТГ

Проводиться виявлення неблагополучних сімей, їх облік, систематично здійснюються перевірки умов утримання та виховання дітей, які проживають в складних та надзвичайних умовах. Протягом 2023 року обстежено умови проживання 25 неблагополучних сімей. Ініційовано притягнень до

відповідальності 9 батьків, винесено 10 офіційних попереджень батькам, які не виконують належним чином обов'язків з виховання дітей.

Під час проведення рейду на території Олександрійської ТГ було виявлено 2 дітей, які залишилися без батьківського піклування та влаштовано до обласного центру соціально – психологічної реабілітації дітей, де проводилася робота щодо повернення дітей додому.

Для організації соціального захисту дітей та сім'ї на території Олександрійській ТГ функціонує Комунальний заклад «Обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей» Рівненської обласної ради.

Основне завдання закладу: забезпечити своєчасний та повноцінний фізичний та психологічний розвиток дітей, їх соціальну адаптацію. Основною ціллю закладу є зростання дітей здоровими, щоб у них були всі необхідні умови розвитку та становлення життєвої компетенції. У закладі запроваджуються нові напрямки діяльності, які спрямовані на проведення реабілітації, соціальної адаптації та інтеграції дітей до сімейних форм виховання.

Заклад розрахований на 50 дітей віком від 3 до 18 років для утримання на повному державному забезпеченні дітей – сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей соціально-незахищених категорій.

Планування реабілітаційної діяльності в закладі здійснюється за наступними модулями: діагностичний, реабілітаційний, сімейний, здоровий спосіб життя, соціально-правовий, освітній, трудовий, патріотичний, творчий, дозвільний. У рамках даних модулів формуєся щомісячний план закладу. Діяльність закладу будується на важливому принципі – розбудова і підтримка реабілітаційного простору (адаптивно-терапевтичного, предметно-розвивального середовища). Реабілітаційний простір являє собою спеціально створені умови, які дають дитині можливість реалізовувати свої інтереси, свій соціальний досвід та в подальшому отримати результати своєї діяльності. У даному закладі застосовано принцип різноманітного обладнання приміщень з метою, щоб дитина в період її перебування в закладі дізнавалася багато нового і цікавого, отримувала соціальні та культурні знання.

Основними показниками результативності реабілітаційного процесу, відповідно до теоретичних концепцій соціальної реабілітації, визначено набуття дитиною: впевненості в собі, уміння не боятися проявляти і випробовувати свої можливості; здатності до самоосвіти; уміння приймати рішення і досягати результату відповідно до поставленої мети; адаптивності (вміння пристосовуватися до мінливої соціальної ситуації); уміння брати відповідальність за свої вчинки, не утискаючи права і свободи інших; толерантності, терпимості до інших; соціальних навичок; творчих здібностей; самоконтролю; готовності до майбутніх обов'язків громадянина, соціальної успішності.

Таким чином, діяльність Комунального закладу «Обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей» Рівненської обласної ради спрямована на організацію соціального захисту дітей та сім'ї. Основна мета їх роботи – профілактика бездоглядності та правопорушень, а також надання соціальної, медичної, психолого-педагогічної допомоги неповнолітнім, які опинилися у важкій життєвій ситуації. Усі сучасні технології та форми соціальної реабілітації з неповнолітніми, які я використовувала в закладі, спрямовані на позитивні зміни для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Станом на 01.01.2023 року в закладі перебувало – 50 дітей, а на 01.12.2023 року – 37 дітей, тобто стало на 26% дітей менше завдяки проведеній роботі. Також 2 дітей з Олександрійської ТГ були повернуті до матері.

Отже, для організації соціального захисту дітей та сім'ї в Олександрійській ТГ функціонує КЗ «Обласний центр соціально – психологічної реабілітації дітей» РОР. Його діяльність спрямована на організацію соціального захисту дітей та сім'ї, профілактику бездоглядності та правопорушень, а також надання соціальної, медичної, психолого-педагогічної допомоги неповнолітнім, які опинилися у складній життєвій ситуації. Усі сучасні технології та форми реабілітації з неповнолітніми, які використовуються в закладах, призводять до позитивних результатів і необхідні в нашому суспільстві.

Нетецька Тетяна Іванівна
Рівненський інститут «Україна»

ХАРАКТЕРИСТИКИ МЕТОДОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В ОСОБИСТОСТІ В СІМ'ЯХ З ПІДЛІТКАМИ

Методами вважається та частина соціально-психологічної роботи, яка відповідає на питання: «Як це здійснити?». Зазвичай термін «метод» визначає базову структуру або каркас, в межах якого психологи та соціальні працівники застосовують свої знання та вміння для виконання завдань, а також визначають стандарти ефективності своєї роботи. Методи включають систематизований набір правил для проведення психологічної роботи та раціональної поведінки на «робочому місці».

Як невіддільна складова соціально-психологічної роботи, методи еволюціонували та удосконалювалися паралельно з розвитком психологічної професії. Отже, для відстеження їхнього розвитку необхідно здійснити короткий огляд історії даної професії.

Різні країни обирали власні шляхи розвитку, і це стосується не лише економіки чи політики, але й розбудови сфери психології та соціальної роботи. У Німеччині, так само як і в інших країнах, цей шлях був визначений визнаними течіями, проте розвиток цих сфер безперечно мав своє особливе, унікальне відображення в контексті національних особливостей.

Соціальну роботу, психологію та соціальну педагогіку можна визначити як конкретні форми державного та недержавного впливу на людей з метою покращення їхнього культурного, соціального та матеріального рівня життя. Важливо відзначити, що соціальна робота та соціальна педагогіка, хоча тісно пов'язані, не є повністю синонімічними поняттями.

У Федеративній Республіці Німеччина терміни «робота психологів», «соціальна робота» і «соціальна педагогіка» знаходять визнання в рамках цивільних прав, відзначаючи їхню професійну роль. У більшості інших країн для опису аналогічної діяльності використовується зазвичай лише одне загальне поняття.

Психологічна робота, що має своє коріння у примітивних формах милосердя і турботи, є більш широким поняттям, включаючи в себе не лише виховні впливи, але й діяльність, спрямовану на захист і надання допомоги людям. У порівнянні, психологічна робота і педагогіка обмежуються сферою педагогічних цілей та охоплюють взаємодію з дорослими.

Отже, психологічна робота спрямована на конкретне вирішення психологічних і соціальних проблем, а також на полегшення стану соціально вразливих і незахищених верств населення. З іншого боку, соціальна педагогіка зосереджується на профілактиці та позашкільній освіті. Важливо відзначити, що спільним для обох підходів є акцент на зміні соціальної поведінки та взаємодії в соціальних відносинах..

У початку 20 століття в Німеччині розпочався професійний розвиток сфери психологічної роботи та соціальної педагогіки шляхом створення відповідних шкіл, переважно жіночих. У 1920 році декретом новоствореного Міністерства національного добробуту Пруссії було введено державне регулювання підготовки фахівців для цих галузей. Цей закон визначив основи для подальшого розвитку системи освіти та підготовки психологів у Німеччині до періоду Другої світової війни.

На початку свого існування психологічну роботу переважно утримували та фінансували різноманітні благодійні об'єднання та асоціації. Тільки після Першої світової війни з'явилася державна служба психологічної допомоги населенню, яка існує й донині у вигляді відділів з психологічної допомоги, охорони здоров'я та підтримки молоді.

У перші десятиліття в США, а також в інших країнах, включаючи Німеччину, основним методом психологічної роботи було надання індивідуальної допомоги клієнтам. Пізніше з'явилися психологічні групові терапії, а ще пізніше – соціальна робота в громаді. Ці форми інтерактивної психологічної роботи стали класичним методом, значно вплинули на професіоналізацію психологічної роботи у всіх країнах.

У Німеччині послідовний розвиток психологічної роботи був припинений під час правління націонал-соціалістів. Захист і турбота про населення були замінені расовою гігієною, а сама психологічна робота набула політичної функції, стаючи інструментом інтеграції та контролю над людьми.

Після Другої світової війни розвиток психології та системи професійної підготовки отримав справжній поштовх і пройшов кілька етапів.

Основна психологічна діяльність в Німеччині під час найближчого післявоєнного періоду полягала в наданні матеріальної допомоги тим, хто пережив найважчі випробування під час війни. Протягом цього часу теоретична підготовка (дворічна програма) розкрила проблеми людей у сферах, таких як медицина, захист молоді та матеріальна допомога. Проте на той момент методологічні дослідження психологічної роботи в країні ще не були розповсюдженими. Система навчання в спеціальних школах психології не надавала конкретних вказівок, як вирішувати складні ситуації, що виникають у житті людей. Зв'язок між

теорією та практикою залишався слабким і недостатньо підтримувався. Практична підготовка більше акцентувалася на службовому та професійному вдосконаленні, а психологічна діяльність викладалася переважно в форматі зразка.

Психологічну підтримку можуть забезпечувати різні сфери соціального оточення людини, такі як сім'я, родичі, друзі, колеги, сусіди і т.д., визначаючи так зване «природне» соціальне оточення. Окрім цього, додаткова психологічна підтримка може бути надана професіоналами. Молодіжні інформаційні центри та різноманітні консультаційні служби, а також молодіжні організації, клуби та школи, регулярно надають таку професійну допомогу. Характерною особливістю останньої форми спеціалізованої психологічної допомоги є те, що вона не вимагає створення спеціальних структур і може бути доступною у вільний від роботи час різних громадських та державних установ.

Додатково, на початку 1988 року всім європейським молодіжним інформаційно-консультаційним службам було направлено анкету для отримання додаткової інформації щодо цього виду послуг. Мета була визначити конкретну модель організації молодіжних інформаційно-консультаційних служб та вислухати різні точки зору на це питання. Резюмуючі документи були обговорені «Соціалістичним комітетом молодіжних інформаційних служб Європи».

Навіть у часи інформаційної епохи, коли доступна велика кількість інформації, молодь у суспільстві часто має труднощі з її розумінням. Тому настає необхідність широкого розгортання мережі інформаційно-консультаційних послуг, щоб забезпечити молоді величезні можливості в умовах швидкого суспільного розвитку. В такому оточенні молоді люди потребують не лише інформації, але й допомоги у розумінні того, що є дійсно ефективним для них і як користуватися цими можливостями. Без такої допомоги багато хто може зазнавати труднощі у веденні повноцінного життя та внесенні свого вкладу у суспільство.

Натомість, виявлено, що молоді люди виявляють схильність до створення відстані між собою та своїми батьками та іншими дорослими, коли вони вступають у нові соціальні ролі та відносини. Ця відстань може бути корисною для досягнення незалежності, проте водночас може відділяти молодих людей від необхідної підтримки у цьому важливому періоді активного прагнення до самостійності. Саме з цією метою були створені різні інформаційні та консультаційні служби, які спрямовані на підтримку молоді у досягненні своєї незалежності.

Звісно, існує значна кількість інформації, спрямованої на самопомогу. Цей підхід передбачає надання інформації, яка сприяє тим, хто має інтерес, у вирішенні власних проблем. До цих категорій інформації входять буклети, карткові системи та комп'ютерні бази даних. Однак багато з інформаційних ресурсів такого характеру можуть бути важкодоступними для молоді, оскільки їх структура передбачає високий рівень освіти, щоб самостійно вибирати необхідну інформацію. Такий тип інформаційних ресурсів частіше використовується консультантами, які можуть допомагати особам вибирати необхідну інформацію відповідно до їх потреб.

Ілюстративними прикладами інформаційних матеріалів, спрямованих на вирішення конкретних життєвих проблем, є буклети, призначені для молоді. Наприклад, «16, чи це все, що ви хочете знати» (Нідерланди), «Молода Шотландія» (Единбург). Крім загальних інформаційних бюлетенів, існують також брошури, які фокусуються на окремих категоріях питань (наприклад, студентська робота, запобігання вагітності і інші). Ця інформація є потужним засобом вказівки молодим людям на необхідність незалежності, але вона не завжди є найбільш прийнятною формою передачі інформації. Зазначено, що інформація, надана молодим людям через телефон або під час неформальних розмов з фахівцями, може бути більш ефективною.

Удосконалений метод передачі інформації включає в себе розмови з висококваліфікованими фахівцями, які спеціалізуються на молодіжних питаннях. Це дозволяє систематизувати та врахувати найбільш поширені проблеми, які використовуються для актуалізації інформації в буклетах.

Послуги, що спеціалізуються на конкретних темах, в загальному надаються всім демографічним групам без обмежень. Ці послуги зосереджені на конкретних аспектах, таких як сексуальність, освіта, юридичні консультації, інформація про житло та матеріальна допомога.

Отже, протягом останніх двадцяти років специфікація питань, що входять до сфери роботи з різними групами населення, потерпіла повні зміни через розширення досліджень, спрямованих на молодь, людей похилого віку та мігрантів. Молодіжні інформаційно-консультаційні служби стали екземпляром різноманітного спектру послуг, орієнтованих на визначені групи населення. Зазвичай ці служби надають повноцінну інформацію з конкретних питань тим, хто виявляє таку потребу. Такі послуги завжди актуальні як перший чи останній ресурс для людей у складних життєвих ситуаціях, коли вони не знають, куди звернутися або як отримати необхідну інформацію, пораду чи допомогу.

Ціватий Вячеслав Григорович
Кандидат історичних наук, доцент,
Заслужений працівник освіти України
ORCID: 0000-0003-1505-7483

*Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин*

ДИПЛОМАТІЯ РЕГІОНІВ І ТРАНСКОРДОННИЙ ТУРИЗМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ХХІ СТОЛІТТЯ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ, ІМІДЖЕВИЙ І ПОЛІТИКО-КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТИ

У статті аналізуються міжнародно-політичні тренди та інноваційні тенденції інституціонального розвитку сучасної моделі дипломатії України в умовах мондіалізованого світоустрою ХХІ століття. Увага акцентується на нових напрямках і дипломатичному інструментарії в політико-дипломатичних практиках провідних держав світу та України, зокрема – іміджева дипломатія, туристична дипломатія, дипломатія регіонів, транскордонне співробітництво. Ключові слова: транскордонна дипломатія, міжнародні віносини, дипломатія.

Транскордонна дипломатія (парадипломатія, дипломатія регіонів, транскордонний туризм і міжнародне транскордонне співробітництво) – це нові перспективні напрями сучасних політологічних та історичних досліджень, досліджень у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики та дипломатії.

Транскордонний туризм є одним із напрямів реалізації проектів, що діють у прикордонних адміністративно-територіальних одиницях держав для поліпшення соціально-економічної ситуації та інституціонального розвитку регіонального міждержавного співробітництва. Дипломатія регіонів (національна й міжнародна) та освітньо-наукова дипломатія набувають своєї публічної міжнародно-дипломатичної затребуваності в умовах поліцентричного (постбіполярного, багатопольярного, багатополіцентричного) світоустрою ХХІ століття. Особливо актуалізувалася парадипломатія (транскордонна дипломатія) у сфері туризму, освіти, науки і культури. Транскордонний туризм посідає вагоме місце в розв'язковій міжнародно-політичних регіонів та інституціоналізації євроінтеграційних процесів сучасної України [1].

Концепт «Цифрова дипломатія» виник у соціумі практикуючих дипломатів, які першими у своїй повсякденній дипломатичній діяльності стали освоювати нові можливості інтернету. Можливо говорити про трансформацію дипломатії у цифрову епоху – аналогічно тим змінам, яких зазнають інші сфери суспільного та культурного життя в умовах поліцентричного світоустрою ХХІ століття [2, с. 196-209; 3, с. 9-12]. У нових умовах інституціонально формується й нова модель дипломатії держави [4, с. 435-452; 5].

Протягом багатовікової історії регіони досить часто виступали як самостійні гравці не лише на національному рівні, але й на міжнародній арені в цілому. Однак, саме наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть стала приділятися особлива увага їх ролі в міжнародних справах, зовнішній політиці і дипломатії. Метою даного дослідження є визначення місця регіонів у політико-інституціональній та політико-дипломатичній системах сучасного світу й можливості врахування історичного досвіду в інституціональній розбудові сучасних держав глобалізованого простору [6].

Зміни, що відбулися, а також розширення ЄС і прагнення до подальшого поглиблення інтеграції викликали бурхливі дебати про майбутній устрій Європейського Союзу і місце в ній нових держав, у т.ч. – й України з її регіонально-інституціональною структурою. Саме тому питання про те, яка роль буде відведена регіонам в оновленому й розширеному складі ЄС, займає за ступенем важливості далеко не останнє місце. Характеризуючи сутність і зміст терміна «регіон», слід акцентувати увагу на неоднозначності цього поняття та різну його трактовку в науковій літературі [7]. Предмет міжнародно-політичної регіоналістики пов'язаний перш за все з закономірностями становлення і розвитку політичної влади в регіонах, взаємного впливу інформаційної політики і державної політики на регіони і політики регіонів на державу, а також із закономірностями функціонування політичної сфери життя регіональної спільності, системи освіти, науки і культури в регіоні [8, с. 20-26].

Сучасні міжнародно-політичні процеси у світі та еволюція політико-дипломатичних систем формуються у контексті трьох взаємопов'язаних тенденцій: глобалізації, регіоналізації та інституціоналізації. Одним із найбільш яскравих проявів регіоналізації стала тенденція зростання субнаціональних акторів у міжнародних і дипломатичних системах. Участь субнаціональних акторів у

міжнародних відносинах – це феномен, який в європейській теорії дипломатії визначають як *парадипломатія*. Уперше термін «парадипломатія» з'являється у 80-х роках ХХ століття. Автором вважається професор університету Нью-Йорку Іво Духачек. *Глобальна парадипломатія* базується на політичних і дипломатичних контактах різних держав, які формуються через контакти субнаціональних влад не лише з торговельними, промисловими або культурними акторами зарубіжних країн, але також і з усіма можливими агентами зовнішніх зв'язків національних урядів. На початку 90-х років в науковий обіг вводиться типологія акторів як учасників парадипломатії за таким критерієм як рівень дипломатичних зносин, а саме: *транскордонна дипломатія, міжкордонна (транскордонна) регіональна парадипломатія; трансрегіональна (макрорегіональна; мікрорегіональна) парадипломатія; глобальна парадипломатія* [9, с. 4-12].

Дане теоретичне обґрунтування концепту парадипломатія було сприйняте більшістю дослідників теорії дипломатії, які почали використовувати даний концепт при вивченні міжнародної активності субнаціональних одиниць/інституцій (провінції, штати, кантони, регіони, землі, області, округи та ін.). Ґрунтуючись на науковому дискурсі кінця ХХ – початку ХХІ століття парадипломатію можна визначити як участь субнаціональних одиниць у міжнародних відносинах через встановлення формальних і неформальних, постійних і тимчасових зв'язків із іноземними акторами з метою досягнення означеної кількості завдань через різноманітні стратегії дії на міжнародній арені та в політико-дипломатичних системах/системі [10, с. 337-363; 11, с. 119-129; 12, с. 24-28; 13, с. 37-40; 14, с. 21-27]. Транскордонний туризм, транскордонна співпраця і транскордонне співробітництво є важливими складовими розвитку дипломатії регіонів (парадипломатії, транскордонної дипломатії) [15, с. 119-122; 16; 17].

Отже, регіоналізація на сучасному етапі має своєю складовою особливий тип дипломатії – парадипломатію (транскордонну дипломатію). Регіоналізація належить до превалюючих факторів розвитку політико-дипломатичних систем і міждержавного співробітництва в сучасному глобалізованому світі. Формування міжрегіональних відносин за європейськими зразками, у контексті трансформації політичних моделей східноєвропейських країн, відбувається на сьогодні в ході реалізації Східного партнерства.

На сьогодні реформування освіти і науки, реформування системи державного управління країн Східної Європи в ході реалізації Східного партнерства ставить нові завдання і виклики для України. Якщо раніше міжрегіональна співпраця між Україною, Польщею, Угорщиною, Румунією здійснювалася виключно в міждержавному форматі, то наразі вона перейшла на інший рівень, тобто перетворилася як на співпрацю України з окремими країнами Європейського Союзу, так і з Європейським Союзом, як самостійним міжнародним актором (міжнародним інститутом/інституцією). Окрім цього, співробітництво на регіональному рівні стало органічною складовою реалізації східної політики Європейського Союзу.

Передавання значної частини владних повноважень регіонам, субнаціональним чи тим, які виникли внаслідок транскордонного співробітництва, на сьогодні визначається як особливий тип дипломатії – парадипломатія. При цьому варто зазначити, що інструментарій парадипломатії не має суттєвих відмінностей від інструментарію класичної дипломатії. Виникнення та ефективна діяльність парадипломатії свідчить про активний розвиток нового напрямку дипломатії в нових умовах інституціоналізації, глобалізації та регіоналізації. Основні підходи та механізми діяльності акторів парадипломатії щодо мобілізації регіональних ресурсів цілком себе виправдовують і мобілізують регіональні ресурси задля реалізації ініціатив щодо забезпечення інтересів регіонів та їх громадян у сфері зовнішніх зносин, у сфері культури, освіти та науки.

Східне партнерство – це зовнішньополітична ініціатива Європейського Союзу. Досвід розвитку парадипломатії Європейського Союзу становить як теоретичний, так і практичний інтерес для регіонів України: через міжнародно-регіональний формат викликів і можливостей для України в безпековій сфері як кандидата на членство в Європейському Союзі. Важливим механізмом розвитку міжнародних відносин і забезпечення економічної та культурної інтеграції України до Європейського Союзу є транскордонна співпраця, що втілюється в різних сферах життєдіяльності й слугує однією із форм міждержавної взаємодії в різних галузях. Це сприяє появі транскордонних регіонів, що включають території сусідніх держав та функціонують згідно узгоджених планів з урахуванням інтересів цих держав. Ефективно ці процеси відбуваються і в туристичній галузі та у сфері міжрегіональної взаємодії державних інституцій.

Джерела

1. Stanyer J. Modern Political Communication: Mediated Politics in Uncertain Times. Cambridge: Polity Press, 2007. 228 p.
2. Tsviatyi V. G. National Security as a Component of Global Security: Lessons from Ukraine's Crises. *Eastern Europe Regional Studies*. 2017. No 2 (4). P. 196-209.
3. Цвіятій В. Г. Міграційна політика України та українська трудова міграція в ХХІ столітті: інституціональний і стратегічний дискурс в контексті поширення пандемії COVID-19. Migration Policy of Ukraine and Ukrainian Labor Migration in the XXI century: Institutional and Strategic Discourses in the Framework of the COVID-19. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2021. №18. С. 09-12.

4. Tsivatyi Viacheslav. Międzynarodowa polityka bezpieczeństwa i migracyjna Ukrainy w kontekście rozprzestrzeniania się pandemii COVID-19: diasporalne i instytucjonalne cechy migracji zarobkowej. *Zagrożenia bezpieczeństwa w procesach globalizacji. Zagrożenia zdrowotne. Monographie*. Lublin. Zamość 2022. P. 435-452.
5. Manor I. Digitalization of Public Diplomacy. L.: Palgrave Macmillan, 2019. 356 p.
6. Paradiplomacy in action. The foreign relations of subnational actors. L., 1999.
7. Pigman G. A. Contemporary Diplomacy. Washington, 2010. 288 p.
8. Ціватий В. Г. Глобалізація та європейська регіональна політика: історичні імперативи і сучасність. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. К., 2012. Випуск 18. С. 20-26.
9. Ціватий В. Г., Чекаленко Л. Д. Євроінтеграційна діяльність України через призму реалізації програми Східного партнерства: інституціональний та іміджевий аспекти. *Науковий вісник Дипломатичної академії України. Вип. 23. Ч. II. Серія «Політичні науки»*. К.: ДАУ при МЗС України, 2016. С. 4-12.
10. Ціватий В. Г. Публічне мовлення, дипломатична риторика і міжкультурна комунікація у сфері міжнародних відносин та етикетних практик: інституціональний, міжнародно-інформаційний та політико-дипломатичний дискурси. *Трансформація суспільних відносин в умовах цивілізаційних змін: Монографія*. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2023. Розділ. 4.7. С. 337-363.
11. Security trends in the Eastern Europe: New approaches to the collective security / Я. Б. Турчин, Л. О. Дорош. Багатовимірність категорії безпека. Міждисциплінарний підхід. Львів – Ольштин: видавництво «Wpis», видавництво «Сорока Т.Б.», 2016. С. 119-129.
12. Ціватий В. Г. Культурна спадщина, культурні та креативні індустрії в умовах поліцентричного світоустрою ХХІ століття: інституціональна історія і сучасні міжнародні відносини (темпоральний дискурс). *Креативний простір: електрон. науковий журн.* 2022. № 10 (X). Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. С. 24-28.
13. Ціватий В. Г. Культурна дипломатія та інституціональні традиції європейського гуманізму доби Середньовіччя і раннього Модерного часу: креативний, політико-дипломатичний і трансформаційний дискурси. *Креативний простір: електрон. наук. журн.* 2023. № 11 (XI). С. 37-40.
14. Ціватий В. Г. Концепт «Дипломатична гурманістика» як новий напрям інституціональних досліджень історії та сучасної моделі гастрономіки (історії їжі): міжнародно-політичний і теоретико-методологічний дискурси. *Гуманітарний корпус: [збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії]*. За ред. С. С. Русакова. Випуск 49. Київ: ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2023. Випуск 49. С. 21-27.
15. Ціватий В. Г. Модель дипломатії Європейського Союзу та пріоритети зовнішньополітичної стратегії ЄС (1961-2022 рр.): економічний і соціокультурний дискурси. *Гуманітарний корпус: Гуманітарний корпус: [збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії]*. Вінниця-Київ: «ТВОРИ», 2021. Випуск 42. С. 119-122.
16. Valenza D. The Trap of Geopolitics: Rethinking EU Strategic Communication. College of Europe Policy Brief, Bruges. 2021. 296 p.
17. Транскордонний туризм Карпатського євро регіону: навчальний посібник / ДВНЗ «Ужгородський національний університет», укладачі: Н. Габчак, О. Білак. Ужгород: Вид. ТОВ «РІК-У», 2023. 248 с.

Піхняк Тетяна Андріївна / Pikhniak Tetiana

Кандидат економічних наук, доцент

ORCID:0000-0002-3301-3495

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Піхняк Олександр Анатолійович / Pikhniak Oleksandr

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФАКТОРИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE AND THE FACTORS OF ITS SECURITY

В період значних економічних трансформацій конкурентоспроможність на ринку стає важливим фактором формування принципів діяльності та організації, оцінки та стратегії розвитку підприємства. Ринкові умови вимагають від підприємств високого рівня конкурентоспроможності, що є запорукою його успіху, прибутковості та процвітання.

Вперше, поняття конкурентоспроможності було введено М. Портером у праці «Стратегія конкуренції», в якій він розглядає цю категорію як сукупність певних конкурентних переваг об'єкта серед аналогічних на ринку. Також він вважає, що конкурентоспроможність товару, підприємства, галузі, регіону та країни повинні мати логічний взаємозв'язок між собою.

О. Є. Кузьмін визначає сутність категорії «конкурентоспроможність» як сукупність важелів і способів впливу на сфери створення й реалізації конкурентоспроможних товарів, цілі та відповідальність суб'єктів господарювання, що реалізуються за допомогою сукупності управлінських засобів [1, с. 102].

Узагальнюючи погляди вчених-економістів щодо визначення економічної сутності поняття «конкурентоспроможність», зауважимо, що це поняття є надзвичайно складним та не має єдиної визначеної характеристики.

Конкурентоспроможність є комплексною категорією, що формується під впливом цілої низки факторів, вплив яких, на думку Н. П. Тарнавської, може підвищувати та зменшувати її загальний рівень, виявляти сильні й слабкі сторони діяльності як самого підприємства, так і його конкурентів [2, с. 77].

Перш ніж розглядати фактори конкурентоспроможності підприємства, визначимо, що означає термін «фактор» взагалі. Фактор (від лат. factor – той, що робить, виробляє) – рушійна сила, причина якогось процесу або явища; істотна обставина в якомусь процесі або явищі [3, с. 33]. Інакше кажучи, фактор – це причина, яка впливає на певний результат (наслідок).

Чепурний І. П. вважає, що факторами впливу на конкурентоспроможність підприємства є: показники, які характеризують ефективність управління виробничим процесом, такі, що відображають

ефективність управління оборотними засобами; такі, що дозволяють одержати уявлення про ефективне управління збутом і просування товару; показники кадрової забезпеченості [4, с. 211].

Отже, факторами конкурентоспроможності є ті чи інші причини та обставини, що частково впливають на рівень та характер конкурентоспроможності підприємства, або ж повністю визначають його. При цьому кожен фактор може мати позитивний або негативний вплив на конкурентоспроможність підприємства. Тому для одержання повної картини складових конкурентоспроможності підприємства необхідно розглянути фактори, що мають вплив на конкурентоспроможність підприємства.

За ступенем залежності підприємства виділяють внутрішні та зовнішні фактори (рис. 1).

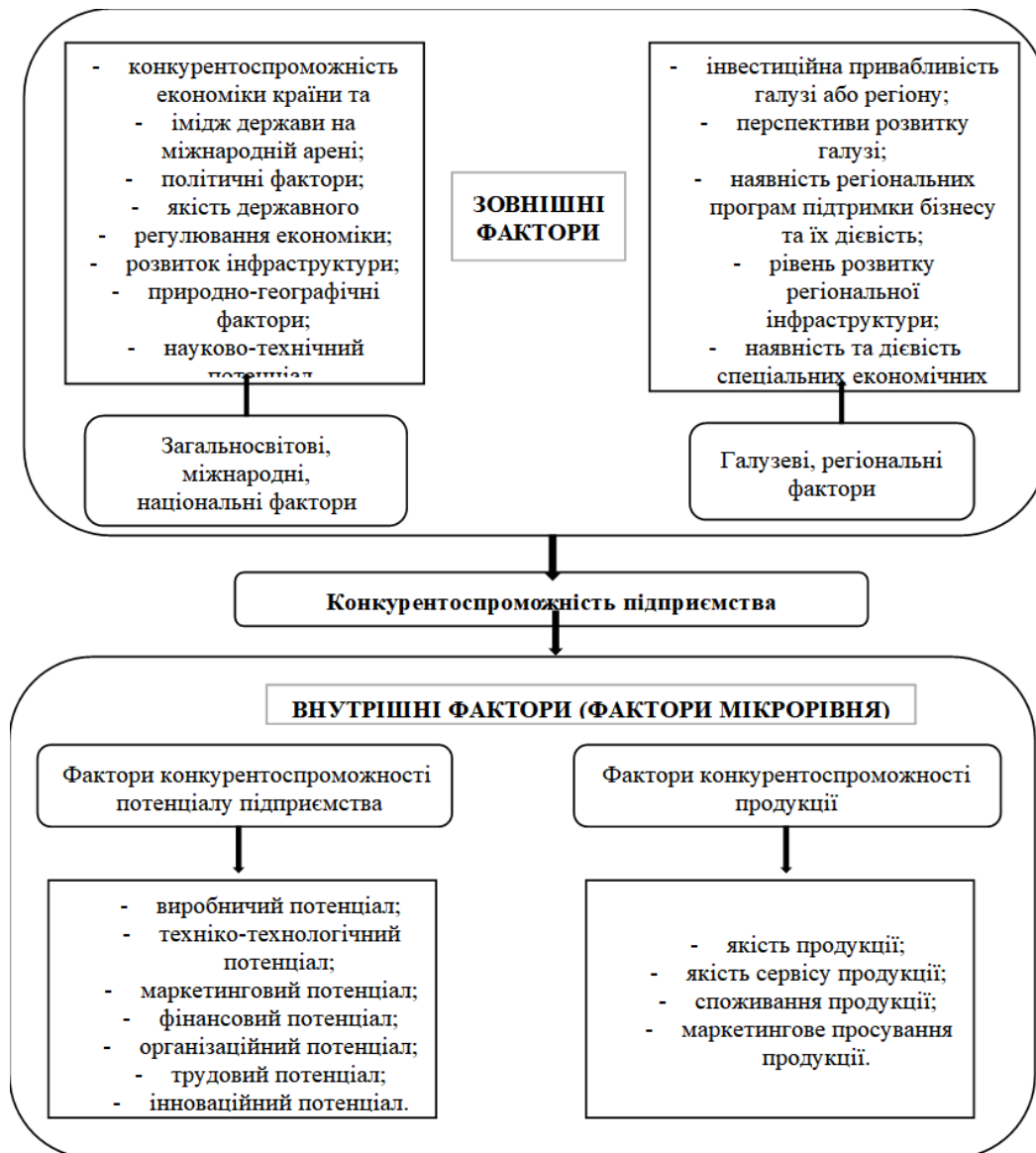

Рис. 1. Фактори забезпечення конкурентоспроможності підприємства

Джерело: узагальнено автором

На думку деяких дослідників, зокрема, О. Г. Янкового, С. І. Савчука, конкурентоспроможність підприємства виражається через багаторівневу ієрархію факторів, де верхній рівень – частка ринку – безпосередньо залежить від досягнутої конкурентоспроможності продукції, другий рівень визначає її потенційну конкурентоспроможність, третій і четвертий – якість управління, останній, п'ятий рівень, – характеризує досягнуті економічні результати [5, 6].

На основі вищезазначеного можна зробити висновок, що на конкурентоспроможність підприємства впливає низка факторів. Важливим є розуміння того, що за правильного управління кожен фактор здатний сприяти формуванню додаткових конкурентних переваг, тому необхідно вчасно визначити фактори, аналізувати їх вплив та можливі наслідки.

Джерела

1. Кузьмін О. Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. Львів: Компакт-ЛВ, 2005. 304 с.
2. Яцковий Д. Сучасні методики оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 4 (51). С. 183-188.
3. Доц Н. І. Система управління конкурентоспроможністю підприємства. 2010. №20. С. 112-116.
4. Mediaplaning.com.ua. URL: <http://www.mediaplaning.com.ua/>.
5. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: Монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового. Одеса: Атлант. 2013. 470 с.
6. Піддубна Л.І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. 368 с.

Сакал Григорій Ігорович / Sakal Hryhorii Ihorovich
Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КОМЕРЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ ВОЄННОГО ЧАСУ

FEATURES OF WARTIME COMMERCIAL ADVERTISING TECHNOLOGIES

Комерційна реклама, попри виклики військового стану, має презентувати фірмовий стиль підприємства, ефективність технологій та товарів. Презентування фірмового стилю в патріотичному спрямуванні необхідно для брендингу, тому допомагає вирішувати низку комунікативних завдань. Зокрема, ідентифікація бренду з українськими традиціями, відмежування від конкурентів, створення привабливого національного образу бренду, створення емоцій та вражень, асоціювання образу бренду з героїчним [1].

Під час побудови комунікацій потужних брендів в умовах воєнного стану саме завдяки розробці фірмового стилю в національних традиціях створились певні асоціації та стійкі образи організації або продукту у свідомості споживача. Під час проведення рекламних кампаній до основних елементів фірмового стилю додавалися національні або народні символи, шрифтові написи патріотичних фраз, кольори; фірмові девізи (слоган). Також зберігався або пропонувався новий корпоративний герой (маскот). Зазнала трансформацій і упаковка та оформлення офісу й точок продажу. Зокрема, змінився на патріотичний дизайн інтер'єру, оформлення фасаду офісу, магазину (вітрина, вивіска тощо).

На початку повномасштабного вторгнення підприємства перебували в важкому становищі, а отже і рекламний бізнес постраждав, проте у березні-квітні 2022 р. всі поступово почали відновлювати свою діяльність і комунікацію. Одними з найперших рекламну діяльність відновили мобільні оператори. Зокрема, оператор мобільного зв'язку Vodafone запросив до співпраці гурт Kalush та створив патріотичний ролик із треком «Додому». Саме ця мелодія використана для відображення головної ідеї ролика – повернення українців у рідні міста після деокупації, зустріч із близькими та відбудову України.

Відео знімали протягом двох днів під Іванковом та Гостомелем Київської області, які зазнали руйнації під час тимчасової окупації. За допомогою такого відеоряду автори прагнули донести думку, що можна пошкодити мости, але не зв'язок між близькими. Головний слоган: «Ми все відбудуємо – головне зберегти наш особливий зв'язок». В цьому рекламному повідомленні апелюють до використання мобільного зв'язку попри всі наслідки руйнувань.

Комунікативні технології спостерігаємо в рекламі сфери харчової продукції. З початку повномасштабного вторгнення одеська компанія «Водний світ» стала однією із перших, хто гучно заявив про україноцентричну та патріотичну стратегію розвитку. Для початку компанія відмовилася від російськомовної назви «Водный мир» та обрала нові корпоративні кольори – синій і жовтий. Змін зазнала і місія бренду, зокрема невідхильна допомога воїнам Збройних Сил України та людям, які постраждали від нападу Росії. Відтак з лютого 2022 року «Водний світ» виділив 15 млн гривень на допомогу армії та 6 млн гривень на рибу та морепродукти для бійців ЗСУ.

Нова рекламна кампанія бренду під гаслом «Мій світ осяяний світлом мирних часів» переконує, що рибний світ – це мирні та світлі часи. Акцентується увага на тому, що виробництво якісної продукції конвертується у підтримку української економіки, допомогу українським захисникам та найголовніше – наближення спільної перемоги. Цільова аудиторія може зробити висновок, що всі кроки з «Водним світом», спрямовані на наближення перемоги, є важливими та призведуть до перемоги.

Беззаперечно, що використання патріотичних мотивів, національної символіки в комерційній рекламі привертає увагу споживачів.

Джерела

1. Мороз І. Соціальна реклама в часи війни: особливості висвітлення в підручниках історії. Міжнародна науково-практична конференція. URL: https://lib.iitta.gov.ua/731865/1/opoz_I_PSP_tezy_2022.pdf

Розділ четвертий
Публічне управління, адміністрування, право,
цивільна безпека, національна безпека, кібербезпека

Боровенська Катерина Сергіївна / Borovenska Kateryna Serhiivna

ORCID: 0000-0001-9846-8194

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ КІБЕРБУЛІНГУ: РОЛЬ ТА РОЗВИТОК
ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF CYBERBULLYING PREVENTION:
THE ROLE AND DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN ADOLESCENCE

Представлений теоретичний огляд феномена емоційного інтелекту, як ефективного психологічного аспекту у попередженні кібербулінгу в підлітковому віці. Проаналізовано соціально-психологічні особливості підліткового віку, закономірності розвитку емоційного інтелекту та негативні наслідки булінгу в онлайн-середовищі. Ключові слова: емоційний інтелект, кібербулінг, інтернет, підлітковий вік.

Приблизно третина всіх користувачів Інтернету в світі належить до категорії дітей та підлітків, які не досягли віку 18 років. У сучасному світі цифрові технології створюють нові можливості для міжособистісного взаємодії. Однак результати опитувань і новин вказують на іншу реальність в епоху Інтернету. Використання Інтернету молоддю також має свою «темну» сторону, оскільки вони можуть стикатися із залякуванням або стати жертвами кіберцькування в цифровому просторі. Така поведінка визнається як кібербулінг.

Метою даної статті є теоретичний огляд феномена емоційного інтелекту як важливого психологічного аспекту запобігання кібербулінгу в підлітковому віці.

Кібербулінг можна розглядати як форму агресивної поведінки, характеризуючи її як повторювані та навмисні дії, які вчиняються особою або групою людей через Інтернет та мобільні телефони з метою завдання шкоди іншій особі або групі. Кібербулінг відрізняється від традиційного булінгу у тому, що в ньому відсутній фізичний вплив [2].

В останні роки з'явилися нові форми кібербулінгу, такі як кіберпереслідування та зловживання в онлайн-побаченнях. Незважаючи на те, що кібербулінг є відносно новим напрямком досліджень, цькування в онлайн-середовищі серед підлітків стає серйозною громадською проблемою, тісно пов'язаною з поведінкою, психічним здоров'ям і розвитком підлітків. Зростаюча доступність Інтернету та популярність соціальних медіа серед молоді лише погіршують цю проблему, оскільки багато дітей і підлітків стикаються з кіберзалякуванням або онлайн-віктимізацією протягом свого життя. Обмеження простору та часу стає менш виразним у віртуальному середовищі, створюючи нові можливості для кіберзалякування без географічних обмежень. Кіберзалякування має негативний вплив на різні аспекти життя дітей і підлітків, такі як порушення приватності, збільшення рівня тривожності, неконтрольована агресивність, суїцидальна поведінка, самопошкодження, розлади харчової поведінки та інші психосоматичні розлади [6].

На відміну від традиційного булінгу, у якому діти, які здебільшого знаходяться в ролі агресора або жертви і залучаються насамперед в шкільному оточенні, кібербулінг може виникнути в будь-який час, будь-де, вдень чи вночі, і бути вчиненим анонімно. Це робить його більш стійким та часто більш жорстоким. Хоча кіберзалякування може відбуватися у публічному цифровому просторі, такому як соціальні мережі чи ігрові платформи, воно також може набирати форму приватних повідомлень, залишаючи дітей самотужки справлятися з цією таємницею та її впливом на них [1, 5].

Сутність емоційного інтелекту визначається психологічним змістом його складових. Традиційно ці складові включають у себе: готовність особи до мобілізації для активної діяльності (внутрішньо-особистісний аспект емоційного інтелекту); вміння підтримувати позитивні взаємини з оточенням та уникати конфліктів шляхом регулювання виразності емоцій (міжособистісний аспект емоційного інтелекту); здатність до самоконтролю (інформаційно-трансформаційний аспект); вроджені нахили [3, 4].

Завдяки існуючим дослідженням щодо впливу емоційного інтелекту на соціальну адаптацію підлітків можна зробити припущення, що із зростанням рівня емоційного інтелекту уособленої особи збільшується її здатність оцінювати власні переваги та виявляти повагу до себе. Прогрес у вивченні навичок емоційного управління та осмислення емоцій сприяє більшому усвідомленню особистістю власних цінностей, що є характерним для самореалізації.

Розвиток умінь у сфері міжособистісного емоційного інтелекту, включаючи розпізнавання емоцій та їх вербальне вираження, призводить до підвищеної чутливості до власних потреб і почуттів, а також зміцнює здатність виражати свої переживання виразно та прямо. Прогрес у міжособистісному емоційному інтелекті сприяє здатності підлітків ефективно взаємодіяти з оточенням, виявляти толерантність, відкритість, діалогічність та антиципацію, що, відповідно, сприяє їх інтеграції в соціальну групу – аспекту великої важливості для даного етапу розвитку. Ці спостереження дають підстави встановити зв'язок між низьким рівнем емоційного інтелекту та труднощами у соціальній адаптації, а також вразливістю до кіберзалякування [1].

Висновки. Розгляд ролі емоційного інтелекту в контексті запобігання кібербулінгу визначається як суттєвий аспект подальших досліджень та превентивних освітніх програм. За останніми науковими висновками, інтерес до передбачувальної ролі емоційного інтелекту підтверджує, що підлітки з високим рівнем цього інтелекту мають менший ризик залученості в кібербулінг, оскільки вони краще розуміють емоції та екологічно реагують на конфліктні ситуації. Крім того, емоційний інтелект впливає на адекватність регулювання емоцій, вибір нейтральних висловлювань у віртуальному спілкуванні, здатність до емпатії та підтримки інших. Розвиток стратегій підвищення емоційного інтелекту виявляється ключовим чинником у протидії кібербулінгу серед підлітків, сприяючи адекватному вирішенню конфліктів та формуванню позитивних взаємодій.

Джерела

1. Al-Sarayra K. The Predictive Power of Emotional Intelligence in Cyberbullying among Jordanian University Students / K. Al-Sarayra // *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 2022. – Vol. 12 (1). – P. 31-42.
2. Extremera N. The moderator role of emotion regulation ability in the link between stress and well-being / N. Extremera, L. Rey // *Frontiers in Psychology*, 2015. – Vol. 6. – P. 1-9.
3. Fels F. Structures for emotional and social Intelligence / F. Fels, S. Kagan. – New-York: Bantam Books, 2016. – 226 p.
4. Martínez A. M. Relationship between Emotional Intelligence, Victimization, and Academic Achievement in High School Students / A. M. Martínez, C. Roith, J. Manuel Aguilar-Parra // *The Social Science Journal*, 2022. – Vol. 11(6). – 12 p.
5. Vaillancourt T. Cyberbullying in children and youth: implications for health and clinical practice / T. Vaillancourt, R. Faris, F. Mishna // *The Canadian Journal of Psychiatry*, 2017. – 62 (6). – P. 368-373.
6. Zhu C. Cyberbullying Among Adolescents and Children: A Comprehensive Review of the Global Situation, Risk Factors, and Preventive Measures / C. Zhu, S. Huang, R. Evans, W. Zhang // *Frontiers in Public Health*, 2021. – Vol. 9. – 27 p.

Prymachuk Yehor Oleksandrovych

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

Research supervisor: H. G. Dekusar, Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

NATIONAL POLICE OF UKRAINE

The National Police is one of the most important structural units in the system of law enforcement agencies of Ukraine. It was created in 2015 with the aim of ensuring public order, fighting crime and ensuring the safety of citizens [1, c. 14].

One of the main principles of the National Police of Ukraine is openness and transparency. Police officers must maintain relations with the public based on trust and cooperation. They work to ensure the safety and protection of citizens' rights, adhering to the law and principles of human rights.

The main tasks of the National Police are:

1. Ensuring public order: police officers patrol the streets, detect violations of public order and take measures to stop them.
2. Crime prevention and investigation: The police are engaged in crime prevention, crime investigation and apprehension of criminals. They work with other law enforcement agencies and investigate crimes to bring criminals to justice.
3. Ensuring road safety: the police control traffic, prevent violations of traffic rules and participate in the investigation of traffic accidents.
4. Protection of human rights: the police protect the rights and freedoms of citizens, respond to situations related to the violation of human rights, and contribute to their protection [4, c. 156].

The National Police of Ukraine has made significant achievements during its existence. She reformed the law enforcement system, introduced new standards of police professional behavior, and improved the quality of her work. Innovative technologies have also been introduced that help the police in the performance of their tasks, such as video surveillance, license plate recognition systems, and others [1, c. 42].

However, the National Police of Ukraine still has challenges and tasks with which it is necessary to continue working. Improving the process of training police officers, increasing the level of public trust and further modernization of technical equipment are just a few of them. One of the key components of the success of the National Police of Ukraine is building a partnership with the public. Police officers actively cooperate with

public organizations, residents and business structures in order to identify problematic situations and jointly develop effective measures to solve them. This contributes to increasing public trust in the police and strengthening security in cities and villages throughout the country [2, c. 59].

The National Police of Ukraine also pays great attention to the professional development of its employees. Police officers undergo systematic education and training to improve their skills, knowledge and work efficiency. This includes both professional training in law enforcement and the development of interpersonal skills, communication skills and a culture of service to citizens.

The achievements of the National Police of Ukraine also consist in the introduction of modern technologies to improve their work. For example, digital communication systems, electronic databases and analytical tools help the police in investigating crimes, gathering information and responding promptly to emergency situations [3, c. 145].

However, the challenges and tasks before the National Police of Ukraine remain significant. It is necessary to continue to work on reducing the level of corruption, ensuring equal access to justice for all citizens and increasing the effectiveness of crime prevention.

In addition, the National Police of Ukraine actively cooperates with international partners and law enforcement agencies of other countries. This cooperation promotes the exchange of experience, technology and best practices in the field of law enforcement and crime fighting.

The National Police of Ukraine continues its work on ensuring public safety and protecting the rights of citizens. Its role is important for maintaining law and order and creating a stable and safe environment for the development of Ukraine [3, c. 146].

Summing up on this topic, the following can be explained: the National Police of Ukraine plays an important role in ensuring public order, fighting crime and protecting the rights of citizens. It underwent reforms and achieved significant success in its activities. The National Police strives for openness, transparency and cooperation with the public, and also focuses on the professional development of its employees and the use of modern technologies.

Sources

1. Lastovych D.M. The place and importance of police services in the activity of the national police / D.M. Lastovych // Law Forum. – 2016. – No. 1. – С. 141-146.
2. Salmanova O. Yu. Legal acts in the management activity of the National Police of Ukraine: monograph. – Kharkiv: Panov, 2016. – 460 p.
3. Salmanova O. Yu. Principles of ensuring the legality of legal acts of the national police of Ukraine / O. Yu. Salmanova // Legal life: current state and development prospects: Materials of the international scientific and practical conference, Zaporizhzhia, May 27-28, 2016. – Zaporizhzhia: Zaporizhzhia City Public Organization "Istina", 2016. – 196 p. – P. 144-146.
4. Administrative activities of the National Police: studyguide for exam preparation / O. M. Kalyuk, S. F. Konstantinov, V. A. Kulikov, etc.; under the editorship Kulikova V. A. K.: "Education of Ukraine", 2016. 230 p.

Гребницький Михайло Григорович / Mykhailo Hrebnytskyi

Національний авіаційний університет

Науковий керівник: Савчук Сергій Станіславович, кандидат юридичних наук, доцент,
Національний авіаційний університет

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У СТАНОВЛЕННІ, РОЗВИТКУ І ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

THE ROLE OF THE UNITED NATIONS IN ESTABLISHING, DEVELOPING, AND ENSURING THE PRINCIPLE OF RULE OF LAW

Розглянуто діяльність Органів ООН, зокрема Генеральної Асамблеї і Ради Безпеки та роль у забезпеченні верховенства права, шляхом прийняття правових актів. Визначено значимість ООН у становленні, розвитку та забезпеченні принципу верховенства права. Досліджено принцип Верховенства права, як один із базових принципів діяльності ООН. Ключові слова: верховенство права; ООН; Генеральна Асамблея; Рада безпеки; законодавство; інструменти права.

Актуальність: У більшості галузей права діяльність ООН щодо забезпечення верховенства права формує основу для розвитку, заохочення та здійснення міжнародних норм і стандартів.

Виклад основного матеріалу: В підтримку механізму забезпечення верховенства права на національному рівні ООН веде активну роботу. Цей механізм включає конституцію або її аналог як основний закон держави; чітку систему законів з їх послідовним дотриманням; міцні інститути правосуддя, управління, безпеки та забезпечення прав людини, які в своєму розпорядженні налічують ефективну структуру, фінансові засоби, кваліфікований персонал і технічні засоби; алгоритми і механізми вирішення правосуддя в перехідний період; а також наявність громадської думки та громадянського суспільства, які спроможні укріпити права верховенства та забезпечують підготовку державних посадових осіб і структур. Саме ці норми, інститути, політики та процеси створюють основу суспільства, в якому кожна людина відчуває себе в безпеці, де будь

який спір вирішується мирним шляхом, у постраждалих є дієві засоби правового захисту і де порушники закону, включаючи саму державу, несуть відповідальності за свої дії [10].

У 1993 році, уперше, Генеральна Асамблея розглянула концепцію верховенства права на Всесвітній конференції з прав людини, яка проводилась у Відні. Після чого розпочалась практика щорічного прийняття резолюцій з питань зміцнення верховенства права. А у 2005 році на Всесвітньому саміті, де зібралися керівники країн світу, було визнано необхідність загального дотримання та забезпечення верховенства права як на національному так і на міжнародному рівнях [6].

Тільки у 2012 році Генеральна Асамблея прийняла Декларацію з питання про верховенство права на національному та міжнародному рівнях. Три основні напрямки діяльності ООН, такі як – підтримання миру та безпеки, забезпечення розвитку та захист прав людини взаємопов'язані з верховенством права, вказується у Декларації [2].

У вересні 2015 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила наступний підсумковий документ саміту ООН із сталого розвитку та прийняття Порядку денного розвитку після 2015 року, на якому було затверджено нові орієнтири розвитку. Підсумковим документом Саміту: «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», в якому визначено сімнадцять цілей у сфері сталого розвитку та 169 завдань, що свідчать про масштабність та амбітність нового загального порядку денного. Вони мають комплексний і неподільний характер та забезпечують збалансованість усіх трьох компонентів сталого розвитку: економічного, соціального та екологічного. Ці цілі та завдання будуть стимулювати в найближчі 15 років діяльність у сферах, що мають величезне значення для людства та планети [9].

Основні функції з координації діяльності установ системи ООН у сфері верховенства права виконує Координаційно-консультативна група з питань верховенства права, яку очолює Заступник Генерального секретаря за підтримки Підрозділу з питань верховенства права.

Генеральний секретар ООН, для підтримки зусиль у сфері забезпечення верховенства права на національному рівні по лінії штаб-квартири ООН, призначив Департамент операцій з підтримки миру (ДПР) та Програму розвитку ООН (ПРООН) як спільний глобальний координаційний центр з питань роботи поліцейських, судових та пенітенціарних органів. вирішення завдань щодо забезпечення верховенства права у постконфліктний період та інших кризових ситуаціях.

Глобальний координаційний центр з питань верховенства права (GFP) – це координаційний механізм Організації Об'єднаних Націй, створений у 2012 році Генеральним секретарем ООН для підвищення передбачуваності, узгодженості, підзвітності та ефективності надання допомоги ООН у сфері верховенства права на національному та міжнародному рівнях [10].

Створена під егідою ООН система судових органів є складовою частиною механізму забезпечення верховенства права – переговорів, обстеження, добрих послуг, посередництва, примирення, арбітражу та судового розгляду або іншими мирними засобами на свій вибір. Судові механізми врегулювання суперечок включають, зокрема, Міжнародний Суд (МС) і Міжнародний трибунал з морського права (МТМП) [8].

Висновки: Устав ООН заклав основу принципу рівності всіх, як окремих громадян, так і держав, перед законом, який повинен застосовуватися на незалежній і непередбачуваній основі. Верховенство права є одним із базових принципів діяльності ООН.

Забезпечення верховенства права на національному та міжнародному рівнях є однією з першочергових завдань ООН. Найважливішу роль у повноправному та взаємовигідному співробітництві у всіх сферах для ефективного захисту прав людини, а також для забезпечення стійкого прогресу та розвитку відіграє саме дотримання закону.

Значимість ООН у становленні, розвитку та забезпеченні принципу верховенства права, підкреслюється тим, що Організація акцентує увагу на керівній ролі держави, пріоритетних національних органах, завданнями яких є забезпечення доступу до правосуддя, відповідних правових процедур і прийняття заходів щодо забезпечення правового захисту в у разі порушення прав.

Джерела

1. Антологія лібералізму: політико-правничі вчення та верховенство права / Упоряд.: С. Головатий, М. Козюбра, О. Сироїд; відп. ред. С. Головатий, наук. ред. С. Головатий, О. Сироїд, О. Волкова, А. Червко; вст. сл. С. Головатий. К.: Книги для бізнесу, 2008. 992 с.
2. Бірюкова, А. (2018). Трансформація національної правової системи в умовах глобалізації. Підприємництво, господарство і право, 5, 198-202. <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/5/39.pdf>/ Дата перегляду 07 грудня 2019 року.
3. Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії. У Ю. С. Шемшученко (Ред.). Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики (с. 1-344). Київ: Юридична думка.
4. Головатий, С. П. (2006). Верховенство права: у 3 кн. Кн.2: Верховенство права: від доктрини до принципу. Київ: Фенікс.
5. Мартиненко, О. О. (2016). Теоретичні засади судової правотворчості у концепції юридичного прагматизму. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
6. Рабінович, П. М., Раданович, Н. М. (2002). Європейська конвенція з прав людини: проблеми національної імплементації. Львів: Астрон.
7. Таманага, Б. (2007). Верховенство права: Історія. Політика. Теорія. Київ: Києво-Могилянська академія.
8. Темченко, В. (2007). Принцип верховенства права у практиці Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України. Вісник Академії управління МВС, 1, 68-74. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ucnavs_2007_1_7 Дата перегляду 07 грудня 2019 року.
9. Bingham T. The Rule of Law. L., 2010.
10. <https://www.un.org/ruleoflaw/>

Содолінський Антон Васильович / Anton Sodolinskiy

Національний авіаційний університет

Миронець Оксана Миколаївна / Oksana Myronets

Кандидат юридичних наук, доцент

ORCID: 0000-0002-5035-2384

Національний авіаційний університет

ЩОДО ДИПЛОМАТИЧНОГО КРАСНОМОВСТВА

Мистецтво дипломатичного мовлення, вироблене впродовж століть, є важливим інструментом реалізації зовнішньополітичних цілей. Дипломатичне красномовство відрізняє особлива виваженість, коректність, аргументованість. Дипломат уникає різких висловів, апелює до раціональних доказів, прагне знайти точки дотику між конфліктуючими сторонами. Тому дипломатичну риторичку часто називають елітарною формою мовлення, доступною лише професіоналам міжнародних відносин [1, с. 40].

Дипломатія відіграє важливу роль у врегулюванні міжнародних конфліктів та налагодженні партнерської взаємодії між державами. Успіх дипломатичних перемовин багато в чому залежить від мистецтва переконливого і водночас делікатного мовлення, яким мають володіти професійні дипломати. Саме тому дипломатичне красномовство виробило особливі норми – це своєрідна елітарна форма висловлювання [2, с. 60]. Головні характеристики дипломатичного висловлювання визначаються його виваженістю, коректністю та тактовністю. Дипломатична мова відрізняється також логічністю, аргументованістю та здатністю чітко й переконливо висловлювати позиції своєї держави, ґрунтуючись на фактах, а не припущеннях чи чутках. Професійне дипломатичне мовлення можна розглядати як мистецтво переконання, яке вимагає специфічних навичок, вишуканості та гнучкості розуму. Не менш важливим є вміння уважно вислуховувати опонента та коректно ставитися до альтернативних точок зору [3, с. 112]. У світі, де силу геополітичних реалій визначає слово, а міжнародні відносини залежать від вміння висловлювати свої думки витончено, дипломатична риторика виступає як не просто форма висловлення, але й високоінтелектуальне мистецтво. Це вишукане й елітарне вираження позицій інтегрується в суспільство, стаючи ключовим інструментом міжнародної взаємодії та суттєвою частиною глобальної дипломатії. Дипломатична мова, перш за все, вражає своєю витонченою лінгвістикою, відзначаючись точністю та емпатією. Однією з ключових рис дипломатичного мовлення є його здатність адаптуватися до культурних та історичних особливостей різних націй [4].

Отже, дипломатичне ораторське мистецтво не втрачає своєї актуальності й в умовах сьогодення, є не лише інструментом комунікації, але й мистецтвом досягнення цілей у міжнародних відносинах.

Джерела

1. Чугаєнко Ю. О. Дипломатичний і міжнародний діловий протокол та етикет: навч. посіб. Київ: національна академія управління, 2011. 165 с.
2. Sharp P. Diplomatic Theory of International Relations. Duluth: Cambridge University Press, 2009. 296 p.
3. Грицаєнко Л. М. Основи красномовства: навч. посіб. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 261 с.
4. Білецька О. Мовна культура як складова підготовки фахівців-міжнародників: витoki і сьогодення. *Питання культурології*. № 34. 2018. С. 170-179. URL: <http://issues-culture-knuukim.pp.ua/article/view/154066> (дата звернення: 24.12. 2023).

Забзалюк Дмитро Євгенович

Доктор юридичних наук, професор

Львівський державний університет внутрішніх справ

Васильович Поломаний Богдан

Львівський державний університет внутрішніх справ

ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ПРАВОТВОРЕННЯ ЯК ФУНДАМЕНТ ІСНУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Своєрідність сучасного етапу розвитку нашої країни полягає в тому, що в Україні формуються основи демократичного суспільства і економічно незалежної держави. При будівництві нового ладу повинні враховуватись історичні традиції українського народу і державності [1].

Головним завданням будь-якої держави є здійснення державотворення. Це явище являє собою історично довготривалий процес, який охоплює утворення, розвиток і, в певних випадках, розпад держави.

Належний розвиток державотворчої політики становить основу розвитку держави та системи права, встановлює оптимальні умови розвитку усіх правових та політичних явищ. Для суверенної України з перших днів її існування постала проблема належного державотворення у політичних та геополітичних

реаліях сучасного існування. Першочерговою проблемою державотворення держави, що перебуває на стадії формування, виступають труднощі побудови належної та демократичної вертикалі державної влади, що відповідає європейським стандартам та вимогам співжиття цивілізованих народів [2].

Головною визначальною складовою становлення та розвитку демократичних засад функціонування в будь-якій державі має бути запровадження гармонізованих стосунків та засад взаємодії між державною владою та її громадянами. Це призводить до однозначного підвищення рівня якості управління державою завдяки збільшенню та розширенню представництва у владі останніх, реалізації напрямів розвитку та захисту загальних і особистих запитів та інтересів місцевих спільнот і окремих громадян, завдяки створенню умов можливо го надання, наприклад, спектру адміністративних послуг, наближення представників влади до звичайних громадян, до розуміння їх потреб та вирішення існуючих проблем [3].

Механізм державотворення у реальному практичному застосуванні має на меті досягнення визначених або встановлених стандартів стосовно їхнього втілення на практиці. Серед ціннісних ідеалів формування та належного ефективного функціонування норм стандартів державного творення є розбудова демократичних, соціальних та легітимних у дієвості сталих механізмів суспільних політичних та правових стосунків [2].

Крім цього, з огляду на характеристики теперішнього етапу державотворення в державі вивчення специфічних особливостей та сучасних підходів до розгляду можливих напрямів демократизації українського суспільства і можливих напрямів його подальшого розвитку виглядає доцільним [2].

Також варто зазначити окремо, що найскладнішим поміж процесів державотворення було прийняття Конституції, процес чого затягнувся аж до 1996 р. (при цьому прийнятий Основний Закон вважається і сьогодні одним із найкращих). Проте його ефективність, як і ефективність за можливістю отримання кінцевого результату більшості інших прийнятих законодавчих актів цілком залежить від наявності механізмів їхнього виконання державними органами та контролю з боку громадськості за діяльністю останніх. Тому і причина, що протягом усього періоду не залежності нашої держави простежується характерна тенденція до постійної зміни та внесення «потрібних» владі доповнень до Основного Закону, а в ситуації з реалізацією положень інших законодавчих актів держава ще раз підтверджений негласний принцип: в паперовому вигляді законодавство бездоганно, у практичному застосуванні – неможливі до виконання. Це і є дуже спростованим поясненням причин, що державотворчі процеси в Україні тривають і до тепер [2].

Окремо варто зазначити, що сам державний процес та практика державотворення також полягає у слабкості (часом недостатності) впливу органів державного апарату на сам процес ухвалення управлінських актів (рішень) територіальними громадами. Це зводиться до того, що державна політика має мати чіткі ознаки – конкретика, ефективність, оперативність.

Враховуючи вищесказане варто окремо зазначити, що держава не може існувати належним чином без правил поведінки (норм права), адже саме право регулює суспільні відносини та державний лад (форма правління, територіальний устрій, політичний режим тощо). По суті право – це регулюючий інструмент в державі, адже він тісно пов'язаний з її становленням та розвитком в тій чи іншій мірі.

Найбільш значущі та важливі суспільні відносини, що виникають у межах конкретної держави, підлягають правовому регулюванню, яке відбувається у двох обопільно залежних форматах – правотворення та правореалізації [4].

Правотворчість необхідно розглядати в межах ширшого поняття – правотворення і не ототожнювати з ним. Правотворчість – це організаційно оформлена діяльність уповноважених суб'єктів з ухвалення, зміни та скасування правових норм, здійснювана відповідно до суспільних потреб у нормативно-правовому регулюванні [4].

Правореалізація – це втілення норм права у діяльності суб'єктів прав шляхом дотримання заборон, використання суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків. Реалізація права може бути пов'язана як із здійсненням правомірних дій, так і з правомірною бездіяльністю. Результатом реалізації права є досягнення повної відповідності між вимогами норм права щодо певної поведінки суб'єктів і їх фактичними діями (бездіяльністю) [5].

Усвідомлення конкретних соціальних потреб та виникнення мотивації щодо їх правової реалізації формує відповідні правові інтереси – консолідований, узгоджений інтерес, як правило, небайдужих, соціально активних громадян, суспільства і держави, далі у рамках інших етапів правотворення – правозакріплення та правотворчості зазначені сформовані інтереси набувають нормативно-правової фіксації та безпосередньо реалізуються через означені правовідносини. Інакше кажучи, суспільні відносини завжди є вторинними щодо суспільних потреб (те саме стосується правовідносин та правопотреб). Належна, якісна правореалізація неможлива без врахування у змісті правової норми правового інтересу,

сформованого на основі відповідної правопотреби. Даний правовий інтерес має постійно враховуватись як у межах правотворчості, так і під час правореалізації [4].

В свою чергу, правотворення – це процес, який охоплює різні форми, методи та способи виникнення і функціонування права. Це явище включає в себе всі етапи розвитку права: зародження, становлення, зміна, припинення тощо.

В юридичній науці можна знайти три підходи до питання про співвідношення держави та права. Перший підхід, статичний, виходить з пріоритету держави над правом: право розглядається як продукт державної діяльності, як її (держави) наслідок. Такий підхід широко розповсюджений у вітчизняній юридичній літературі. Вважається, що право перебуває в підлеглому до держави стані. Фактичною умовою для даного підходу слугує політична практика, яка розглядає право як «доповнення» до держави. Теоретичною передумовою стає формально-догматичне відношення до поняття права як до сукупності норм, які видаються державою. Другий підхід до співвідношення держави та права закріплений у форматі природно-правових поглядів. Прихильники школи природного права виходили з обмеження держави правом, що, на їхню думку, ґрунтувалося на непорушності природного закону та невідчужуваності публічних прав індивіда. З позиції даного підходу праву належить пріоритет у порівнянні з державою. Такий підхід, на наше переконання, має безсумнівні переваги. Він є філософською платформою для закріплення в політичній практиці ідеї панування права. Третій підхід полягає в тому, що зв'язок між правом і державою не має однозначного причинно-наслідкового характеру (державою породжується право або із права народжується держава). Цей зв'язок складний і має двосторонній характер: держава і право одне без одного не можуть існувати, тобто між ними є функціональний зв'язок. В даному підході можна виявити глибинні зв'язки між правом та державою, уникнути однобічності, зрозуміти, що надає право державі, і з'ясувати роль держави у забезпеченні права [6].

Джерела

1. Вісин В. В., Вісіна Т. М. Західноукраїнський досвід державотворення (на прикладі економічних перетворень на Волині у 1939-1941 рр.). Луцьк. Всеукраїнська науково-практична конференція. 2020. С. 1-2.
2. П'ятковський К. О., Пархоменко-Купеців О. Вплив політичних процесів на державотворення в Україні. 2021. С. 71-79.
3. Семченко О. А. Іміджева політика України: монографія. Київ. 2014. 272 с.
4. Курінний Є. В. Правові потреби та процеси правоутворення та правореалізації в Україні. Дніпро. 2018. 4 с.
5. Лук'янов Д. В., Погребняк С. П., Смородинський В. С., Христова Г. О. Теорія держави і права. 2016. 198 с.
6. Лебедева О. В. Співвідношення держави та права: теоретико-правовий аналіз. Київ. 2010. С. 1-2.

Гребницький Михайло Григорович / Mykhailo Hrebnytskyi

Національний авіаційний університет

Науковий керівник: Савчук Сергій Станіславович, кандидат юридичних наук, доцент,
Національний авіаційний університет

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА ЙОГО ЗМІСТ

RULE OF LAW IN INTERNATIONAL LAW AND ITS CONTENT

Розглянуто сутність поняття «верховенства права у міжнародному праві». Досліджено різні підходи до визначення змісту верховенства права. Проаналізовано принцип верховенства права як фундамент для створення будь-яких сучасних правових систем. Ключові слова: верховенство права; міжнародні стандарти права; історичний розвиток права.

Актуальність дослідження верховенства права в міжнародному праві, полягає у необхідності ретельного аналізу поглядів, що сформувалися в європейській юридичній науці та практиці. Даний аналіз спрямований на детальне вивчення того, як на сьогоднішній день тлумачиться та визначається принцип верховенства права. Дослідження даної тематики обумовлюється потребами демократичної трансформації правової системи з урахуванням європейських принципів та стандартів.

Виклад основного матеріалу: Сучасні уявлення про зміст принципу верховенства права в європейських країнах беруть свій початок, спираючись на історію становлення уявлень про державу та право в найрозвиненіших державах Середньовіччя та Нового Часу.

Так, наприклад, після Великої французької революції 1789 року у французькій правовій доктрині були започатковані теорія правової держави та принцип законності. Це давало змогу громадянам мати захист власних прав та законних інтересів у різних сферах життєдіяльності, а також протистояти королівській сваволі та запобігати покаранню людей без суду та слідства.

Сучасна французька правова доктрина визначає принцип законності як одну зі складових частин загального принципу, що встановлює вимоги до виконання усієї системи правових норм.

Німецький вчений Конрад Гессе стверджує, що теорія правової держави є основою, що організовує структуру та гарантує сукупність юридичного порядку, необхідного як для існування індивіда, так і для його життя в суспільстві. Основні юридичні положення особи, регулювання її життєвих умов та діяльності здійснює закон, який в свою чергу є специфічним засобом цього порядку.

Вряді інших країн принцип правової держави відображався у конституціях в дещо іншому значенні – з використанням лише окремих правових засад.

Прикладом цього є те, що у ст. 5 Конституції Швеції закріплені наступні положення: «Принципи діяльності держави регулюються правом. Право є основою та рамками діяльності держави. Діяльність держави має відповідати публічним інтересам та бути пропорційною визначеним цілям».

Також варто звернути увагу на те, що у Великій Британії принцип правової держави у вищевказаному значенні ніколи не використовувався. Разом з цим у британській доктрині було закріплено принцип верховенства права (який ще називають принципом панування права). Саме цей принцип мав значний вплив на розвиток багатьох правових доктрин у світі, а також на розуміння змісту принципу верховенства права у нормативних документах у провідних європейських організаціях на сьогоднішній день.

У наш час тлумачення принципу верховенства права у британській правовій доктрині максимально наближене до континентального розуміння цієї юридичної концепції. Однак можна виділити певні відмінності, що стосуються, зокрема, загальних принципів правосуддя.

Принцип верховенства (панування) права виконує функцію центрального елементу Конституції Великої Британії завдяки Альберту В. Дайсі, який в своїх працях виокремлював три принципи, що мають між собою подібний зміст. До них відносять:

Панування права – ніхто не може бути покараним та нести відповідальність особисто або своїм майном, окрім випадків, в яких був прямо порушений закон. В такому разі особа несе відповідальність відповідно до закону в судовому порядку.

Верховенство права – мається на увазі те, що до кожної людини, не залежно від умов, посади та інших факторів, застосовується один загальний закон, а справа повинна бути розглянута в одному суді. Тобто, жодна людина не може бути над законом.

Панування духу законності – йдеться про те, що загальні принципи Конституції базуються на результатах судових рішень, якими було визначено права окремих індивідів у окремих справах, розглянутих судами. Як приклад можна навести право свободи особистості або право на публічні збори.

Після детального розгляду принципу верховенства права у Конституціях найвпливовіших європейських країн, варто приділити увагу також міжнародно-правовому аспекту його застосування. Починаючи з середини ХХ століття застосування принципу верховенства права набуло високого розповсюдження серед вимог щодо його дотримання у багатьох міжнародних документах, договорах, деклараціях та статутах провідних міжнародних організацій.

Враховуючи все вищесказане, можна стверджувати, що в наслідок свого історичного розвитку та розповсюдженості, принцип верховенства права почав застосовуватись у євроінтеграційному аспекті, а також було запроваджено принцип верховенства права ЄС. Так, окрім традиційного змісту та конституційного закріплення принципу верховенства права, на Європейському та міжнародному рівнях відбулися певні його зміни, що, як наслідок, проявилися у створенні нових форм інтеграційних процесів та створення нових форм співпраці, таких як союзи, правові простори та їх варіації.

Сучасні іноземні юристи-науковці в наш час виділяють три основоположні типи актуального трактування змісту принципу верховенства права. За основу поділу в такому випадку взято ті критерії, за якими може бути закріплено та практично реалізований принцип верховенства права. До них відносять:

1) формальний (загальний аналіз нормативного закріплення принципу верховенства права, а також аналіз дотримання окремих його критеріїв);

2) матеріально-правовий (бере за основу уявлення про досконалу правову систему та оцінює верховенство права за критеріями, що відповідають цьому ідеалу);

3) функціональний (оцінюється ефективність виконання правом та правовою системою своїх функцій).

Беручи до уваги все вищесказане, можна сказати, що принцип верховенства права у його актуальному на сьогоднішній день тлумаченні, був сформований під впливом багатьох факторів. До них відносимо міжнародні та європейські інтеграційні процеси та глобалізацію в цілому.

За своїм змістом принцип верховенства права являє собою сукупність вимог, що визначають необхідність забезпечення дотримання законних інтересів людини і громадянина в суспільстві, збереження та захист її законних інтересів, забезпечення рівності усіх суб'єктів права перед законом, верховенства закону у системі законодавства держави, а також прозорість законів та дій органів державної та публічної влади.

Варто відмітити ще те, що принцип верховенства права слугує фундаментом та основою для створення будь-яких сучасних правових систем. Так, на основі цього принципу, у європейській правовій системі було

створено та розвинено принципи адміністрування та урядування. Також, відповідно до зазначених принципів, відбувся значний розвиток процедури прийняття адміністративних актів, було визначено загальні положення та стандарти діяльності публічних адміністрацій країн Європи, що в свою чергу забезпечує єдиний рівень адміністрування в усьому Європейському Союзі.

Джерела

1. Верховенство права як принцип правової системи: проблематика. У Ю. С. Шемшученко (Ред.). Принцип верховенства права: проблематика та практики (с. 1-344). Київ: Юридична думка.
2. Таманага, Б. (2007). Верховенство права: Історія. Політика. Теорія. Київ: Києво-Могилянська академія.
3. Bingham T. The Rule of Law. L., 2010.

Хорольська Єлизавета Олександрівна

Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Дубовик Семен Олександрович,

Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА ОДНОЧАСНОГО ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ТА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Військовослужбовці Збройних Сил України притягаються до юридичної відповідальності, яка встановлена для громадян України, на загальних підставах, але з урахуванням їх правового статусу. На жаль, досі актуальною є тема недосконалості законодавства у військовій сфері, зокрема стосовно розмежування дисциплінарної та адміністративної відповідальності. Відповідно до статті 26 Закону України «Про Статут Внутрішньої служби Збройних Сил України» військовослужбовці у залежності від характеру вчиненого правопорушення або провини несуть цивільно-правову дисциплінарну, адміністративну, матеріальну та кримінальну відповідальність згідно із чиним законодавством. У статті 27 Статуту зазначено, що військовослужбовці, на яких накладається дисциплінарне стягнення, не звільняються від матеріальної і цивільно-правової відповідальності. Оскільки військова дисципліна – це неухильне додержання всіма військовослужбовцями порядку та правил, встановлених статутами Збройних Сил України та іншим законодавством України, то будь-яке недотримання вищевказаних норм вважається порушенням військової дисципліни. Це сформувало практику одночасного застосування двох видів юридичної відповідальності, одним з яких часто виступає дисциплінарна.

Чітке розмежування відповідальності на дисциплінарні проступки та адміністративні правопорушення містить стаття 45 ЗУ «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України», відповідно до якої за вчинення адміністративних правопорушень військовослужбовці несуть дисциплінарну відповідальність за цим Статутом, за винятком випадків, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення. Відповідно до положень ч. 1, 5 ст. 15 КУпАП військовослужбовці несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. За вчинення військових адміністративних правопорушень військовослужбовці несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б цього Кодексу, за умови, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

Також слід звернути увагу на п. 31.5 Інструкції про порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам, затвердженої наказом Міністра оборони України від 11.06.2008 № 260, що містить положення щодо часткового позбавлення військовослужбовців премії у разі накладання дисциплінарних стягнень за дисциплінарні проступки. Водночас відповідно до абз. 5 п. 31.6 цієї Інструкції передбачає повне позбавлення військовослужбовців премії у разі винесення судом постанови про накладення адміністративного стягнення за вчинення військового адміністративного правопорушення або адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Тобто законодавець при нарахуванні премії враховує наявність дисциплінарних стягнень та окремо виділив групу військових адміністративних правопорушень. На практиці при одночасному застосуванні адміністративної і дисциплінарної відповідальності перетинаються стягнення з грошового забезпечення військовослужбовця, який одночасно за дисциплінарний проступок у відсотковому співвідношенні частково позбавляється премії та повністю лишається без неї за вчинення військового адміністративного правопорушення. Водночас, наприклад, при здійсненні дрібного викрадення чужого майна передбаченого ст.51 КУпАП законодавством прямо передбачене лише накладення дисциплінарного стягнення.

З усього вищевказаного вбачається, що притягнення до того чи іншого виду юридичної відповідальності (дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної) військовослужбовця має відбуватись в

залежності від обставин правопорушення, де враховується також тяжкість правопорушення та «достатність дисциплінарної влади».

Загальною метою дисциплінарного провадження (стягнення за порушення військової дисципліни та заохочення) є забезпечення військової дисципліни. Відсутність прямої норми, яка б вказувала про розмежування підстав для притягнення військовослужбовців до дисциплінарної чи адміністративної відповідальності (щодо правопорушень, передбачених главою 13-Б цього Кодексу) створює передумови до непропорційності застосованого до особи примусу із вчиненими діями. При цьому, цілі, які мали б бути досягнуті застосованими до особи процедурами, не є такими, що доповнюють одна одну, а є аналогічними.

Також, «подвійне» притягнення особи до відповідальності за обставин відсутності відмінностей в об'єктивних сторонах таких дій та цілковитій схожості цілей обох проваджень дають підстави для висновку про несправедливість такого притягнення до відповідальності.

Підтвердженням даної правової позиції є сформована судова практика в 2020-2023 роках, а саме: постанова Переяслав-Хмельницького міськрайонного суду Київської області від 07.05.2020 по справі № 373/564/20, постанова Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 03.06.21 по справі № 589/1994/21, постанова Новомосковського міськрайонного суду від 13.02.2023 по справі № 183/1523/2

Отже, для вирішення даної проблеми необхідно усунення ряду недоліків шляхом вжиття заходів, а саме: доцільно створити на підставі вище наведених аргументів прямої норми розмежування двох видів відповідальності, внести зміни до Інструкції про порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам, затвердженої наказом Міністра оборони України від 11.06.2008 № 260 в частині, що стосується преміювання, видати роз'яснення компетентним органом військового управління, щодо одночасного застосування дисциплінарної та адміністративної відповідальності до військовослужбовців.

Христюк Євгенія Володимирівна / Yevheniia Khrystiuk
Київський університет імені Бориса Грінченка

УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

MANAGEMENT OF CONFLICTS IN THE ORGANIZATION

Проаналізовано сучасні методи та підходи до запобігання та вирішення конфліктів в трудовому колективі організації, які відіграють ключову роль у вирішенні спірних питань, досягненні взаємних угод. Сьогодні до фахівців у галузі менеджменту пред'являються високі вимоги щодо як практичної підготовки, так і теоретичних знань у сфері конфлікт-менеджменту. Дані навички та знання принципово необхідні в діяльності, пов'язаній з комунікацією, та при вирішенні відповідних науково-практичних завдань. Формування таких навичок ефективної поведінки у конфліктних ситуаціях дозволяє уникати та попереджувати конфлікти. Ключові слова: управління конфліктами, метод, підхід, комунікація, організація

Актуальність. Управління конфліктами є одним з актуальних і важливих напрямків в діяльності керівника, оскільки від його компетентності залежить успіх у вирішенні конфліктних ситуацій і в цілому успіх його управлінської діяльності. Управління конфліктами – це цілеспрямований вплив щодо усунення та мінімізації причин, що призвели до конфлікту, чи на корекцію поведінки учасників конфлікту. Тобто, управління конфліктами розуміють як будь-яке втручання в конфлікт на різних його стадіях [4, с. 35].

Пошук сучасних методів та підходів до запобігання та вирішення конфліктів в трудовому колективі організації відіграють ключову роль у вирішенні спірних питань, досягненні взаємних угод. Сьогодні до фахівців у галузі менеджменту пред'являються високі вимоги щодо як практичної підготовки, так і теоретичних знань у сфері конфлікт-менеджменту. Дані навички та знання принципово необхідні в діяльності, пов'язаній з комунікацією, та при вирішенні відповідних науково-практичних завдань. Формування таких навичок ефективної поведінки у конфліктних ситуаціях дозволяє уникати та попереджувати конфлікти.

Виклад основного матеріалу. Ефективне управління конфліктами в організації можливе лише тоді, коли відома їх причина. Навіть найкращі методи управління конфліктами можуть бути неефективними, якщо конфлікт залишається невідомим. Те, як виглядатиме управління конфліктами у компанії, залежатиме від причини проблеми. Довгий час вважалося, що конфлікт закінчується тоді, коли одна із сторін програє. Традиційно існує два підходи до класифікації методів управління конфліктами в організації: традиційний (одна сторона виграє, коли інша програє) та сучасний. Традиційне управління конфліктами ґрунтується на таких методах, як: уникнення, пом'якшення, примус та інші [1, с. 2]. Проте управляти змінами та

конфліктами не просто. Вищезазначені методи виявляються ефективними лише у разі незначної напруги серед співробітників. Коли напруженість висока, рекомендується використовувати методи, що відносяться до сучасного підходу до вирішення конфліктів, такі як:

- 1) компроміс – створення рішення, яке частково задовольняє обидві сторони спору;
- 2) конфронтаційна підхід, що спрямований на досягнення рішень, які обидві сторони спору вважають за прийнятні. Він передбачає відкриту дискусію з акцентом на найважливіші для компанії питання.
- 3) медіація – у медіації бере участь третя особа, яка є нейтральною стороною. Саме це призводить до досягнення порозуміння між сторонами конфлікту шляхом створення оптимальних умов [2, с. 428].

Дослідження показує, що управління конфліктами в організації базується на кількох концептуальних положеннях, які допомагають розуміти природу та ефективні підходи до врегулювання конфліктів:

1) розуміння конфлікту як нормальної частини організаційного життя: Конфлікти є необхідною складовою організаційного середовища і можуть виникати через різні думки, інтереси та переконання. Важливо розуміти, що конфлікти не завжди є негативними, але можуть слугувати стимулом для змін і покращень;

2) раннє виявлення та управління конфліктами: Важливо виявляти конфлікти на ранніх стадіях, перш ніж вони набувають інтенсивності та поширюються. Це дозволяє прийняти вчасні заходи для їх вирішення, перш ніж вони негативно позначаться на робочій атмосфері та продуктивності;

3) використання конструктивних підходів до вирішення конфліктів: Управління конфліктами передбачає використання конструктивних підходів, які сприяють знаходженню спільних рішень та пошуку компромісів. Це може включати переговори, пошук взаємоприйнятних рішень, медіацію або використання інших методів, спрямованих на збереження та підвищення взаємодії та співпраці між сторонами;

4) забезпечення відкритої та ефективної комунікації: Комунікація відіграє важливу роль у врегулюванні конфліктів. Важливо створити сприятливу атмосферу, де всі сторони можуть висловлювати свої думки, слухати інших та розуміти їхні позиції. Чітка та відкрита комунікація допомагає зменшити непорозуміння та сприяє знаходженню вирішень;

5) підтримка культури співпраці та взаєморозуміння: Організація повинна сприяти культурі співпраці, де працівники відчують, що їхні думки та переконання цінні, а конструктивна дискусія та спільна праця сприяють досягненню кращих результатів. Крім того, створення можливостей для навчання та розвитку навичок управління конфліктами може допомогти підвищити ефективність вирішення конфліктів в організації [3, с. 186].

Ці концептуальні положення є важливими для розуміння та ефективного управління конфліктами в організації. Вони надають основу для розвитку стратегій та практик, спрямованих на створення гармонійного та продуктивного робочого середовища.

Висновки. Таким чином, управління конфліктами в організації є важливою складовою процесу регулювання соціально-виробничих відносин в організації. Для того щоб реалізовувати його на практиці, менеджерам необхідно усвідомлювати ймовірність передумов і причин виникнення конфліктних ситуацій; розуміти механізм розвитку конфлікту як процесу; вміти на практиці застосовувати методи вирішення конфліктів.

Джерела

1. Боковець В. В., Соколовська В. В. Управління конфліктними ситуаціями в роботі з персоналом. *Ефективна економіка*. 2020. № 10. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2020/6.pdf (дата звернення 01.02.2023).
2. Бірюченко С. Ю., Бужимська К. О. Менеджмент: підручник. Житомир: «Рута», 2021. 856 с.
3. Воронкова В. Г., Беліченко А. Г., Мельник В. В. Етика ділового спілкування: навч. посібник. Львів: Магнолія 2019. 312 с.
4. Стамат В. М. Конфліктологія і психологія управління: метод. рекомен. до практичних робіт. Миколаїв, 2021. 84 с.

Байрак Катерина Сергіївна

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Чорна Аліна Геннадіївна

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Кислякова Єлизавета Ігорівна

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ДЕТЕРМІНАНТИ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

На сьогодні через економічні, політичні та соціальні чинники, а також враховуючи, те що російська федерація розпочала повномасштабну війну на території України у 2022 році, зростає кількість кримінальних правопорушень, зокрема, кількість кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми.

Детермінанта, відповідно до тлумачного словника української мови – це будь-яка причинна або така, що передує, умова чи засіб. Деякі науковці, такі як Р. Бундз вважає, що детермінанти – це родові поняття,

яке поєднує у собі причини та умови злочинності. При цьому слід розрізняти причини та умови, де причинами є явища суспільного життя, які породжують злочинність, підтримують її існування, а також сприяють її зменшенню чи збільшенню. Умови злочинності, у свою чергу, – це чинники, які самі по собі не породжують злочинність, але сприяють її реалізації [1, с. 235].

Бажання неповнолітнього, яке породжує вчиненні кримінального правопорушення, так само як і дорослих, виникає через антисуспільні погляди та антисоціальну поведінку.

Детермінантами злочинної діяльності неповнолітніх є об'єктивні чинники особистого життя – життєві негаразди, невдачі, які впливають на психологічний стан особи, а також постійна зайнятість батьків, яке унеможливає їх належний нагляд за дитиною, та необхідне виховання [2, с. 20-25].

Також, як один із детермінантів злочинної діяльності неповнолітніх виокремлюють інформаційні технології, а саме відеоігри, а також програмне забезпечення із віртуальною реальністю. Так, у деяких штатах США, було зафіксовано масові розстріли неповнолітніми своїх однолітків після проходження гри GTA. Ще одним прикладом впливу на психіку неповнолітніх є перегляд серіалу «Гострі кашкети», де романтизують злочинну діяльність. Через перегляд або гру у подібні відеоігри у неповнолітніх втрачається межа між реальним та віртуальним [3, с. 144].

Детермінанти можуть змінювати протягом часу, оскільки у суспільстві постійно змінюються погляди, виникають або зникають певні проблеми та явища.

Однак деякі причини та умови вчинення кримінальних правопорушень неповнолітніми є відносно сталими.

Так, негативний вплив родини є одним із найбільш впливових детермінантів, оскільки родина посідає чільне місце в етичному формуванні дитини. Складні життєві умови, економічно-побутові проблеми, пияцтво, відсутність належного виховання, сприяють соціальному відхиленню у розвитку неповнолітнього, а також антисоціальні погляди. Сімейне неблагополуччя кримінологи розглядають як одне із найвпливовіших чинників розвитку злочинної поведінки у неповнолітнього.

Слід зауважити, що середовище у родині може впливати як на соціалізацію, так і на її стримання. Зазвичай вчинення перших кримінальних правопорушень особами віком до 18 років вчиняється під впливом батьків або за їх безпосередньої участі.

Чинниками сімейного неблагополуччя є: тяжкі матеріальні, економічні, побутові умови життя; пияцтво, наркоманія, проституцтво батьків; поганий фізичний та психологічний стан батьків; низький освітній та культурний рівень батьків; аморальна, протиправна та злочинна діяльність батьків. Дитина у віці до 18 років зазвичай бере приклад поведінки від батьків, певним чином її копіюючи [4, с. 220-223].

Іншим детермінантом виокремлюють вплив шкільного середовища, зокрема, так звані «погані компанії», які втягують інших підлітків у злочинну діяльність, романтизуючи таку діяльність. А також недоліки у шкільному вихованні взагалі, зокрема булінг та цькування. Іноді викладачі у школі самі створюють умови для цькувань, сказавши образливі слова, які підхоплюють інші учні [5, с. 223-224].

Також негативно впливає на розвиток суспільної свідомості неповнолітніх недоліки в організації дозвілля. Дозвілля – це час, коли особа може відпочивати та займатися власним хоббі. У випадку, коли неповнолітній не має хоббі або не знає чим зайнятися, є вірогідність, що він може здійснити кримінальне правопорушення, враховуючи психологічний стан неповнолітнього.

Психологічний стан неповнолітнього є дуже не стійкими це пов'язано як і з біологічними (різка зміна гормональних фонів), так і психологічними змінами та розвитком. Під час свого розвитку неповнолітній формується як особистість, саме тому велике значення має його проведення дозвілля, обстановка у сім'ї, шкільне виховання.

Як один із факторів впливає на розвиток злочинної налаштованості підлітка є незадіяність у суспільно-корисній діяльності. Такою суспільно-корисною діяльністю може бути волонтерство. Допомогаючи іншим неповнолітня особа розвиває почуття доброти та емпатії, що зменшує можливість вчинення кримінальних правопорушень у майбутньому.

Виходячи із вищевказаного, слід дійти висновку, що детермінантами, які впливають на кримінально-протиправну діяльність неповнолітніми є: 1) негативний вплив родини; 2) незайнятість у суспільно-корисній справі; 3) вплив інформаційних технологій; 4) недоліки в організації дозвілля; 5) шкільне виховання.

Джерела

1. Визначення поняття «детермінант». Словник УА. Портал української мови та культури. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=детермінант>
2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: 135 ПРОБЛЕМИ ТА СУДЖЕННЯ у 3 кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 20-25.
3. Halleck S. Psychiatry and the Dilemmas of Crime. Berkeley: University of California Press, 1971. 382 p. 144.
4. Бахур О. В. Психологічна характеристика підлітків з делінквентною поведінкою. Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / Редактори-упорядники В. Льницький, А. ушний, І. Зимомря. Дрогобич: Посвіт, 2012. Вип. 3. С. 220-227.
5. Кримінологія: Підручник / За заг. ред. Л. С. Сміяна, Ю. В. Нікітіна. К.: Національна академія управління, 2010. 220-223 с.

Виноградська Євгенія Андріївна*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*Науковий керівник: Резворович Кристина Русланівна, доктор юридичних наук, доцент,
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ**ПОРУКА ТА ГАРАНТІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ**

На сучасному етапі економічного розвитку України, коли проблеми невиконання або недостатнього виконання зобов'язань стали ширше поширеними і довіра до платоспроможності сторін часто порушується, цивільно-правові засоби забезпечення виконання зобов'язань набувають особливої важливості. Їх застосування в підприємницькій діяльності спрямоване на усунення негативних наслідків невиконання зобов'язань боржниками та забезпечення ефективної дисципліни у відносинах між сторонами [3].

У цьому контексті законодавець впроваджує заходи для захисту надійної сторони від можливої недбалості через інститут примусового виконання. Цивільний кодекс України визначає кілька видів засобів забезпечення виконання зобов'язань, таких як неустойка, порука, гарантія, застава, притримання, завдаток, право довірчої власності [1]. Незважаючи на те, що Цивільний кодекс був прийнятий майже двадцять років тому, деякі його положення, введені тоді, все ще не були повністю досліджені вченими, наприклад, питання притримання.

Визначення притримання як форми забезпечення зобов'язань розглядається в статтях 594-597 §7 глави 49 Цивільного кодексу України, а також регулюється Законом України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень». За словами колективу авторів, до якого входять В. І. Борисова, Л. М. Баранов, Т. І. Бегов, М. В. Домашенко та інші, «право притримання може розглядатися як юридично визначена можливість уповноваженої особи, яка має зобов'язання, утримувати річ до моменту належного виконання боржником свого зобов'язання щодо оплати або компенсації пов'язаних із цим витрат» [2].

Це визначення підкреслює роль притримання як ефективного інструмента самозахисту в рамках зобов'язальних правовідносин, спрямованого на забезпечення відповідального виконання зобов'язань та відшкодування пов'язаних із ними витрат.

На сучасному етапі економічного розвитку України особливою важливістю стає розгляд питань, пов'язаних із забезпеченням виконання зобов'язань в умовах загальної недовіри та невизначеності. Цивільно-правові засоби, зокрема притримання, набувають особливого значення у підприємницькій діяльності для компенсації можливих негативних наслідків невиконання зобов'язань та підтримання дисципліни у відносинах між сторонами.

Незважаючи на те, що Цивільний кодекс України існує вже більше двадцяти років, деякі його положення, зокрема ті, що стосуються притримання, ще не були повністю вивчені. Зараз, зокрема в статтях 594-597 §7 глави 49 Цивільного кодексу, існують норми, які регулюють цей вид забезпечення виконання зобов'язань.

У порівнянні з іншими способами забезпечення, притримання має свої особливості. Закон дозволяє кредитору використовувати цей метод без попередньої згоди іншої сторони при простроченні зобов'язань боржника. Факт порушення зобов'язань вже стає достатнім підставою для використання права на притримання. Зазначено також, що для укладення угоди про право кредитора на притримання майна боржника не обов'язкове.

Гарантією захисту інтересів боржника є положення ч. 3 ст. 595 Цивільного кодексу, яке забороняє кредитору користуватися річчю, яку він утримує.

Окрім того, предмет притримання визначається ст. 594 Цивільного кодексу, яка визнає його можливим лише щодо речей. Майнові права, роботи, послуги не можуть бути предметом притримання.

Суб'єктами притримання можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Це право має назву «кредитор» або «ретентор», відповідно до того, хто здійснює притримання чи хто зобов'язаний йому [4].

Отже, на сучасному етапі економічного розвитку України особливою важливістю стає розгляд питань, пов'язаних із забезпеченням виконання зобов'язань в умовах загальної недовіри та невизначеності. Цивільно-правові засоби, зокрема притримання, набувають особливого значення у підприємницькій діяльності для компенсації можливих негативних наслідків невиконання зобов'язань та підтримання дисципліни у відносинах між сторонами.

Незважаючи на те, що Цивільний кодекс України існує вже більше двадцяти років, деякі його положення, зокрема ті, що стосуються притримання, ще не були повністю вивчені. Зараз, зокрема в статтях 594-597 §7 глави 49 Цивільного кодексу, існують норми, які регулюють цей вид забезпечення виконання зобов'язань.

У порівнянні з іншими способами забезпечення, притримання має свої особливості. Закон дозволяє кредитору використовувати цей метод без попередньої згоди іншої сторони при простроченні зобов'язань боржника. Факт порушення зобов'язань вже стає достатнім підставою для використання права на притримання. Зазначено також, що для укладення угоди про право кредитора на притримання майна боржника не обов'язкове.

Джерела

1. Балик, В. Основні засоби забезпечення виконання зобов'язань. 2020р. 69-72 с.
2. Онофрей В. С., О. М. Обривкіна. Особливості притримання як правового забезпечення виконання зобов'язань. *Редакційна колегія*: 2019р. 119 с.
3. Цивільний кодекс України від 01.01.2021 (зі змінами і допов.) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Ятченко, С. О. Гарантія як спосіб забезпечення виконання зобов'язання у виконавчому провадженні. *Держава і право. Юридичні і політичні науки* № 87 2020р. 76-86 с.

Борисова Вікторія Володимирівна
Університет імені Альфреда Нобеля

Науковий керівник: Бочарова Наталія Василівна доктор юридичних наук, професор,
Університет імені Альфреда Нобеля

УКРАЇНА У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ЇЇ ПРОЯВАМ

Міжнародна боротьба зі злочинністю означає взаємодопомогу держав у боротьбі з певними видами злочинів, які представляють значну небезпеку для суспільства. Історія показує, що співпраця держави у цій сфері є тривалим процесом. На початку у користуванні були найпростіші форми, такі як: досягнення консенсусу щодо видачі особи, якою було вчинено злочин, або будь-які інші дії, пов'язані з тим чи іншим злочином. Після цього з'явилася потреба в постійному обміні інформацією. Такі відомості поступово оновлюються та заповнюються новим змістом, якщо раніше вони стосувалися окремих злочинів і злочинців, то зараз вони охоплюють практично всі сфери боротьби зі злочинністю, включаючи статистичні та наукові дані про причини, тенденції та прогнози розвитку злочинності тощо. Таким чином, на окремому етапі виникла потреба в обміні досвідом у боротьбі з криміналітетом між правоохоронними структурами різних країн [5, с. 93].

Міжнародне співробітництво реалізується у певних формах та напрямках. Є доцільним віднести до форм міжнародно-правового співробітництва у боротьбі зі злочинністю: 1) правову допомогу у кримінальних справах, що включає обмін оперативно-розшуковою, правовою та іншою інформацією; допомогу у розкритті та розслідуванні злочинів; надання консультативних та експертних послуг, спеціальних науково-технічних ресурсів та іншої матеріально-технічної допомоги; 2) співпрацю в розшуку та затриманні осіб, розшукуваних у кримінальному провадженні; 3) співробітництво з використанням спеціальних методів розслідування; 4) співпраця з видачі (екстрадиції) обвинувачених; 5) взаємодія щодо передачі кримінального судочинства; 6) взаємодія щодо припинення процесів, таких як заморожування та арешту майна; 7) взаємодія щодо передачі засуджених для відбування покарання (взаємодія в пенітенціарній сфері); 8) взаємодія щодо переміщення конфіскованих коштів; 9) взаємодія щодо реабілітації засуджених після звільнення з установи відбування покарання; 10) приймання участі в офіційних заходах (конгресах, нарадах) і науково-технічних конференціях (семінарах, симпозіумах), які стосуються міжнародного співробітництва у попередженні злочинності; дослідження та вивчення проблем злочинності та боротьби з нею, а також планування та програмування діяльності пов'язаної з нею; 11) виконання поставлених доручень з міжнародного розслідування [6, с. 61; 2, с. 232].

У сфері попередження та запобігання злочинності найважливішими напрямками міждержавного співробітництва є: а) криміналізація та декриміналізація кримінально-правових норм; б) розробка тактик і стратегій для кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності; в) підписання міжнародних угод, договорів тощо; г) екстрадиція осіб, які перебувають у міжнародному розшуку, кримінальне переслідування за запитом іноземних держав, викрадення автомобілів, культурних цінностей тощо; д) діяльність міжнародних судів (наприклад, Міжнародного кримінального суду в Гаазі, Європейського суду з прав людини в Страсбурзі, Стокгольмський економічний арбітраж, Спортивний арбітражний суд у Лозанні тощо); е) Попередження, запобігання та припинення злочинів між країнами (матеріальна, технічна, наукова, освітня, практична допомога тощо) [3, с. 102].

Також міжнародне співробітництво ґрунтується на певних принципах: 1) основні принципи міжнародного права, викладені в Статуті ООН, Декларації про принципи міжнародного права від 1970 р., Заключному акті НБСЄ від 1975 р. та інші документи, які впливають на міжнародне кримінальне право; 2) загальні принципи міжнародного кримінального права, які стосуються лише сфери співпраці у боротьбі зі злочинністю та в яких запроваджено міжнародні правила співпраці, визначених міжнародними

договорами з питань боротьби зі злочинністю); 3) загальні принципи, що визнані джерелом міжнародного права і застосовуються до національних систем права; 4) загальні принципи, які стосуються лише сфери боротьби зі злочинністю (закріплені в Римському статуті Кримінального суду і визнані джерелом міжнародного права) [7, с. 203].

Серед організацій що борються зі злочинністю на міжнародному рівні можна виділити: Організація Об'єднаних Націй, коротко ООН, в якій функціонує комісія з питань запобігання та контролю над злочинністю та Комісія ООН з попередження злочинності та кримінального правосуддя; Інтерпол – це міжнародна організація кримінальної поліції, що реєструє міжнаціональні злочини та осіб, які їх вчинили, а також керує міжнародним розшуком осіб, які вчинили кримінальні правопорушення [1].

Що стосується України то тут функціонує Національне центральне бюро Інтерполу, яке є частиною Міністерства внутрішніх справ України. Воно веде облік інформації про злочинців і міжнародні злочини, а також забезпечує взаємодію органів внутрішніх справ України з правоохоронними органами інших країн і Генеральним Секретаріатом Інтерполу [9, с. 442].

Правове регулювання міжнародно співробітництва України у боротьбі зі злочинністю ґрунтується на окремих нормах національного права такі як Конституція України, Кримінально-процесуальний кодекс, міжвідомчі й відомчі акти, а також на багатосторонніх та двосторонніх міжнародних угодах у яких Україна бере участь. Договір від 9 січня 1995 року між Україною та Республікою Грузія та Договір від 16 січня 2002 року Україною та Федеративною Республікою Бразилія про правову допомогу у цивільних та кримінальних справах.

Сюди ж можна віднести угоди, укладені Кабінетом міністрів України (міждержавні угоди): Угода підписана 9 липня 2008 року між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Мальта про співробітництво у сфері правоохоронної діяльності; Угода, про співробітництво в боротьбі зі злочинністю, укладена 16 лютого 2006 року між Кабінетом міністрів України з Урядом Республіки Кіпр.

Окремо хочемо розглянути міжвідомчі угоди Міністерства внутрішніх справ України: Виконавчий протокол між МВС України та Головним комендантом поліції Республіки Польща про виконання Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво у сфері боротьби з організованою злочинністю підписаної 01 березня 2007 року. А також угоди Генеральної Прокуратури України про правову допомогу і співробітництво з Генеральною прокуратурою Литовської Республіки від 08 грудня 1992 року та Генеральною прокуратурою Республіки Молдова від 6 травня 1993 року.

Додатково можна зазначити, що Міністерство внутрішніх справ України додатково укладає також багатосторонні угоди в яких зазначаються переважно такі напрями співробітництва держав, як боротьба з бандитизмом, тероризмом, незаконним обігом наркотиків, економічними та іншими міжнародними злочинами [8, с. 244].

Та багатосторонні угоди з Європейськими країнами, такі як: Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах; конвенції про видачу правопорушників та передачу провадження у кримінальних справах, тощо [9, с. 442].

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що розвиток міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю став певною необхідністю. Звертаючись до історії ми бачимо активний розвиток міжнародного співробітництва будь то в економічній, політичній або як в нашому прикладі, у сфері протидії злочинності та її проявам. Так чи інакше країни починають звертатися по допомогу один до одної і через що зараз ми можемо прогледіти чітко урегульовану, угодами та договорами, діяльність у конкретній сфері.

Україна також бере участь та активно співпрацює з іншими державами борючись з транснаціональною злочинністю, незаконним обігом наркотиків, торгівлею людьми, обмінюючись та ділячись своїм власним досвідом [4, с. 98-99].

Джерела

1. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1045 р., URL: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf> (дата звернення 10.01.2024)
2. Веремієнко С. В., Пророченко В. В. Міжнародне право. Напрямки та форми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. 2019. №2. с. 229-233. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/2_2019/part_2/42.pdf
3. Вітюк Д. Л. Міжнародна співпраця у сфері запобігання злочинності на сучасному етапі. Юридична наука №10(112)/2020. 2020. с. 100-106. URL: <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/view/532/505>
4. Дідківська Г. В. Співпраця України в міжнародній системі запобігання злочинності. Південноукраїнський правничий часопис. 2019. ч. 1. с. 98-101. URL: <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.4.1.21>
5. Зозуля Є. Міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю як історико-правове явище. Схід. 2009. №4(95). с. 90-94. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/20821>
6. Нурулаєв І. С. о. Взаємодія держав з метою призупинення операцій (заморожування) та арешту майна як організаційно-правова форма міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. Юридичний вісник. 2022. № 1. с. 60-68. URL: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i1.2303>
7. Нурулаєв І. С. о. Класифікація принципів міжнародно-правового співробітництва у боротьбі зі злочинністю. Право, 2020. №2(68). с. 199-204. URL: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.2.33>
8. Нурулаєв І. С. о. Особливості міжнародно-правового співробітництва України в боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю. Науковий вісник публічного та приватного права. випуск 4, том 2. 2019. с. 241-246. URL: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.4-2.45>
9. Павлик А. Г., Лікарєнко А. О., М'якічченко А. О. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження: окремі аспекти. Юридичний науковий електронний журнал. 2022 р. №6. с. 441-443. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/98>

Розділ п'ятий

Облік, оподаткування, фінанси, банківська справа, страхування, менеджмент, маркетинг, підприємництво, торгівля, біржова діяльність, легка промисловість, видавництво, поліграфія, готельно-ресторанна справа, туризм

Жук Анастасія Миколаївна

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДІЙНОГО РЕКЛАМНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток інформаційних технологій та інформатизації є необхідним викликом для сучасного суспільства, оскільки він приносить як переваги, так і виклики для рекламного ринку. Реклама використовує інформацію для формування споживчих потреб, інтересів та звичок, суттєво впливає на інформаційний простір, мультимедійні послуги та видавничий бізнес. Це, в свою чергу, має важливе значення для розширення асортименту товарів, послуг та контенту, а також впливає на розвиток економіки.

Рекламний ринок виступає стимулом для зростання виробництва, створення нових робочих місць, розширення торгівлі та збільшення обсягів послуг. Це призводить до збільшення конкуренції, активізації бізнес-процесів і комунікації між суб'єктами господарювання в усіх галузях економіки. Реклама сприяє публічності та інституціоналізації підприємництва на основах справедливої конкуренції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених та практиків провели дослідження ролі реклами, інформаційних комунікацій та діяльності підприємств на медіаринку в різні часи. До числа вітчизняних учених, які внесли значний внесок у цю сферу, слід відзначити О. Ю. Гохберга [1], І. В. Лилика [3], Л. С. Поклонську, А. О. Романову, Є. В. Ромата, О. Г. Харчука. Також серед визначених дослідників зарубіжного походження варто згадати Річарда Талера, Каса Санстейна, Ж. Ланье, Дж. Уільямса, Вільяма Нордгауза.

Виділення недосліджених частин загальної роботи. Незважаючи на існуючі маркетингові дослідження в сфері рекламної діяльності, існують невисвітлені аспекти загальної проблеми. Одним із нестачаючих аспектів є нестача дискусійних обґрунтувань щодо диференціації чинників, які впливають на розвиток медіапростору. Ці чинники різним чином впливають на рекламний ринок, створюючи нові тенденції. Розуміння цих аспектів є критичним для формування ефективної стратегії рекламної діяльності медіакомпаній.

Метою даної статті є проведення дослідження медійного рекламного ринку з метою диференціації та узагальнення сучасних тенденцій розвитку вітчизняного медіа-ринку реклами. Також, основною метою є визначення ключових чинників, які впливають на ефективний розвиток медійного рекламного ринку.

Стаття прагне з'ясувати стан та динаміку медійного рекламного ринку, враховуючи сучасні тенденції. Аналіз різноманітних аспектів дозволить виявити ключові чинники, що визначають ефективність рекламної діяльності в медіапросторі. Визначення цих чинників має значення для розроблення стратегій та рекомендацій, спрямованих на поліпшення розвитку медійного рекламного ринку вітчизняних умов.

Реклама визнається одним з найефективніших методів стимулювання збуту. У загальному контексті реклама означає поширення інформації про фізичну або юридичну особу, товари, послуги, з метою впливу на цільову аудиторію. Ця інформація оплачується рекламодавцем і призначена для створення зацікавленості до товарів, послуг або ідей, сприяючи їх реалізації.

Основна мета реклами полягає в наданні інформації споживачам, переконуванні, нагадуванні та схиленні до рішення про купівлю. Завдання реклами полягає в досягненні бажаної реакції у поведінці споживача. Сучасні рекламні проекти визначаються за їхньою вражаючою складністю та спрямованістю на залучення уваги споживачів. Однак, незважаючи на це, виникає питання щодо ефективності різних видів реклами та їхнього впливу на підприємства.

Створення рекламних проектів вимагає ретельного підходу. Важливо обирати рекламні заходи та об'єкти відповідно до очікувань цільової аудиторії. Головне завдання реклами полягає в тому, щоб виділитися серед загального рекламного потоку і підвищити ефективність повідомлення.

Згідно з даними Всеукраїнської рекламної коаліції за 2023 рік, серед найпопулярніших та перспективних видів реклами в Україні визначаються комерційна та політична реклама. Політична реклама на телебаченні виявилася особливо перспективною, здобувши більше 12% від загального обсягу ринку протягом першого півріччя 2023 року. Комерційна реклама в пресі та на радіо також залишилася в межах прогнозованих обсягів.

За дослідженнями компанії, більше половини споживачів не довіряють прямій рекламі. Це пов'язано з перенасиченістю ринку низькоякісними продуктами, а також з відсутністю системного підходу в рамках рекламних кампаній. Недовіра споживачів виникає також через відсутність координації між різними службами, які відповідають за різні сегменти рекламної кампанії.

Обсягмедійного рекламного ринку України 2018-2023рр. (млн грн)

Медіа	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ТВ-реклама, всього	2993	5680	4521	5412	6621	8732
Пряма реклама	2232	3453	3987	4732	5621	6737
Спонсорство	761	2217	534	680	1000	2005
Преса всього	2215	3211	2322	4223	4531	5431
Радіореклама всього	2733	2232	4312	1432	2321	2341
Зовнішня реклама всього	7315	10060	9946	14387	14939	20759
Щитова	2874	3426	3454	4324	5477	6587
Транспортна	3204	4322	3466	4765	3443	5432
Інтернет реклама	1234	2312	3026	5298	6019	8740

Загальна тенденція до зростання обсягів медіа-ринку суттєво формується під впливом інноваційно-технічних факторів, зокрема в сегменті інтернет-реклами. Серед цих факторів можна виокремити стрімкий розвиток інтернет-ресурсів, постійне збільшення кількості Інтернет-користувачів, популярність мобільного Інтернету, активний розвиток мобільних додатків та ігор, а також можливість ефективного зберігання та швидкої передачі великих обсягів інформації.

Роль соціальних мереж та зворотного зв'язку також важлива в цьому контексті, сприяючи більш ефективній взаємодії між брендами та споживачами. За таких умов інтернет-реклама стає не лише ефективним інструментом залучення уваги, але й засобом взаємодії та відповіді на потреби аудиторії.

Незабаром такі аспекти, як швидкість передачі інформації та доступність великих обсягів даних, стануть ключовими для рекламодавців у світі інтернет-реклами. Крім того, активна участь у використанні цих можливостей має мобільний Інтернет, що забезпечує ще більшу гнучкість та зручність для користувачів.

У сфері зовнішньої реклами відбулися технічні зміни, які суттєво вплинули на абсолютні обсяги цього сегменту ринку. У 2022 році, за ініціативи Індустріального комітету зовнішньої реклами (ІКЗР), була проведена переоцінка обсягів щитової зовнішньої реклами, реклами на транспорті та внутрішньої реклами (indoor-реклами).

ІКЗР розробила методіку, яка використовує різні інструменти для регулювання рекламної діяльності. Ця методика включає в себе моніторинг, незалежне оцінювання обсягів заповнення та продажу рекламної площі, експертне оцінювання для сегментів, які не охоплюються моніторингом та інші інструменти. В результаті цієї переоцінки виявилось, що загальний обсяг ринку зовнішньої реклами «збільшився на понад 1 млрд грн».

Ця ініціатива свідчить про важливість постійного оновлення та адаптації методів оцінювання обсягів рекламного ринку, щоб враховувати нові технологічні та ринкові тенденції. Переоцінка обсягів дозволяє відображати реальний стан ринку та враховувати його динаміку в змінних умовах рекламної індустрії.

Джерела

1. Ваксман Р. В. Проблеми вдосконалення законодавства України про рекламну діяльність
2. Діброва Т. Г. Процедура планування бюджету рекламної кампанії: комбінований підхід. 2014.
3. Криховецький І. З. Оцінка ефективності рекламної діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2011.
4. Уэллс У., Бернет Дж., Мориарти С. У 98 Реклама: принципи и практика.
5. Березовець Л. В. Сучасний стан некомерційної реклами в Україні.

Яворська Ольга Михайлівна
Київський університет культури

FEATURES OF PROJECT MANAGEMENT IN THE HOSPITALITY INDUSTRY IN UKRAINE: SUCCESSFUL IMPLEMENTATION CASES

The study analyzed the trends of project management features in the hospitality industry in Ukraine, through the prism of the implementation of successful cases. The main steps of formation and realization of cases in the activity of hotel-restaurant and tourist business enterprises in Ukraine are highlighted. The priority characteristics of successful cases and the possibilities of their implementation for the formation of the competitiveness of the hospitality industry in Ukraine are characterized. The specifics and main steps of implementing project management based on the implementation of successful cases are revealed. The importance of implementing effective project management in the hospitality industry environment as a driver of the formation of the hospitable Ukraine brand has been proven. Keywords: hospitality industry, evolution, case, project management, sustainable development, competitiveness.

In the field of hospitality, new technologies and innovations are constantly appearing, aimed at improving customer service and making establishments work more efficiently. Uniqueness in this context lies in the ability to integrate various technologies, as well as create and apply own unique solutions that help to stand out from competitors and provide high quality service. Bright examples are successful cases, the implementation of which will ensure the formation of competitiveness.

In order to achieve maximum uniqueness and competitiveness, hospitality industry enterprises must focus on the development of innovative approaches and customized solutions that meet their unique needs and actively implement advanced technologies such as artificial intelligence, data analytics, blockchain, Internet of Things (IoT) and other. This will allow for deeper personalization of services, improve the efficiency of operations and ensure the security of customer data. The uniqueness of the system lies in its readiness for easy adaptation and expansion.

Let's consider successful cases in more detail. Ensuring reliable protection of customer data is a priority for hotels. Implementing advanced cyber security measures, such as multi-factor authentication and data encryption, will ensure customer trust and protect their personal data. In time, the innovative company «Micros-Fidelio», with more than twenty years of experience in creating advanced management systems for hotels and restaurants, has developed the most common universal product in the world – an integrated complex that allows for effective management of hospitality industry establishments. The target audience of the software system includes more than a hundred prominent hotel chains, which include such world-famous brands as Sheraton, Hilton, Marriott, Kempinsky, Hyatt and others. The complex is distinguished by high functionality and an intuitive interface. It allows for automated accounting and control of all processes of the hotel and restaurant business, from receiving orders and reservations to settlements with clients and personnel management. The main advantage of this system is its versatility and flexibility. It can be adjusted to the individual needs of each hotel, which allows to ensure maximum comfort for customers and efficient work of the staff.

Another interesting example is the implementation of Fidelio Front Office (FFO) – an innovative and reliable system created to automate key stages of hotel operation. Its versatility and high productivity ensure flawless functioning of the hotel business, regardless of its scale and features. The main advantages of Fidelio Front Office (FFO) deserve special mention. Firstly, the system is extremely easy to use, which is provided by an intuitive and logically structured interface. The main advantages of using it are that the staff can quickly learn how to work with the program, as well as effectively use all its capabilities; guarantees a high level of security, due to strict demarcation of user access; flexibility of setting; ideal for optimizing business processes and ensuring the highest quality of service in the hospitality industry. In general, Fidelio Front Office (FFO) is an indispensable assistant for managers of establishments in the hospitality industry.

In turn, it is appropriate to single out the case of the «golden four» reservation systems, in particular: Amadeus, Galileo, Saber and Worldspan. Thanks to these computer reservation systems, a significant number of tourist services and hotels can effectively manage and sell their services. Each of the global distribution systems (GDS) has its own characteristics and scope, which makes them unique and popular in different regions of the world. In particular, Amadeus has a wide range of functionality and an intuitive interface that allows you to ensure convenience and comfort when choosing and booking travel services; Galileo provides easy access to information about various resources and services in different parts of the world. This system has gained particular popularity in the USA and some European countries, such as Great Britain, Italy, Greece, the Benelux countries, Switzerland and Portugal; Saber specializes in North America and occupies an important position in the US market. This system provides convenient and efficient access to various travel services in the United States and the surrounding area,

which has made it very popular among American tourists and agencies; Worldspan is also active in the international market but focuses mainly on the Pacific and Southeast Asia regions. Due to its specialization, Worldspan has gained great popularity among tourists interested in traveling to this region. The choice of one or another reservation system depends on the needs and characteristics of each specific tourist or agency. However, this diversity of GDS provides the hospitality industry market with a wide range of competitiveness.

The analysis of the sources makes it possible to single out the main advantages of the global Amadeus system as, saving time due to the possibility of obtaining all tourist, client and agency information; new information arrives every hour online; increasing productivity makes information available; cost savings due to stable work and immediate confirmations; control of the integrated system meets all the needs of the agency; increasing profits thanks to a wide range of capabilities that ensure the satisfaction of the entire range of customer orders.

Let's focus our attention in more detail on the possible advantages of introducing other reservation systems in Ukraine and the factors that prevent their widespread adoption, namely: the Saber system, which provides access to a wide range of services, including the sale of hotel products and services, distribution and development of technological solutions for the hospitality industry; the Worldspan system provides flexibility in regulating reservations and managing room availability; the Galileo system, implements more convenient and efficient access to system functions, and also provides automation of customer service work, which will facilitate and speed up the reservation process.

The Lodging Touch system, created by the American company MAI Hospitality, is also interesting for research. It takes a leading place among solutions for automating the operations of the hospitality industry. This integrated software package helps to optimize the work of various departments of the hotel, making it an indispensable tool for effective management of the hotel business. The Lodging Touch system covers key aspects of hotel operations, including concierge, restaurant service, sales, and banqueting. Thanks to its functionality, hotels will be able to automate routine processes, improve guest service and reduce management costs. The main advantages of the Lodging Touch system include: an integrated program package, integration with peripheral systems, improved guest service, effective resource management, analytics and reporting. Of course, the integration of a new system can face challenges such as staff training, fixing potential compatibility issues, and implementation costs. However, with proper planning, support and cooperation with the supplier, the Lodging Touch system can become a reliable and profitable solution for the hospitality industry, which will allow hotels to form competitiveness and provide a high quality of service to their guests.

An interesting case for the formation of the competitiveness of enterprises in the hospitality industry is Epitome Enterprise – a complex of software products developed by the outstanding American corporation HIS, which occupies a leading position in the field of information technologies for the hotel industry. This innovative system is noted for its extraordinary functionality and efficiency, providing unique solutions for managing hotel operations. Currently, more than 4,000 hotels of various levels in 83 countries implement a set of Epitome Enterprise software products to optimize their operations and improve the level of customer service. Among the main functionalities, it is appropriate to single out the automated room reservation system, resource accounting, financial accounting, analytics and reporting, as well as integrated solutions for interaction with customers and partners. Thanks to this, hotel management can effectively control all processes and make informed decisions to improve business efficiency. It is emphasized that the Epitome Enterprise system is distinguished by its innovative approach to the development of software products, which allows hotels to provide a competitive advantage and stand out among other market participants.

Conclusions. Summarizing the above, it is appropriate to emphasize that the proposed successful cases will contribute to the formation of an effective project management system, ensure the competitiveness of the hotel-restaurant and tourism business and popularize Ukrainian hospitality in the world community.

Sources

1. Українська асоціація управління проектами «УкрНЕТ»: офіційний сайт. URL: <http://upma.kiev.ua>. (дата звернення 20.12.2023).
2. A Guide to the Project Management Body of Knowledge – PMBOK Guide. 2021 URL: <https://www.pmi.org/pmbok-guide-standards/foundational/PMBOK> (дата звернення 20.12.2023).
3. Earning Power: Project Management Salary Survey, Ninth Edition / Project Management Institute, Inc. (PMI). 2015 365. URL: <http://www.pmi.org/-/media/pmi/documents/public/pdf/learning/project-management-salary-survey.pdf>(дата звернення 20.12.2023).
4. Hospitality Strategic Management: Concepts and Cases by Cathy A. Enz, 2019
5. Pletsan K. Project Management in the structure of the mechanism of development of creative industries: culturological aspect. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2021. №3 (39). Vol.2. P. 143-150. URL: <http://kelmczasopisma.com/en/viewpdf/6508> (дата звернення 20.12.2023).
6. Project Management for the Unofficial Project Manager by Kory Kogon, Suzette Blakemore, and James Wood, 2015.
7. Stroumpoulis A., Kopanaki E., Oikonomou M. The Impact of Blockchain Technology on Food Waste Management in the Hospitality Industry. *ENTRENOVA – ENTERPRISE RESEARCH INNOVATION*. 2022. №7 (1). 419-428. URL : <https://doi.org/10.54820/CQRJ6465> (дата звернення 20.12.2023).

Качківський Віталій Васильович
Київський університет культури

UKRAINIAN INFORMATION SPACE AS A TOOL FOR FORMING THE TOURISM OF UKRAINE BRAND: EXPERIENCES OF THE PAST AND CHALLENGES OF THE FUTURE

The history of the formation of the tourism brand of Ukraine includes periods of attempts to promote the country on the world tourism market. At first, Ukraine was little known as a tourist destination. However, over time, the country began to actively develop infrastructure and promote its unique tourist attractions. In 2022, the war in Ukraine became a serious challenge for the formation of a tourism brand. Events in the country became the main topic of all world media. At this time, the Ukrainian information space became an important means of influencing the world's perception of Ukraine. On the one hand, the war created difficulties for the development of tourism, but on the other hand, it forced Ukrainians and the world community to rethink the image of Ukraine and its potential as a tourist destination. The main contexts will be considered in this study. Keywords: tourism, information, transformational changes, tourist services market, sustainable development.

The role of technology and social media in the formation of the tourism brand of Ukraine in the conditions of war becomes important. Modern information space creates an opportunity to provide information to millions of users around the world, and it can be used as a tool to create a positive image of Ukraine. During the invasion, it was important to use social networks and media to spread true information and portray Ukraine as a stable and dignified country that stood up to the challenge of the aggressor. Information campaigns were important, where Ukrainians and world-class activists joined forces to highlight the events on the front lines.

Also, technology and social media can be used to popularize tourist attractions in Ukraine. They provide an opportunity for virtual tourism that can attract the attention and interest of a global audience. Thus, the role of technology and social media in the formation of the tourist brand of Ukraine in the context of the war becomes of great importance, as it can determine the ways of influencing the world community and contribute to the development of tourism after the Victory of Ukraine.

At the same time, we should note that Ukraine has a rich cultural heritage, and the use of this heritage becomes a key factor in creating the country's tourism brand. In the context of war, this cultural heritage becomes not only a source of pride, but also a tool of struggle for a positive image. Ukrainian museums, galleries, music festivals and other cultural events have become means of demonstrating the unique culture of Ukraine to the world. This helps draw attention to the country's rich cultural heritage and maintain interest in Ukraine as a tourist destination. At the same time, it is important to consider how cultural heritage is used to shape the image of the country in conflict conditions. For example, joint international cultural projects can be a way to show the cooperation and friendship of Ukrainians with other nations. The use of cultural heritage as a tool for the formation of the tourist brand of Ukraine after 2022 is of particular importance, as it can contribute not only to the development of tourism, but also to the preservation of the country's cultural heritage in the conditions of war.

During the war, Ukraine became the object of an information attack aimed at creating a negative image. Propaganda and fake news tried to isolate and discredit the country. The reaction of Ukraine and its partners in protecting truthful information has become one of the key aspects of overcoming this negative challenge. The study of these challenges helps to understand how the Ukrainian information space responded to information threats and which methods proved to be the most effective in combating them. This can serve as an important experience for overcoming similar challenges in the future and creating a positive brand.

Convinced, modern tools and strategies play a critical role in shaping Ukraine's tourism brand in the global community. One of the important tools is content marketing, which allows you to create interesting and useful content about the country and its cultural wealth. Also, an important strategy is the study and analysis of information consumers. This helps to create targeted marketing campaigns and promotional materials that will attract a specific target audience. At the same time, it is important to consider innovative approaches, such as video marketing and the use of virtual reality to show tourist attractions. These strategies make it possible to virtually introduce tourists to Ukraine and build their interest in visiting the country in the future. Accordingly, modern tools and strategies must be adapted to the conditions of invasion and information warfare. For example, it is important to have an effective system for tracking and controlling the information that is disseminated, as well as an effective communication strategy to prevent the spread of negative stereotypes.

We emphasize that in this context, civil society, and public initiatives play an important role, as well as in the formation of the tourism brand of Ukraine in the context of promotion during the Russian-Ukrainian war. Activists, non-profit organizations, and other public groups can join forces to create a positive image of the country and promote it in the world. So, public initiatives can be aimed at creating and supporting tourism projects,

promoting infrastructure development, popularizing cultural heritage, etc. They can create unique tourist offers that will attract tourists. At this time, public initiatives play an important role in the information war, using their resources and contacts to spread the truth and combat disinformation. It is also important to promote cooperation between the state, the public sector and business for joint initiatives and projects aimed at increasing the attractiveness of Ukraine for tourists and forming a positive brand.

In general, it is important to consider the future challenges and opportunities for the formation of the tourism brand of Ukraine in today's conditions. One of the big challenges is rebuilding infrastructure, particularly in war-torn regions. Reconstruction and development of these tourist destinations can be important steps to attract tourists. Another possibility is the development of new tourist routes and programs that will allow visitors to get acquainted with the history and culture of Ukraine in the context of the war. Future challenges also include attracting investments for the development of the market of tourist services in Ukraine.

The analysis of scientific sources makes it possible to assert that the creation of a positive tourism brand of Ukraine will contribute to the socio-economic development of the country. First, tourism development can lead to increased investment in hospitality, transport infrastructure and other tourism-related industries. The growth of tourism will also ensure the creation of new jobs and promote the development of small and medium-sized enterprises.

Conclusions. Therefore, a positive tourist brand will stimulate interest in studying the history, culture, and language of Ukraine, as well as contribute to the increase of tourist flows and income growth. In addition, the recommendations may include the creation of specialized programs to support the development of innovative technologies in the field of tourism, the development of effective systems for tracking and controlling the information that is disseminated, as well as other measures aimed at increasing the attractiveness of Ukraine as a tourist destination.

Sources

1. Барвінок Н. Вплив глобальних безпекових факторів на розвиток міжнародного туризму в Україні. *Věda a perspektivy*. 2022. 4(11). 139-151. DOI: 10.52058/2695-1592-2022-4(11)-139-151 (дата звернення: 19.12.2023).
2. Всесвітня туристична організація ООН (ЮНВТО): офіційний сайт. URL: <https://www.unwto.org/> (дата звернення: 19.12.2023).
3. Державне агентство розвитку туризму в Україні: офіційний сайт. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 19.12.2023).
4. Кукліна Т., Цвілий С., Журавльова С. Загальні тенденції розвитку світового туризму: від коронавірусу до військової агресії. *Підприємство та інновації*. 2022. 23. 12-15. DOI: 10.37320/2415-3583/23.2 (дата звернення: 19.12.2023).
5. Міністерство культури та інформаційної політики: офіційний сайт. URL: <https://mcp.gov.ua/> (дата звернення: 19.12.2023).
6. Плецан Х. В. Стратегічні перспективи розвитку ринку туристичних послуг в Україні. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтва. Серія: Туризм*. 2021. Т. 4. 1. 18-29. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7603.4.1.2021.235142> (дата звернення: 12.02.2023).

Якубенко Юлія Леонідівна / Yuliya Yakubenko

ORCID: 0000-0001-5409-4792

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Мусяйко Єлизавета Іванівна / Elizaveta Musiyko

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

СУТНІСНЕ ПОНЯТТЯ ФУНКЦІЙ АГРОМАРКЕТИНГУ

ESSENTIAL CONCEPT OF THE FUNCTIONS OF AGRICULTURAL MARKETING

Стаття присвячена висвітленню сутності функцій агромаркетингу, які можна класифікувати за двома критеріями: змісту та об'єкту впливу. Наведено перелік загальних функцій, який складається з: управління, організації, планування, прогнозування, аналізу, оцінки, обліку і контролю. Зосереджено увагу на розкритті індивідуальних функцій, таких як: дослідження ринку, дослідження споживача і його запитів, аналіз зовнішнього середовища, ведення товарної політики, ціноутворення і цінова політика, товарорух і збут продукції, міжнародний маркетинг. Встановлено, що в процесі маркетингової діяльності загальні та конкретні функції взаємопов'язані. При здійсненні будь-якої конкретної функції виконуються всі загальні функції. Ключові слова: агромаркетинг, функції агромаркетингу, інструменти агромаркетингу, маркетингові дослідження, управління агромаркетингом.

На основі теорій маркетингу, організації та управління ми визначаємо функції маркетингу як сукупність сталих, специфічних напрямків маркетингової діяльності, які об'єднують дії працівників маркетингової служби при розробці, прийнятті та реалізації маркетингових рішень. Ці рішення спрямовані на досягнення єдиних цілей маркетингу.

Вчені і практики по маркетингу різними способами трактують назви і зміст функцій. Так, відомі спеціалісти по маркетингу Дж. М. Еванс і Б. Берман [1] вказують, що основними функціями зовнішнього середовища маркетингу є: аналіз і ринкові дослідження, аналіз споживачів, планування товарів (послуг),

планування збуту, планування просування товарів, планування цін, забезпечення соціальної відповідальності та управління маркетингом. Такий перелік не в повній мірі характеризує функціональний спектр ринку маркетингу. Вони стверджують: масштаби маркетингу надзвичайно широкі. Він пов'язаний з ціноутворенням, складуванням, пакуванням, створенням торгової марки, збутом, управлінням, транспортуванням, соціальною відповідальністю, вибором місць для розміщення торгових місць, вивченням споживача, оптової та роздрібною торгівлі, рекламою, відносинами з об'єктами.

Позиції спеціалістів з маркетингу в системі АПК можна поставити думки вітчизняних учених. Так, Р. В. Бойко [2] стверджує, що функції маркетингу мають відображати специфіку агропромислового виробництва та збуту продукції підприємств, функції, які базуються на наступних положеннях:

- аналіз стану та динаміки споживчого запиту є важливою частиною маркетингової стратегії;
- максимальне пристосування до вимог ринку сприяє підвищенню ефективності функціонування підприємства;
- використання інструментів, таких як реклама та стимулювання збуту, спрямоване на вплив на ринок і формування споживчого попиту. Це може включати акції, рекламні кампанії та інші заходи для привертання уваги клієнтів.

Аналізуючи функції, ми вважаємо, що вони в основному відображають маркетингову діяльність, але необхідні уточнення в композиційному відношенні окремих видів роботи та розташування функцій з точки зору теорії функціональної організації маркетингу.

Л. В. Забуранна та Г. П. Абрамов [3], крім вище викладених по сутності та вмісту функцій, виділяє додатково наступне: ситуаційне управління; інформаційний цикл; розробка нових конкурентоздатних ідей; орієнтація на довгостроковий комерційний успіх; орієнтація на масове дешеве виробництво основних компонентів продукції; облік попиту на світовому ринку; використання стандартизованих програм маркетингу; партнерство в маркетингу.

І. М. Сабій [4] до основних функцій маркетингу відносить:

- вивчення ринку, запитів і пропозицій, нових видів послуг по нових товарах-доповнювачах, товарах-замінниках, можливостях конкурентів, їх продукції та послуг, зовнішнього середовища;
- проведення прогнозу запиту та пропозиції;
- визначення стратегій маркетингу, розробка цільових маркетингових програм або цілей, планування маркетингової діяльності, асортимент продукції;
- здійснення цінової політики, розробка договірних, роздрібних, оптових цін, знижок і надбавок;
- організація товарної політики;
- планування, організація і проведення збуту продукції;
- стимулювання продаж;
- планування та організація експорту продукції та міжнародного маркетингу.

В. М. Лисогор, О. М. Мороз, О. В. Пітик [5] наголошують на наступних традиційних маркетингових функціях: заготовка сировини, його сортування, зберігання, переробка, упаковка, зберігання упакованої продукції, розподіл продуктів оптовикам, продавцям, покупцям, транспортування продукції та товарів. Далі вони відзначають, що крім восьми основних маркетингових функцій ринку необхідно також виділити інші дуже важливі функції, такі як: маркетингові дослідження, дослідження продукту та його розвиток, розвиток попиту, зміна сервісу, фінанси та ризики, ринкова інформація.

Маркетингові функції можна класифікувати за двома критеріями: змісту та об'єкту впливу.

За змістом маркетингові функції можна розділити на:

- аналіз – вивчення ринкової ситуації, споживачів, конкурентів та інших факторів;
- прогнозування – визначення перспектив розвитку ринку та маркетингової діяльності;
- планування – розробка маркетингової стратегії та тактики;
- організація – забезпечення виконання маркетингових планів;
- управління – контроль та регулювання маркетингової діяльності;
- облік і контроль – збір, обробка та аналіз маркетингової інформації;
- оцінка – визначення ефективності маркетингової діяльності.

За об'єктом впливу маркетингові функції можна розділити на:

Дослідження ринків – вивчення попиту, пропозиції, конкурентного середовища та інших факторів, що впливають на ринок.

Вивчення споживача – вивчення потреб, мотивів, поведінки споживачів.

Аналіз навколишнього середовища – вивчення економічних, соціальних, політичних, технологічних та інших факторів, що впливають на маркетингову діяльність.

Реалізація товарної політики – розробка асортименту, якості, упаковки, маркування та інших характеристик товару.

Підготовка товару – виробництво, зберігання та транспортування товару.

Ціноутворення і цінова політика – встановлення цін на товар.

Товаропостачання і збут продукції – організація збуту товару.

Комерційна діяльність – реклама, стимулювання збуту, PR та інші заходи, спрямовані на просування товару.

Обліково-фінансова діяльність – облік, аналіз та планування фінансових результатів маркетингової діяльності.

Зовнішньоекономічна маркетингова діяльність – вихід на зовнішні ринки.

Підтримання життєвого циклу товару – розробка заходів щодо продовження терміну життя товару на ринку.

Управління маркетингом – комплексне управління маркетинговою діяльністю.

В процесі маркетингової діяльності загальні та конкретні функції взаємопов'язані. При здійсненні будь-якої конкретної функції виконуються всі загальні функції

Отже, ефективна агромаркетингова функціональна організація на підприємстві передбачає чітке розподілення функцій та видів робіт між працівниками, а також регламентацію їх виконання. Агромаркетинг є складною системою, яка вимагає регулювання та управління. Він є елементом програмно-цільного підходу до управління сільськогосподарськими підприємствами в умовах ринку.

Джерела

1. Яшина І. М. Вибір стратегій формування комплексу маркетингу сільськогосподарського підприємства малого бізнесу. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2016. Вип. 6 (48). Т. 21. С. 121-125.
2. Бойко Р. В. Формування стратегії розвитку підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 5. С. 19-24.
3. Забуранна Л. В., Нідзельська Т. Л. Методичні підходи до оцінювання стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. № 3. С. 142-150.
4. Сабій І. М. Вибір моделі аграрного устрою України як основи всебічного сталого сільського розвитку. *Економіка АПК*. 2021. № 9. С. 82-90. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202109082>
5. Лисогор В. М., Мороз О. М., Пітик О. В. Основи моделювання маркетингової діяльності сільськогосподарських підприємств регіону: навч. посіб. Київ: Кондор, 2017. 208 с.

Качур Владислав Миколайович / Kachur Vladyslav

Сумський національний аграрний університет

Науковий керівник: Геєнко Михайло Миколайович, кандидат економічних наук, професор,

Сумський національний аграрний університет

УПРАВЛІННЯ СТІЙКІСТЮ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова стійкість є однією з визначальних характеристик успішного функціонування будь-якого підприємства. Здатність вирішувати фінансові труднощі, адаптуватися до змін в економічному середовищі та забезпечувати стабільність у довгостроковій перспективі визначає конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Фінансова стійкість визначається здатністю підприємства витримувати зовнішні та внутрішні впливи, такі як економічні кризи, зміни в ринкових умовах, зростання витрат чи непередбачувані події. Це означає, що підприємство здатне забезпечити необхідний рівень ліквідності, оптимальне використання ресурсів та збалансованість між джерелами фінансування.

Слід відмітити, що першим кроком управління фінансовою стійкістю є ретельна оцінка поточного фінансового стану підприємства. Аналіз балансу, звітів про прибуток і збитки, а також розгляд ключових фінансових показників дозволяє визначити сильні та слабкі сторони.

Крім того, ефективне управління стійкістю фінансового стану включає в себе розробку збалансованих стратегій як для короткострокового, так і для довгострокового періодів. Зменшення короткострокових ризиків та забезпечення потужності для інвестування у тривалість джерела фінансування – ключовий аспект стабільності. Ефективне управління стійкістю фінансового стану, охоплює в собі комплекс стратегій та дій, спрямованих на забезпечення стабільності та надійності фінансового положення підприємства в обох періодах – як короткострокового, так і довгострокового. Розробка та реалізація збалансованих стратегій є важливою складовою цього процесу.

Наприклад, короткострокові стратегії повинні бути спрямовані на:

1) ліквідність та платоспроможність: забезпечення достатнього рівня ліквідності та платоспроможності, щоб вчасно погашати поточні зобов'язання та уникати втрат від несвоєчасного виконання фінансових зобов'язань.

2) управління оборотним капіталом: ефективне управління запасами, дебіторською заборгованістю та кредиторською заборгованістю для оптимізації оборотних активів.

3) фінансове планування: ретельне планування грошових потоків, прогнозування короткострокових витрат та доходів для ефективного управління грошовими ресурсами.

Довгострокові стратегії у свою чергу повинні бути спрямовані на:

1) Оптимізацію капіталовкладень: розробка стратегій щодо вкладення капіталу в довгострокові проекти, які сприятимуть розвитку та росту підприємства.

2) Диверсифікацію джерел формування фінансових ресурсів підприємства – залучення фінансових ресурсів з різних джерел, таких як кредитні лінії, емісія акцій, та власні джерела фінансування.

3) адаптацію до нових ринкових умов з урахуванням невизначеності та ризику – аналіз та адаптація до змін на ринку, що може включати в себе модифікацію продуктової лінійки або розвиток нових ринків.

На нашу думку, синергія короткострокових та довгострокових стратегій для підприємств в умовах невизначеності та ризику може забезпечити:

1. Збалансоване управління ризиками: врахування ризиків як короткострокового, так і довгострокового характеру з метою мінімізації можливих втрат.

2. Стратегічне планування: розробка стратегічних планів, які охоплюють як теперішнє фінансове положення, так і перспективи на довгостроковому горизонті.

3. Ефективне керівництво та моніторинг: Забезпечення ефективного керівництва та постійного моніторингу, щоб оперативно реагувати на зміни та вдосконалювати стратегії.

Всі ці аспекти взаємодіють, сприяючи створенню рівноваги між поточними потребами підприємства та його довгостроковими цілями, забезпечуючи таким чином стійкість фінансового стану на різних часових горизонтах. Ще одним складовим напрямком управління стійкістю фінансового стану є поліпшення ліквідності та платоспроможності, що є критичним для стабільності фінансового стану. Ефективне управління оборотним капіталом, запобігання заборгованостям та своєчасне вирішення фінансових труднощів допомагають уникнути непередбачуваних ситуацій.

Таким чином, залучення фінансових ресурсів з різних джерел дозволяє підприємству зменшити ризик та підвищити його фінансову стійкість. Разом із тим, це стимулює ефективне використання кредитних ліній, емісію акцій та залучення інвесторів.

Лисенко Ігор Анатолійович / Lysenko Igor

Сумський національний аграрний університет

Титаренко Владислав Вікторович / Tytarenko Vladyslav

Сумський національний аграрний університет

Науковий керівник: Гузенко Тетяна Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент,

Сумський національний аграрний університет

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Система управління ризиками є важливою складовою успішної інвестиційної діяльності підприємства незалежно від форми власності та організаційно-правової форми організації бізнесу. Система ризик-менеджменту дозволяє виявляти, аналізувати та керувати ризиками, пов'язаними з інвестиційними проектами компанії.

Система управління ризиками включає кілька рівнів. Починаючи з першого рівня, підприємство розглядає ризики, проводячи аналіз зовнішнього середовища та внутрішнього потенціалу.

Другий рівень включає визначення інвестиційних цілей та стратегій, які допомагають зменшити ризики. Підприємство формулює мету інвестиційної діяльності та розробляє стратегії для досягнення цих цілей з мінімізацією ризиків.

Третій рівень передбачає планування та виконання конкретних інвестиційних проектів. Компанія оцінює ризики, пов'язані з кожним проектом та приймає рішення щодо вкладення коштів у проект.

Четвертий рівень – цемоніторинг та контроль ризиків, пов'язаних із інвестиційною діяльністю підприємства. Постійний моніторинг ризиків дозволяє компанії оновлювати стратегії для зменшення ризиків.

Останнім рівнем є постійне вдосконалення системи управління ризиками. Підприємство повинно регулярно оцінювати ефективність розробленої і впровадженої системи, вдосконалювати її для забезпечення оптимального рівня управління ризиками в інвестиційній діяльності підприємства.

Розуміння ризиків – це ключовий етап, який дозволяє виявити всі види ризиків, що можуть вплинути на роботу підприємства. Однак не лише виявлення ризиків є важливим, але також оцінка ступеня їхнього впливу на кінцеві результати діяльності підприємства.

Підприємства в Україні стикаються з різноманітними ризиками, які можуть негативно вплинути на їх економічну діяльність. У сучасних умовах до найбільш поширених видів ризику слід віднести:

1) природні ризики: зміни погодних умов, такі як зливи, заморозки чи посуха, можуть значно впливати на виробництво продукції та призвести до відповідних збитків;

2) ризики коливання цін на продукцію можуть впливати на доходність та рівень прибутку підприємства;

3) ризики правової та політичної нестабільності можуть вплинути на можливості здійснення експортно-імпортних операцій, особливо для сільськогосподарських підприємств.

Виявлення ризиків – це перший етап побудови ефективної системи ризик-менеджменту інвестиційної діяльності підприємства. Не менш важливим є і наступний етап, а саме оцінка ступеня впливу ризиків на кінцеві результати інвестиційної діяльності підприємства.

Серед усіх методів оцінки найбільш поширеним є статистичний метод. Цей метод оцінки ризиків базується на аналізі статистичних даних за попередні періоди. Так у сільському господарстві використання історичних даних про погодні умови, рівень вологості, температуру повітря, опади, рівень забруднення ґрунту та повітря, дозволяє прогнозувати можливі наслідки природних явищ і визначити рівень ризику. Застосування статистичного методу надає можливість планувати виробництво, враховуючи ризики, та підвищувати ефективність управління ризиками. Цей метод є важливим інструментом для ефективного управління ризиками та забезпечення стабільності виробництва сільськогосподарської продукції.

Крім того, слід звернути увагу на метод аналізу чутливості. Цей метод дозволяє визначити вплив окремих факторів на ризики та їхні наслідки в оцінці ризиків реалізації інвестиційних проектів у сільському господарстві. Процедура полягає в ідентифікації ключових параметрів та визначенні їх впливу на ризик та його наслідки. Аналіз чутливості дозволяє виявити критичні фактори, що мають найбільший вплив, і вживати заходів для запобігання втратам урожаю або іншим наслідкам.

Для ефективного управління ризиками в інвестиційній діяльності можна використовувати різні методи. Страхування є одним з методів, який дозволяє передати ризики іншим компаніям. Диверсифікація, що передбачає розширення господарської діяльності для зменшення ризиків, також є ефективним методом. Аналіз ризиків, використовуючи різні аналітичні інструменти, дозволяє ідентифікувати та оцінювати потенційні загрози.

Таким чином, побудова ефективної системи управління ризиками інвестиційної діяльності підприємства дає можливість вчасно ідентифікувати ризики, оцінити ступінь їхнього впливу на кінцеві фінансові результати інвестиційної діяльності та, за потреби, підібрати найбільш ефективні методи зниження ступеня ризику, прийняття ризику або ж передачі ризику.

Білогубець Олександр Васильович / Bilogubets Oleksandr

Сумський національний аграрний університет

Тютюнник Вікторія Олегівна / Tiutiunyk Viktoriia

Сумський національний аграрний університет

Науковий керівник: Гузенко Тетяна Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент,

Сумський національний аграрний університет

ПРОГНОЗУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Грошові потоки є важливою складовою кожного підприємства, визначаючи його фінансову стійкість та здатність до вирішення різноманітних завдань. Формування стратегії управління грошовими потоками стає важливим завданням для будь-якого бізнесу, спрямованого на досягнення стійкого фінансового успіху. Грошові потоки представляють собою рух фінансових ресурсів в межах підприємства, включаючи доходи, витрати, інвестиції та фінансові операції. Розуміння цього руху дозволяє підприємствам визначити ефективні стратегії для забезпечення фінансової стабільності.

Для формування стратегії важливо проаналізувати історичні дані грошових потоків та виявити тенденції. Це допомагає визначити періоди збільшення або зниження грошових потоків і вчасно реагувати на зміни.

Ефективне управління грошовими потоками передбачає активне взаємодію з постачальниками та покупцями. Визначення оптимальних умов платежів може поліпшити ліквідність підприємства та забезпечити більш гнучкий контроль над грошовими потоками. Формування стратегії управління грошовими потоками передбачає створення фінансових резервів для подолання несподіваних ситуацій. Ефективне резервування гарантує здатність компанії швидко реагувати на фінансові виклики.

Впровадження сучасних технологій для автоматизації та моніторингу грошових потоків є ключовим елементом стратегії. Суттєвою частиною стратегії є постійний моніторинг та контроль за грошовими потоками. Регулярна перевірка та аналіз дозволяють вчасно реагувати на будь-які виклики та максимізувати фінансову ефективність. Формування стратегії управління грошовими потоками є необхідною складовою успішного фінансового управління підприємством. Збалансованість, розуміння ризиків та ефективне використання ресурсів допомагають забезпечити стабільність та розвиток бізнесу в умовах мінливого економічного середовища.

Активна взаємодія з зовнішнім середовищем може сприяти формуванню ефективної стратегії управління грошовими потоками. Послуги банків та інших фінансових установ можуть включати лінії кредиту, фінансові консультації та інші інструменти для оптимізації грошових потоків. Врахування та управління різноманітними фінансовими ризиками є необхідною частиною стратегії управління грошовими потоками.

Зауважимо, що стратегія управління грошовими потоками повинна бути гнучкою та адаптованою до змін в економічному як зовнішньому так і внутрішньому середовищі. Здатність вчасно реагувати на зміни в ринкових умовах та ефективно адаптувати стратегії є ключовою для успішного управління грошовими потоками. Формування стратегії управління грошовими потоками є складним та багатоаспектним завданням. Врахування всіх ключових аспектів, від роботи з партнерами та ризик-менеджменту до ефективного використання технологій та аналізу ринкових тенденцій, є вирішальним для створення стійкої та прибуткової стратегії.

Врахування цих факторів дозволить підприємствам оптимізувати грошові потоки, забезпечити ліквідність та підвищити фінансову стабільність. Гнучка та обґрунтована стратегія управління грошовими потоками є важливим елементом успішного фінансового управління, спрямованого на досягнення довгострокового успіху та стійкості компанії.

Прогнозування фінансових результатів та грошових потоків є стратегічно важливим етапом в управлінні будь-яким підприємством. Це процес, що дозволяє підприємствам аналізувати та прогнозувати їхню фінансову діяльність, щоб ефективно планувати та реагувати на зміни у оточуючому середовищі.

Перше завдання у прогнозуванні фінансових результатів та грошових потоків – це визначення мети. Чи це планування інвестицій, оптимізація роботи з постачальниками, чи забезпечення ліквідності, визначення мети допомагає зорієнтувати стратегію прогнозування.

Збалансований підхід до прогнозування означає врахування всіх аспектів фінансової діяльності, від доходів та витрат до оптимізації роботи капіталу та оптимізації фінансових інвестицій. Прогнозування – це динамічний процес, і він повинен піддаватися постійному моніторингу. Вчасні корекції стратегій дозволяють підприємствам ефективно реагувати на негативні тренди та використовувати нові можливості.

Прогнозування фінансових результатів та грошових потоків є не лише інструментом управління ризиками, але і ключовим елементом стратегічного планування та досягнення успіху бізнесу в умовах невизначеності та конкуренції. Інтеграція підготовлених стратегій прогнозування дозволяє підприємствам бути готовими до майбутніх викликів та забезпечує стійкість фінансової діяльності.

Стратегії прогнозування повинні бути гнучкими та адаптивними до змін в законодавстві, регулюючих умовах та ринковому середовищі. Врахування цих аспектів дозволяє уникнути непередбачуваних ризиків та використовувати потенційні можливості.

Ефективне прогнозування вимагає урахування зовнішніх впливів, таких як зміни в економіці, політиці або технологічному просторі. Моніторинг цих факторів дозволяє адаптувати стратегії до нових реалій та максимізувати можливості.

Підсумовуючи, зауважимо, що прогнозування грошових потоків у системі фінансової стратегії розвитку підприємства – це процес, який вимагає систематичного підходу, аналізу та глибокого розуміння внутрішніх та зовнішніх факторів. Забезпечення фінансової стабільності та успіху бізнесу в умовах невизначеності можливе завдяки дбайливому прогнозуванню та ефективній стратегії управління грошовими потоками.

Розділ шостий**Архітектура, містобудування, будівництво, транспорт, цивільна інженерія, геодезія, землеустрій, гірництво, нафтогазова інженерія****Лебідь Вікторія Вікторівна / Lebid Viktoriia**

Кандидат технічних наук, доцент

ORCID: 0000-0002-1260-3760

*Національний транспортний університет***Бабич Олександр Вікторович / Babych Oleksandr***Національний транспортний університет***SWOT-ТА PEST-АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ПРОЕКТАМИ
ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЕДИЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Будь-яка практична реалізація транспортно-експедиційної діяльності, від процесу фізичного руху вантажів до розподілу ринкового попиту охоплює велику кількість різних проектів, що знаходяться під впливом певного ризику. В процесі діяльності часто виникають ситуації, коли з транспортними засобами виникають несправності, або ж вантаж зазнає пошкоджень, тощо. Ці умови створюють проблеми для надання експедиційних послуг та можуть призвести до двох варіантів: звернення до суду або припинення співпраці з партнером, і як наслідок не реалізації проекту. Тому важливо передбачати, контролювати та уникати таких негативних ситуацій.

Тому в умовах невизначеності сьогодення на підприємствах застосовуються інструменти стратегічного аналізу. SWOT-аналіз і PEST-аналіз – одні з таких інструментів, які можуть допомогти розглянути різні чинники, що впливають на реалізацію проектів транспортно-експедиційної діяльності, включаючи ризики.

SWOT-аналіз допомагає підприємствам зрозуміти свою поточну ситуацію, ідентифікувати можливості для росту та розвитку, а також підготуватися до можливих загроз. На основі отриманих даних можуть бути розроблені стратегії, спрямовані на покращення продуктивності та конкурентоспроможності проектів підприємства.

Щоб проаналізувати положення підприємства на ринку взагалі, наведемо SWOT-аналіз (табл. 1).

Таблиця 1

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Вигідне місцезнаходження підприємства (розташування в столиці сприяє зручній логістиці та доступності для клієнтів, що може стати конкурентною перевагою). - Наявність досвіду надання транспортно-експедиторських послуг (наявність досвіду позитивно впливає на якість обслуговування та відзначає підприємство серед конкурентів). - Наявність досвіду та високої кваліфікації працівників (постійне підвищення кваліфікації працівників (тренінги, семінари, курси та ін.), участь працівників у конференціях, виставках, семінарах та ін.). - Здійснення міжнародних перевезень всіма можливими видами транспорту. - Ретельна перевірка нових перевізників (розширення географії перевезень та уважний відбір перевізників можуть забезпечити стабільність та надійність послуг). - Перевірка супровідної документації на всіх етапах перевезення. - Обслуговування крупних клієнтів, що є показником якості. - Швидкість виконання замовлень (обробка замовлень протягом 1-2 днів). 	<ul style="list-style-type: none"> - Залежність від роботи з підрядниками. - Відсутність власного рухомого складу. - Мала кількість працівників на підприємстві. - Недостатній досвід проведення маркетингових заходів. - Слабка реклама підприємства, як наслідок недостатня клієнтська база. - Можливість помилок персоналу при оформленні документів. - Збільшення вартості доставки вантажів. - Недостатнє інформаційне забезпечення при виконанні міжнародного рейсу.

Продовження таблиці 1

<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Постійний пошук нових клієнтів та розширення переліку послуг (постійний розвиток і розширення можуть забезпечити стабільний потік клієнтів). - Підвищення рівня впізнаваності бренду. - Залучення нових крупних клієнтів до співпраці. 	<ul style="list-style-type: none"> - Велика конкуренція на ринку транспортно-експедиторських послуг. - Невизначеність у платоспроможності замовників послуг. - Зміни в законодавстві європейських країн щодо виконання перевезень вантажів. - Залежність прибутку від коливання валютного курсу.

З представленої таблиці можна зробити аналіз, що підприємство має сильні сторони, такі як вигідне місцезнаходження, досвід та кваліфікація працівників, швидке обслуговування та високий рівень довіри від крупних клієнтів. Проте, слабкі сторони, такі як залежність від підрядників та відсутність власного рухомого складу, можуть становити ризик. До можливостей підприємства віднесемо потенційне розширення діяльності, адже попит є досить високим, а розвиток логістичної системи – перспективним, що і є важливим етапом для реалізації проекту в умовах високої конкуренції на ринку транспортно-експедиційних послуг. Щодо загроз – вони пов'язані з рядом зовнішніх чинників, що виникають через закони та умови на ринку транспортно-експедиційних послуг.

Для успішного розвитку проектів підприємства важливо максимально використовувати свої сильні сторони та можливості, а також активно реагувати на потенційні загрози. Постійний пошук нових клієнтів на початковому етапі проекту, інновації та вдосконалення процесів на етапі реалізації проекту допоможуть підтримувати стабільний та прибутковий бізнес.

PEST – це абревіатура чотирьоханглійських слів: P – Political – політичні, E – Economic – економічні, S – Sociocultural – соціокультурні, T – Technological forces – технологічні чинники. Метою PEST-аналізу є відстеження (моніторинг) змін макросередовища за чотирма вузловими напрямками і виявлення тенденцій, подій, здійснюючих вплив на прийняття стратегічних рішень на етапі реалізації проектів підприємства. Сутність PEST-аналізу полягає у виявленні йоцінці впливу чинників макросередовища на результати поточної й майбутньої діяльності підприємства [1].

Наведемо PEST-аналіз чинників макросередовища підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

<i>Політичні чинники</i>	<i>Економічні чинники</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Повномасштабне військове вторгнення на територію України. 2. Порушення територіальної цілісності держави внаслідок воєнних дій. 3. Законодавчі обмеження на транспортну діяльність. 4. Зміни в податковій політиці та митних тарифах. 5. Підтримка державних програм для розвитку логістики. 6. Вступ до ЄС та НАТО – можливості до співпраці. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Високий рівень інфляції. 2. Зменшення відсоткових ставок банківських позик сприятиме розвитку підприємства. 3. Залежність прибутку від коливання валютного курсу. 4. Низька платоспроможність учасників транспортно-логістичного процесу доставки вантажів. 5. Позитивний імідж України приваблюватиме іноземних інвесторів.
<i>Соціальні чинники</i>	<i>Технологічні чинники</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Відтік за кордон через військові дії в Україні висококваліфікованих кадрів. 2. Зниження рівня освіти. 3. Перепідготовка спеціалістів. 4. Дефіцит кадрів. 5. Зростання безробіття. 6. Зміни в споживчих уподобаннях. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Недоступність досвіду передових країн. 2. Прискорення темпів розвитку технологій. 3. Удосконалення цифрових комунікацій. 4. Кібербезпека та захист даних під час обробки інформації.

З наявних чинників можна зробити наступні висновки: військові дії в Україні та порушення територіальної цілісності держави створюють нестабільність та загрозу для інвесторів і бізнесу в цій країні; вступ до ЄС та НАТО може відкрити нові можливості для співпраці та розвитку економіки; високий рівень інфляції може погіршити платоспроможність споживачів та збільшити витрати підприємств; зменшення відсоткових ставок банківських позик може сприяти розвитку підприємства через доступність кредитів;

відтік висококваліфікованих кадрів за кордон через війну може призвести до дефіциту кваліфікованих працівників; зниження рівня освіти та нестабільність ринку праці можуть вплинути на якість робочої сили, але перепідготовка спеціалістів може допомогти вирішити проблему дефіциту кадрів. Недоступність досвіду передових країн може гальмувати технологічний розвиток, а от удосконалення цифрових комунікацій може покращити доступ до інформації та співпрацю.

Загалом, ефективний розвиток проектів транспортно-експедиційного бізнесу в Україні вимагає вирішення політичних, економічних, соціальних і технологічних викликів, а також сприятливого інвестиційного клімату і стратегічного планування для майбутнього [2].

На основі цих аналізів можна зробити наступні висновки. Транспортно-експедиційне підприємство має значні переваги у вигляді досвіду та кваліфікації персоналу, але стикається з внутрішніми обмеженнями, такими як залежність від учасників процесу доставки вантажів та відсутність власного рухомого складу. Розвиток логістичної системи та активний пошук нових клієнтів можуть стати ключовими стратегічними напрямками. Однак, нестабільність в країні та економічні чинники створюють значні ризики, які необхідно враховувати у планах розвитку проектів підприємства.

Підприємство також повинно слідкувати за політичними змінами та технологічними інноваціями, щоб адаптуватися до змін в макросередовищі. Важливо реагувати на зміни в законодавстві й ринкових умовах та розвивати стратегії, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності та стабільність бізнесу.

SWOT- та PEST-аналіз допомагає підприємству розуміти своє поточне становище та планувати майбутні дії для досягнення успіху в проектах транспортно-експедиційної галузі.

Джерела

1. Хрутьба В. О., Спасіченко О. В. Особливості організації перевезень на міських маршрутах м. Києва за еколого-економічними показниками. – Науково-технічний збірник «Вісник Національного транспортного університету». – Серія «Технічні науки». Випуск 1 (37), 2017. – С. 415-423.
2. Лебідь В. В., Давиденко В. В. Проблеми доставки вантажів у міжнародному сполученні // Modern science: problems and innovations. Abstracts of the 5th International scientific and practical conference. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2020. Pp. 156-161 (ISBN 978-91-87224-07-2). URL: <https://sciconf.com.ua/v-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modernscience-problems-and-innovations-26-28-iyulya-2020-goda-stokgolm-shvetsiyaarhiv>.

Єфименко Олександр Володимирович / Yefymenko Oleksandr

Кандидат технічних наук, професор

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Пімонов Ігор Георгійович / Pimonov Ihor

Кандидат технічних наук, доцент

ORCID: 0000-0001-6100-3529

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Рукавішніков Юрій Васильович / Rukavysnnikov Yurii

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МАШИНИ ДЛЯ 3D ДОРОЖНЬОЇ РОЗМІТКИ

MACHINES FOR 3D ROAD DEVELOPMENT

Нині широкого розвитку набув один із прогресивних методів створення нанесення на дорожнє полотно в 3D-рисунок, так звана розумна оптична ілюзія. Дизайн такого пішохідного переходу дає не тільки відчуття «ходіння по повітрі», а й звертає на себе увагу водіїв. Водій скидає швидкість автомобіля під час наближення до «завислого в повітрі переходу». Такий спосіб нанесення розмітки сприяє безпечному руху. Методи вже впроваджені й активно досліджуються в ісландському місті Ісафьордюр. Однак розробкою машин для нанесення розмітки на сьогодні займаються нечисленні фірми-виробники. Дослідження розробки таких машин є актуальним. Сучасні маркувальні машини LineLazer IV 3900 можуть виконати ці роботи, проте їхня вартість висока. Тому наступний крок у напрямі розвитку даної тематики - це адаптація наявних машин під виконання процесу нанесення 3D-розмітки. Наявність сучасних технологій при створенні 3D-розмітки значно підвищить безпеку руху як у великих містах так і на дорогах великого значення.

Лісовець Злата Юрївна

Національний транспортний університет

Гайдучок Ігор Андрійович

Національний транспортний університет

Науковий керівник: Лебідь Вікторія Вікторівна, кандидат технічних наук, доцент,
Національний транспортний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ

Конвенція про процедуру спільного транзиту являється угодою між країнами Європейського Союзу (надалі ЄС) та низкою інших країн про загальні процедури міжнародного транзиту товарів, яка спрощує або скасовує більшу частину паперової роботи, яка зазвичай пов'язана з переміщенням товарів через міжнародні кордони [1].

На сьогодні, конвенція про процедуру спільного транзиту об'єднує 36 Договірних сторін, які запровадили єдині правила декларування та контролю за транзитними переміщеннями товарів із використанням спільного IT-продукту (NCTS). Країни-підписанти Конвенції: 27 країн ЄС, 4 країни ЄАВТ (Ісландія, Норвегія, Ліхтенштейн і Швейцарія) та 5 інших країн (Велика Британія, Туреччина, Північна Македонія, Сербія і Україна). NCTS дає можливість налагодити обмін інформацією про всі етапи виконання митних формальностей під час здійснення митного оформлення товарів із використанням електронних повідомлень у режимі реального часу та підвищити ефективність використання механізму аналізу ризиків.

У червні 2022 року Україна змінила своє внутрішнє законодавство, аби зробити його відповідним митним правилам ЄС із метою подальшого приєднання до конвенції. 1 жовтня 2022 року Україна офіційно стала 36-м членом конвенції.

Аналіз застосування режиму спільного транзиту у 1-й місяць після впровадження вказує на те, що незважаючи на ризики, пов'язані з повномасштабним вторгненням країни-агресора, 8 країн, не припинили співпрацю з Україною, зокрема Болгарія та Польща. Всього було оформлено 22 митні декларації (надалі МД).

Рейтинг оформлення МД по типу T1 та T2 на період 22-го року по країнам світу дозволив визначити, що лідером по оформленню таких типів декларацій є Швейцарія та Німеччина з показниками 211 776 МД та 185 001 МД відповідно.

Варто зазначити підхід до нововведень окремих країн. За інформацією Міністерства економіки України, з метою зменшення черг на українсько-румунському кордоні у контексті збільшення потоку товарів з України до Європейського Союзу, румунська сторона поінформувала про можливість завчасного заповнення митних декларацій на транзит територією країни. Відповідно за повідомленням компетентних органів Румунії, митні декларації на транзит заповнюються в інформаційній системі NCTS-RO та можуть бути подані власником або його уповноваженим представником на базі укладеної угоди на представлення інтересів.

Відповідно до положень ст. 171 Митного кодексу Союзу (Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року), митні декларації можуть бути заповнені та подані завчасно до дати представлення товарів на митницю, разом з даними, необхідними для аналізу ризиків щодо безпеки та цілісності, щоб у подальшому, на момент представлення товарів, митний орган на кордоні опрацював декларації згідно з митною чергою, зменшуючи цим час очікування на заповнення відповідних документів. Важливою є інформація, яка вказується англійською мовою для подальшої передачі українським перевізникам/уповноваженим економічними операторам, які здійснюють свою діяльність з транзиту територією Румунії:

✓ перелік компаній, уповноважених як митні комісари, які мають право подавати митні декларації до митних офісів на кордоні з Україною;

✓ перелік авторизованих економічних операторів, які надають гарантію або звільняють від гарантії в рамках транзиту ЄС, або загального транзиту та ті, які мають право подавати митні декларації на транзит як власників перевезень у будь-якому митному офісі Румунії або ЄС.

Тут варто відмітити також про необхідність підтвердження митного статусу товарів. Презумпція митного статусу товарів Румунії визначає, що усі товари на митній території Європейського Союзу вважаються такими, що мають митний статус товарів ЄС, якщо тільки не буде встановлено, що вони не є товарами ЄС. Однак, існують обставини, коли, незважаючи на це загальне правило, презумпція митного статусу товарів ЄС не застосовується та вимагається підтвердження статусу товарів.

Отже, приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту та використання системи NCTS надасть можливість Україні запровадити обмін митною інформацією здійснення митних формальностей

щодо транзитних товарів з 35 країнами в режимі реального часу та використовувати єдину транзитну декларацію та єдину гарантію для переміщення товарів від країни-відправлення до країни-призначення, які є Договірними сторонами Конвенції. Наприклад, для переміщення товарів з України до Німеччини або з Туреччини до України буде оформлятися одна транзитна декларація за єдиними правилами з наданням єдиного гарантійного документа. Така декларація є чинною для митних органів всіх країн, через які прямуватиме вантаж.

Джерела

1. Конвенція про процедуру спільного транзиту URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU87330> (дата звернення 29.12.2023)
2. Сопілко І. М., Романенко Є. О. Особливості конвенції про процедуру спільного транзиту (ССТР). 2022. № 2(2). С. 451-458
3. ДОДАТОК XV. Наближення митного законодавства URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ugoda-pro-asociaciyu/15_Annexes.pdf

Лазоренко Аліна Рашадівна

Національний транспортний університет

Науковий керівник: Лебідь Вікторія Вікторівна кандидат технічних наук, доцент

Національний транспортний університет

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРИ ВИКОНАННІ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ

Стрімка автоматизація процесів та розвиток глобальної торгівлі сприяли суттєвому зростанню доставки товарів у міжнародному сполученні, а відповідно значно збільшилася кількість об'єктів, що підлягають митному контролю при перетині державного кордону. Окремі показники міжнародної торгівлі збільшилися у сотні разів, зокрема це стосується обсягів та вартості товарів, кількості відправлень та суб'єктів ЗЕД, маршрутів та способів переміщення. При цьому, жодна країна світу не збільшила кількість посадових осіб митниць у пропорційну кількість разів для проведення усіх митних формальностей відносно кожного відправлення.

Натомість, Всесвітньою митною організацією було адаптовано підхід «управління ризиками» для використання у митній справі. Цей підхід дозволяє більш ефективно використовувати наявні технічні та людські ресурси в умовах стрімкого зростання обсягів товарів, які підлягають митному контролю. На відміну від «тотального контролю», що використовувався у попередні роки та передбачав ретельний контроль усіх 100% товарів та громадян, які перетинали кордон, новий підхід фактично полягає у проведенні поглибленого контролю лише невеликої частини товарів та громадян.

Фактично контроль здійснюється у два етапи: на першому – усі товарні партії розділяються на два потоки: зелений та червоний, а на другому, вже відповідно до визначеного кольору потоку, – формується та виконується відповідний перелік митних формальностей. Зелений застосовується до тих товарів, у переміщенні яких не вбачаються ризики порушення митного законодавства.

Такі товари становлять переважну більшість у глобальній торгівлі та відносно них проводяться мінімальна кількість митних формальностей, що сприяє їх прискореному переміщенню через митний кордон, уникненню черг на кордоні та більш оперативному доведення до кінцевого споживача. В той же час, товари та громадяни, які відповідають профілю ризикових, проходять більш поглиблений митний контроль – митні огляди, відбір проб та зразків та ін., що відповідно призводить до більш тривалого проведення їх митного оформлення.

Ефективність підходу «управління ризиками» є особливо відчутною при застосуванні у великих пунктах пропуску на кордоні. Для прикладу, через пункт пропуску Сан Дієго (США) – Тіхуана (Мексика) щодня переміщуються близько 70,000 транспортних засобів та 20,000 пішоходів. За таких умов використання підходу «тотальний контроль» призвело б до повної зупинки таких пунктів пропуску лише за один день. Натомість, переміщення через митний кордон відбувається досить швидко і при цьому виявляється досить велика кількість порушень митного законодавства.

Впроваджуючи концепцію «управління ризиками» слід пам'ятати, що зростає не лише легальна торгівля, але й кількість спроб і обсяги незаконного переміщення товарів з приховуванням від митного контролю. Варто зазначити, що митні ризики можна також класифікувати і за наслідками, найважливішими з яких є недотримання сплати митних платежів, ризики спотворення ведення митної статистики та ризики контрабанди і порушення митних правил.

Ключовим аспектом ефективного використання підходу «управління ризиками» є можливість оперативного одержання попередньої інформації з різних джерел та проведення її ретельного аналізу. В цьому контексті Держмитслужба зокрема співпрацює з митними адміністраціями інших держав, правоохоронними органами, перевізниками (залізниця, авіаційне сполучення, контейнерні перевезення та ін.), експертними установами.

Одним з основних міжнародних нормативних документів є Кіотська конвенція, яка була підписана в травні 1973 року. Відповідно до преамбули Конвенції, Сторони Договору погодились укласти її з метою усунення розходжень у митних правилах та процедурах своїх країн, які можуть перешкоджати розвитку міжнародної торгівлі і інших видів міжнародного обміну, та побажали при цьому зробити дієвий внесок у розвиток торгівлі шляхом спрощення і гармонізації митних правил й процедур, а також стимулювання міжнародного співробітництва. Окремо зазначено, що величезні переваги, які можуть одержуватись завдяки полегшенню умов міжнародної торгівлі, мають досягатися без шкоди для відповідних правил митного контролю.

Таким чином, працюючи в межах нормативного законодавства і застосовуючи Кіотську конвенцію, з одного боку, ми можемо спрямувати зусилля на стимулювання зовнішньоекономічної діяльності шляхом спрощення та прискорення процедур митного оформлення та митного контролю, а з іншого боку – на те, щоб це прискорення та спрощення не заподіяли шкоди інтересам держави та суспільства в частині наповнення доходної частини державного бюджету, захисту внутрішнього ринку тощо.

Джерела

1. Основні акти законодавства, що регулюють порядок переміщення, митного контролю та оформлення товарів, у тому числі міжнародні. Визначення основних положень та термінів. URL: <https://dspkz.customs.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/1.1.pdf>
2. Управління митними ризиками: теорія та практика: монографія / за заг. ред. І. В. Несторишена та В. А. Туржанського. Ірпінь-Хмельницький, 2018. 302 с.

Голуб Катерина Петрівна

Національний транспортний університет

Науковий керівник: Лебідь Вікторія Вікторівна кандидат технічних наук, доцент,
Національний транспортний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ПРИ МІЖНАРОДНОМУ ПЕРЕВЕЗЕННІ ШВИДКОПСУВНИХ ВАНТАЖІВ

Митне оформлення швидкопсувних вантажів має певні особливості. Крім підготовки стандартного пакета документів, іноді виникає потреба в підготовці ще й специфічних, необхідних тільки для митного очищення швидкопсувних вантажів.

Як приклад, для митного оформлення м'яса великої рогатої худоби, мороженого при вивезенні за межі України у митному режимі «експорт» в країни ЄС, необхідно надати наступні дозвільні документи:

- ✓ Ветеринарний сертифікат – документ, що підтверджує, що м'ясо великої рогатої худоби пройшло всі необхідні ветеринарні перевірки та не містить небезпечних для здоров'я людей хвороб.
- ✓ Сертифікат відповідності – документ, що підтверджує відповідність м'яса вимогам національних стандартів або стандартів Європейського Союзу.
- ✓ Сертифікат про походження товару – документ, який підтверджує країну походження м'яса великої рогатої худоби та дозволяє визначити правильний митний тариф для даного товару.
- ✓ Ліцензія на експорт – документ, який дає право на експорт м'яса великої рогатої худоби з України. Цей документ може бути виданий компетентними органами державного регулювання з питань експорту.

Ці дозвільні документи необхідно надати митним органам при митному оформленні м'яса великої рогатої худоби, мороженого при вивезенні за межі України у митному режимі «експорт». Відсутність будь-якого з цих документів може призвести до призупинення і навіть відмови в митному оформленні товарів.

Додаткова документація має підтвердити, що такий вантаж не становить загрози життю і здоров'ю людей, птахів і тварин, безпечний для навколишнього середовища і відповідає вимогам місцевого законодавства. Залежно від виду вантажу, це може бути:

Крім того, що митні органи перевіряють законність ввезення швидкопсувного вантажу, щоб виключити можливість порушення митних правил або контрабанди. У таких випадках вони можуть запросити проведення додаткових процедур, наприклад, взяття зразків і проб для проведення лабораторного аналізу, а також використовувати різні додаткові засоби технічного контролю.

Чинне в Україні митне законодавство передбачає особливий, прискорений процес митного оформлення швидкопсувних вантажів. Однак слід враховувати, що швидкість проходження митного контролю багато в чому залежить саме від кваліфікації та точності заповнення митних документів митним брокером, точніше кажучи – від якості і повноти оформлення необхідних документів. Адже будь-які затримки з проходженням митних процедур може не тільки привести до порушення термінів поставки вантажу, але у випадку з швидкопсувними вантажами – до втрати якості товару, що може унеможливити його подальшу реалізацію та неможливості випуску у заявленій митних режим.

У випадку експорту товарів до країн Митного Союзу варто зауважити, що після прибуття товарів на територію ЄС вони поміщаються на склад тимчасового зберігання, при цьому, термін зберігання швидкопсувних вантажів не може перевищувати 3-х діб. Після цього вони повинні бути або випущені під вибрану митну процедуру, або будуть затримані на термін не більше 24 годин (на підставі ст. 146 Митного Кодексу Митного Союзу). Таке може статися, наприклад, якщо на швидкопсувний вантаж не були своєчасно надані необхідні сертифікати.

Варто зазначити, що в країнах ЄС процес перевезення швидкопсувних вантажів достатньо розвинутий. В першу чергу при проходженні певних видів контролю вантажу, необхідний контроль може бути виконаний на початкових стадіях пакування і завантаження. Прикордонний і митний контроль в країнах ЄС здійснюється одночасно, що дає змогу при перетині митного кордону транспортному засобу не затримуватись, а прямувати далі в місце його призначення. Розвинута інформаційна мережна, через яку передається вся необхідна інформація керуючому органу про вантаж, ТЗ, час доставки, транспортні документи і дозволи дозволяють значно пришвидшити виконання митних процедур.

Отже, крім стандартних вимог щодо проведення митного оформлення швидкопсувних вантажів, суб'єкту ЗЕД необхідно пам'ятати про необхідність подання додаткових документів, які залежно від групи товарів, можуть вимагати на митниці. Як приклад, українському експортеру важливо також розуміти, що законодавство країни-імпортера може встановлювати особливі вимоги до якості товару, і як наслідок вимоги до документів, що можуть передбачати певні пільги чи додаткові збори. Саме тому, експортеру необхідно володіти досконально особливостями митного оформлення задля уникнення непередбачуваних ситуацій на митниці.

Джерела

1. Рябченко О. П. Митне право: навч. посіб., Ірпінь: УДФСУ, 2020. – 470 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 140)
2. Експорт м'яса ВРХ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://agrotimes.ua/article/eksport-hudobi-zamist-eksportu-myasa/>

Shpakova Hanna

Candidate of Technical Sciences, Doctor of Economics, professor

Kiev National University of Construction and Architecture

ORCID: 0000-0003-2124-0815

Shpakov Andri

Candidate of Technical Sciences, Doctor of Economics, associate professor

ORCID: 0000-0002-7498-4271

Kiev National University of Construction and Architecture

Hlushchenko Iryna

Kiev National University of Construction and Architecture

ACCELERATING THE RECOVERY OF UKRAINE'S CONSTRUCTION INDUSTRY THROUGH TECHNOLOGY TRANSFER

Technology improvement is a natural organic process, thanks to which the development and functioning of production occurs, when, anyway, for any technology there comes a moment when further growth in the costs of its improvement does not lead to an increase in the volume of products with improved quality, and, accordingly, to radical technological shifts and changes. Therefore, further rationalization of such technologies loses all meaning [1].

In pre-war times, Ukraine was in no hurry to spend resources and funds on developing new and modernizing existing technologies in various industries, including construction. In the absence of funds and time for research and implementation of innovative projects, interested parties turned to other ways to develop and improve the industry – technology transfer.

According to the US Association of University Technology Managers, “technology transfer” is the formal transfer of new knowledge or innovations obtained as a result of research and development to the commercial sector for public benefit [1]. When technologies change, an appropriate technical base, training and advanced training of personnel are required to master the new technology, as well as a modern legislative framework with regulated mechanisms for the transfer of intellectual property for further commercialization. This is where transfer experience in EU countries and the USA can come in handy.

The classic American research and production commercialized spheres define four types of technology transfer mechanisms:

- joint research – cooperation between business and research organizations;

- traditional licensing or sale of intellectual property – transfer of intellectual property rights (partial or complete) to an external commercial structure; internal licensing (within one company where the technology was developed) – in order to create a new business;

- technical assistance – attracting external experts or equipment to a research organization to solve a narrow issue;

- exchange of information – commercial structures have access to the necessary information through publications, conferences, seminars or invitations to work for employees who are carriers of the necessary information [3].

Cooperation between participants in technology transfer (research organizations and commercial structures) can take various forms: a joint-stock joint venture, a research consortium, an alliance, or custom (contract) research with the owner waiving intellectual property. Construction enterprises in the pre-war period were characterized by a form of cooperation in the form of research and development of construction chemicals (semi-finished products, mixtures) and technical assistance – examination of objects. During the war, conducting examinations of destroyed objects unfortunately became the norm, which is often not commercialized, but remains an exclusively volunteer contribution to the common cause of protecting the country [4].

Therefore, in modern conditions, the experience of the American model of technology transfer in cooperation of higher educational institutions with business structures, based solely on the principles of law under the Bayh-Dole Act, cannot be accepted by the country as basic. Primarily due to the lack of time for long-term research and lack of funds. Secondly, the tasks and capabilities of manufacturers have significantly narrowed.

In the post-war period, long-term stagnation of many industries is predicted. Construction will face an extremely difficult task (as after the end of all wars) – restoration at a rapid pace in conditions of minimal resources – personnel, technical, material. Humanity has already developed solutions, but... Let's look at some examples.

The German government in the 1960s, in the face of a shortage of human capital, in order to rebuild the country, invited workers from Turkey, who were allowed to stay in and bring their families. This is by far the largest ethnic migrant group. The total percentage of migrants in Germany is 15,7% of the total population.

South Korea. Many legends tell about the “economic miracle” and the growth of national transcorporations supported by an “honest government.” Economists name three prerequisites for success: compensation payments from the former colonialist Japan, numerous military orders from the American government during the Vietnam War (in 1967, income from American orders amounted to 4% of South Korea’s GDP, the volume of military construction contracts amounted to 21% of general) and accessibility thanks to American patronage to modern technologies and education. This made it possible to build an “economy of national transcorporations” oriented toward exports.

Kuwait has developed for almost 60 years thanks to its mineral resources – oil and gas. After the 1991 “Gulf War”, won by a coalition led by the United States, the damage was conservatively estimated at \$50 billion. A few years later, the country was completely restored thanks to the huge funds accumulated in the pre-war period in European and US banks, and due to the great interest of the world in a reliable supplier of petroleum products.

So, in the absence of funds, human resources and strategic influence on the world, it is impossible to develop? Very difficult and long. You may never win the competition. However, this is not about us. Ukraine has chances. But there are not many of them. Therefore, a balanced policy is needed, including in the field of technology transfer.

The first way is the “black box” scenario. In this model, the customer of the original product (a corporation or government) purchases the product from the developer, often referred to as a black box. The developer may provide only the physical final product or may also provide important related information and technical services, such as educational, technical or research.

The second way is the white box scenario. Here, the customer (corporate or government) owns all the intellectual property (IP) and hires another company to create an innovative product based on their specifications. Accordingly, the requirements for the services of the contractor are higher, as are the latter’s remuneration, which is associated with the conditions for maintaining trade secrets.

The third way is co-engineering. This is a hybrid model where both the customer and the developer have some ownership of the IP. One party initiates a project and seeks the help of another company to jointly develop an innovative product, technology, etc. In this collaboration, the commercial use of the final product is a mutual outcome [4].

Regarding the optimal option for transferring the latest technologies to Ukraine, it can be noted that the “black box” path, as the cheapest option, is a solution for a short period of time, which will not allow the development of the chosen direction based on “foreign” intellectual property. “White box” is a transfer option characterized by the most expensive licenses, which cannot be a common practice for acquiring rights in a post-war

country. Therefore, cooperation with partners remains. In co-production, participants must create an infrastructure of interaction – legal and financial – that will allow them to be very flexible in the future.

To this end, customer companies are shifting their strategic attention from internal integration and optimization to integration with the supply chains of innovative product developers [5].

To do this, it should be remembered that on the date of victory the country must have human, material and geostrategic resources [6].

Considering the state the country is in today, overcoming the crisis is an extremely difficult task for the construction industry – the necessary support at the national level. And the mission of the state is both financial and legal. To do this, it is necessary to establish priority directions for the development of the construction industry based on the strategic directions of the country's development, restore the financial and legal order in construction standards (design and estimate), launch new mechanisms for financing construction and stimulate (financially, materially, technically, personally) research organizations to develop effective design solutions [2]. To accomplish the above tasks, a mechanism for transferring technology systems to the Ukrainian economy may be useful.

Sources

1. Fedosova E., Shpakova H. Difficulties in transferring modern systems of construction technologies. *New technologies in construction*. №1(19). 2010. С. 52-58.
2. Шпакова Г. В., Шпаков А. В. Повоєнне відновлення України: плани та реалії. *Нотатки сучасної науки*. 2023. №10, С. 116-118.
3. Cao J. Construction and Application of Industry-University-Research Platform Based on Software Engineering and Internet of Things Technology in Digital Art. *Computer-Aided Design & Applications*. 2024. 21(S11), pp. 122-140.
4. Gorbach G., Integration: Key to collaborative manufacturing. *MSI*. 2001. 19(3), p. 30.
5. Cruz-Calcina J., Ramirez-Valenzuela A., Erazo-Rondinel A. A., Trujillo-Lucano R., Escobar I. M. C. Design Thinking to Develop a Digital Solution to Improve Communication in Construction. *Site (2023) 2023 9th International Conference on Innovation and Trends in Engineering*. CONIITI. Proceedings, 2023.
6. Shpakova, H., Shpakov, A. Architectonics problems of modern city in the context of the biosphere-compatible construction. *AIP Conference Proceedings*, 2023, 2490(1), 060002.

Кухар Наталія Валентинівна

Київський національний університет будівництва і архітектури

Франчук Юрій Йосипович

Кандидат технічних наук, доцент

Київський національний університет будівництва і архітектури

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ НА БЕЗПЕКУ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ

Постановка проблеми. Природний газ став універсальним паливом як для населення, так і для промислового та електроенергетичного комплексів. Українська газотранспортна система (далі – ГТС) є однією із важливих елементів системи життєзабезпечення населення. Значна частина південних та східних регіонів України опинилася в зоні бойових дій через військові дії з Російською Федерацією. Ця зона нестабільності загрожує цілісності української ГТС, оскільки деякі її структурні елементи можуть бути пошкоджені внаслідок військових дій, разом з тим підвищується рівень небезпеки для працівників, які обслуговують газотранспортні мережі.

Актуальним стає дослідження сталості транзиту природного газу в межах України в період проведення військових дій. Необхідним завданням стає визначення значення різних частини української ГТС для продовження безпечного транзиту та роботи газотранспортної системи України в цілому.

Метою статті є проаналізувати ризики газотранспортної системи України, визначити проблеми та загрози, які стали перед галуззю, запропонувати напрями вирішення основних проблем безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інфраструктура української ГТС здатна щорічно пропускати 142 млрд. кубометрів російського природного газу до Європи, що становить 55% загальної транзитної потужності, яка постачає російський природний газ європейським споживачам. Українська ГТС – це не єдиний транзитний трубопровід, а розгалужена мережа газопроводів, яка забезпечує транспортування природного газу не лише по всій Україні, а й до низки європейських країн – Словаччини, Чехії, Австрії, Польщі, Молдови, Румунії тощо. Існують ділянки української ГТС, які надзвичайно важливі для транзиту газу та функціонування всієї ГТС. Актуальним стає питання дослідження наслідків зупинки критичних ділянок Української ГТС.

Методологія та дані. Будь-яка мережа характеризується наявністю вузлів і зв'язків між цими вузлами. Вузли є основні компоненти мережі, які забезпечують її функціонування та визначають її характеристики.

Для візуалізації елементарної мережі ми використаємо той самий шаблон для моделювання української ГТС як мережі зі спрямованими зв'язками. Компресорні станції, з'єднання і з'єднання

трубопроводів являють собою вузли, а ланки які з'єднують вузли, це самі трубопроводи, які транспортують природний газ через ГТС.

Щоб вирішити, які з вузлів є критичними для транспортування газу по ГТС а для стійкості всієї ГТС ми користувалися методом мережевого аналізу для якого розраховували параметр потоку проміжності. Міжпотоковий зв'язок визначає ступінь будь-якого даного вузла в мережі важливий для вільного проходження через мережу будь-яких потоків – в нашому випадку, потоків природного газу. Якщо ми видалимо вузли з найвищим рівнем потоку або порушимо їх роботу, ми серйозно сповільнимо або зупинимо проходження потоків природного газу через мережі в цілому або її частин. Потік вимірюється за шкалою від нуля до нескінченності чим вище рівень, тим вище важливість розглянутого вузла для вільного проходження потоків через мережу.

Значення конкретного вузла вільного проходження потоків мережею визначається набором факторів, включаючи кількість підключених до вузла, їх напрямок і конфігурацію всієї мережі. Низькодетальна карта ГТС України схематично представлена на рисунку 1. Територія, яка більшою чи меншою мірою контролюється рашистами, позначена червоним кольором.

На рисунку 2 представлено візуалізацію української ГТС як мережі. Діаметр конкретного вузла залежить від кількості посилань, які з'єднують цей вузол з іншими вузлами. Стрілки показують напрямок посилань. Територія, контрольована рашистами, позначена червоним. Частина ГТС знаходиться в Криму, не входить до візуалізації та подальшого аналізу, оскільки є де-факто поза контролем українського уряду.

Рис. 1 Карта української газотранспортної системи з визначеною зоною окупації

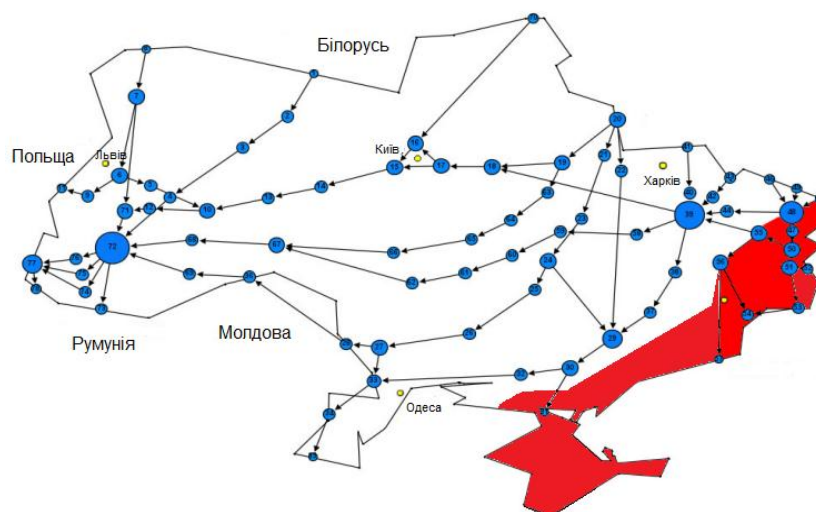

Рис. 2. Візуалізація української ГТС, як мережі

Таким чином, найбільш значущими вузлами транзиту природного газу в межах української ГТС є компресорні станції в околицях села Шебелінка Балаклійського району, Харківська область (вузол 39) та селище міського типу Дашава Стрийського району Львівської області (вузол 72). Важливо, що ці два вузли демонструють дуже високий рівень потоку між ними в порівнянні з іншими вузлами. Два фактори визначають важливість цих вузлів – конфігурація мережі та географічне розташування.

Вузол 39 відповідає за розподіл великих обсягів природного газу з росії всередині України, тобто він служить «посередником» між джерелами природного газу та рештою мережі. Вузол 72, зі свого боку, є «посередником» між трубопроводами в межах ГТС і тими, що виходять за її межі України. Іншими словами, важливо, щоб російський природний газ потрапляв до європейських споживачів.

Вузол 39 де-факто більшою чи меншою мірою забезпечує постачання природного газу до частини ГТС України, розташовані за межами Донецької та Луганської областей. Відтепер природний газ розподіляється по мережі різними способами, але в цілому вузол 39 забезпечує зв'язок основних вузлів, які служать джерелами природного газу, із західним і південним частини української ГТС. Вузол 72 відповідає за забезпечення природним газом вузлів, які постачають природний газ до ЄС.

Відключення вузлів та наслідки для транзиту природного газу. Результатом «відключення» вузла 39 від мережі є відсутність доступу шести вузлів – 41, 43, 46, 45, 49 і 52 – до західної частини ГТС України.

Формально це означає різке скорочення поставок природного газу на захід України та збереження постачання природного газу лише до Луганської та Донецької областей. Відключення вузлу 39 додатково унеможливить постачання природного газу через Україну до ЄС.

Оскільки вузол 39 важливий для забезпечення доступу природного газу до мережі ГТС України, вузол 72 є критичним для постачання природного газу до вузлів, відповідальних за транспортування природного газу до ЄС. Якщо вузол 72 буде відключено, доступ усієї мережі до вузлів 73, 78, 77 стануть недоступними, тобто річне транспортування природного газу надходження через Україну до європейського споживача буде перервано.

Висновки та короткі рекомендації. Використання методу аналізу мережі для визначення найбільш значущих вузлів для функціонування ГТС України свідчить про високу важливість компресорних станцій поблизу с. Шебелінка і Дашава. Якщо робота цих двох компресорних станцій буде порушена, значні обсяги російського природного газу не зможуть надходити через українську газотранспортну систему.

Для вирішення проблем безпеки необхідно зменшувати ризики транзиту, ставити газотранспортну систему України під посилену охорону Національної гвардії, збільшувати кількість обходів трас. В усіх регіонах співпрацювати зі Службою безпеки України, виявляти мітки, підозрілі предмети в охоронних зонах газопроводів.

*Розділ сьомий***Біологія, екологія, хімія, фізика, астрономія, хімічні технології,
хімічна біоінженерія, механічна та електрична інженерія****Щеулов Володимир Олександрович***Черкаський державний технологічний університет*

Науковий керівник: Ткаченко Валентин Федорович, кандидат технічних наук, доцент,

*Черкаський державний технологічний університет***ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ НАДІЙНОСТІ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ
РОБОТИ СИЛОВИХ ТРАНСФОРМАТОРІВ**

Вступ. На сьогоднішній день найефективнішим засобом підвищення надійності роботи силових трансформаторів (СТ), котрі забезпечують перетворення ряду параметрів електроенергії в необхідні величини для подальшого її використання, є впровадження методів та засобів оперативної діагностики. Метою впровадження цих засобів є забезпечення експлуатуючого персоналу інформацією з питань:

- поточного технічного стану трансформаторів, причин та дефектів, що зумовили погіршення стану всього трансформатора;
- залишкового, на даний момент часу, ресурсу роботи трансформаторів на підстанції, тобто як довго ще можлива їх безаварійна експлуатація при виявлених дефектах;
- ефективності та термінів проведення ремонтних робіт, які повинні бути застосовані до даного обладнання для підтримки його безаварійної експлуатації.

Всі ці три питання нерозривно пов'язані між собою, але найскладнішою і головною є задача оперативного визначення поточного технічного стану трансформаторів [1].

Мета і завдання дослідження. Метою даного дослідження є підвищення рівня надійності та енергоефективності систем електропостачання шляхом впровадження систем технічної діагностики силових трансформаторів.

Обговорення результатів. Для оцінки технічного стану силових трансформаторів можна використовувати два різні підходи – проведення одноразових обстежень трансформаторів або ж впровадження систем неперервного контролю (моніторингу).

Система неперервного контролю дозволяє в режимі експлуатації відслідковувати значну кількість аналогових (постійно змінних) та дискретних (релейних) сигналів від первинних давачів, встановлених на працюючому трансформаторному обладнанні.

Прийнято, що на СТ класу напруги 110 кВ і вище доцільно встановлювати системи технічної діагностики (СТД) яка забезпечуватиме надійну і безаварійну експлуатацію трансформатора.

Слід зазначити, що складність та архітектура СТД і моніторингу можуть істотно відрізнитися залежно від поставлених перед ними задач. Рівень СТД визначається кількістю діагностичних параметрів, використовуваних в системі. Для технічної діагностики обладнання класу ізоляції 110...150 кВ ефективним є застосування рівня системи діагностики з обмеженим числом діагностичних параметрів. Наприклад, система діагностики трансформатора 110 кВ може обмежитися незначною кількістю діагностичних параметрів - близько 7...8 [2].

Системи діагностики, реалізуються в основному у вигляді стаціонарних локальних систем розширеного моніторингу параметрів трансформатора, в яких діагностика, – одна з функцій моніторингу. Це викликано тим, що раніше спроектовані і введені в експлуатацію підстанції, як правило, не мають власних автоматизованих систем управління трансформаторними підстанціями (АСУТП). Оптимальний варіант, коли все обладнання підстанцій 35...150 кВ, що відпрацювало свій ресурс, було оснащено підсистемами розширеного моніторингу з повним набором первинних давачів, а також програмних і технічних засобів для збору діагностичної інформації та інтеграції в АСУТП [3]. В правильно організованій АСУТП підсистема розширеного моніторингу не повинна мати власних технічних засобів верхнього рівня. Вона інтегрується в АСУТП підстанції і використовує з цієї метою єдині засоби підстанцій візуалізації, архівації та документування [4]. Верхнім рівнем власне підсистеми моніторингу і діагностики стану обладнання в цих рішеннях є програмні засоби їх інтеграції в АСУТП. Отже, локальні системи розширеного моніторингу, що розробляються та впроваджуються, повинні забезпечувати можливість інтеграції в АСУТП без істотних доробок.

Стаціонарна система контролю технічного стану трансформаторів повинна поставлятися разом з новим трансформатором або монтуватися на трансформаторі, що знаходиться в експлуатації, в процесі модернізації системи захисту та діагностики. Така система встановлюється на найбільш відповідальних

трансформаторах, що мають високу вартість (потужність) або обслуговують найвідповідальніших споживачів електроенергії на підприємстві. Додатковою причиною, за якої на трансформаторі вмонтовується стаціонарна система контролю та розширеного моніторингу, може бути наявність проблем в ізоляції СТ. Тому наявність системи розширеного моніторингу дозволить збільшити міжремонтний період трансформатора або вивести його вчасно в ремонт, при цьому уникнути аварійних ситуацій і руйнування трансформатора.

Структура програмно-технічного комплексу автоматизованої системи моніторингу має відкриту тривірневу архітектуру, як по каналах зв'язку, так і програмно-апаратному забезпеченню і дозволяє розширювати функціональні можливості системи шляхом додавання нових датчиків, інтелектуальних контролерів, алгоритмів обробки сигналів та діагностики нових об'єктів.

Висновки. Впровадження методів та засобів технічної діагностики на сьогоднішній день є найефективнішим засобом підвищення надійності роботи силових трансформаторів. Впровадження цих засобів забезпечує експлуатуючий персонал інформацією про технічний стан трансформаторів, у реальному часі, причин та дефектів, що зумовили погіршення стану всього трансформатора. Також проведені дослідження є основою для побудови інформаційної системи прийняття рішень для автоматизації управління режиму роботи силових трансформаторів в системах управління, моніторингу та діагностики, що є важливим для підняття рівня надійності систем електропостачання та енергоефективності їх роботи.

Джерела

1. Організація та дослідження застосування систем моніторингу силових трансформаторів для підвищення ефективності функціонування систем електропостачання В. Ф. Мануйлов, доц., О. В. Чураков, маг. Тези доповідей студентів і магістрантів на XLV науковій конференції 19 травня 2011 року. Кіровоград: КНТУ, 2011. – 1079 с.
2. Monitoring of Winding Displacement in HV Transformer in Service / R. Malewski, A. Yu. Khrennikov, O. A. Shlegel, A. G. Dolgoplov CIGRE, Italy, Padua, 1995, 4-9 Sept.
3. Маслова В. А. Термографія в діагностиці та неруйнівному контролі / В. А. Маслова, В. А. Стороженко. – Харків: Компанія СТДІТ, 2004. – 160 с.
4. Мокін Б. І. Математичні моделі та інформаційно-вимірвальні системи для технічної діагностики трансформаторних ввідів / Б. І. Мокін, В. В. Грабко, Дінь Тхань В'єт. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 1997. – 130 с.

Кохут Василь Іванович / Kohut VasyI Ivanovych

ORCID: 0009-0005-2777-5177

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

БІОГЕОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ СВІТОВОГО ОКЕАНУ

BIOGEOGRAPHICAL REGIONATION OF THE WORLD OCEAN

У статті описана характеристика особливостей біогеографічного районування Світового океану. Досліджено закономірності поширення біоти у водному середовищі. Розкриті головні принципи біогеографічного районування Світового океану. Ключові слова: біогеографічне районування, Світовий океан, біогеографія океану, океанологія.

Вступ. Порівняння органічного світу планети дозволяє визначати окремі ділянки, де органічний світ є відносно однорідним, що дає підстави виділяти його з поміж інших в окремий регіон, на чому й ґрунтується особливість сучасного біогеографічного районування. В цілому між закономірностями поширення фауністичних та флористичних угруповань існують структурні відмінності, щопов'язані з впливом екологічних факторів зовнішнього середовища та різноманітністю розселення, часом виникнення у еволюційному процесі та характером географічного поширення ареалів, як на суші так і водному середовищі. Що обумовлює потребу в спеціальних методичних підходах районування [5].

Основною із найважливіших особливостей Землі, що відрізняє її від інших планет Сонячної системи, є наявність величезних мас води у вільному стані, з якої близько 93,9% зосереджено у Світовому океані, об'ємом води 1370млн. км³, на який припадає близько 71% площі поверхні планети (361 млн. км²). Середні глибини становлять 3795 м, а найглибша складає 11022 м (Маріанський жолоб). Такі величезні розміри зосереджують за сучасними підрахунками близько 160 тис. видів тварин і біля 15 тис. видів рослин, число яких невинно зростає, оскільки під час регулярних досліджень відкривають нові види живих організмів, виявляючи іноді реліктові та ендемічні види, які вважалися вимерлими. Саме це посприяло розвитку океанології, як самостійної науки, яка покликана комплексно досліджувати Світовий океан, використовуючи методологічні підходи суміжних наук, зокрема біогеографічного районування, яке дозволяє детально вивчити та узагальнити ареали поширення флори та фауни з метою подальшого їх картографування [6].

Районування світового океану вивчала плеяда провідних вчених, висвітливши це у своїх працях, зокрема: Геттнер В. (1937), Пузанов І. (1949), Дрейк Ч. (1982) [5], Кістяківський О. Б. (1985) [3], Воронов А. (1987), Кукурудза С. І. (2006) [4], Ледл Р. Дж., Мор П. Д., Кох К. Б. (2016) [8], Пасічник М. Д. (2019) [6], Ішук О. В. (2019) [2], Білоус Л.Ф.(2020) [1] та ін. Вчені вважають, що внаслідок своєрідності ареалів поширення, властивих живим організмам, зокрема в екологічних зонах моря чи океану, які не межують з дном; просторові, яке відповідає ложу океану та зонах дна узбережжя, що осушується під час відпливу, досить важко здійснити одночасне узагальнене районування, через що проблема біогеографічного районування Світового океану висвітлена в сучасних публікаціях досить поверхнево і це обумовлює актуальність дослідження [4].

Ціль роботи. Формувати розуміння, щодо закономірностей поширення і розподілу живих організмів в Світовому океані. Основними завданнями є: дослідження закономірностей поширення флори та фауни в Світовому океані; вивчення просторових закономірностей розвитку біоміводного середовища; здійснити літературний огляд принципів біогеографічного районування океану. Результати дослідження дозволяють здійснювати подальше інтегроване та міжгалузеве вивчення водного середовища океану, через призму біогеографічного районування. Об'єкт дослідження: Світовий океан. Предмет: принципи біогеографічного районування Світового океану та особливості розміщення на земній кулі видів і угруповань живих організмів.

Матеріали та методи. Біогеографія океану є самостійним науковим напрямком, що досліджує розподіл та поширення організмів у Світовому океані, а також його районування на окремі біогеографічні регіони, які є різного рангу: області, підобласті, провінції. Тому кожен із біогеографічних регіонів, характеризується певним складом рослинного і тваринного світу, а також специфічними особливостями того природного середовища, в якому поширені живі організми. Активними дослідженнями біогеографії океану та океанологією в цілому займаються міжнародні організації, зокрема: Міжурядова океанографічна Комісія (МОК) при ЮНЕСКО та некомерційна організація «The Ocean Project» спільно з «World Ocean Network» та ін. [7].

Основними методами дослідження стали: теоретичні, емпіричні, методологічні, описовий, картографічний, комп'ютерний, спостереження, районування [6].

Результати та обговорення. Першим хто спромігся здійснити комплексне біогеографічне районування океану був американський вчений Джеймс Дана, який у 1853 році, в своїй статті виділяв окремі зони поверхневих вод океану на основі розподілу середнього значення мінімальних температур. Визначний англійський зоолог Едвард Форбс (1856) здійснив комплексне дослідження Світового океану, виокремивши п'ять глибинних зон та 25 фауністичних провінцій, які простягались вздовж узбережжя материка та також виділив 9 широтних поясів. На додачу він вперше виокремив та описав Індотихоокеанський фауністичний регіон.

Альберт Гюнтер у 1880 році опублікував книгу про рибу, де виділив 10 регіонів їх поширення.

Німецький зоогеограф Арнольд Ортман (1881) описав ареали поширення ракоподібних на Землі.

Проте найбільший вклад у біогеографічне районування океану здійснили англійські дослідники Джон Бартоломью, Пері Грімшоу, Вільям Кларк, які видали у 1911 році «Атлас зоогеографії», що складався із 30 картосхем та містили опис зоогеографічних регіонів океану.

Свен Екман (1953) вперше у фауні мілководного дна виділив сім районів за кліматичними ознаками. Вказував на єдність живої речовини Західної частини Тихого та Індійського океанів, а також між Атлантичним та Східною частиною Тихого океанів [8].

Досить деталізовано змогли районувати Світовий океан Геттнер В. (1936) та Воронов А. (1987), що виокремлювали такі біогеографічні царства (області), як: Арктичне, Бореально-Атлантичне, Тропіко-Атлантичне, Бореально-Тихоокеанське, Тропіко-Індо-Тихоокеанське, Антарктичне, Субантарктичне [5].

У 1974 році американський вчений Джек Бріггс у праці «Морська зоогеографія» вперше застосував закономірності ендемічності прибережних фаун для визначення 23 біогеографічних областей океану.

Нідерландський океанограф Зібрехта ван дер Спол у 1983 році розробив «Порівняльний атлас зоопланктону» куди було включено 130 карт із прикладами різних типів розподілу морських вод за їх фізичними властивостями.

Більш сучасні дослідження проводять комплексно, за допомогою супутників, що здійснюють зондування океану з космосу. Це має досить велике значення, оскільки такий підхід дозволив у 1998 році Алану Лонгхерсту запропонувати систему біомів і провінцій в океанах [8].

Кістяківський О. Б. (1985) у праці «Біогеографічне районування» вказує на основну особливість районування Світового океану, що базується на різниці поширення флористичних та фауністичних угруповань на різних теплових поясах Землі [3].

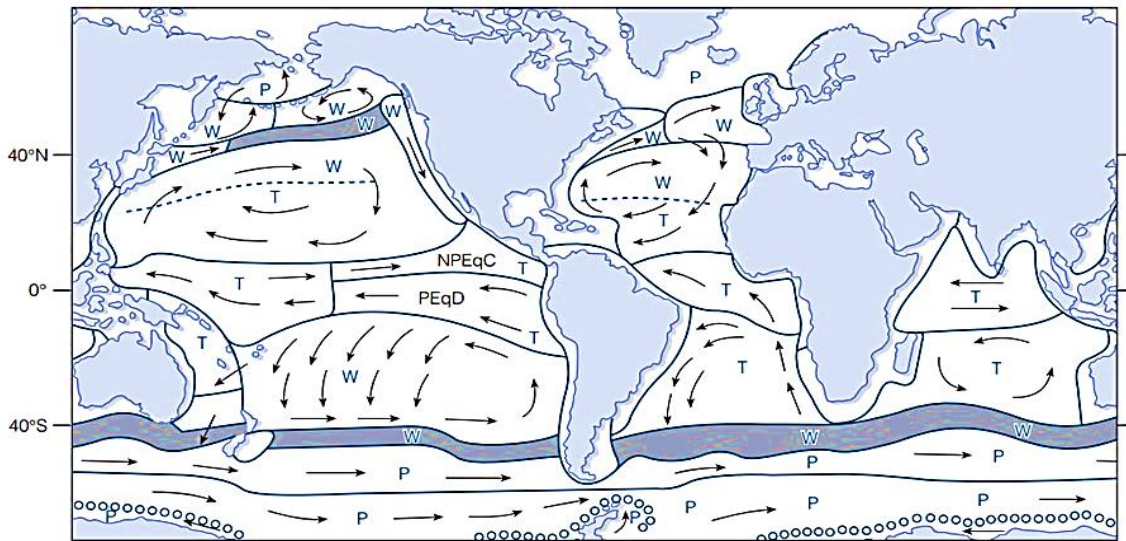
Кукурудза С. І. (2006) переконаний, що у структурі вод океану чітко проглядається поділ екоотопів на такі структурні частини: абісаль (глибинні води від 1000 м), літораль (прибережні райони), пелагіаль (відкриті води до глибин 150-400 м). Тому даний поділ полегшує районування, що було вдало висвітлено, ще у праці Усачова П. І. (1960) «Біогеографічний поділ океанів», згідно якої глибинні води Світового океану класифікують на: Антарктико-Індо-Тихоокеанську, Атлантичну, Тихоокеанійсько-Північноіндійську, Антарктико-Атлантичну, Антарктичну та Арктичну. У свою чергу прибережні води Світового океану поділяють на такі біогеографічні області, як: Бореальна, Північно-субтропічна, Тропічна, Тропічно-Атлантична підобласть, Південно-субтропічна, Індополінезійська підобласть, Антибореальна, Арктична, Антарктична. Відкриті води океану розподіляють на такі біогеографічні області: Низкоширотна арктична підобласть, Високоширотна арктична підобласть, Арктична, Північна помірна, Північно-субтропічна, Тропічна, Південно-субтропічна, Нотальна, Антарктична, Високоширотна та Низкоширотна антарктичні підобласті [5].

Білоус Л. Ф. (2020) виокремлює такі особливості районування океану, які повинні передбачати: конвергенцію, даунвелінг, дивергенцію, апвелінг [1].

Іщук О. В. (2019) вважає, що біогеографічне районування океанувцілому залежить від гідроабіотичних, біотичних та кліматичних факторів. Тому при виокремленні будь-якого біогеографічного району застосовують картосхеми ареалів сучасного поширення живих організмів, враховуючи історію їх формування [2].

Британський океанолог Алан Лонгхерст (2006) у праці «Екологічна географія моря» зміг з допомогою сучасних технологій інтегрувати біологічні дані (вмісту хлорофілу, щільності та балансу фітопланктону) з даними про пересування течій вокеані, що дозволило йому більш чіткіше ідентифікувати окремі морські біоми та провінції. Визначаючи основні біогеографічні біомив океані (рис. 1), такі як: біоми полярних вітрів; західних вітрів; пасатів; прибережний біом мілководдя, які у свою чергу поділяють на провінції [9].

Карта "Океанічні біогеографічні біоми та провінції" (за Аланом Лонгхерстом 2006)

Умовні позначення:

P, T, W (літери синього кольору) - позначають провінції, які є розміщені в біомах Полярного, Пасатного або Західного вітру відповідно.

NPEqC - екваторіальна частина півночі Тихого океану (поточна провінція);

PEqD - Тихоокеанська екваторіальна дивергенція.

Північно-Тихоокеанський полярний фронт Конвергенція та Південний Субтропічна конвергенція - показана темним відтінком.

Антарктична дивергенція - показана лінією маленьких кіл.

Рис. 1. Океанічні біогеографічні біоми та провінції (2006) [8]

Проте у звіті ЮНЕСКО 2009 року було зазначено, що підхід Лонгхерста А. є неточним, оскільки провінції не відповідають моделям поверхні циркуляції областей, а деякі з його біомів перетинають великі океанські течії. Тому науковці Міжурядової океанографічної Комісії (МОК) Вієррос М., Крессвелл І., Ескобар Бріонес Е., Райс Дж., Ардрон Дж. (2009) у праці «Глобальна біогеографічна класифікація відкритих океанів і глибоководного морського дна» (рис. 2) запропонували більш удосконалену карту пелагічних провінцій [8].

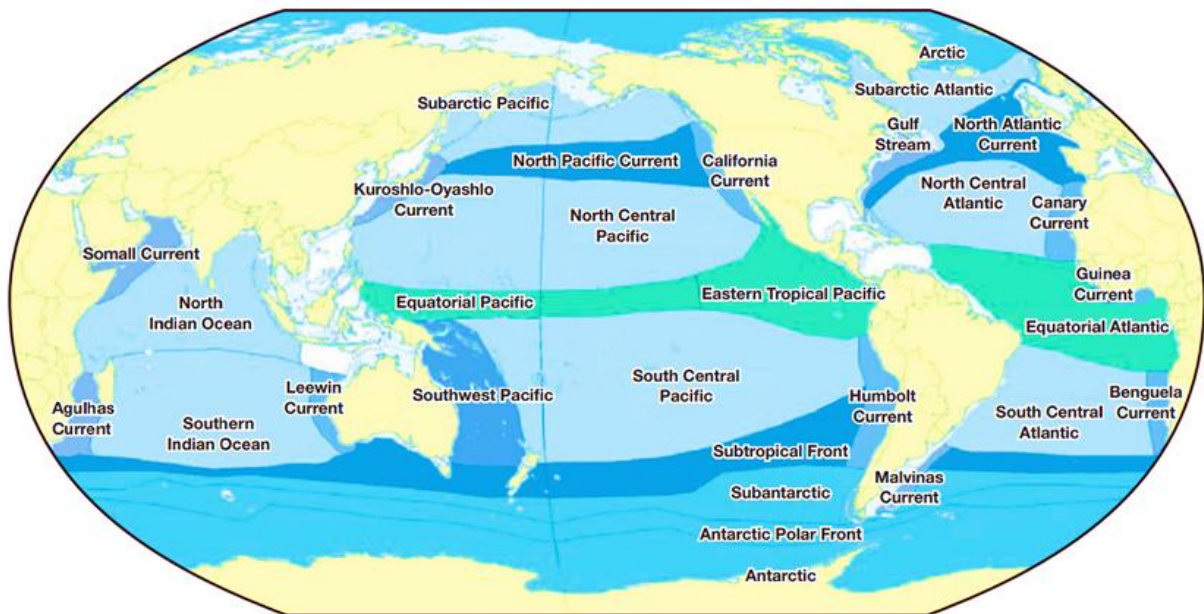

Рис. 2. Карта пелагічних біогеопровінцій (2009) за звітом ЮНЕСКО [8]

Комплексна робота наукових кіл, щодо біогеографічного районування Світового океану, дозволила значно розширити новітні розробки у галузі океанології та біогеографії, оскільки це важливо для розуміння усіх функціональних процесів, що відбуваються у водному середовищі [7].

Висновки. Біогеографічне районування вод Світового океану дозволяє комплексно досліджувати ареали поширення живої речовини на величезній площі нашої планети не лише на поверхні, а й на глибині. Це дозволяє значно розширити базу знань про його простори, які до того ж вивчені набагато менше, ніж наприклад зворотній бік Місяця.

Біогеографічне районування океану носить зональний характер, що дозволяє зробити детальну характеристику окремих ієрархічних одиниць районування, беручи до уваги ряд функціональних характеристик, притаманних певному ареалу, що підтверджують активні океанологічні дослідження багатьох вітчизняних та світових науковців, які висвітлені у їхніх фундаментальних наукових працях.

Загалом межі біогеографічних областей є умовними. Вони схильні до зміщень під впливом змін екологічних чинників, а також процесів та явищ, що відбуваються у природі.

Джерела

1. Білоус Л. Ф. Біогеографія. Навчальний посібник. Київ: Видавничий центр Київського національного університету імені Т. Шевченка, 2020. 260 с.
2. Ішук О. В., Світельський М. М., Федючка М. І., Матковська С. І., Пінкіна Т. В., Соломатіна В. Д. Біогеографія: навчальний посібник. за заг. ред. Олді-плюс, Херсон: 2019. 336 с.
3. Кістяківський О. Б. Біогеографічне районування. Українська радянська енциклопедія : 2-ге вид. Головна редакція УРЕ, К.: 1985. 705 с.
4. Кукурудза С. І. Біогеографія: Лабораторний практикум: 2-ге вид. Львів: Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2000. 118 с.
5. Кукурудза С. І. Біогеографія: Підручник. Львів: Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 504 с.
6. Пасічник М. Д., Паланічко О. В. Фізична океанологія: навч. посібник. ред. Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, Чернівці: 2019. 124 с.
7. Bioehografiiia. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2020/09/Bioehografiiia_Metodychka_PDF_20.03.pdf.
8. Ladle R. J., Moore P. D., Cox C. B. Biogeography: An Ecological and Evolutionary Approach. Chichester, UK; Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2016. 509 p. URL: <https://mariomairal.com/wp-content/uploads/2020/10/Biogeography-AnEcological-and-Evolutionary-Approach-Cox-Moore-Ladle-9-Edition.pdf>.
9. Longhurst A. Ecological Geography of the Sea. London: Academic Press, 2006. 31 p.

Розділ восьмий**Математика, статистика, програмне забезпечення, комп'ютерні та інформаційні технології, автоматизація та приладобудування, електроніка телекомунікацій****Копілевич Андрій Олександрович***Донбаська державна машинобудівна академія***Гетьман Ірина Анатоліївна**

Кандидат технічних наук, доцент

Донбаська державна машинобудівна академія

ORCID ID: 0000-0003-1835-4256

Кравченко Валерій Іванович

Кандидат технічних наук, доцент

*Донбаська державна машинобудівна академія***РОЗРОБКА CRM СИСТЕМИ ДЛЯ ЕВАКУАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ**

У сучасних умовах, коли світ стикається з різними надзвичайними ситуаціями, такими як природні катастрофи, військові конфлікти, терористичні акти та інші, виникає необхідність ефективної організації евакуації цивільного населення з небезпечних зон. Для цього потрібно мати чітку систему управління інформацією про потенційних евакуйованих, їх потреби та можливості, а також про доступні ресурси та маршрути евакуації. Така система повинна бути швидкою, надійною та зручною для користувачів.

Метою роботи є розробка CRM системи для оптимізації роботи ІГС в напрямку евакуації цивільного населення.

CRM (Customer Relationship Management) – це система управління взаємодією з клієнтами, яка дозволяє збирати, аналізувати та використовувати дані про клієнтів для покращення якості обслуговування та задоволення їх потреб. У контексті даної роботи, клієнтами є потенційні евакуйовані особи та їх супроводжуючі, а також організації та особи, які надають допомогу в евакуації.

Система CRM (Customer Relationship Management) для евакуації цивільного населення має на меті забезпечити ефективне керування та координацію процесом евакуації громадян у разі надзвичайних ситуацій. Для розробки структурно-функціональної моделі цієї системи застосовуємо SADT-технологію (Structured Analysis and Design Technique) (рис. 1).

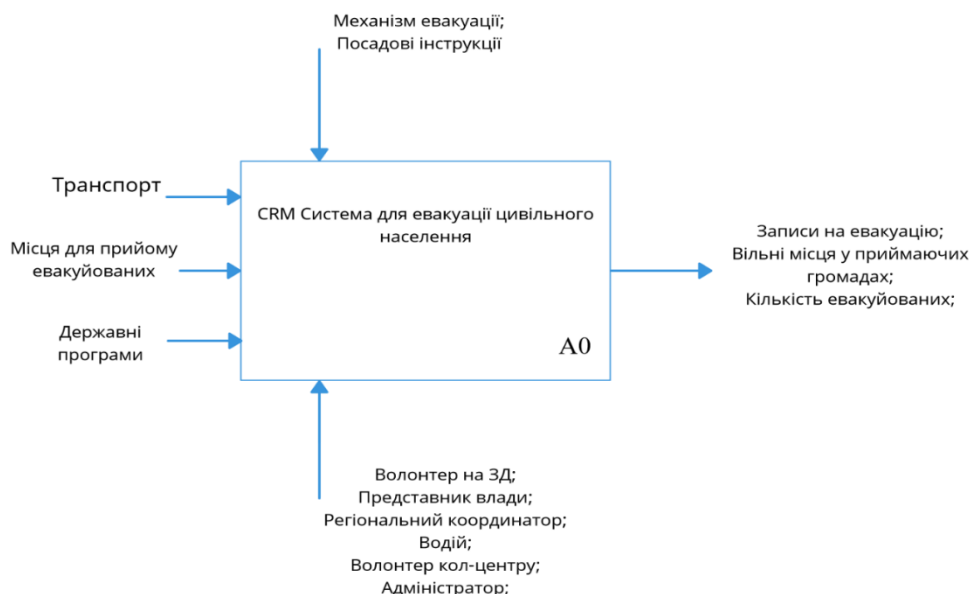

Рис. 1. SADT діаграма нульового рівня бізнес-процесу «CRM система для евакуації цивільного населення»

Зазвичай при розробці бази даних використовуються ER-діаграми, які є стандартним засобом визначення даних і їх взаємозв'язків. Кожна сутність має унікальний ідентифікатор.

У цій базі даних сутностями будуть: «Запис», «Кол-центр», «Волонтер», «Водій», «Регіональний координатор», «Представник влади», «Бенефіціар».

Після збору інформації про дані, які будуть зберігатися в базі даних, ми будемо ER-діаграму (рис. 2), яка показує зв'язки між сутностями бази даних.

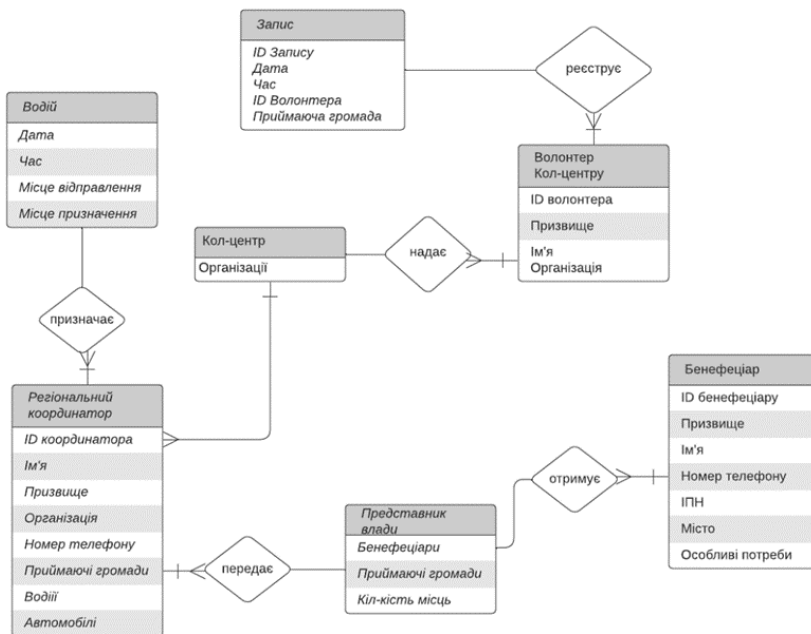

Рис. 2. ER-діаграма CRM система для евакуації цивільного населення

Для зберігання і редагування інформації, необхідних для формування звітності, були створені файли таблиць баз даних. Вони були створені у форматі зберігання mdb за допомогою додатка Microsoft Access 2022.

Аналіз вибору засобів розробки включав розгляд різних альтернативних середовищ та технологій для розробки CRM. Після уважного вивчення доступних опцій було прийнято рішення вибрати середовище об'єктно-орієнтованого програмування Node.js та використання Системи Управління Базами Даних MongoDB.

Розглянемо зміст основних пунктів меню головної форми програми та дії, до яких призводить їх вибір. Зовнішній вигляд початкової форми наведено на рисунку 3. Початкова форма розроблюваної програми має головне меню де користувачу пропонують зареєструватися, якщо немає аккаунту, якщо є – залогінитись. Реєстрація за наступними полями: «e-mail»; «Пароль»; «Повторити пароль»; «ПІБ»; «Організація»; Код (Надається разом з інструкціями користувачам).

The screenshot shows the registration form with the following fields and elements:

- Header: "Евакуація" (Evacuation) on the left and "ЛОГІН -> РЕЄСТРАЦІЯ ->" (LOGIN -> REGISTRATION ->) on the right.
- Form fields:
 - email
 - Пароль (Password)
 - Повторити пароль (Repeat password)
 - ПІБ (Full name)
 - Організація (Organization) - dropdown menu
 - Код (Code)
- Registration button: "РЕЄСТРАЦІЯ" (REGISTRATION)

Рис. 3. Зовнішній вигляд початкової форми

Зареєстровані користувачі та їхні дані зберігаються в БД MongoDB, яка може зберігати безпеку користувачів, надаючи різні механізми та функції для захисту даних. Одним з найважливіших аспектів безпеки є автентифікація та авторизація. MongoDB дозволяє налаштовувати користувачів з унікальними іменами та паролями, а також призначати їм ролі з визначеними дозволами на доступ до бази даних та їх колекцій. Крім того, MongoDB підтримує шифрування даних під час передачі по мережі, використовуючи SSL/TLS протоколи. Це забезпечує захищеність даних під час їх транзиту. Для додаткового контролю над доступом до даних, MongoDB надає можливість налаштовувати доступ до бази даних на рівні мережі. За допомогою IP-адрес та правил фаєрволу можна обмежити доступ до бази даних лише з довірених джерел.

MongoDB також пропонує аудит дій, що дозволяє відстежувати та реєструвати події, пов'язані з доступом до бази даних. Це надає можливість переглядати та аналізувати журнали подій для виявлення потенційних загроз безпеці. Загалом, MongoDB вживає кроки для забезпечення безпеки користувачів, надаючи інструменти для автентифікації, авторизації, шифрування даних та аудиту, що дозволяє розробникам створювати безпечні та захищені системи баз даних.

Новизна роботи полягає в розробці CRM системи, яка адаптована до специфіки евакуації та враховує особливості потреб та можливостей евакуйованих осіб та організацій, які надають допомогу. Також новизною є застосування сучасних технологій програмування та інтерфейсу для забезпечення швидкості, надійності та зручності CRM системи.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання розробленої CRM системи для покращення роботи ІГС в напрямку евакуації цивільного населення. CRM система дозволить збирати, аналізувати та використовувати дані про евакуйованих осіб та ресурси для евакуації, а також сприятиме координації дій між різними учасниками процесу евакуації. Це призведе до зменшення часу, витрат та ризиків, пов'язаних з евакуацією, а також до покращення якості обслуговування та задоволення потреб евакуйованих осіб. Система реалізована у м. Краматорськ, та використовується до теперішнього часу.

Джерела

1. Посібник з реалізації заходів евакуації населення [Електронний ресурс]: <http://surl.li/obnnd>
2. План цивільного захисту в умовах воєнного стану [Електронний ресурс]: <http://surl.li/obnnn>

Гавриш Аліна Володимирівна

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Кулинич Роман Омелянович

Доктор економічних наук, професор

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАТИСТИКИ РОЗЛАДІВ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ

Розлади аутичного спектру – це стан особливого нейророзвитку, що характеризується труднощами соціальної взаємодії, вербальної та невербальної комунікації та наявністю повторюваної поведінки та обмежених інтересів [5].

Великою мірою аутизм є загадкою, малозрозумілим розладом, який ставить багато запитань і викликів для батьків та педагогів, людей, які стикаються з особливими дітьми у повсякденному житті. Тому і не дивно, що довкола нього стільки міфів і непорозумінь, суперечливих думок і поглядів.

Дитина з аутизмом приходить у цей світ «нетиповою», вона відрізняється від інших способом сприйняття та опрацювання інформації про світ загалом і про людські стосунки. При такому «аутичному» способі сприйняття інформації цей світ постає для дитини незрозумілим і непередбачуваним. Тому так важливо, щоб її зустріли люди, які будуть її розуміти і будуть намагатися зробити цей світ зрозумілішим для дитини, а відповідно допомогти освоїтися і адаптуватися їй у цьому світі. І без батьків, без цих люблячих, турботливих посередників дитина не зможе дати собі ради.

Нині таких дітей стає дедалі більше. Попри те, що ці діти дуже різні, у їхніх ситуаціях є багато спільного. Багато з них лікуються з діагнозами: ЗПР, органічне ураження ц.н.с., дитяча шизофренія і т. і. Ось чому прийшов час поговорити про аутизм.

У багатьох західних країнах за останні десятиліття помічено кілька разове збільшення частоти діагностики розладів аутичного спектру (надалі РАС). Інколи це нагадувало «глобальну епідемію аутизму». Найімовірніше однією з головних причина цього явища (епідемії) є добра освіченість тамтешніх фахівців і батьків «особливих» дітей. Тому ці розлади точніше діагностуються і діти вчасно отримують допомогу. На даний час проблема виявлення дітей із розладами спектру аутизму в Україні є досить великою.

За роки з 2009 по 2017 рік захворюваність на РАС, згідно з офіційними статистичними даними МОЗ України, зросла на 194%: з 0,55 до 1,61 на 100 000 дитячого населення. Показник первинної захворюваності в Україні стабільно збільшувався з 2006 року: у 2007 р. на 28,2%; 2008 р. – 32,0%, 2009 р. – 27,2%, в 2010 р. – 35,7%, 2011 р. – 21,2%, 2012 р. – 25,3%. Поширеність РАС у дитячій популяції за ці роки зросла в 2,84 раза, з 17,0 до 48,2 на 100 000 населення [2].

Незважаючи на значне зростання, абсолютні показники поширеності РАС в Україні залишаються істотно нижчими, ніж у США та країнах Європи. Це дозволяє прогнозувати швидке зростання поширеності РАС на тлі поліпшення діагностики та впровадження у клінічну практику сучасних діагностичних процедур. На долю Донецької, Запорізької, Львівської, Харківської областей та міста Києва припадало 53,1% первинно діагностованих у 2013 році випадків захворювання, тоді як на Волинську, Житомирську, Закарпатську, Луганську, Рівненську, Сумську, Тернопільську, Черкаську, Чернігівську області та місто Севастополь – лише 13,5%. Це дозволяє прогнозувати швидке зростання поширеності РАС на тлі покращення діагностики та впровадження у клінічну практику сучасних діагностичних процедур.

Таблиця 1

Поширеність аутичного розладу серед окремих країн світу 2014-2016 рр.

Країна	Показник
Україна	1\68
Бельгія	1\167
Сінгапур	1\149
Японія	1\55
Ірландія	1\65
Естонія	1\167
Данія	1\145
Канада	1\94
Швейцарія	1\69
Норвегія	1\196
Фінляндія	1\185

Джерело: [6]

Слід зазначити, що можуть бути країни з вищим рівнем аутизму, ніж перелічені тут. Знову ж таки, через відсутність універсальних критеріїв та інших факторів не всі країни мають дані, необхідні для повної оцінки кількості випадків аутизму в усьому світі.

Потреба розвитку сфери надання корекційних послуг, доступу до освіти, працевлаштування осіб із ментальними порушеннями стає дедалі актуальною. Сьогодні в Україні не вистачає кваліфікованих спеціалістів для роботи з такими дітьми та дорослими. Повної інформації про причини та наслідки аутизму, корекційні методики та особливості їх застосування, пропонувані послуги тощо – теж мало. Крім того, досить часто така інформація подається у неповному та спрощеному вигляді, що призводить до її примітивного та поверхового сприйняття батьками та фахівцями, а це, у свою чергу, неминуче позначається на якості та ефективності корекційної роботи з дітьми. Позитивним є те, що за останні роки Україна суттєво просунулась у цьому напрямі. У практиці батьків та організацій охорони здоров'я та освіти, зростаюча епідемія аутичного розладу представляє собою серйозний виклик, вимагаючи негайних і комплексних заходів. Перше, що слід визначити, це необхідність широкого інформування батьків про особливості аутизму, ознайомлення з можливими шляхами розвитку та вивчення ефективних методів підтримки дитини з аутизмом в їхньому оточенні.

Міністерство охорони здоров'я повинно активізувати свою роль у розробці та впровадженні національних програм підтримки дітей з аутизмом та їхніх родин. Це включає в себе покращення доступності до фахових консультацій, терапій та ресурсів, а також створення умов для інтеграції дітей з аутизмом в навчальні та соціальні середовища.

Бізнес-середовище також може грати ключову роль у вирішенні проблеми. Співпраця між приватними дитячими садочками та спеціалізованими школами з логопедами і вихователями може створити ефективні механізми ранньої діагностики та індивідуальної підтримки. Також важливо, щоб бізнес-лідери враховували потреби осіб з аутизмом при формуванні своїх команд та розвитку корпоративної соціальної відповідальності.

Загалом, вирішення епідемії аутизму вимагає скоординованої дії всіх зацікавлених сторін: від батьків та органів державної влади до бізнесу та освітніх установ. Тільки за умови взаємодії і спільної відповідальності можна досягти значущих змін у якості життя дітей з аутизмом та їхніх сімей.

Джерела

1. Розбіжності в аутизмі.
2. Розлади аутистичного спектру у дітей. Особливості ранньої діагностики. Буковинський державний медичний університет.
3. Державна служба статистики України.
4. Розлади спектру аутизму у дітей.
5. Розлади аутистичного спектра.
6. Estimated Prevalence of Children With Diagnosed Developmental Disabilities in the United States, 2014-2016.

Гриндей Андрій Олександрович / Hryndei Andrii
*Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки
та судових експертиз Служби безпеки України*

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

Моніторинг якості електронних комунікаційних послуг є невід'ємною частиною життя сучасного суспільства. З ростом залежності від цифрових технологій та зростанням використання електронних комунікацій, важливість забезпечення високої якості таких послуг стає критичною. Моніторинг є необхідним інструментом для забезпечення ефективної функціональності та задоволення потреб споживачів [1].

Однією з ключових переваг моніторингу якості електронних комунікацій є можливість забезпечення стабільної та надійної роботи комунікаційних сервісів. Періодичний аналіз якості зв'язку, швидкості передачі даних та інших параметрів дозволяє операторам електронних комунікацій здійснювати своєчасні вдосконалення та виправлення несправностей. Це не лише поліпшує задоволення користувачів, але й сприяє збереженню репутації компаній у сфері електронних комунікацій.

Ще однією важливою перевагою є забезпечення конкурентоспроможності на ринку. Оператори, які активно впроваджують системи моніторингу та регулярно вдосконалюють свої сервіси, здатні пристосовуватися до змін у вимогах користувачів та ринкових тенденцій. Це робить їх більш привабливими для користувачів послуг та сприяє їхньому успіху [3].

Під час воєнних дій моніторинг електронних комунікацій відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки зв'язок є критичним ресурсом для взаємодії та координації військових дій, громадських організацій та оперативної взаємодопомоги волонтерів. Високоякісний зв'язок дозволяє швидко та ефективно передавати важливу інформацію, а також повідомлення про надзвичайні ситуації. Моніторинг якості зв'язку допомагає виявляти та усувати проблеми в мережі, що можуть виникнути через бойові дії або інші непередбачувані умови, забезпечуючи тим самим стабільний та неперервний зв'язок для військових та цивільного населення [2].

Важливо зазначити, що моніторинг якості послуг мобільного зв'язку, наприклад, дозволяє виявляти та усувати проблеми, що виникають внаслідок непередбаченого переміщення населення, його концентрації в окремих регіонах та пунктах пропуску на кордоні у західному напрямку під час початку повномасштабної агресії з боку російської федерації. Також вчасно виявлялися пошкодження комунікаційної інфраструктури.

Для забезпечення безпеки держави, стабільності та безпеки електронних комунікаційних мереж, Указом Президента України №802/2022 та рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 26 листопада 2022 року, «Про забезпечення електронними комунікаційними послугами в умовах воєнного стану», вводяться заходи, що передбачають надання електронних комунікаційних послуг з дотриманням встановлених стандартів якості для певного переліку об'єктів, включаючи можливість відсутності електроживлення протягом не менше трьох діб. Також враховується проведення позапланових заходів контролю та пріоритетне електроживлення об'єктів, технічних засобів інфраструктури та споруд електронних комунікаційних мереж [2].

Однак існують і виклики, пов'язані з моніторингом якості електронних комунікацій. По-перше, потрібно забезпечити достатню прозорість та відкритість в процесі моніторингу, щоб користувачі мали доступ до об'єктивної інформації про якість послуг. По-друге, необхідно вирішувати питання конфіденційності та безпеки даних, оскільки моніторинг передбачає збір і аналіз великої кількості інформації.

Усупереч викликам, моніторинг якості електронних комунікаційних послуг залишається важливою складовою для розвитку цифрового суспільства. Його впровадження сприяє покращенню якості життя, зростанню ефективності бізнесу та розвитку технологій. Забезпечуючи стабільність та високу якість електронних комунікацій, ми сприяємо розвитку інформаційного суспільства та покращуємо зв'язок між людьми, організаціями та технологіями.

Джерела

1. Контроль якості електронних комунікаційних послуг. Технології та процедури. URL:<https://www.ucrf.gov.ua/pres-centr/news/kontrol-iakosti-elektronnykh-komunikatsiinykh-posluh-tehnolohii-ta-protsedury>
2. Моніторинг якості електронних комунікаційних послуг. URL: <https://www.ucrf.gov.ua/services/monitorynh-iakosti-elektronnykh-komunikatsiinykh-posluh>
3. Якість електронних комунікаційних послуг: що важливо знати. URL:<https://telas.kiev.ua/telas/yakist-elektronnykh-komunikatsiinykh-poslug-shcho-vazhlyvo-znati.html>

Кунтиш Олексій Сергійович
Національний авіаційний університет

АПАРАТ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ ЯК ГОЛОВНИЙ ЗАСІБ БОРОТЬБИ З ПРОТИПРАВНИМИ ДІЯМИ В ІНТЕРНЕТІ

ARTIFICIAL NEURON NETWORKS AS THE MAIN INSTRUMENT OF FIGHTING AGAINST ILLEGAL ACTIVITIES ON THE INTERNET

Актуальність використання апаратів штучних нейронних мереж у боротьбі з протиправними діями в інтернеті наголошується зростаючим обсягом кіберзлочинності та необхідністю розробки ефективних засобів кібербезпеки. Сучасні кіберзагрози стають більш цілеспрямованими та інноваційними, загрожуючи конфіденційності, цілісності та доступності інформації.

Штучні нейронні мережі вирізняються глибокою архітектурою, що дозволяє їм пристосовуватися до непередбачених атак та навчатися на основі нових даних. Використання цих апаратів у виявленні кіберзагроз дозволяє створювати системи, здатні аналізувати та ідентифікувати аномалії та патерни, які можуть бути пропущені традиційними методами кібербезпеки.

Сучасні системи безпеки вимагають нового рівня інтелектуалізації для ефективного виявлення та протидії кіберзагрозам. Штучні нейронні мережі, завдяки своїй здатності до автономного навчання та адаптації, стають ключовим інструментом для забезпечення безпеки інтернет-простору.

У цьому контексті, подальші дослідження мають ставити за мету розробку нових алгоритмів та моделей штучних нейронних мереж, що ефективно виявлятимуть та протидіятимуть різноманітним кіберзагрозам. Адаптивність та готовність до нових викликів у високодинамічному середовищі кібербезпеки мають стати пріоритетними факторами розвитку цієї області.

Аналізуючи сучасні тенденції, можна визначити, що штучні нейронні мережі демонструють великий потенціал у виявленні та протидії кіберзагрозам. Їхній інноваційний підхід, базований на глибокому навчанні, дозволяє виявляти навіть найсучасніші та ретельно приховані атаки, забезпечуючи вищий рівень захисту для інформаційних систем.

Висновки полягають у необхідності активного впровадження та постійного вдосконалення систем на основі штучних нейронних мереж у сфері кібербезпеки. Це сприятиме забезпеченню стійкості та надійності інтернет-простору перед високотехнологічними загрозами, що постійно зростають у своїй складності та обсязі.

За останні роки важливість ефективної кібербезпеки зростає експоненційно. Зловмисники вдосконалюють свої техніки та використовують найновіші технології для атак на інтернет-простір. Традиційні методи боротьби із кіберзлочинністю стають непридатними у зустрічі із зростаючою складністю загроз. Саме тут виявляється важливість використання апаратів штучних нейронних мереж.

Штучні нейронні мережі відрізняються великою потужністю та можливістю адаптації до найрізноманітніших обставин. Вони можуть ефективно аналізувати величезний обсяг даних, виявляти аномалії та розпізнавати нові патерни, що робить їх ідеальним інструментом у сучасному кіберпросторі.

Сучасні системи безпеки повинні мати інтелектуальні засоби виявлення та протидії кіберзагрозам. Штучні нейронні мережі, завдяки своїй здатності до самонавчання, можуть автоматично адаптуватися до нових видів атак та виявляти їх навіть без попереднього програмування.

Аналіз даних стає критичним аспектом кібербезпеки, і саме тут сучасні апарати штучних нейронних мереж можуть надати суттєвий внесок. Вони здатні аналізувати та класифікувати дані у реальному часі, шукаючи відмінності та незвичайні патерни, що можуть свідчити про можливі атаки.

Необхідно також враховувати, що кіберзагрози постійно еволюціонують, тому важливо забезпечити постійне вдосконалення та апгрейд існуючих систем захисту. Здатність штучних нейронних мереж навчатися на льоту та швидко адаптуватися до нових умов робить їх ідеальним інструментом для боротьби з постійно змінюючимися загрозами.

Висновок полягає в тому, що інтеграція апаратів штучних нейронних мереж у сучасні системи кібербезпеки є необхідним та перспективним кроком. Це не лише підвищить ефективність виявлення та протидії кіберзагрозам, але й дозволить створити гнучкі та адаптивні системи, здатні вчасно реагувати на змінюючіся умови в кіберпросторі.

Джерела

1. Smith, J. (2022). "Current Trends in Cybersecurity." *Journal of Cybersecurity Research*, 15(2), 45-62.
2. Chen, H., et al. (2022). "Deep Learning for Anomaly Detection in Network Security." *IEEE Transactions on Information Forensics and Security*, 17(5), 1342-1355.
4. Brown, A. (2021). "Machine Learning Approaches for Cyber Threat Detection." *Journal of Information Security*, 8(4), 123-138.
5. Johnson, M., et al. (2023). "Advancements in Neural Network Applications for Cyber Defense." *International Conference on Cybersecurity Technologies, Proceedings*, 210-225.
6. Miller, S. (2024). "Future Perspectives on Artificial Intelligence in Cybersecurity." *Cybersecurity Futures Symposium, Keynote Presentation*.

Лозовий Кирило Сергійович
Національний авіаційний університет

ОПТИМІЗАЦІЯ ГЛИБИННОГО НАВЧАННЯ В НЕЙРОННИХ МЕРЕЖАХ ДЛЯ РОЗПІЗНАВАННЯ ЗОБРАЖЕНЬ

OPTIMIZATION OF DEEP LEARNING IN NEURAL NETWORKS FOR IMAGE RECOGNITION

Сучасний прогрес у технологіях глибокого навчання та штучного інтелекту значно розширив можливості обробки та розпізнавання зображень, використовуючи нейронні мережі. Однак, для досягнення максимальної ефективності та точності, необхідно постійно оптимізувати та вдосконалювати ці системи.

Основою оптимізації глибокого навчання є розробка та налаштування архітектури нейронних мереж. Згорткові нейронні мережі (CNN) є одними з найбільш ефективних інструментів у цій сфері, оскільки вони імітують механізм обробки зображень людським мозком. Однак, існує безліч варіантів архітектури CNN, кожна з яких має свої особливості та області застосування, що вимагає детального аналізу та експериментування для визначення найкращої структури для конкретного завдання.

Оптимізація нейронних мереж також включає в себе налаштування гіперпараметрів, таких як швидкість навчання, розмір міні-пакетів, кількість та розмір фільтрів у згорткових шарах, глибина мережі, та вибір функцій активації. На додаток, застосування технік, що запобігають перенавчанню (наприклад, Dropout, Batch Normalization), є ключовими для забезпечення генералізації моделі та запобігання її чутливості до надмірної адаптації до тренувальних даних.

Важливою частиною процесу оптимізації є вибір та підготовка датасетів. Якість та різноманітність даних, що використовуються для тренування та тестування нейронних мереж, безпосередньо впливає на їх здатність точно розпізнавати та класифікувати зображення. Використання розширених наборів даних, що включають зображення різних типів та умов, дозволяє моделі краще адаптуватися до реальних сценаріїв використання.

Трансферне навчання, яке включає в себе використання моделей, передтренуваних на великих датасетах, для розв'язування специфічних завдань, є ще однією перспективною технікою. Це дозволяє економити час та ресурси, оскільки модель не потребує навчання «з нуля» та може бути адаптована до конкретних потреб з меншою кількістю даних.

Ще одним напрямком у галузі оптимізації глибокого навчання є розвиток інтерпретованих та прозорих моделей. Інтерпретованість дозволяє краще зрозуміти механізми роботи нейронних мереж та виявляти потенційні джерела помилок, що в свою чергу сприяє підвищенню довіри та надійності моделей.

Окрім того, розвиток технологій Edge AI та мобільних нейронних мереж відкриває нові горизонти для застосування глибокого навчання. Мобільне глибоке навчання дозволяє реалізовувати потужні алгоритми розпізнавання зображень безпосередньо на мобільних пристроях, що значно знижує залежність від хмарних обчислень та підвищує приватність та безпеку даних.

Зростаюче використання глибокого навчання у реальних сценаріях, таких як автономне водіння, медична діагностика та системи відеоспостереження, ставить нові виклики перед дослідниками. Це вимагає розвитку більш ефективних, швидких та надійних моделей, які можуть ефективно функціонувати в динамічному та непередбачуваному середовищі реального світу.

Оптимізація глибокого навчання в нейронних мережах для розпізнавання зображень – це постійно розвиваюча область, яка об'єднує теоретичні дослідження та практичні застосування. Розвиток цієї області має фундаментальне значення не тільки для технічних дисциплін, але й для багатьох інших сфер, від охорони здоров'я до автоматизованих систем безпеки. Вона відкриває широкі перспективи для подальшого наукового прогресу та технологічних інновацій.

Джерела

1. LeCun, Y., Bengio, Y., & Hinton, G. (2018). Deep learning. *Nature*, 521(7553), 436-444.
2. Krizhevsky, A., Sutskever, I., & Hinton, G. E. (2014). ImageNet classification with deep convolutional neural networks. In *Advances in Neural Information Processing Systems*.
3. Goodfellow, I., Bengio, Y., & Courville, A. (2016). *Deep Learning*. MIT Press.
4. He, K., Zhang, X., Ren, S., & Sun, J. (2021). Deep residual learning for image recognition. In *Proceedings of the IEEE conference on computer vision and pattern recognition*.

Гуртова Наталія Вікторівна
ORCID: 0000-0001-5611-507X

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ

Перед школою стоїть складна мета посеред сьогодення, яка швидко розвивається. Це завдання передбачає створення середовища, яке сприятиме розвитку особистості та реалізації творчого потенціалу кожного громадянина України.

Мета полягає в тому, щоб виховати покоління, яке має навички для постійної адаптації, навчання, захисту та підвищення цінностей національної культури та громадянського суспільства. Крім того, це покоління сприятиме розбудові та зміцненню суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, яка є невід'ємною складовою як європейської, так і світової спільноти. Однак це завдання виявляється важким для педагогів, оскільки вимоги сучасного існування розвиваються темпами, які перевершують час, потрібний дитині для завершення освіти.

Щоб задовольнити потреби суспільства, вкрай необхідно надати учням більше, ніж просто базову освіту. У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти наголошено на компетентнісному підході, який орієнтований на досягнення конкретних результатів. Ці результати поділяються на ключові компетентності, загальнопредметні компетентності та предметні (галузеві) компетентності.

Ключові компетентності охоплюють такі навички, як володіння державною, рідною та іноземними мовами, а також математичні та базові компетентності в природничих науках, технологіях, інформації та комунікації, соціальній взаємодії, громадянській активності, культурній обізнаності, підприємстві та охороні здоров'я. Предметні (галузеві) компетентності включають комунікацію, літературу, мистецтво, міждисциплінарну естетику, природничі науки, математику, управління проектами, технології, інформацію та комунікацію, соціальні науки, історію та збереження здоров'я.

Природа математичної компетентності двояка: вона є специфічною для самої математики та має вирішальне значення для успіху в інших предметах.

Наразі я зіткнувся з педагогічним викликом, над яким я борюся, – розвиток математичної компетентності учнів під час навчання в класі.

Наша мета полягає в тому, щоб вивчити теоретичні основи та створити практичні вказівки для створення та використання математичних текстових задач, щоб покращити фундаментальні навички учнів під час уроків математики.

Щоб вирішити проблему та досягти бажаної мети, було запропоновано наступні дії:

- 1) Вивчіть потенціал використання компетентнісного підходу в навчанні математики та вивчіть стратегії його ефективного включення в уроки математики.
- 2) Визначити та виділити показники компетентнісного підходу в контексті уроку математики предметного рівня.
- 3) Визначити методику оцінювання знань студента з обраного напрямку підготовки.
- 4) Створення вказівок щодо створення та використання завдань, які сприяють розвитку основних математичних навичок в учнів під час уроків.

Застосовувати обрані методи під час навчання математики.

Школа служить двом основним цілям, а саме навчанню та розвитку особистості. Отже, кінцева мета школи полягає в тому, щоб виховати людей, які є інтелектуально та фізично розвиненими, озброєними навичками для саморозвитку та просування, а також мають сильний моральний компас.

Оскільки ринкові відносини продовжують розвиватися в Україні, зростає потреба у висвітленні економічної готовності молодих людей до їхньої майбутньої участі в житті суспільства та їх здатності процвітати в новому ринковому середовищі. Зокрема, основна увага приділяється вихованню підприємницьких навичок серед учнів, оскільки це підвищить їх конкурентоспроможність на ринку праці, коли вони переходять у доросле життя.

У сучасній системі освіти для шкіл надзвичайно важливо озброїти учнів не лише знаннями, але й навичками ефективного застосування цих знань і процвітання в будь-якому аспекті суспільства.

Основним елементом матеріал, призначений для розвитку в окремих людей основних здібностей, необхідних для процвітаючої самореалізації в суспільстві, які зазвичай називають компетенціями. Ці компетенції можна отримати лише шляхом послідовних зусиль щодо їх розвитку в різних умовах. Наприклад, під час уроків і позакласних заходів (відвідання різних установ, такі як банки, компанії або місцевий ринок).

Розділ дев'ятий**Аграрні науки, продовольство, ветеринарна медицина, харчові технології****Осадчий Максим Миколайович***Державний біотехнологічний університет***Ткачук Олена Дмитрівна**

ORCID: 0000-0001-6274-6092

*Державний біотехнологічний університет***Барановський Дмитро Іванович**

Кандидат сільськогосподарських наук, доцент

ORCID: 0000-0002-2104-995X

*Державний біотехнологічний університет***ПРОДУКТИВНІСТЬ БДЖІЛ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ
В ЛІСО-СТЕПОВОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ**

Актуальність питання. Бджільництво України є важливою складовою галузі аграрного виробництва. Основною функцією бджільництва є опилення сільськогосподарських культур, що забезпечує підтримання високих врожаїв. Особливий інтерес на ринку представляє продукція бджільництва – мед, віск, прополіс, пилок та інші. Мед займає друге місце за обсягами у товарній структурі цукру та цукрових виробів. За останнє десятиліття виробництво меду та його експорт зріс майже в дев'ять разів. Українська частка у світовому експорті становить більше 8,0%. В 2023 році Україна посіла друге місце серед постачальників меду в Європейський Союз.

У світі щорічне виробництво меду в Україні за останній час досягає понад 100 тис.т. В галузі бджільництва офіційно залучено понад 400 тисяч бджолярів. Фонд бджіл складає понад 3,7 млн. бджолосімей.

Окрім того, багато меду виробляється в дрібних, незареєстрованих пасіках.

Щорічно обсяги виробництва меду в країні нарощуються. Україна експортує мед більше чим в 40 країн світу.

Проте, досягнуті обсяги є недостатніми для повного задоволення потреб, як на внутрішньому ринку так і на зовнішньому. Галузь має розвиватися, збільшуючи їх продуктивність й ефективне використання в аграрному виробництві країни. Особливий аспект покладається на дрібні пасіки в присадибних господарствах в кількості 10-50 бджолосімей.

Результати досліджень. Наша пасіка (родина Осадчих) складає біля 50 вуликів, які знаходяться в Богодухівському районі Харківської області. Бджоли утримуються в багатокорпусних дванадцятирамочних вуликах з системою рамок «дадан». Гніздо локалізується в нижньому корпусі з повними рамками 300 мм. Другий корпус також повні рамки, а в подальшому застосовуються корпуси системи «полу-рамки» – 145 мм. На пасіці є такі породи бджіл: карпатка, українська степова, карніка, бакфаст та аборигенна популяція.

Впродовж багатьох років проводилися спостереження щодо ефективності використання бджіл різного походження в умовах північно-східного регіону України. Показники продуктивності бджіл в порівняльному аспекті наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Статистика продуктивності бджіл різних генотипів

Порода	Кількість бджолосімей	Медозбір з однієї сім'ї		
		2021р.	2022р.	2023р.
Аборигенні	8	39,7 ± 1,22	40,1 ± 1,41	37,8 ± 1,11
Українська степова	12	48,3 ± 1,60	45,2 ± 1,21	43,4 ± 0,98
Карніка	10	40,2 ± 0,97	39,9 ± 1,02	41,2 ± 1,03
Карпатка	11	51,0 ± 0,99	47,1 ± 1,09	52,2 ± 1,15
Бакфаст	12	44,7 ± 1,41	42,2 ± 1,37	41,3 ± 1,21
Разом	53	44,8 ± 1,23	42,9 ± 1,22	43,2 ± 1,10

За показниками продуктивності в умовах пасіки кращими були бджоли породи карпатка, які по медопродукції перевищували всі інші генотипи. Добрі результати отримані від бджолосімей порід українська степова та бакфаст.

Окрім медової продуктивності бджіл, нами отримані візуальні їх характеристики. Вони полягають в наступному:

Аборигенна популяція характеризується середніми показниками медозбору у порівнянні з іншими генотипами. Бджоли мають ранній бурхливий розвиток, добре переносять зимівлю, стійкі до хвороб. У зимівлю ідуть великою кількістю особин.

Аборигенні бджоли дуже схильні до роїння. Бджоли не тримають гнізда, заливають соти медом і пергою. Матка засіває розплід по всьому вулику в невеликій кількості, що створює незручності при викачці меду. Бджоли досить агресивні, що заважає комфортній роботі з ними.

Українська степова порода бджіл характеризується високою зимостійкістю. Порода є високопродуктивною. Миролюбива. Достатньо роїлива. Стійка до хвороб. Значно перевищує за продуктивністю аборигенну популяцію.

Карніка. Порода добре працює на скудній медовій базі. Бджоли добре тримають гніздо та добре розширюють його. Характеризуються середньою злоблівістю. Зимівля і стійкість до хвороб середня. У зимівлю йдуть невеликою кількістю. Мають середню роїливість.

Карпатка. Порода характеризується раннім бурхливим розвитком. Продуктивність висока. Зимостійка. Тримає гніздо досить гарно і добре його розширяє. Порода схильна до тихої заміни маток. У зимівлю йде великою кількістю особин. Бджоли стійкі до хвороб.

Бакфаст. Не має здатності до раннього бурхливого розвитку, проте набирає велику кількість бджоли до основного медозбору. Характеризується середнім рівнем продуктивності. У бджіл відсутня злоблівість. Бджоли добре тримають гніздо. Весь мед підіймають у верхні корпуси. Тому таких бджіл можна обслуговувати у великій кількості. Добре зимують, стійкі до хвороб. З часом, починаючи з третього покоління позитивні характеристики втрачаються, бджоли стають агресивними, менш продуктивними.

Висновки і пропозиції:

В умовах Харківської області при формуванні невеликих пасік обсягом до 50 сімей кращими генотипами для медозбору є бджоли порід карпатка та українська степова.

Порода бакфаст дає високі показники продуктивності та характеризується добрими технологічними якостями лише до другого покоління. Тому для комфортної роботи і добрих взятків меду потрібно займатися селекцією бджіл, та періодичною заміною маток.

Розділ десятий**Медицина, стоматологія, медсестринство, медична діагностика та лікування,
медична та психологічна реабілітація, фармація, фізична реабілітація****Денисова Майя Володимирівна***Інститут фізіології ім.О.О.Богомольця НАН України***Струтинський Руслан Борисович**

Доктор біологічних наук

Інститут фізіології ім.О.О.Богомольця НАН України

Науковий керівник: Сагач Вадим Федорович, доктор медичних наук, професор,

*Інститут фізіології ім.О.О.Богомольця НАН України***ВПЛИВ АКТИВАЦІЇ K_{ATP} -КАНАЛІВ НА ЕЛЕКТРОКАРДІОГРАФІЧНІ ТА БІОХІМІЧНІ
МАРКЕРИ ГОСТРОЇ ДОКСОРУБІЦИНІНДУКОВАНОЇ КАРДІОТОКСИЧНОСТІ**

Аритмії та застійна серцева недостатність, що становлять найбільший ризик при виникненні токсичної кардіоміопатії, є клінічно лімітуючою побічною дією доксорубіцину – основного високоактивного протипухлинного засобу. Кардіальна токсичність, спричинена доксорубіцином, має широкий клінічний спектр і може проявлятися у вигляді змін на ЕКГ та біохімічних показників плазми крові. Аденозинтрифосфатчутливі калієві канали (K_{ATP} -канали) вважають центральним метаболічним сенсором клітини щодо її енергозабезпечення, відіграють виняткову роль у синхронизації метаболізму та електричної активності клітин, регулюють потенціалзалежні мембранні функції та виявляють потужні кардіопротекторні властивості. У нашій роботі ми досліджували вплив активації K_{ATP} -каналів кардіоміоцитів щурів на показники ЕКГ та біохімічні маркери плазми крові за умов пошкоджуючої дії доксорубіцину.

Вступ. Електрокардіографія є однією зі стандартних методик, що використовуються для моніторингу та оцінки серцевої функції, а також для розуміння механізмів розвитку патології міокарда. Ензими – біологічні каталізатори, що прискорюють метаболічні процеси у цитоплазмі клітин. Визначення активності ферментних систем аспартатамінотрансферази (АСТ), аланінамінотрансферази (АЛТ) та креатинфосфокінази МВ-фракції (КФК-МВ), – які підтверджують наявність патологічного процесу, – є обов'язковим у клініці поряд з електрокардіографічним дослідженням. Тому для моніторингу розвитку та ефективності попередження доксорубіциніндукованого пошкодження міокарда нами було проведено визначення активностей АЛТ, АСТ та КФК-МВ в крові контрольних та дослідних тварин.

Матеріали та методи. Гостру кардіотоксичність моделювали короткостроковим введенням внутрішньоочередово доксорубіцину у загальній дозі 15 мг/кг. Для активації K_{ATP} -каналів використовували їх фармакологічний відкривач вітчизняний препарат флокалін у дозі 2,5 мг/кг. На 5-ту добу експерименту досліджували електричні потенціали з поверхні тіла седованих щурів за допомогою портативного 12-канального ЕКГ-апарата HEARTSCREEN 80G-L1 Innomed Medical (Україна). Вміст АЛТ, АСТ та КФК МВ визначали у плазмі крові за допомогою біохімічного аналізатора Cobas 311. Для дослідження використовували тест-системи RocheDiagnostics (Німеччина).

Мета. Дослідити вплив активації K_{ATP} -каналів на ЕКГ-показники та рівні біохімічних маркерів пошкодження міокарда в умовах введення *in vivo* доксорубіцину.

Результати та обговорення. Проаналізували ступінь коливань показників ЕКГ, що відповідають за таку функціональну властивість кардіоміоцитів, як провідність. У нашому дослідженні у групі щурів після введення доксорубіцину порівняно з контрольними було продемонстровано пригнічення АВ-провідності у вигляді розширеного на 6% інтервалу PQ, також розширення на 20% комплексу QRS, збільшення вдвічі тривалості інтервалу QT, а QTc – на 22%. Також була виявлена різниця у збільшенні на 18% тривалості інтервалу RR між групами, що суттєво знизило ЧСС у щурів після введення доксорубіцину (рис. 1). Ці зміни свідчать про порушення внутрішньошлуночкової провідності, що є наслідком ультраструктурних морфологічних змін міокарда. Після введення флокаліну провідність через АВ-вузол відновилася до рівня контрольної групи, тривалість комплексу QRS зменшилась на 7% порівняно з групою тварин з дією доксорубіцину, тривалість інтервалу QT відновилася на 29%, а QTc – на 10%, тривалість інтервалу RR відновилася до вихідних значень (рис. 1).

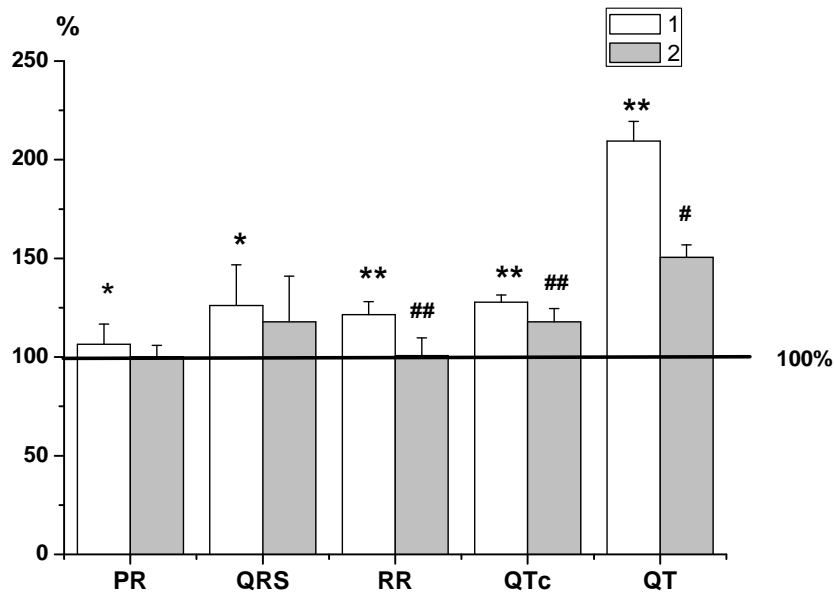

Рис. 1. Вплив доксорубіцину (1) та флокаліну на тлі дії доксорубіцину(2) на нормовані величини (%) тривалості інтервалів PR, QRS,ST,RR,QT,QTc на ЕКГ дорослих щурів контрольної та дослідних груп. *P<0,05, **P<0,01 щодо значень контрольної групи, яку прийнято за 100%; # P<0,05, ###P<0,01 щодо значень групи щурів після введення доксорубіцину.

Також відповідно до результатів нашого дослідження, ми отримали статистично значуще підвищення активності трансаміназ у плазмі крові щурів із введенням доксорубіцину порівняно з контрольними, що демонструє вивільнення ферментів з цитозолу і є підтвердженням порушення цілісності мембран кардіоміоцитів. Ми спостерігали збільшення вдвічі активності АЛТ, АСТ – у 1,6 раза, КФК-МБ – у 1,5 раза. На цьому етапі активація K_{ATP} -каналів проявила виражений мембраностабілізуючий ефект: на тлі введення флокаліну активність ферментів зменшилась на 23%, 30% та 20% відповідно.

Висновок. Отримані результати свідчать про виражений кардіопротекторний ефект активатора K_{ATP} -каналів флокаліну на тлі доксорубіциніндукованого пошкодження міокарда, пов'язаний з мембраностабілізацією і збереженням функції серця.

Наукове видання

НОТАТКИ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Електронний мультидисциплінарний науковий часопис

№ 11

○○○

Видання українською та англійською мовами

ISSN 2786-6777 (online)

DOI: 10.61718/nsn-2024-11

Опубліковано на основі ліцензії Creative Commons Attribution License

○○○

Відповідальний секретар – Кучина Т. І.

Формат 60x90 1/8, А4

Гарнітура «Times New Roman»

Авторські аркуші – 11,3

○○○

Видавець СГ НТМ «Новий курс»

Пр. Перемоги, 77, оф. 179, м. Харків, 61174, Україна

Тел.: +380962250903, +380500301905

Telegram, Viber: +380970440309

Сайт: www.newroute.org.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції: ДК № 8013 від 22.11.2023.

Зареєстровано у Global Register of Publishers